

СВІТ ДИТИНСТВА У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Вірші

УРОК 57. ВСТУП ДО РОЗДІЛУ. ТАМАРА КОЛОМІЄЦЬ «ЯК НА БІЛИХ СТОРІНКАХ...». ПЛАТОН ВОРОНЬКО «НА КОРАБЛИКУ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з творами українського поета Платона Воронька; зацікавити до читання цих творів, написаних спеціально для дітей; заохотити до пошуку таємниць поетичної мови, відкриття особливостей авторської майстерності; вдосконалювати навички свідомого виразного читання віршованих творів; розвивати зв'язне мовлення учнів, творчі здібності, уяву, фантазію дітей; збагачувати їхній лексичний запас; виховувати любов до природи, до художнього слова;
- **формування ключових компетентностей:**
уміння вчитися: приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
комунікативної: володіти позитивними навичками спілкування; уміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
інформаційної: вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
соціальної/громадянської: уміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
загальнокультурної: дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Платона Воронька, збірки його творів, цеглинки конструктора, картка зі словом для стіни слів, макет веселки, стікери.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Веселка»

— Сядьте зручно, заплющте оченята та уявіть веселку, як грають, переливаються її кольори, уявіть себе у гарному настрої.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) *Вправи на постановку дихання та розвиток артикуляції.*

- «Задми свічки». — Уявіть, що перед вами — іменинний торт. На ньому багато маленьких свічок. Зробіть глибокий вдих і намагайтеся задуми якомога більше свічок.
- «Сніговик». — Ліпимо сніговика, а потім гріємо руки, дихаючи на них.
- «Вогнище». — Уявіть, що потрібно роздути вогнище, що згасає. Наберіть повітря носом, повільно видихайте ротом, надуваючи щоки.

2) *Робота над чистомовкою.*

Ок-ок-ок, ок-ок-ок —
 Білий падає сніжок.
 Ки-ки-ки, ки-ки-ки —

Замітає всі стежки.
 Ать-ать-ать, ать-ать-ать —
 Вибіг зайчик погулять.

2. Вправа «Анаграми».

— Розшифруйте анаграми.

ісечнь (*січень*)
юлийт (*лютий*)

гісн (*сніг*)
тивік (*квіти*)

ликуніка (*канікули*)
другень (*грудень*)

розом (*мороз*)
тімельза (*заметіль*)

- Яке з прочитаних слів зайве? Чому?
- Що об'єднує решту слів?

3. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми розпочинаємо працювати з новим розділом підручника. Ми поринемо у світ дитинства, створений українськими поетами і письменниками.

4. Практична робота за підручником.

- Прочитайте назву нового розділу. Як ви гадаєте, про що йтиметься у творах цього розділу?
- Знайдіть у змісті підручника цей розділ. Зі скількох тем він складається?
- Зверніть увагу: всі твори мають свого автора, тому вони є авторськими, на відміну від народних творів, у яких автор невідомий.
- Які автори творів вам уже відомі? Які їхні твори ви вже читали?

5. Опрацювання вірша Тамари Коломієць «Як на білих сторінках...» (с. 70)

1) *Вправа «Бджілки»: самостійне напівголосне читання учнями.*

2) *Виразне читання учнями вголос.*

- Як ви розумієте вислів «в лад поставити слова»?
- Про які дива йдеться, як ви гадаєте?
- Прочитайте пояснення автора підручника (*в рамочці*).
- Отже, розпочнімо ознайомлення з цими дивами і тими, хто їх створював.

6. Самостійне ознайомлення з інформацією про Платона Воронька (с. 71)

- Де народився Платон Воронько?
- Ким був його батько?

7. Вправа «Джигсоу». Робота в групах

— У групах оберіть собі одну цеглинку будь-якого кольору. Утворіть нові групи за кольором цеглинки. У цій групі ознайомтеся із повідомленням про Платона Воронька. Потім ви повернетесь у свої групи і повідомите почуту інформацію. Намагайтеся все точно запам'ятати та передати.

I група

Народився Платон Воронько 1 грудня 1913 року в родині сільського коваля.

II група

Дід поета, Василь Воронько, був мандрівним лірником. Він мандрував з кобзою від села до села. Додому повертався пізно восени.

III група

Платон із меншою сестричкою з нетерпінням на нього чекали. Повернувшись додому, дідусь вечорами співав українських пісень, а хлопчик із захопленням слухав.

IV група

Вірші та пісні Платон Воронько складав ще під час війни в партизанському загоні. Відтоді поет видав понад шістдесят збірок віршів і поем.

V група

Його твори були відзначені різноманітними преміями, а твори для дітей — премією імені Лесі Українки.

VI група

«Я не знаю, чи читатимуть те, що я написав для дорослих, а діти читатимуть довго...» – казав поет. І це дійсно так.

Перевірка розуміння інформації за допомогою цеглинок

- Коли народився український поет Платон Воронько?

1 липня
1913 року

1 грудня
1913 року

1 грудня
2013 року

- Ким був дід поета?

мандрівним
лірником

сільським ковалем

заробітчанином

- Що слухав маленький Платон із великим захопленням?

розповіді сестрички

спів діда

розповіді батька

- Коли почав складати вірші та пісні Платон Воронько?

у школі

змалечку

під час війни

- Як були відзначені твори поета?

їх усі читають

різними преміями

їх усі вчать напам'ять

Фізкультхвилинка

8. Робота із заголовком та ілюстрацією до вірша П. Воронька «На кораблику» (с. 71)

— Прочитайте назву вірша та розгляньте ілюстрацію до нього. Як вважаєте, про справжні чи казкові події йтиметься?

9. Виразне читання вірша вчителем

10. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобався вам вірш? Що здивувало?

— Чи справдились ваші передбачення щодо того, про які події йтиметься?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів, якщо вони були.

Брід — мілке, неглибоке місце річки, озера або ставка, у якому можна переходити або переїжджати водою на інший бік.

брід

- Читання стовпчиків слів на одному подиху.

збіг
качатко
спочатку
плавало
кораблик
притулювся

бабка
вітрила
до броду
прилетіла
всеумійко
змайстрував

— Знайдіть і прочитайте слова, що складаються з одного складу; з чотирьох складів.

— Знайдіть і прочитайте слово, яке складається з двох слів. Як гадаєте, що воно означає?

11. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Вправа «Рибка»: самостійне мовчазне читання тексту учнями.*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- Бесіда за змістом вірша з елементами вибіркового читання.
 - Про кого йдеться у вірші?
 - Завдяки кому зібралася ця компанія?
 - Знайдіть і прочитайте, як автор називає Павлика. Як вважаєте, чому саме так?
 - Знайдіть і прочитайте, за що хвалять Павлика пасажери кораблика.
 - Яке порівняння використав поет? З ким він порівнює коника? Прочитайте.
 - Продовжте речення: «Золоті руки у того, хто...».
 - Подумайте, що насправді могло відбуватися в житті, а що — вигадка.
- Вправа «Відшукай рими».
 - Знайдіть і прочитайте парами рими, що зустрілися у вірші.
- Вправа «Добери ознаку».
 - Знайдіть у тексті слова-ознаки до поданих.
Кораблик... (*швидкий*);
бабка... (*синя*);
земля... (*зелена*);
руки... (*золоті*).
- Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя».
 - Перечитайте вірш у парах, звертайте увагу на межі речень.

Фізкультхвилинка для оченят

3) *Виразне читання вірша Платона Воронька «На кораблику» учнями.*

12. Вправа «Крісло автора»

— Складіть власну казку про чарівний кораблик. Придумайте: назву, куди він пливе, хто його пасажери і які пригоди на них очікують.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Веселка»

— На початку уроку ви уявляли веселку, її кольори і свій настрій. Покажіть за допомогою веселки, як ви сьогодні попрацювали. Прикріпіть стікер на ту її смужку, що відповідає вашому уявленню про роботу на уроці.

- Я не міг, не могла це зробити.
- Я хотів, хотіла це зробити, але не вдалося.
- Я це робив, робила, але з допомогою.
- Я це робив, робила, хоча були помилки.
- Я це зробив, зробила, але не відразу.
- Ура! Я це зробив, зробила!
- Для мене це було дуже просто.

2. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш Платона Воронька «На кораблику» (с. 71). Розповісти батькам, бабусі з дідусем чи братику із сестричкою власну казку про кораблик.

ДЛЯ ВЛАСНИХ ЗАПИСІВ

УРОК 58. НЕБИЛИЦІ-НЕБУВАЛИЦІ. ПЛАТОН ВОРОНЬКО «КАРТИНА» (вірш-небилиця)

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з твором українського поета Платона Воронька; навчати їх відчувати гумор у творах; розвивати інтерес до створення, творчої інтерпретації прочитаного; формувати вміння в деталях порівнювати зміст вірша і картини, розрізняти реальність і вигадку; сприяти виникненню бажання створити власну картину і вірш до неї; розвивати зв'язне мовлення учнів, уважність, образне мислення, уяву, фантазію; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов до художнього слова, до прекрасного;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися: приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної: володіти позитивними навичками спілкування, уміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної: уміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської: уміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної: дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Платона Воронька, збірки його творів; картки зі словами до вправи «Блискавка», малюнки для словникової роботи — осокір, низовина, гроно, відеозапис фізкультхвилинки для оченят (<https://youtu.be/KhuOS5I0vnY>).

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Нумо, діти, підведіться!
Всі приємно посміхніться.
Пролунав уже дзвінок,
Починаємо урок!

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Ми — сонечка»

Погляньте у віконечко:	(Показують на вікно.)
Чомусь сховалось сонечко?	(Знижують плечима.)
А ми засвіtimo сонечко,	(Показують на себе.)
Таке велике сонечко!	(Розводять руки в сторони.)
Таке веселе сонечко!	(Посміхаються одне одному.)
Я — сонечко!	(Показують на себе.)
Ми — сонечка!	(Показують на інших дітей.)
Ми — світимосся всі!	(Посміхаються.)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальні вправи.

- Вдих-видих (3 рази);
- «Задування свічки»;
- «Коник» — присмоктати язик до піднебіння і цокати голосно і сильно;
- «Трубочка, посмішка».

2) Робота над скоромовкою.

Бобре, друже, друже бобре,
Міст зробив ти дуже добре:

Не бредуть бобри у брід,
Майстрові кричать: «Привіт!».
Леся Вознюк

2. Вправа «Віднови прислів'я»

— Відшукайте і з'єднайте початок та закінчення прислів'я. Прочитайте відновлені прислів'я.

За двома зайцями поженешся —	те й пожнеш.
Що посієш,	жодного не впіймаєш.
Слово — не горобець,	вилетить — не впіймаєш.
Любиш кататись,	мовчання — золото.
Слово — срібло,	люби і саночки возити.

3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми та завдань уроку

— У нашому житті, на жаль, трапляються різні вади. А найкращою зброєю у боротьбі з ними є жарт, сміх. Сьогодні ми продовжуємо ознайомлюватися із творами Платона Воронька і дізнаємось, як він доброзичливо, з іскоркою гумору, розповідає про деякі вчинки ваших однолітків.

4. Самостійне ознайомлення зі статтею підручника (с. 72)

— Що означають слова *небилиці-небувалиці*? Як гадаєте, від яких слів вони утворилися?
— Чому саме поети вигадують небилиці?

5. Робота із заголовком (с. 72)

— Прочитайте назву вірша. Зверніть увагу й на підзаголовок. Як гадаєте, про що в ньому йтиметься?

6. Виразне читання вірша Платона Воронька «Картина» вчителем (с. 72)

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту

— Чи сподобався вам вірш? Що здивувало, захопило, можливо, змусило посміхнутися?
— Чи справдилися ваші передбачення щодо того, про що йтиметься у вірші?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення слів (*із демонструванням малюнків*).

Низина — низька місцевість, те саме, що й низовина.

Осокір — високе листяне дерево родини вербових з добре розвиненою кроною; чорна тополя.

Гроно — скупчення плодів або квітів на одній гілці; китиця.

- Читання слів з карток «Блискавка».

Картина, дивина, низина, малина, зайчата, курчата, жолуді, на осокорі, подарував, намалював.

— Які слова запам'ятали?

Фізкультхвилинка

Раз! Два! Всі присіли,
Потім вгору підлетіли.
Три, чотири — нахилились
Зі струмочка дружно вмилась.
П'ять, шість — всі веселі
Крутимось на каруселі.
Сім, вісім — в потяг сіли
Ніжками затупотіли.
Дев'ять, десять — відпочили
Й за навчання дружно сіли.

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Робота в парах. Читання у спосіб «Причеп».

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом вірша з елементами вибіркового читання.
— Від чийого імені ведеться розповідь?

- Хто намалював цю картину?
- Чи подобається хлопчикові його картина? Доведіть словами вірша.
- Чи можна намальовану хлопчиком картину назвати небилицею?
- Не тільки картини, але й вірші, у яких ідеться про те, чого не буває, називають *небилицями*.
- Чого не буває насправді? Зачитайте ці рядки.

• **Робота в парах.** Вправа «Знайди рими».

Один учень у парі читає слово, інший — шукає до нього риму. Потім — навпаки. Під час перевірки зачитують знайдені пари рим.

• **Робота з малюнком (с. 72).**

— Розгляньте малюнок. Зіставте його з віршем. Чим вони відрізняються? Чим схожі?

3) Робота в групах.

— Уявіть, що художник усе виправив. Спробуйте переробити вірш так, ніби все намальовано правильно.

Перевірка виконання завдання.

— Який варіант вірша вам подобається більше: перероблений чи авторський? Чому?

4) Хорове читання вірша «Хвилию».

Діти читають вірш за заданою вчителем схемою: повільно, швидко, дуже швидко і навпаки.

5) Виразне читання вірша Платона Воронька «Картина» учнями.

Фізкультхвилинка для оченят

Під час перегляду стежити очима за об'єктом на екрані.

9. Робота в групах. «Крісло автора»

— Спробуйте створити власну невелику небилицю (3–4 речення).

Перевірка роботи групи.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- Сьогодні я читав(ла) вірш...
- Його написав(ла)...
- Я знаю...
- Я навчився(лася)...
- Мені сподобалося / не сподобалося...

2. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш Платона Воронька «Картина» (с. 72). За бажанням створити власну картину.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 59. СВІТ ДОБРОТИ ТАМАРИ КОЛОМІЄЦЬ. ТАМАРА КОЛОМІЄЦЬ «ХИТАЛОЧКА-ГОЙДАЛОЧКА»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із віршами для дітей Тамари Коломієць; розкрити їхню красу і своєрідність; навчити розуміти поетичну мову, уважно вслухатися у звучання слів, уявляти описані картини, розмірковувати над текстом, проймаючись почуттями її поезії; удосконалювати навички свідомого виразного читання віршованих творів; розвивати зв'язне мовлення учнів; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов до рідних, до художнього слова;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; уміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* уміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* уміти працювати в парі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Тамари Коломієць, збірки її творів, аудіо- чи відеозапис пісень на слова Т. Коломієць (наприклад, <https://youtu.be/wbgK2OM3eJY>), відеозапис пісні «Хиталочка-гойдалочка» (https://youtu.be/k_TACK-Rsfl), малюнок потяга з вагончиками для психологічної настанови на урок.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Вже закінчилась перерва
І дзвенить для нас дзвінок.
Приготуйте без мороки
Все, що треба до уроку.
Книжку, зошит, ручку, олівці.
Приготувались? Молодці!

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Мандруємо в Країну знань»

— Погляньте на потяг і вагончики. Прочитайте, що везуть вагончики (*слова: працювитість, уважність, наполегливість, активність*).

— Оберіть вагончик, на якому б ви хотіли мандрувати Країною знань.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправи на постановку дихання та розвиток артикуляції.

- «Понюхати квітку».
- «Здути сніжинку з долоні».
- «Слоник»: витягніть губи щільно «трубочкою» вперед, як на вимову звука [у], одразу розтягніть їх у сторони, ніби усміхаючись, не оголяючи зубів.

2) Вправа «Не зіб'юсь».

картина	малюнок	гілка
дитина	малюнок	гілка
картина	малюнок	білка
картина	малюк	гілка
картина	малюнок	гілка

3) *Робота над скоромовкою.*

Жовтий жук купив жилет,
Джемпер, джинси та жакет.

2. Вправа «Ремонтуймо вірш»

— Відновіть рядочки з вірша Платона Воронька «Картина».

На гілках, курчата, сидять,
По ставку, зайчата, пливуть.
Летять, їжаки.
Зорі, світить, сонце, сяють.
На осокорі, жолуді
Висять, гронами.

3. Актуалізація опорних фонових знань. Створення емоційного фону: слухання аудіозапису пісні «Їжаки»

- Послухайте пісеньку і скажіть, який настрій вона створює.
- Сподобалась пісенька? Який настрій у неї?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Слова до цієї веселої пісеньки склала відома українська поетеса Тамара Коломієць. Ми вже знайомі з деякими її творами. А сьогодні познайомимося із самою поетесою, з особливостями її творів.

5. Самостійне здобування інформації з підручника (вступна стаття, с. 73)

- Коли і де народилася Тамара Коломієць?
- Хто розповідав дівчинці в дитинстві багато оповідань, казок, співав пісень?
- Як ви зрозуміли вислів «у пелені бабусі»? (*Виховувала бабуся, приділяла їй багато часу.*)
- Коли Тамара Коломієць почала римувати, писати віршовані твори?

6. Доповнення вчителя. Ознайомлення учнів з деякими біографічними відомостями

— Тамара Опанасівна Коломієць народилася в невеличкому місті Корсунь-Шевченківський на Черкащині. Мама дівчинки багато працювала, тому її виховувала бабуся. Тамара виросла «у пелені бабусі Ганни», яка була в міру релігійною, керувалася здоровим глуздом і дослухалася народної мудрості. Ці риси характеру вона передала внучці. Неписьменна баба Ганна знала напам'ять майже весь «Кобзар» і часто його цитувала.

Мама дівчинки працювала лікарем. Дідусь і татка, на жаль, уже в ранньому дитинстві у дівчинки не було: дідусь забрала громадянська, а татка — Друга світова війна. Але був ще маленький братик, якому доводилося власноруч майструвати вітрячки, літачки та кораблики.

Тамара Опанасівна належить до покоління, дитинство якого було перерване війною. Ще до війни дівчинка вміла читати. А потім усі підручники замінив «Кобзар» та бабусині козацькі й чумацькі сумовиті пісні, казки, загадки, лічилки, яких вона знала безліч.

У дитинстві дівчинка надавала перевагу хлопчачій компанії та гралася тільки з хлопчиками.

У шкільні роки мріяла стати лікарем, бо дитяче серце ще довго залишалося чутливим до ран війни. Але любов до віршування перемогла. Коли Тамара навчалася на факультеті журналістики, вишла друком її перша збірка поезій «Пролісок». Дівчина стала відомою поетесою.

Вірші Тамари Коломієць дуже мелодійні. Сама поетеса зізнається, що коли вона складає їх, то наспівує собі. Тож не дивно, що багато з них покладено на музику.

7. Робота з малюнком та заголовком (с. 73)

- Розгляньте уважно малюнок до твору Тамари Коломієць. Що ви на ньому бачите?
- Де знаходиться колиска з дитинкою?
- Чи впізнали ви кущ, біля якого стоїть колиска?
- Прочитайте назву вірша. Як ви її розумієте? Від яких слів утворилася? Що може хитатися і гойдатися?

8. Виразне читання вірша вчителем

9. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобався вам вірш? Що здивувало? Чи було щось незрозумілим?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів, якщо вони були.
Цить — уживається як заклик до тиші, мовчання.
Хить — уживається у значенні хитатися, хитнутися.
- Читання стовпчиків слів на одному подиху (*зверху вниз, знизу вгору*).

хиталочка	гойдатиму
гойдалочка	присплю
кричалочка	росте
Наталочка	не скрипи
сестричка	малесенька

— Знайдіть і прочитайте лагідні, ніжні слова.

— Знайдіть і прочитайте слово, що вказує на ознаку предмета.

— Знайдіть і прочитайте слова, які вказують на дію.

— Знайдіть і прочитайте слово, написане з великої літери. Чому воно так написано?

Фізкультхвилинка

Руки вгору піднімаєм,
Потім дружно опускаєм.
І долоньками скоріше
Плещем, плечем веселіше.
Знову руки піднімаєм,
Ну, а потім опускаєм.
Черевичками скоріше
Дружно тупаєм гучніше!

10. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Читання в парах. Вправа «Бджілки»: напівголосне читання твору.

Один учень читає строфу, другий слухає і стежить за текстом, потім другий учень читає наступну строфу, перший — слухає і стежить.

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом вірша з елементами вибіркового читання.
 - Як ви зрозуміли, від чийого імені йде розповідь?
 - Кого гойдає дівчинка?
 - Які слова вірша свідчать про турботливе ставлення до сестрички?
 - Знайдіть і прочитайте слова-звертання, вжиті у вірші. До кого звертається дівчинка?
 - З яким проханням звертається дівчинка до колиски? Чому вона просить не скрипіти?
 - Як дівчинка називає свою сестричку? Як гадаєте, чому?
 - Прочитайте виділені слова. Що вони вам нагадують?
 - Такі слова ніби нагадують звуки колиски, яка тихенько гойдається, заколисує маленьку дитину. Як їх слід читати? З якою інтонацією?
- Робота в парах. Вправа «Знайди рими».
 - Знайдіть і прочитайте парами рими, що зустрілися у вірші.
- Робота в парі. Читання вірша: вправа «Причеп».

Перший рядок вірша читають учні першої парті, другий рядок — учні другої та третьої парт, третій рядок — учні першої, другої та третьої парт і так далі — до останньої парті. Можна брати не по одному рядку, а по два чи по строфі — залежно від кількості парт у ряду.
- Виразне читання вірша окремими учнями.
 - Яку пісню нагадує цей вірш? (*Коліскову*.)
 - З якою силою голосу краще читати цей вірш? У якому темпі?

Фізкультхвилинка для оченят

Наші очі працювали,
Відпочинку ще не мали.
Тож роботу припиняємо
Й оченята закриваємо.
Зараз буду рахувати,
А ви будете моргати.
Раз, два, три чотири, п'ять. *(Діти на кожен рахунок кліпають обома очима.)*
Можна очі відкривать.

11. Перегляд і обговорення відеокліпу на пісню «Хиталочка-гойдалочка» (муз. Алли Мігай, сл. Тамири Коломієць)

- Ви сказали, що цей віршик нагадує колискову пісню. Композитор Алла Мігай і написала музику до цього твору — і утворилася колискова пісня. Послухайте її.
- Чи відбулися якісь зміни з текстом? Який рядок повторювався кілька разів?
- А що можна сказати про мультфільм? Чи відтворили автори мультфільму зміст вірша? *(Ні, вони передали своє враження і бачення колискової пісні.)*

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- Доповніть подані речення.
- Мені було цікаво...
- Мені було складно...
- Мене здивувало...
- Я спробую...
- Мені захотілося...

2. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш «Хиталочка-гойдалочка» (с. 73).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 60. РУШНИК — ОБЕРІГ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ. ТАМАРА КОЛОМІЄЦЬ «БІЛЕ ПОЛЕ ПОЛОТНЯНЕ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширити уявлення учнів про твори для дітей Тамари Коломієць; навчати відчувати емоційний зміст поезії, розкриваючи красу і багатство рідного слова за допомогою твору поетеси; закріпити навички роботи над художніми засобами; удосконалювати навички свідомого виразного читання; поглиблювати знання учнів про рушник; узагальнити знання дітей про вірші Тамари Коломієць; розвивати зв'язне мовлення, образне мислення, творчу уяву; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати інтерес до культурної спадщини, народних традицій, любов до рідної землі, рідного слова;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* уміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* уміти працювати в парі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Тамари Коломієць, збірки її творів, малюнки українських рушників або вишиті українські рушники, аудіозапис «Пісні про рушник» (муз. П. Майбороди, сл. А. Малишка), заготовки для створення власного ескізу рушника, олівці, фломастери.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Встаньте, дітки, всі рівненько,
Посміхніться всі гарненько.
Посміхніться всі до мене,
Посміхніться і до себе.
Привітайтеся: «Добрий день!».
Хай гарно розпочнеться новий день!

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Тепло долоньок»

— Діти, потріть свої долоньки і відчуйте тепло. Подаруйте усмішку та тепло своїх долоньок одне одному.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальні вправи.

- «Сніговик»: ліпимо сніговика, а потім гріємо руки, дихаючи на них.
- «Вогнище»: уявіть, що потрібно роздути вогнище, що згасає. Для цього слід присісти навпочіпки навколо «вогнища» і дмухати на нього. (*Набираємо повітря носом, повільно видихаємо ротом, надуваючи щоки.*)
- «Святкові кульки»: до свята потрібно підготувати повітряні кульки. Надуємо кулі. Для цього робимо глибокий вдих носом і плавно видихаємо повітря ротом, надуваючи щоки.

2) Робота над чистомовкою.

Ик-ик-ик, ик-ик-ик —
На стіні висить рушник.
Ні-ні-ні, ні-ні-ні —
Там узори чарівні.

Ри-ри-ри, ри-ри-ри —
Різнобарвні кольори.
Им-им-им, им-им-им —
Я милуюсь зараз ним.

2. Вправа на знаходження рим

— Прочитайте рядки слів.

Долина — калина — дитина;

веселі — оселі — білі;

пошептав — полетів — почервонів;

вінок — ранок — сніданок.

— Прочитайте рядки, у яких усі слова римуються.

— Прочитайте рядки, де два слова римуються. Зазначте ці слова.

3. Вступне слово вчителя. Робота над загадкою

На портреті висить, красується,
Всі в світлиці ним милуються. (*Рушник.*)

— Український рушник... Від сивої давнини і до наших днів, у радості й горі, рушник — це невід’ємна складова нашого побуту. У народі говорили: «Хата без рушників — як родина без дітей». Раніше не було жодного свята в родині, щоб його святкували без рушника. На рушниках вишивали долю нашого народу. На ньому можна було побачити і радість, і скруту, і журбу. Вишивали їх червоними і чорними нитками. Може, хто знає, що означав чорний колір? А червоний колір?

Українці мають різні традиції, пов’язані з рушником. Які саме?

- Хлібом і сіллю на вишитому рушнику зустрічають дорогих гостей.
- На рушнику новонароджену дитину несуть на хрещення, на ньому проводжають людину в останню путь.
- З рушником матері виряджали своїх синів у далеку дорогу.
- Рушником перев’язували сватів.
- Рушники стелять під ноги молодят на весіллі, на ньому вони дають обіцянку одне одному на вірність.
- Гарно оздобленими рушниками накривають кошики з паскою (*на Великдень*) чи яблуками (*на Спаса*), ідучи до церкви.

У кожній частині України рушники вишивають своїми візерунками. Ці візерунки не просто так наносилися на рушник. Це були своєрідні символи — обереги (*від слова оберегати*), які захищали людину від лиха. І у нас у класі сьогодні є рушники з різних регіонів України. Розгляньте їх!

Вишитий рушник можна порівняти хіба що з піснею. За давнім українським звичаєм у хатах збиралися майстрині, де вони ткали, вишивали, а під час роботи співали пісні. І самому рушникові присвячено багато пісень. Послухайте одну з них. Ця пісня хоча й має свого автора, стала народною, бо співається в ній про те, що дороге серцю кожного українця.

4. Слухання аудіозапису «Пісні про рушник» (муз. Платона Майбороди, сл. Андрія Малишка)

— Яке враження справила на вас пісня? Чи зворушила душу?

— До яких почуттів вона спонукала?

— Що давала мати сину на щастя, на долю?

5. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні Тамара Коломієць ознайомить нас із таємницями створення цього оберега.

6. Робота за малюнком (с. 74)

— Розгляньте малюнок. Що на ньому зображено?

— Що вишиває дівчинка на рушнику?

— Пригадайте, чим є для українського народу маки, волошки, колоски пшениці. (*Це — народні символи.*)

7. Виразне читання вірша вчителем

8. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобався вам вірш? Що вас вразило?

— Чи справдилися ваші передбачення щодо квітів та колосків?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.

Полотно — це тканина з льону, на якій вишивали рушники, з якої шили одяг тощо.

Заряхтять — замерехтять, яскраво виділятимуться дрібними плямами на певному фоні.

Навпрошки — навпростець, по прямій лінії, найкоротшим шляхом.

- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

ткане	пране
поволі	колоски
зацвіте	навпрошки
заряхтять	полотняне
барвистим	василечки
покрутнеться	застрибає

— Знайдіть і прочитайте слова, що складаються: з двох складів; з трьох складів; з чотирьох складів.

— Знайдіть і прочитайте слово, що містить букву, яка позначає два звуки.

Фізкультхвилинка

Ой, яка ж вона швиденька,
Наша білочка руденька!
Не звірятко — просто диво,
Невгамовне, пустотливе.
Вгору-вниз — нема зупинки.
Й ми поскачемо хвилинку.
Розімнемо ніжки, спинку.
Відпочили гарно всі.
Час за парти сісти всім.

9. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Вправа «Бджілки»: напівголосне читання вірша учнями вголос.

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом вірша з елементами вибіркового читання.
 - Чому присвятила свій вірш Тамара Коломієць? Про яке біле поле йдеться?
 - На якій тканині вишивали рушник? Як про це сказано в тексті? Прочитайте.
 - Чи справді голка сама вишивала рушник?
 - А хто тоді так вправно вишивав рушник?
 - Які слова вживає поетеса, аби ми уявили живі квіти, колоски, листочки? Прочитайте.
 - Як ви розумієте вислів «голка ходить, за собою нитку водить»?
 - На що перетвориться полотняне поле, коли майстриня закінчить роботу?
 - Чи змогли ви під час читання уявити візерунок на рушникові?
- Робота за малюнком.
 - Розгляньте малюнок. Які барви ниток узяла для вишивки дівчинка? Які барви згадано у вірші?
 - Чи таким художниця зобразила рушник, як описано у вірші?
- Читання у спосіб «Незнайко». Учитель читає вірш, припускаючись помилок. Коли учні чують не-правильно вжите слово, плескають у долоні та виправляють його.
- Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя».
 - Прочитайте вірш одне одному. Оцініть читання однокласника.
- Виразне читання вголос вірша Тамари Коломієць «Біле поле полотняне» учнями.

10. Створення ескізу орнаменту для рушника

- 1) Розглядання рушників (або їхніх зображень).
- 2) Ознайомлення із символікою української вишивки.
- 3) Створення власного ескізу орнаменту для рушника.

Виставка робіт учнів.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- Сьогодні ми працювали з віршем...
- Його написала...
- На уроці я дізнався(лася)...
- Я навчився(лася)...
- Я намагався(лася)...
- Найкраще мені вдалося...
- Мені сподобалось...

2. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш Т. Коломієць «Біле поле полотняне» (с. 74).

За вибором:

- Намалювати рушник, що виник у вашій уяві під час читання вірша.
- Чим особливий вишитий рушник у вашому краї? Чи має ваша родина такий рушник? Хто його вишивав?

Інформація для вчителя

ТРАДИЦІЙНА СИМВОЛІКА УКРАЇНСЬКОГО РУШНИКА

	Символи Сонця і Води Восьмикутна квітка, або розетка, позначає Сонце, а малюнок у вигляді згорнутого вужа — Воду

	Основним символом будь-якої вишивки рушника можна назвати Материнський символ. Це восьмикутна квітка чи зірка, навколо якої символічно зображена квітка гірлянда. Гірлянда прославляє Мати, її основну роль у продовженні та збереженні сім'ї, роду
	Листя хмелю — любов, молодий запал і активний розвиток. Його прийнято вважати весільним символом, що відображує течію життя і молоду сім'ю
	Троянда (<i>ружа</i>) — її завжди любили в Україні, вважали квіткою Сонця, а її червоний колір нагадував колір крові — символ життя
	Калина — оберіг української родини. Соковиті червоні ягоди калини, зібрані в багаті важкі грона, є символом здорового і безсмертного роду
	Дуб — символ міцної життєвої сили, чоловічої енергії, непереможності
	Мак — символ захисту від зла
	Виноград символізує створення сім'ї, її благополуччя і красу
	Лілія — символ жіночності, чарівності та краси
	Орнаменти з ромбами були сильним захисним оберегом, приносили вдачу. Згідно із давньою слов'янською культурою, ромби представляють богиню Землі, яка сприяє родючості

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 61. ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ ЗИМИ В ПОЕЗІЇ ЛІНИ КОСТЕНКО. ЛІНА КОСТЕНКО «ПРЯЛЯ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з творами Ліни Костенко для дітей; навчати розуміти створені поетесою художні образи, уявляти описані картини, їхню красу, уважно придивлятися, прислухатися до кожного слова, розмірковувати над його значенням, відчувати його настрій, інтонацію; формувати вміння виразно читати, передавати голосом характер описаних картин; розвивати зв'язне мовлення учнів, образне мислення, творчу уяву, пам'ять, уміння аналізувати прочитане; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов до природи, здатність помічати її красу;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися: приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної: володіти позитивними навичками спілкування, уміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної: уміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської: уміти працювати в парі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної: дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Ліни Костенко, збірки її творів, ілюстрації віхоли, снігопаду, природи взимку, малюнки і картки для стіни слів до словникової роботи (*пряля, прядка, сувої*), аудіозапис пісні «Пряля» (*муз. Вікторії Гоженко, сл. Ліни Костенко*).

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

У цей ранковий, добрий час
Я рада, діти, бачить вас.
Треба всім нам привітатись.
Вліво — вправо поверніться,
Одне одному всміхніться.
Чи готові до уроку? Молодці!
Тож сідайте. Працювати почали.

2. Психологічна настанова на урок

— Усміхніться одне одному, подумки побажайте успіхів на цілий день. Для того щоб працювати на уроці гарно і виконати всі завдання, будьте старанними, активними та уважними.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправа для розвитку правильного мовленнєвого дихання.

— Глибоко вдихніть носом повітря. Плавно, на одному видиху вимовте звукосполучення:

зи — си — зи — си;
зе — се — зе — се;
за — са — за — са;
зо — со — зо — со;
зу — су — зу — су.

2) Робота над чистомовкою.

Ло-ло-ло, ло-ло-ло —
Снігом землю замело.

Ля-ля-ля, ля-ля-ля —
Стала білою земля.
Лі-лі-лі, лі-лі-лі —
Ось замети чималі.
Гу, гу, гу, гу-гу-гу —
Всі дерева у снігу.

3. Вправа «Дешифратори»

— Розшифруйте і прочитайте віршик. *Підказка:* обирайте тільки українські букви, пропускаючи цифри чи латинські букви.

40зй, гл9eftwяјт, гл9eftwяјт wctnsіжби2нкfi
2Hdsa брудгиннкзи, нса я4л7іfнкви,
Hza гд5орhfoгwi, hнба п8o9лfя —
Біhлја-бhіјла ввсfя ззермбля!
(Ой, летять, летять сніжинки
На будинки, на ялинки,
На дороги, на поля —
Біла-біла вся земля!)

— Якій порі року присвячено віршик? Чому зробили такий висновок?

4. Актуалізація опорних фонових знань

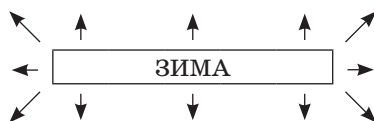
1) Робота за ілюстраціями зимових краєвидів.

— Розгляньте ці ілюстрації. Що на них зображено?

— Які кольори притаманні зимі?

— А з чим асоціюєте зиму?

2) Складання «асоціативного куца» до слова «зима».

5. Повідомлення теми та завдань уроку

— Зима — примхлива пора року. І віє, і мете, і завиває хуртовинами. Сьогодні ми познайомимось з відомою талановитою українською поетесою Ліною Костенко та її поезією.

6. Ознайомлення учнів із відомостями про Ліну Костенко

1) Самостійне ознайомлення з інформацією підручника (с. 75).

— Де народилася Ліна Василівна Костенко?

— Ким були її батьки?

2) Додаткова інформація про поетесу.

Народилася Ліна Василівна Костенко 19 березня 1930 р. у м. Ржищів на Київщині в родині вчителів. Батьки дівчинки були людьми високоосвіченими і порядними. Батько, наприклад, знав двадцять мов, добре був обізнаний у всіх навчальних предметах школи.

З шести років жила в Києві. Тут ще зовсім дівчатком застала її війна. І «перший біль тих недитячих вражень» лишив глибокий слід у душі майбутньої поетеси. Вона часто звертається до теми дитинства, обпаленого війною, малює у своїх поезіях образи дітей та підлітків, як із сучасного життя, так і з далекого минулого, змальовує красу природи.

У 14 років Ліна Костенко опублікувала свої перші вірші. Але тривалий час її не визнавали як поетесу. Це був сумний період і в її житті, і в історії української літератури.

За свої твори нагороджена Шевченківською премією України, є Почесним професором Києво-Могилянської академії, почесним доктором Львівського та Чернівецького університетів. Ліна Костенко авторка кількох десятків творів, найвідоміший з яких — історичний роман у віршах «Маруся Чурай».

Зараз Ліна Василівна Костенко живе і працює в Києві, продовжує радувати нас своїми чудовими творами.

7. Робота із заголовком та ілюстрацією (с. 75)

- Розгляньте малюнок. Кого зобразив художник?
- Чим займається ця жінка?
- Якого кольору її вбрання? Що знаходиться навколо неї?
- Прочитайте назву твору. Хто така пряля?

Пряля — це жінка, яка пряде ручним способом на прядці.

Прядка — хатній верстат, призначений для ручного прядіння.

прядка

пряля

— Як гадаєте, про що йтиметься у вірші?

8. Виразне читання вірша вчителем

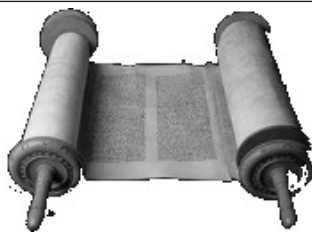
9. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобався вам вірш? Що було незвичного? Що здивувало?
- Чи справдилися ваші передбачення?

2) Словникова робота.

- Самостійне здобуття інформації за підручником (с. 75). Значення слова *сувої*.

сувій

Сувої — 1) Стародавні рукописи, згорнуті в трубку; 2) шматки полотна або іншої тканини певної довжини, що зберігають згорнутим у трубку.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.

Хуртовина — сильний вітер зі снігом, заметіль.

Верховина — верхня, найвища частина чого-небудь.

Укривало — легке покривало, яким накривають постіль удень (*те саме, що ковдра*).

Полотно — конопляна, лляна, бавовняна, а також штучна або шовкова тканина особливого переплетення.

Завіса — шматок тканини або тюлю, яким завішують вікно, двері.

- Читання учнями стовпчиків слів «на одному подиху».

пряля	де-не-де
пряде	хуртовини
напряла	верховини
сувої	хустина
завіса	укривало

- Знайдіть і прочитайте спільнокореневі слова.
- Виберіть і прочитайте слова, що означають дію.
- Знайдіть слово-синонім до слова *заметіль*.

Фізкультхвилинка

Всі піднесли руки — раз!
На носках стоїть весь клас,
Два присіли, руки вниз,
На сусіда подивись.
Раз! — і вгору,
Два! — і вниз,
На сусіда подивись.

Будем дружно ми вставати,
Щоб ногам роботу дати.
Раз — присіли, два — піднялись.
Хай мужніє ваше тіло.
Хто старався присідати,
Може вже відпочивати.

10. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя».*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- *Бесіда за змістом вірша з елементами вибіркового читання.*
 - Чи здогадалися ви, про яку прялю йдеться у вірші?
 - Що вона пряде? Про яке полотно йдеться?
 - Що відбувається в той момент, коли пряля пряде?
 - Виберіть і прочитайте, що пряля накрила своїм полотном.
 - Чому авторка використовує в тексті повтори: *іде-іде, мало-мало*?
 - Що уявляєте, чуючи слова: *сніг іді-іде-іде, а вона пряде й пряде; вже напярла хуртовин на шапки для верховин?*
 - *Вправа «Знайди риму».*
 - Знайдіть і прочитайте рядки, що римуються.
 - *Вправа «Крокуй».*
 - Чи погоджуєтесь ви, що про зиму поетеса пише, як про живу істоту, наділяє її людськими якостями?
 - Назвіть слова, що характеризують прялю-зиму як живу істоту.
- (Учень робить декілька кроків, на кожен крок називає слова, які характеризують прялю як живу істоту.)*
- *«Щоденні 5». Читання для себе, для товариша, для вчителя.*
 - За командою вчителя «Для себе» — читають вірш пошепки; «Для товариша» — читають голосніше, щоб чув лише той, хто сидить поряд; «Для вчителя» — читають голосно.
 - *Підготовка і виразне читання учнями вірша «Баба Віхола» учнями вголос.*
 - Під час підготовки до виразного читання вірша зверніть увагу на партитуру твору, де потрібно робити довші паузи, де — коротші; як слід читати виділені рядки: повільно чи швидко.
 - Які рядки слід читати з інтонацією перелічування?

11. Слухання й обговорення аудіозапису пісні «Пряля» (муз. Вікторії Гогенко, сл. Ліни Костенко)

- Який настрій створює ця пісня? Чи відповідає настрою і змісту вірша?
- Що ви уявили, слухаючи цю пісню?

III. РЕФЛЕКСІЯ. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Мікрофон»

- Творчість якої поетеси ми вивчали?
- Який вірш читали на уроці?
- Чи задоволені ви роботою на уроці?

2. Домашнє завдання

Вивчити напам'ять вірш Ліни Костенко «Пряля» (с. 75).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 62. ВІРШ-ДІАЛОГ. ЛІНА КОСТЕНКО «ПОЛЬОВІ ДЗВІНОЧКИ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжувати ознайомлення учнів із творами Ліни Костенко; формувати вміння уявляти картини за змістом кожного рядка вірша, відкривати таємницю поетичної майстерності поетеси: персонажі її творів наділені людськими властивостями; актуалізувати знання дітей про діалог, удосконалювати вміння правильно й виразно читати, уявляти, прислухатися, придивлятися; формувати вміння розігрувати діалог із використанням жестів, міміки; розвивати зв'язне мовлення, образне мислення, уяву, фантазію; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов до природи, здатність помічати прекрасне в навколишньому світі, любов до художнього слова;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування, уміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* уміти працювати в парі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Ліни Костенко, збірки її творів, ілюстрації джмеля, бджоли, дзвіночків, слова і картки для стіни слів зі словникової роботи, наголівники-маски бджоли і джмеля для інсценування вірша, аудіозапис пісні «Польові дзвіночки» (муз. Б. Фільц, сл. Л. Костенко).

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Пролунав уже дзвінок,
Починається урок.
Приготуйте без мороки
Все, що треба до уроку.
Книжку, зошит, ручку, олівці.
Приготувались? Молодці!

2. Психологічна настанова на урок

— Усміхніться одне одному, подумки побажайте успіхів. Для того щоб наш урок був успішним, нехай він пройде під девізом (*запис на дошці чи плакат*). Прочитайте хором:

Не просто слухати, а чути.
Не просто дивитися, а бачити.
Не просто відповідати, а міркувати.
Дружно і плідно працювати.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальна гімнастика.

Де ж наш пустун-язичок?
Заховався за біленький тиночок,
Ліг на бочок і мовчок.
А ми зараз його розбудимо!

- Поплямкали губками.
- Поклацали зубками.
- Посичали гускою: с-с-с.

- Подзижчали комариком: з-з-з.
- Подирчали трактором: др-р-р.
- Пошуміли вітерцем: ш-ш-ш.

2) Робота над скоромовкою.

Жив жучок між бур'янами,
 Жив без тата і без мами.
 Жив і жив, і не тужив —
 Жовтим листям ворувив.
 Жбаба квакнула: «Попався!»,
 Жук завмер — так налякався.
Ганна Чубач

2. Вправа «Аналогії»

— Розгляньте уважно записану пару. За аналогією назвіть слово, що повинно бути замість знаків питання.

КЛІС → КОЛОС
 ГЛІС → ?
 (*голос*)

КЛІС → КЛІАС
 ШПК → ?
 (*шпак*)

ОСА → КОСАР
 ОМА → ?
 (*комар*)

3. Робота над загадками. Актуалізація фонових знань

- Я — крилатий і пухнастий,
 Золотистий і смугастий,
 Над лужком танок веду,
 Дзвінко, весело гуду. (*Джміль*.)
- Із одним вінком хатина,
 Роботяща в ній родина.
 По квітках усе літають,
 Мед пахучий добувають. (*Бджоли*.)
- Квіточки маленькі —
 Суконьки синенькі.
 Радо сонечко вітають,
 Ніжним співом зустрічають.
 — Добрий день, комашки,
 І жучки, й мурашки,
 З добрим ранком, коники, —
 Радо дзвонять... (*дзвоники*).

— Що допомогло відгадати загадки?

— Що ви знаєте про цих комах? Чим вони подібні, а чим відрізняються?

— Що вам відомо про ці квіти? Що вони собою нагадують?

— Як гадаєте, де всі вони могли б зустрітись?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми ознайомимося із віршем Ліни Василівни Костенко, у якому й дізнаємося про історію із життя цих комах і цієї квітки.

5. Робота із заголовком і малюнком (с. 76)

— Розгляньте малюнок. Що зобразив художник?

— Де зустрілися бджола і джміль?

— Прочитайте назву вірша. Як гадаєте, як стосуються бджоли чи джмеля дзвіночки?

6. Виразне читання вірша Ліни Костенко «Польові дзвіночки» вчителем

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобався вам вірш? Що саме сподобалось? Що вразило, здивувало?

— Чи справдилися ваші передбачення щодо того, про що йтиметься у вірші?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення деяких слів.

Фіранка — шматок тканини або тюлю, яким запинають вікно, двері тощо; занавіска.

Намет — навіс із дерева або тканини; тимчасове приміщення із тканини, шкіри, рідше з гілля, що напинається на каркас; шатро.

- Читання «пірамідки», складних для вимови слів.

ДОЩ		
ДЖМ	*	ІЛЬ
БДЖІ	*	ЛКА
ДЗВІН	*	ОЧОК
У ДЗВІ	*	НОЧКУ

Слід звернути увагу на вимову звуків [шч], [дж] [дз].

Фізкультхвилинка

Раз, два — дерева.
Три, чотири — вийшли звірі.
П'ять, шість — пада лист.
Сім, вісім — птахи в лісі.
Дев'ять, десять — це сунічки
Підняли до сонця личка.

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя».*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- Бесіда за змістом твору.
 - Між ким відбувається розмова у вірші?
 - Пригадайте, як називається розмова між двома особами. Тобто вірш побудовано у формі діалогу між джмелем і бджілкою.
 - Де і коли зустрілися джміль та бджілка?
 - Де ночувала бджілка? Чи добре їй там спалося? Що їй заважало спати?
 - Вибіркове читання.
 - Виберіть і прочитайте речення, у якому є звертання. Як джміль ставиться до бджілки?
 - Знайдіть у вірші порівняння, що використала поетеса.
- Дзвіночок (*як намет*);
дощ (*як кулемет*).

- Як ви зрозуміли ці порівняння?
- Знайдіть і прочитайте пари рим, що зустрілися у творі.
- Робота в парах. Підготовка до читання вірша в особах.
 - 3) *Виразне читання вірша Ліни Костенко «Польові дзвіночки» учнями за особами.*
 - 4) *Інценування вірша «Польові дзвіночки».*

9. Слухання аудіозапису пісні «Польові дзвіночки» (муз. Б. Фільц, сл. Л. Костенко)

- Одна з найвідоміших українських композиторок нашого часу — Богдана Михайлівна Фільц, прочитавши цей віршик, створила пісеньку. Послухайте її.
- Який настрій створює ця пісня?
- Які картини ви уявили, слухаючи цю пісню?

10. Робота в парах. Створення діалогу бджілки і джмеля

- Що казкового у картині, описаній у вірші? Чи могла б продовжитися розмова між персонажами твору?
- Подумайте, про що могли б розмовляти джміль і бджілка, продовжте цю розмову. Перевірка створених діалогів.

11. Робота над прислів'ями (с. 76).

- Прочитайте подані прислів'я. Як ви їх розумієте?
- Кого з персонажів твору стосуються ці прислів'я?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчені речення»

- Сьогодні на уроці я вчився(лася)...
- Я дізнався(лася)...
- Мені було цікаво...
- Найбільше сподобалося...

2. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш-діалог за особами (с. 76).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 64. СПІВЕЦЬ МОРЯ І СТЕПУ. АНАТОЛІЙ КАЧАН «ХВИЛЮВАЛОСЬ МОРЕ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розпочати ознайомлення учнів із творами Анатолія Качана, деякими фактами біографії, що вплинули на його творчість; формувати навички свідомого виразного читання; розвивати зв'язне мовлення учнів, образне мислення, творчу уяву, фантазію; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати естетичний смак;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будувати відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Анатолія Качана, збірки його творів, відеозвернення поета до читачів (<https://youtu.be/yu-ecUvYvik>), презентація «Біографія А. Качана» (<https://youtu.be/aH18kU4GvXI>), малюнки морських краєвидів, слова до словникової роботи.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Знову день почався, діти,
Всі зібрались на урок.
Тож пора нам поспішити —
Кличе в подорож дзвінок.
Сьогодні в нас урок звичайний,
Та вчить багато нас чому.
Хай буде він для нас повчальний!
За це подякуємо йому!

2. Психологічна настанова на урок

— Діти, погляньте у віконечко на сонечко. Його промінчики торкаються кожного із вас, дарують вам своє тепло. Подумки побажайте всього найкращого своїм рідним, своїм однокласникам і, звісно ж, собі. Бо тільки маючи гарний настрій і натхнення, можна впоратися з будь-яким завданням.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Розчитування за складовою таблицею.

	А	О	У	И	І	Е	Я	Ю	Є
КВ	ква	кво	кву	кви	кві	кве			
КЛ	кла	кло	клу	кли	клі	кле	кля	кдю	
КМ	кма	кмо	кму	кми	кмі	кме			
КН	кна	кно	кни	кні	кне	кне	кня	кню	кне
КР	кра	кро	кру	кри	крі	кре	кря	крю	
РВ	рва	рво	рву	рви	рві	рве			
ТВ	тва	тво	тву	тви	тві	тве			
ТК	тка	тко	тку	тки	ткі	тке			
ТЛ	тла	тло	тлу	тли	тлі	тле	тля	тлю	

	А	О	У	И	І	Е	Я	Ю	Є
ТН	тна	тно	тну	тни	тні	тне	тня	тню	тне
ТР	тра	тро	тру	три	трі	тре	тря	трю	
ПЛ	пла	пло	плу	пли	плі	пле	пля	плю	
ПР	пра	про	пру	при	прі	пре	пря	прю	
ПТ	пта	пто	пту	пти	пті	пте	птя	птю	
ПШ	пша	пшо	пшу	пши	пші	пше			
ВГ	вга	вго	вгу	вги	вгі	вге			
ВД	вде	вдо	вду	вди	вді	вде	вдя	вдю	
ВЖ	вжа	вжо	вжу	вжи	вжі	вже			
ВЛ	вла	vlo	влу	вли	влі	вле	вля	влю	
ВМ	вма	вмо	вму	вми	вмі	вме			
ВН	вна	вно	вну	вни	вні	вне	вня	вню	вне
ВР	вра	вро	вру	ври	врі	вре	вря	врю	
ВХ	вха	вхо	вху	вхи	вхі	вхе			
ВЧ	вча	вчо	вчу	вчи	вчі	вче			
ВШ	вша	вшо	вшу	вши	вші	вше			

— Читаємо швидко і чітко зверху вниз склади з голосним [і];
знизу вгору склади з голосним [о];
зліва направо склади зі збігом *пр*;
зліва направо склади зі збігом *кв*.

2) Робота над скоромовкою.

Морж у морі днями кисне,
Море для моржа корисне.

2. Вправа «Що зайве?»

— Знайдіть і прочитайте слова, що помилково потрапили до рядка.

Білка: горішки, шишка, огірок, дупло, гриби.

Школа: парта, дзвінок, крейда, море, урок.

Кішка: мишка, молоко, сметана, цукерка, риба.

Ведмідь: барліг, ягоди, мед, ліс, нора.

3. Робота над загадкою. Актуалізація фонових знань

- Поле синє,
Вівці білі.
На полі пасуться,
До берега несуться. (*Море*.)

— Що допомогло відгадати цю загадку?

— Хто з вас бував біля моря? Що ви можете про нього розказати?

— Чи подобається вам море?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Море, мабуть, нікого не може залишити спокійним. Сьогодні ми починаємо знайомство із поетом, якого називають *співцем моря*, та його творами.

5. Знайомство із постаттю Анатолія Качана

1) Самостійне здобування інформації з підручника (с. 77).

— Коли і де народився Анатолій Качан?

— Де пройшло його дитинство?

2) Перегляд презентації «Біографія Анатолія Качана» (якщо немає можливості, то доповнення інформації вчителем).

— Звідки у поета така любов до моря і степу?

— Про який курйозний випадок із твором поета згадано у презентації?

Інформація для вчителя

Анатолій Леонтійович Качан народився 16 січня 1942 р. у селі Гур'ївка, що лежить у пониззі Бугу, на Миколаївщині, у сім'ї токаря місцевої МТС. Коли підріс, любив слухати батькові оповіді про те, як колись, ще до війни, у їхній МТС на оцих ланах золотої пшениці знімали славнозвісний кінофільм «Трактористи». Від батька взяв відчуття землі, селянську мудрість і спостережливість. А від матері, чия пам'ять зберігала безліч усіляких пісень, переказів, — доброту й любов до слова.

Після закінчення Одеського університету учителював у незвичайному місті Вилкове, що за десять кілометрів від Чорного моря «розсипалося» в гирлі Дунаю на острівцях, порізаних численними каналами й протоками. Це місто називають ще *українською Венецією*: тут люди живуть просто «на воді», а за автобуси і трамваї їм правлять звичайнісінькі човни. І хоч Анатолієві річкова стихія була знайома з дитинства, однак він довго не міг звикнути до такого. Замість прогулянок вранішніми міськими вулицями молодий учитель повинен був діставатися до школи різними протоками на старенькому човнику.

Можливо, саме з дитинства та перших років учителювання і походить його безмежна любов до степу та моря.

3) Перегляд відеозвернення поета до юних читачів.

— Послухайте звернення Анатолія Качана до дітей і зверніть увагу на те, скільки книжок для дітей він створив.

6. Робота із малюнком (с. 77) і заголовком

- Розгляньте малюнок. Кого ми бачимо на ньому?
- Прочитайте заголовок вірша. Як ви розумієте цей вислів? Коли ми говоримо, що море хвилюється? (*Коли воно покривається хвилями, штормить.*) Це пряме чи переносне значення виразу?
- Яке ще значення у слова *хвилюватися*? (*Непокоїтися, турбуватися.*)
- Чому, на вашу думку, може хвилюватися море?

7. Виразне читання вірша Анатолія Качана «Хвилювалось море» вчителем

8. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобався вам вірш? Чим саме?
- Чи справдилися ваші передбачення щодо того, чому хвилювалося море?
- Які картини уявили, слухаючи вірш?

2) Словникова робота.

- Самостійне з'ясування значення слова *рейд* за підручником (с. 77)
- Вправа «Навпаки»: пояснення значення слів, якщо такі зустрілись

Учитель озвучує тлумачення слова, а учні в тексті шукають це слово.

Високе швидкоросле листяне дерево з зеленувато-сірим стовбуром і широкою кроною та лапатим

листям. (*Платан.*)

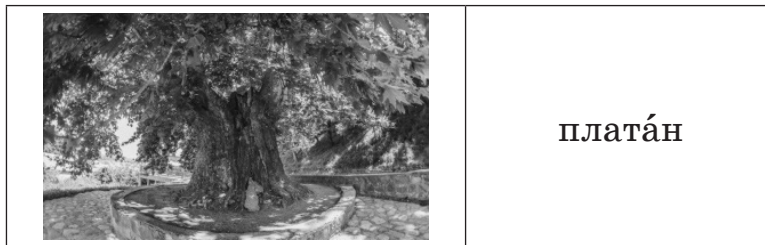
Пристрій для утримання на місці суден у вигляді металевого стержня з лапами, які чіпляються за

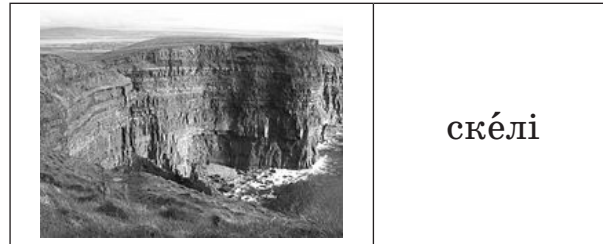
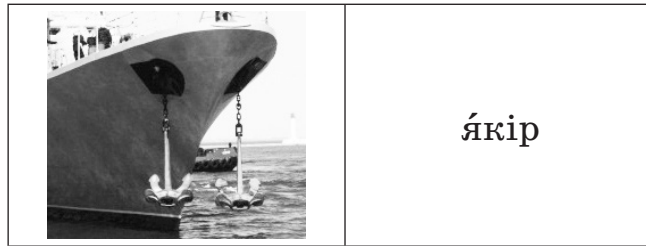
грунт. (*Якір.*)

Ніжно горнулося, пестилося до кого-небудь. (*Лащилось.*)

Ті, що відзначаються сміливістю, енергійністю, жвавістю. (*Браві.*)

Гори зі стрімкими схилами та гострими виступами. (*Скелі.*)

- Читання стовпчиків слів «луною» учнем, який гарно читає.

море	берег	браві
скелі	моряки	засмагли
рейд	смужки	стрункі
якір	плечах	шелестить
платан	орли	повернулись

— Прочитайте слова здивовано; сердито; весело; сумно.

— Прочитайте слова, що складаються з одного складу; двох складів.

— Знайдіть і прочитайте спільнокореневі слова. Що спільного у їхньому значенні?

Фізкультхвилинка

Ми веселі моряки Мандрувати мастаки. А щоб в мандри вирушати, Треба м'язи розвивати. Отак! Хвиля в морі нас гойдає, Вітер виє, завиває. Як буває важко нам, Ми покажем зараз вам. Отак! На кораблику своєму Всі моря ми обійдемо. А щоб швидко нам пливти, Треба всім гребти. Отак! Ми із мандрів повертаєм, Тож нумо заспіваєм. А щоб швидше вдома бути, Треба у вітрила дуги. Тренувались залюбки, Гарні з вас всіх моряки.	(Крокування на місці.) (Згинання та розгинання рук у ліктях.) (Руки в боки, плавні нахили ліворуч — праворуч.) (Руки вгору, нахили ліворуч — праворуч.) (Присідання.) (Імітація роботи веслами.) (Дмуць.) (Крокування на місці.)

9. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Вправа «Бджілки»: напівголосне читання вірша учнями.

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом твору з елементами вибіркового читання.
 - Чому хвилювалось море?
 - Хто зійшов на берег?
 - Який вигляд мали моряки? Прочитайте.

- Як автор називає моряків?
- Хто ще цікавився приходом моряків?
- Що цікавило платан? Прочитайте ці питання.
- Які рядки передають захоплення поета моряками? Прочитайте.
- Як ви розумієте вислів *море у очах; смужки неба на плечах*?
- Про яку зелену голову платана йдеться?
- Як автор відповідає на питання платана? Прочитайте.
- Вправа «Розвідники».
 - Знайдіть і прочитайте рядки з вірша, в яких зустрічаються слова зі словникової роботи.
 - Знайдіть і прочитайте вислови, вжиті в переносному значенні. Як ви їх розумієте?

Фізкультхвилинка для оченят

Очки вліво подивились —
 Там нічого не змінилось.
 Вправо повели зінички —
 Ні зайчика, ні лисички.
 Очки вгору, очки вниз,
 Не лінуйся, посміхнись.
 Очки сплять, вони втомились.
 Знов відкрились, подивились.
 Сплять — відкрились
 І на цьому зупинились.

- Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя».
- Виразне читання вірша учнями.
 - Читаючи, передайте захоплення бравими морськими орлами.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

- Який твір сьогодні вивчали?
- Хто його автор?
- Який художній образ створив поет у цьому творі?

2. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш (с. 77).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 65. ВІРШ-ДІАЛОГ. АНАТОЛІЙ КАЧАН «РОЗМОВА З ПАРОПЛАВОМ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжити ознайомлення учнів із творами Анатолія Качана; формувати навички свідомого виразного читання; актуалізувати знання дітей про діалог; формувати вміння розігрувати діалог із використанням жестів, міміки, складати розповідь на задану тему; розвивати зв'язне мовлення, образне мислення, творчу уяву, фантазію; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати естетичний смак, розуміння того, що найкраще місце на землі — це твоя батьківщина;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися: приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної: володіти позитивними навичками спілкування, уміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будувати відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної: вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської: уміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної: дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Анатолія Качана, збірки його творів, малюнки морських краєвидів, пароплавів, картки слів до словникової роботи, цеглинки конструктора.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Психологічна настанова на урок.

— Усі готові до роботи? Пропоную розпочати урок із девізу, що налаштує нас на плідну роботу. Я починаю речення, ви його закінчуєте.

Працювати будемо — ... (*активно, старанно, плідно...*)

Слухати — ... (*уважно, гарно...*)

Міркувати — ... (*швидко, нестандартно, ...*)

Відповідати — ... (*правильно, точно...*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Артикуляційна зарядка.

Запросимо тишу — ц-ц-ц.

Вітерець у лісі листя колише — ш-ш-ш.

Прилетіли птахи — шух-шух-шух.

Заспівав соловей — тьох-тьох-тьох.

Пройшов дощик — кап-кап-кап.

Дзюркоче вода у річці — дз-дз-дз.

2) Робота над чистомовкою.

Рі-рі-рі, рі-рі-рі —

Що ти бачиш угорі?

Рю-рю-рю, рю-рю-рю —

Бачу ясну зорю.

Ні-ні-ні, ні-ні-ні —

Ще що бачиш вдалині?

Ем-ем-ем, ем-ем-ем —

Пароплав пливе морем!

2. Вправа «Таємничі слова»

— У віршованих рядках нові слова сховалися всередині слів і на їхніх з'єднаннях. Спробуйте знайти їх.

Коли летять у вирій журавлі, то так і знай — йде осінь по землі. (*Вир, рій, літо.*)

Гуляло мишок більше ста на іменинах у kota. (*Гул, лом, шок, біль, стан.*)

Вовк дуже голодний від самого рання: боїться ходити на полювання. (*Гол, сам, гора, дитина, тин.*)

3. Робота над загадками. Актуалізація фонових знань

- Кругом вода, а з питвом — біда. (*Море, океан.*)
— Кого з українських поетів називають *співцем моря*?

- Через море-океан,
В сильний шторм чи ураган
Впевнено вперед прямує,
А на ньому люд мандрує. (*Пароплав.*)

- Що допомогло відгадати цю загадку?
- Хто з вас плавав на пароплаві? Які у вас залишилися враження?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

- Сьогодні ми продовжимо ознайомлення з творами Анатолія Качана.

5. Робота із малюнком (с. 78) і заголовком

- Розгляньте малюнок. Кого ми бачимо на ньому?
- Як ви гадаєте, це справжній пароплав чи іграшковий? Чому так вважаєте?
- Прочитайте заголовок вірша. Про що може йтися у вірші? Хто буде принаймні одним з учасників розмови?

6. Самостійне напівголосне читання вірша Анатолія Качана «Розмова з пароплавом» учнями

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобався вам вірш? Чим саме? Що вразило? Здалося незвичайним?
- Чи справдилися ваші передбачення щодо того, про що йтиметься у вірші?

2) Словникова робота.

- З'ясування значення деяких слів.

Полюс — точка перетину уявної осі обертання Землі з її поверхнею.

Причал — спеціально обладнана частина порту чи пристані, де стоять судна; місце стоянки кораблів.

- Читання стовпчиків слів на одному подиху.

краї	теплім	краще
якорі	пароплав	за ким
полюс	запливав	бував
у морі	подолав	морським
пристав	сумував	причалом

- Знайдіть і прочитайте слова, у яких є буква, що позначає два звуки.
- Знайдіть і прочитайте слова, що означають дію.
- Знайдіть і назвіть слово, яке складається з двох інших слів. З яких слів воно утворилося?

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя».*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- Бесіда за змістом твору.
 - Між ким відбувалася розмова?
 - Що цікавило дітей?
 - Де побував пароплав? Прочитайте.
 - Як ви розумієте вислів *на якорі стояв*?
 - За ким сумував пароплав у морі?
 - Як ви гадаєте, чому пароплав сумував за причалом?
 - На вашу думку, яка головна думка цього вірша? Про що хотів нам сказати автор?
- Вибіркове читання.
 - Виберіть і прочитайте з відповідною інтонацією питальні речення.
 - Якому персонажеві належать ці слова?
 - Виберіть і прочитайте відповіді пароплава.
 - З якою інтонацією їх слід читати?
 - Яке звертання зустрічалося у вірші? Прочитайте.
- Читання за особами.

Один учень читає слова пароплава, а декілька — слова дітей.

Фізкультхвилинка для оченят

9. Робота в групах

— Об'єднайтеся в групи за кольором цеглинок. У групах придумайте історію про пригоди пароплава.

I група	Пригоди, коли пароплав стояв на якорі у теплому краї
II група	Пригоди, коли пароплав плавав на полюс
III група	Пригоди, коли пароплав потрапив у бурю
IV група	Пригоди біля рідного причала
V група	Пригоди, коли пароплав був у відкритому океані
VI група	Пригоди, коли пароплав прямував додому

Презентація робіт груп.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

- Який твір сьогодні вивчали?
- Хто його автор?
- Яку думку хотів донести до нас Анатолій Качан?

2. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш (с. 78). За бажанням створити ілюстрацію до складеної пригоди.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

Оповідання

УРОК 66. ОПОВІДАННЯ. ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ «ГЛУХА ДІВЧИНКА»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з істотними ознаками оповідань; продовжити ознайомлення учнів з творами В. Сухомлинського; навчати стежити за розгортанням сюжету; формувати вміння визначати основну думку твору, усвідомлювати її; удосконалювати навички свідомого, правильного, виразного читання мовчки і вголос, уміння прогнозувати розвиток подій; розвивати зв'язне мовлення учнів, логічне мислення, збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати толерантне, чуйне ставлення до людей з обмеженими можливостями;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; уміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування, вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Василя Сухомлинського, збірки його творів, шкала ставлень, стікери.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, громадянська.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент. Створення емоційного фону уроку

Доброго ранку! Доброго дня!
Доброго вечора, сьогодні, щодня.
Хай не псується годинник на вежі.
Хай буде все на землі, як належить:
Сонце — як сонце, літо — як літо,
Дощик — як дощик, діти — як діти.
Кожному дому щастя бажаю,
Маку — цвітіння, житу — врожаю,
Небові — миру, голубу — неба,
Кожній дитині — всього, що їй треба.
Хай усміхаються діти щодня.
Доброго ранку! Доброго дня!

2. Психологічна настанова на успішну роботу на уроці. Вправа «Спіймай настрої»

— Посміхніться одне одному, «зніміть» посмішку зі свого обличчя та «киньте» своєму сусідові. «Спіймайте» посмішку, «прикрасьте» нею своє обличчя. Починаємо працювати у гарному настрої.

Будемо:

Уважні;
розумні;
організовані;
кмітливі.

Щоб урок пройшов цікаво,
Всі берімося до справи!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальна вправа.

Секундний видих. Вдих і видих носом.

Секундний видих. Вдих і видих ротом.

Секундний видих. Вдих носом, видих ротом.

Секундний видих. Вдих ротом, видих носом.

2) Робота над скоромовкою.

Мавпенятко мовить: «Мамо,
Масла, моркви, маку мало.
Миска, мамочко, мілка,
Мало містить молока».

2. Робота в парах. Вправа «Плутанка»

— Прочитайте тексти. Поверніть слова на свої місця так, щоб утворився вірш.

На вогні стояв козел,
Кашу в нім варив котел.
Пахне смачно від козла —
Гарна каша у котла.

Квітують на городі раки,
Живуть у нашій річці маки.
Зроблю букет я гарний з раків
І наловлю відерце маків.

Повела матуся бочку
Вибирати огірочки,
А татусь у холодочку
Під засолку миє дочку.

Сіла пташка на козу,
Задивилась на лозу.
А лоза козу щипає,
Пташку ту не помічає.

3. Актуалізація опорних фонових знань

— Ми починаємо працювати з другою частиною нашого розділу. Прочитайте його назву (с. 79).

— Про який літературний жанр ідеться?

— Як уважаєте, від якого слова утворилося слово *оповідання*?

— Так, воно походить від слова *оповідати*, тобто *розповідати*.

4. Робота зі статтею підручника (с. 79)

— Прочитайте статтю і дайте відповідь, у чому особливість оповідань.

— Про що йдеться в творах цього жанру?

— Чим відрізняються оповідання від віршів?

— Про що можна дізнатися з оповідань розділу?

5. Повідомлення теми та завдань уроку

— Розпочинають розділ оповідання відомого нам письменника, учителя Василя Олександровича Сухомлинського. Читаючи твори, поміркуємо, яким бути, а яким — ні, спробуємо зрозуміти, що відчуває особлива дитина, не така, як усі.

6. Самостійне ознайомлення зі статтею про В. О. Сухомлинського (с. 79)

— Де народився В. О. Сухомлинський?

— Ким він працював?

— У чому була особливість навчання у Павлівській школі?

7. Робота із заголовком твору. Вправа «Передбачення»

- Прочитайте заголовок оповідання.
- Як гадаєте, про кого йтиметься у творі? Кого називають глухими? (*Тих, хто не чує, у кого є вади слуху.*)

8. Виразне читання оповідання вчителем

9. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобалося вам оповідання? Що вас вразило?
- Що відчували під час слухання оповідання?
- Чи справдилися ваші передбачення щодо можливого персонажа твору?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів, якщо такі були.
Палата — тут: окрема кімната для хворих у лікарні.
- Читання стовпчиків слів «луною» за учнями, які гарно читають.

бузок	тринадцятирічна	керівником
квітку	маленького	колективу
тюльпан	задумливо	захотілося
дівчаткам	тоненьким	захопилися
пальчиком	несправедливості	розмірковуючи

- Знайдіть і прочитайте назви квітів.
- Знайдіть і прочитайте слово, що складається з двох слів. З яких слів воно утворилося?

Фізкультхвилинка

Станем струнко! Руки у боки!
Пострибаєм, як сороки,
Як сороки білобокі —
Стрибу-стрибу! Скоки-скоки!
А тепер, як жабенята,
Хочем трохи пострибати.
Ква-ква-ква! Ква-ква-ква!
Щоб спочила голова.
Раз! Два! Три! Чотири! П'ять!
Починаймо працювати.

10. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Читання оповідання учнями «ланцюжком».

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - Де і коли відбувся описаний випадок? Підтвердіть словами тексту.
 - Хто був у палаті? Скільки дівчаток там перебувало?
 - Чому Таня почувалася керівником цього колективу?
 - Яке питання спричинило суперечку?
 - Чи запитували дівчатка Ніну про її думку?
 - Як ви гадаєте, чому дівчатка забули про Ніну?
 - Чому Ніна була готова розплакатися? Прочитайте, як про це говорить автор.
 - Як Таня виправила помилку?
 - Про що хотів сказати в оповіданні Василь Сухомлинський? (*Необхідно бути уважним до людей, особливо до тих, хто менший, хворий, має якісь фізичні вади тощо.*)
- Робота з ілюстрацією (с. 81).
 - Розгляньте малюнок. Хто на ньому зображений?
 - До якого епізоду оповідання цей малюнок?
 - Прочитайте речення, які описують малюнок.

— Дослідіть уважно малюнок і скажіть, що нового можна дізнатися про Ніну, чого не сказав автор.

- Вправа «Так чи ні?».

— Чи були в тексті такі речення?

Мовчала лише одна дівчинка — шестирічна (*восьмирічна*) Ніна. (*Ні.*)

У лікарні є дитяча палата. (*Так.*)

Таня пішла по тюльпан. (*Так.*)

Ніна усміхнулася й тоненьким пальчиком намалювала на аркуші (*в повітрі*) квітку тюльпана. (*Ні.*)

Ніна, посміхаючись, дивилася у вікно. (*Так.*)

Трьом хотілося, щоб у кімнаті був тюльпан, двом (*трьом*) — бузок. (*Ні.*)

Ніна добре розуміла, про що йдеться. (*Так.*)

- Робота в парах. Читання «Вовк — заєць».

Фізкультхвилинка для оченят

Очей своїх з мишки

Кіт Васько не зводить.

Направо, наліво

Очицями водить.

(*Руки очима, голова нерухома.*)

А мишка кружляє,

А мишка гуляє,

(*Колові рухи очима.*)

Про хитрого Ваську

Нічого не знає.

11. Дискусія з використанням графічного організатора «Шкала ставлень» за темою «Дівчатка, які були в палаті, добре чули вухами, але мали глухе серце»

— Напишіть своє ім'я на стікері та розмістіть його на шкалі. Об'єднайтеся у групи за своїм вибором і доберіть аргументи на захист своєї позиції.

Групи «Так» і «Ні» озвучують свої аргументи. Кожен учасник групи «Я не знаю» вислухує аргументи і робить вибір, до якої з двох інших груп приєднатись, і пояснює, чому цей вибір саме такий.

«Дівчатка, які були в палаті, добре чули вухами, але мали глухе серце»

Так

Не знаю

Ні

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Незакінчене речення»

- Я замислився/замислилась...
- Я зрозумів/зрозуміла...
- Мене схвилювало...

2. Домашнє завдання

Перечитати оповідання «Глуха дівчинка» (с. 80–81).

Дізнатися, за допомогою якої мови спілкуються люди, які не бачать і не чувають.

Знайти історії про людей, які долають ці обмеження.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОКИ 67–68. МЕДІАВІКОНЦЕ: ВИСТАВА. ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ «ПОКИНУТЕ КОШЕНЯ». ВИСТАВА «ХТО ЗІГРІЄ КОШЕНЯ?»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** поглиблювати уявлення учнів про театр, виставу, афішу; формувати вміння створювати прості медіапродукти (*афіша*), брати участь у розподілі ролей, підготовці та розігруванні вистави; вдосконалювати вміння читати за особами, передавати інтонацією, мімікою, жестами почуття дійових осіб; розвивати навички говоріння і слухання, драматизації, вміння висловлювати свої думки, культуру мовлення; розвивати творче мислення, смислову й образну пам'ять, зв'язне діалогічне й монологічне мовлення; збагачувати лексичний запас; виховувати інтерес до театру, любов до книг, спонукати робити добро, приносити радість іншим;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* дотримувати послідовності виконання роботи під керівництвом учителя; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження, моделювати і прогнозувати в межах певного завдання, виконувати завдання за інструкцією; переключатися з одного виду роботи на інший;
 - комунікативної:* вміти висловлювати свої думки; спілкуватися під час виконання завдань, зв'язно передавати почуте, побачене, прочитане;
 - культурної:* долучатися до різних видів мистецтв (*образотворче, театральне*);
 - інформаційної:* вміти здобувати з тексту, малюнків, схем, презентацій необхідну інформацію, знаходити конкретні відомості;
 - здоров'язбережувальної:* розпізнавати правильне і неправильне сидіння за партою, дотримувати правильного;
 - загальнокультурної:* дотримувати правил поведінки на уроці;
 - соціальної/громадянської:* співпрацювати в групі, планувати взаємодію з учасниками спільної діяльності.

Обладнання: зразки театральних афіш або їхні зображення, альбомний аркуш, олівці, фломастери, клей, кольоровий папір тощо для створення афіш.

Тип уроку: урок набуття нових знань, практичних умінь і навичок.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна і здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організація класу

Пролунав уже дзвінок,
Починається урок.
Приготуйте без мороки
Все, що треба до уроку:
Книжку, зошит, ручку, олівці.
Приготувались? Молодці!
Все у нас уже на місці,

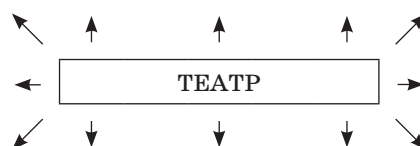
Залишилось тільки сісти!
Сядьте, дітки, всі гарненько,
Руки покладіть рівненько.
Голову вище підніміть,
Плечі свої розведіть.
Всі на мене подивіться
І приємно посміхніться!

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Тепло долоньок» (див. урок 60)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Асоціації»

— Що таке театр? Хто з вас бував у театрі? З чим асоціюєте слово *театр*?

2. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми створимо власний театр, підготуємо й розіграємо виставу.

3. Вправа «Мозковий штурм»

— Як гадаєте, без чого не може відбуватися вистава? Висловіть свої ідеї.

4. Робота за підручником (с. 82)

— Розгляньте малюнок. Він нам підкаже, як підготувати виставу.

— Прочитайте, яким є план підготовки вистави.

— Як ви вважаєте, з чого слід розпочати підготовку? Що буде першим кроком?

— Чому саме з вибору тексту слід розпочинати?

— Що буде наступним кроком? Чому?

— Дійсно, далі слід розподілити ролі. Під час підготовки вистави далі кожен буде займатися своєю справою. Хто готує костюми? (*Костюмери.*) Хто проводить репетиції? (*Актори, режисер.*)

— Під час вибору тексту слід урахувувати, для кого ми будемо ставити виставу, бо від цього залежить час, коли вона відбудеться. А як ми повідомимо про виставу? (*Створимо оголошення — афішу.*) Хто готує афішу? (*Художники.*) Отже, нам потрібні будуть ще і художники.

— Ознайомимося з твором, який нам пропонують до постановки.

5. Робота над оповіданням В. О. Сухомлинського «Покинуте кошеня» (с. 83)

1) Робота із заголовком оповідання.

— Прочитайте заголовок. Що означає слово *покинуте*?

— Про що ви очікуєте прочитати?

2) Виразне читання оповідання заздалегідь підготовленим учнем.

— Знайдіть і прочитайте слова, які показують, як змінювався стан (*настрій*) кошеняти.

— Знайдіть і прочитайте речення, яке є зачином. Про що в ньому повідомляється?

Фізкультхвилинка. Гра-етюд «Одне і те саме по-різному». Робота в групах

Діти утворюють півколо. Одна дитина придумує свій варіант поведінки, а решта повинні здогадатися, чим вона займається і де знаходиться (*людина йде, сидить, біжить, піднімає руку, слухає і т. ін.*).

Одна і та сама дія в різних умовах виглядає по-різному. Діти об'єднуються у творчі групи, і кожна отримує певне завдання.

I група отримує завдання сидіти. Можливі варіанти:

сидіти біля телевізора;

сидіти в цирку;

сидіти в кабінеті лікаря;

сидіти біля шахової дошки;

сидіти з вудкою на березі річки і т. ін.

II група отримує завдання йти. Можливі варіанти:

йти по дорозі;

йти по гарячому піску;

йти по палубі корабля;

йти по колоді або вузькому містку;

йти по вузькій гірській стежці і т. ін.

III група отримує завдання бігти. Можливі варіанти:

бігти, спізнюючись до театру;

утікати від злого собаки;

бігти, потрапивши під дощ;

бігти, граючись у піжмурки, і т. ін.

IV група отримує завдання розмахувати руками. Можливі варіанти:

відганяти комарів;

подавати сигнал кораблю, щоб помітили;

сушити мокрі руки і т. ін.

У група отримує завдання ловити звірятко. Можливі варіанти:

- ловити кішку;
- ловити папужку;
- ловити коників і т. ін.

Педагог і глядачі відзначають, хто правильно виконав завдання.

6. Ознайомлення з текстом вистави «Хто зігріє кошеня?» (с. 83)

1) Робота із заголовком.

— Прочитайте заголовок п'єси, що створили за сюжетом оповідання. Як гадаєте, чому змінили назву твору? Висловіть свої передбачення.

2) Виразне читання п'єси вчителем (учні стежать очима за текстом).

3) Перевірка сприймання змісту твору.

— Чи справдилися ваші передбачення щодо причин зміни назви? Чи точно передано зміст оповідання? Що залишилося без змін, а що змінилося?

— Зверніть увагу: навіть побудова п'єси відрізняється від оповідання. У п'єсі спочатку називають персонажа, який має щось сказати, а тільки потім подано його слова. Є слова, написані у дужках, — це вказівки автора щодо інтонації, темпу мовлення чи дій героя.

7. Підготовка до вистави: обговорення емоцій, почуттів, поведінки всіх персонажів

— Перечитаймо кожну репліку персонажів і з'ясуємо, які емоції вони переживали, що відчували, що робили в цей час.

— У виставах, які ви підготуєте, не буде оповідача, будуть лише актори — кошеня, дві дівчинки, хлопчик, дорослий, мама з подругою. А ми за їхніми інтонаціями, голосом, поведінкою маємо здогадатися, що вони відчувають, які почуття переживають.

8. Робота в групах (2–3 групи: 7 дійових осіб, режисер, художники): розподіл ролей, репетиція; створення афіші

— Об'єднайтеся в групи, домовтеся, хто які ролі виконуватиме, хто буде режисером і допоможе акторам, а хто створюватиме афішу. Поки актори з режисером проводять репетицію, художники готують афішу. На афіші мають бути зазначені:

- назва вистави;
- час і місце;
- актори і ролі;
- режисер;
- художники.

9. Перегляд і обговорення вистави

Перед розігруванням своєї вистави кожна група вивіщує афішу. Поки група презентує свою роботу, решта груп — глядачі.

Під час обговорення вистави увагу звертають на те, що кожен виступ був особливим, зазначають, чим саме відрізнявся від виступів інших груп.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Вправа «Мікрофон»

- Де ми сьогодні побували?
- У ролі кого ви виступали?
- Що вам сподобалося у власній виставі та виставі решти груп?
- Чого навчає нас п'єса, постановку якої ми здійснили?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 69. ЧИ ЛЕГКО ЗРОБИТИ ВИБІР? НІНА БІЧУЯ «ПИРІЖОК З ВИШНЯМИ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити дітей з оповіданням Ніни Бічуї; навчати розуміти думки, висловлені в художньому творі, мову твору; формувати вміння оцінювати вчинки персонажів твору, співпереживати, засуджувати й усвідомлювати основну думку; визначати авторське ставлення; формувати вміння розповідати про персонажа твору; вдосконалювати навичку читання; розвивати творчу уяву; розвивати зв'язне мовлення учнів; збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати шанобливе ставлення до оточуючих, готовність прийти їм на допомогу, чинити по совісті, дотримувати правил культурної поведінки;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування, вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: макет дерева успіху, різнокольорові листочки у дітей, портрет Ніни Бічуї, предметні малюнки для словникової роботи, плакати для вправи «Займи позицію»,

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Усі сідайте тихо, діти.
Домовляємось — не шуміти,
Руку гарно підіймати,
На уроці не дрімати,
А знання мерцій хапати.

Щоб не було нам мороки.
Всі готові до уроку?
Тож, гаразд. Часу не гаймо
І урок наш починаймо.

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Дерево успіху»

— Перед нами — дерево успіху. На ньому бракує листочків. «Одягнімо» наше дерево! Зелені листочки прикріпить той, хто хоче бути успішним на уроці; жовті — той, хто хоче бути активним на уроці, червоні — той, хто буде гарно спілкуватися на уроці. Яким буде наше дерево успіху — залежить тільки від нас! Наприкінці уроку ви зможете змінити колір листочків, якщо зміниться ваша думка.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправи для розвитку артикуляції та дихання.

- «Слоник»: розтягніть губи широко, складіть їх «трубочкою», як хобот слоника.
- «Злизування варення»: проведіть по губах язичком, ніби злизуєте варення.
- «Чищення зубів»: поведіть язичком праворуч-ліворуч по верхній частині зубів.
- «Коники»: поцокайте язичком, як коник копитами.

2) Робота над скоромовкою.

Серед ночі два кроти
Налякались темноти.
Тож втекли мерцій із двору
У свою глибоку нору.

2. Фонетична вправа «Який звук змінився?»

Життя — шиття, шерсть — жерсть, дошивати — доживати, тушити — тужити, шаль — жаль.

3. Вправа «Не зіб'юсь»

роса	море	вона
роса	море	вода
коса	море	вода
роса	горе	вода

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми поговоримо про те, чи легко зробити вибір людині, а особливо дитині. Допоможе нам у цьому письменниця, журналістка, перекладач Ніна Бічуя та її оповідання «Пиріжок з вишнями».

5. Додаткова інформація про Ніну Бічую

Нині ім'я Ніни Бічуї менш відоме, ніж багатьох інших письменників її покоління, через те, що вже понад 20 років вона зосереджена не на художньому письмі, а на перекладах із польської та на редагуванні. Також вона читає лекції у Львівському національному університеті ім. Івана Франка.

Ніна Леонідівна Бічуя народилася 24 серпня 1937 року в Києві, але виросла і здобула освіту у Львові, тут сформувався її письменницький талант. Пише вона не тільки для дорослих, але й для дітей і підлітків. Її твори перекладені на багато мов світу.

Ніна Бічуя має честь носити Орден Усмішки. Це міжнародна нагорода, яку діти присуджують відомим людям, які приносять їм радість. Це лікарі, письменники, педагоги, музиканти, відомі політики та релігійні діячі. Свого часу кавалерами цього ордена стали Мати Тереза, шведська письменниця Астрід Ліндгрєн, авторка книг про Гаррі Поттера Джоан Роулінг, український поет і видавець Іван Малкович.

На церемонії вручення нагороди лауреат повинен із усмішкою випити склянку лимонного соку.

Художній світ творів Ніни Бічуї — це особливий світ. Бо в його основі — духовний світ людини. Своїх персонажів письменниця ставить перед проблемою життєвого вибору.

6. Сприймання змісту тексту учнями. «Кероване читання»

— Будемо читати оповідання по частинах. Коли я попрошу зупинитися, будь ласка, припиніть читати, не забігаючи наперед.

1) *Виразне читання вчителем I частини оповідання до слів: «Але ж і бешкетувати не слід».*

— Що, на вашу думку, відбуватиметься далі?

— Як діятимуть хлопці?

2) *Читання учнями «ланцюжком» II частини оповідання до слів: «... і знову став розмахувати шаблюкою».*

— Які ваші подальші прогнози щодо розвитку подій?

— Як, на вашу думку, вчинить Гриньо?

3) *Вправа «Рибки»: мовчазне дочитування оповідання (останній абзац).*

— Як же закінчується оповідання? Чи так, як ви очікували?

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) *Перевірка емоційного сприймання змісту.*

— Чи сподобалося вам оповідання? Що вас вразило? Змусило задуматись?

— Що відчували після прослуховування оповідання?

2) *Словникова робота.*

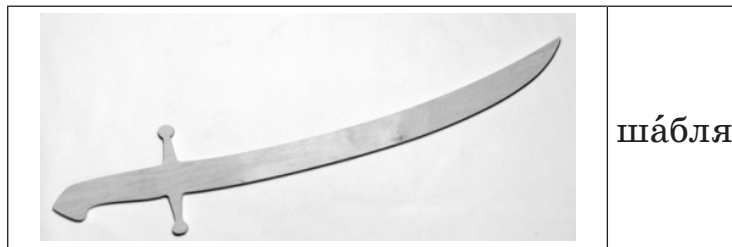
• Самостійне здобування інформації: тлумачення слова *сахалися* (с. 85).

• Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.

Шаблюка (шабля) — холодна зброя із зігнутих сталевим лезом і гострим кінцем; тут: іграшкова зброя.

Трисочка — невеликий тонкий шматок деревини, який відкололи або відколовся від стовбура, колоти тощо.

Лукавіше — тут: хитріше.
Бешкетувати — пустувати.

- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

шаблюку	вимахував	пиріжок
сахались	маленька	Славко
зачепила	втримався	Леся
неподалік	майстрував	Гриньо
бешкетувати	несміливий	рум'яний
наговорювати	відважився	лукавіше

- Виберіть і прочитайте слова, що означають дію предмета; що означають ознаку предмета.
- Прочитайте слово, яке має букву, що позначає два звуки.
- Виберіть і прочитайте слова, що означають власні назви. Як їх слід писати?

Фізкультхвилинка

До бабусі на город	
Зібрались зайчата	(Ходьба на місці (крадучись).)
І до моркви нахилились,	(Нахили вперед.)
Щоб її зібрати.	(Імітація збирання, нахили тулуба праворуч — ліворуч.)
Та з-за тину на зайчат	
Погляда бабуся	
І кричить: «Ось я до вас	(Погрози лівою, потім правою рукою.)
Зараз доберуся!».	
Полякалися зайці,	
Й ну-бо утікати,	(Стрибки.)
До лісочка, до лісочка	
Весело стрибати.	

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

- 1) Читання оповідання окремими учнями.
 - 2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.
- Бесіда за змістом оповідання.
 - Хто є персонажами оповідання?
 - Як розважався Славко? Чи є безпечними такі розваги? Чому?
 - Що свідчить про те, що такі розваги небезпечні?
 - Чим займався Гриньо? Як він поставився до розваг Славка?
 - Чому Гриньо не знав, як відповісти Славкові?

— Як Славко запропонував пиріжок? Про який задум Славка свідчать виділені вислови?
— Перед яким вибором опинився Гриньо?
— Чи легко йому було зробити цей вибір? Які почуття він переживав?
— Як він діятиме далі? Яке речення свідчить про це?
— Яким ви уявляєте Славка? А Гриню?
— Чи хотілося б вам дружити з цими хлопцями?
— Чи траплялися з вами подібні випадки?
— Як ви вважаєте, чому оповідання має таку назву, адже в тексті йдеться не про пиріжок з вишнями? (*Пиріжок — як плата за мовчання, приховування негідних учинків; як предмет, через який роблять складний вибір між учинком по совісті та брехнею.*)

• Вибіркове читання.
— Знайдіть і прочитайте фрагменти оповідання, що підтверджують або спростовують подані твердження.

Гриньо був хоробрим хлопчиком. (–)

Гриньо вирішив нікому нічого не говорити. (–)

Славко був балуваним хлопцем, який не замислюється про наслідки своїх учинків. (+)

Фізкультхвилинка для оченят

«Стрілянина» очима праворуч, ліворуч, униз (*по 6 разів*).

«Намалюйте очима 6 кіл за годинниковою стрілкою і 6 кіл — проти.

«Напишіть» очима цифри від 0 до 9.

«Напишіть» очима число, місяць і рік свого народження.

«Намалюйте» очима пружинки.

• Робота в групах. Вправа «Займи позицію».

— Об'єднайтеся в групи залежно від того, на чьому ви боці. Якщо ви підтримуєте Гриню, підійдіть до плаката «Гриньо», якщо ви на боці Славка — до плаката «Славко», якщо поки що не визначилися — до плаката «Не знаю». Доберіть аргументи на обґрунтування своєї позиції. За хвилину ми вислухаємо учасників кожної групи. Представники третьої групи, будьте готовими після вислуховування аргументів приєднатися до однієї з груп, обґрунтувавши свій вибір.

Представлення аргументів представниками груп.

— Чи не змінив хтось із учасників своєї думки? Чи не бажає перейти до іншого плаката? Якщо такі учні є, обґрунтуйте причини свого переходу.

— Назвіть найпереконливіші аргументи своєї та протилежної сторони.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

— Яке оповідання сьогодні читали?

— Хто його автор?

— Що вас найбільше вразило?

— Про що спонукає замислитися автор оповідання?

— Який висновок для себе ви зробили, прочитавши твір?

2. Вправа «Дерево успіху»

— На початку уроку ми обирали листочки, щоб «одягнути» в них наше дерево. Прикрасьте наше дерево успіху кольоровими листочками.

3. Домашнє завдання

Навчитися читати оповідання за особами (с. 84–85).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 71. ДОСЛІДЖУЄМО ТЕКСТ. ОКСАНА КРОТЮК «ШКІДЛИВА ЗВИЧКА»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з оповіданням Оксани Кротюк та епізодами її біографії; навчати аналізувати та оцінювати поведінку і вчинки персонажів, основну думку твору; вдосконалювати навички правильного свідомого виразного читання, вміння передавати під час читання різні почуття героїв твору; розвивати зв'язне мовлення учнів, збагачувати їхніх словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати бажання вивчати і дотримувати правил культури спілкування;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; уміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: відеозвернення Оксани Кротюк до читачів (<https://youtu.be/wvCr9Cc6J3M>), малюнки для словникової роботи.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Вітаю вас, мої любі.
У світлій затишній оселі.
Нехай урок наш для вас буде,
Як пісня — дзвінкий та веселий.

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Веселка»

— Сядьте зручно, заплющте оченята та уявіть веселку, зокрема, як грають, переливаються її кольори, уявіть себе у гарному настрої.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальна вправа.

— Швидко і глибоко вдихніть носом повітря, спокійно повільно видихаючи ротом, вимовте, співаючи, звуки [а], [о], [у], [и], [е], [і].

2) Робота над скоромовкою.

Лобик гладенький, лапки ласкаві,
Клава на лаві і котик на лаві.
Котик Лапанчик муркоче на лаві,
Лагідно казку розказує Клаві.

2. Вправа «Метаграми»

— Перейдіть від верхнього слова до нижнього, замінюючи на кожному кроці лише одну букву.

ч	а	й
г	а	з

к	а	р	а
н	о	г	а

Відповіді:

ч	а	й
г	а	й
г	а	з

к	а	р	а
к	о	р	а
н	о	р	а
н	о	г	а

3. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми познайомимось із сучасною українською поетесою, письменницею Оксаною Кротюк та її оповіданням.

4. Перегляд і обговорення відеозвернення Оксани Кротюк до читачів

— Перегляньте звернення Оксани Кротюк до читачів. Зверніть увагу, про які книжки йтиметься.
— Хто є героєм віршованої казки «Найкраща земля»? (*Віслючок*.)
— Про що йдеться у віршованій казці «Чорне море й синій кит»? (*Про те, як кит розсердився й захотів випити море*.)

— У якій книжці містяться віршики на всі букви? (*В «Абетці»*.)

— Яких віршів у поетеси найбільше? (*Про тварин*.)

— У якому жанрі літератури ще працює Оксана Кротюк? (*У жанрі оповідань*.)

5. Робота із заголовком та малюнком (с. 86). Вправа «Предбачення»

— Прочитайте назву оповідання. Що означає слово «шкідлива»?

— Про які звички ми говоримо, що вони шкідливі?

— Про що може йтися в оповіданні з такою назвою?

6. Читання оповідання вчителем

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобалося вам оповідання? Що вас вразило? здивувало?

— Чи справдилися ваші передбачення щодо того, що відбулося?

— Про яку шкідливу звичку йшлося в оповіданні?

2) Словникова робота.

• Самостійне з'ясування тлумачення слів *безцеремонно, ситро* (с. 87).

• Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.

Хвіртка — невеликі входні двері в тину або у воротах.

Потюпати — піти, побігти дрібними кроками.

Крислатий — який має розложисте гілля, розкішну крону (*про дерево, куц*); гіллястий.

хвіртка

крислатий

- Читання стовпчиків слів «луною» учнем, який гарно читає.

встрявати	хвіртка
цьогорічне	безцеремонно
ніякісінько	звільняючи
роззирнувшись	несамовито
дерев'яна	присоромлений

- Знайдіть і прочитайте слово, що вказує на назву предмета.
- Знайдіть і прочитайте слово, що складається з двох інших слів. Від яких слів воно утворилося?
- Знайдіть і прочитайте слово, у якому є буква, що позначає два звуки.

Фізкультхвилинка

Всі піднесли руки — раз!
 На носках стоїть весь клас.
 Два — присіли, руки вниз,
 На сусіда подивись.
 Раз! — І вгору.
 Два! — І вниз.
 На сусіда подивись.
 Будем дружно присідати,
 Щоб ногам роботу дати.
 Раз! — Піднялись.
 Два! — Присіли.
 Хай мужніє наше тіло.
 Хто старався присідати,
 Може вже відпочивати.

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Читання оповідання. Вправа «М'ячик».

Учень читає речення і передає м'ячик іншому учневі (*кому бажає*). Цей учень читає одне речення і передає м'ячик наступному, кого сам обирає. І так — до кінця оповідання.

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - Хто є дійовими особами оповідання?
 - Де відбувалися описувані події?
 - Про що розмовляли дідусі?
 - Як поведився Мишко? Як спочатку він діяв?
 - Що означає вислів «безцеремонно встрявати в розмову»?
 - Як намагався повернути до себе увагу, коли звичайний спосіб не подіяв?
 - Прочитайте виділені речення. Як змінювалася гучність голосу хлопця?
 - Як дідусі показали, що не збираються заохочувати звичку встрявати в розмови дорослих?
 - Які порівняння засвідчують розгубленість Мишка? Прочитайте.
 - Як ви розумієте порівняння «очі, наче блюдця», «рот, подібний до бублика»?
 - Прочитайте речення, з якого стає зрозумілим, що Мишко зрозумів недоречність своєї поведінки.
- Робота в парах. Вправа «Що за чим?».
 - Відновіть послідовність подій у творі та пронумеруйте речення.
 - Він дуже любляв слухати розмову дорослих і мав негарну звичку безцеремонно в неї встрявати. (2)
 - Дай, Боже, здоров'я! — привітався він. (1)
 - Він мовчки зсунувся з лави і, присоромлений, потюпав до хати. (6)
 - Мишко перечекав якусь мить і знов сказав. (3)
 - Однак і ця новина не справила на дідусів ніякісінького враження. (4)
 - А де це твій Михайло? (5)

- Вправа «Голова та хвіст».
 - Підшукайте і прочитайте речення з тексту за першим і останнім словами.
Тим ... пасіку.
Проте ... тривала.
Однак ... враження.
Мишко, ... місце.
Либонь, ... ділі.
Він ... до хати.
- Робота над прислів'ями.
 - Відновіть прислів'я, поєднавши їхні частини. Яке з них виражає головну думку оповідання?

Знай, коли сказати,	що й у шапку не збереш.
Говорити правду —	а коли мовчати.
Наговорив стільки,	втратити дружбу.

- Робота в парах. Читання «Вовк — заєць».

9. Робота в групах. Творче завдання «Корисна порада»

— Обговоріть у парах і висловіть свою пораду щодо подальшої поведінки Мишка. Як можуть розвиватися подальші події, якщо поведінка не зміниться? Що може відбутися, якщо хлопчик позбудеться шкідливої звички?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Різнобарвна веселка»

— Оцініть свою роботу на уроці та прикріпіть свої стікери на відповідний колір веселки.

	— <i>Я не міг, не могла це зробити.</i>
	— <i>Я хотів, хотіла це зробити, але не вдалося.</i>
	— <i>Я це робив, робила, але з допомогою.</i>
	— <i>Я це робив, робила, хоча були помилки.</i>
	— <i>Я це зробив, зробила, але не відразу.</i>
	— <i>Ура! Я це зробив, зробила!</i>
	— <i>Для мене це було дуже просто.</i>

2. Домашнє завдання

Стисло переказувати оповідання (с. 86–87).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОКИ 72–73. ОКСАНА РАДУШИНСЬКА «КИШЕНЬКОВІ ГРОШІ» (уривок з повісті «Щоденник Славка Хоробріка»)

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити дітей із уривком з твору Оксани Радушинської; навчати визначати найважливіші думки в оповіданні; формулювати запитання до тексту; складати характеристики персонажів твору, самостійно знаходити в тексті інформацію; розвивати зв'язне мовлення учнів, творчу уяву, фантазію, збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати почуття справедливості, чуйне ставлення до менших;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Оксани Радушинської, збірки її творів або зображення їхніх обкладинок, відеоролік Національної бібліотеки України для дітей про книжку «Щоденник Славка Хоробріка» (<https://youtu.be/1Uo5V95Vmvq>), цеглинки конструктора, зображення капелюхів де Боно, завдання для роботи в групах, модель «шкали ставлень», стікери.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Кольоровий настрій»

— Оберіть смужку того кольору, що зараз до вподоби, з яким хочеться побути довше. Ви підсвідомо обрали той колір, який відповідає вашому настрою.

	піднесеність
	приємність
	спокій
	сум
	тривожність

— Сподіваюсь, наприкінці уроку гарний настрій не зміниться, а у тих, хто обрав темні кольори, настрій поліпшиться, бо працюватимемо наполегливо, згуртовано, старанно, уважно, творчо.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправа «Мавпочка» (гімнастика для губ).

Приклад з мавпочки візьмемо,
Губи трубочкою складемо,
Мить — і трубка десь поділась,
Усмішка тепер з'явилась,
Аж до вух тепер вона...

Гляньте — вже її нема!
Ще мить — вицирила зуби,
Хоботком зробили губи.
Візьмем участь у цій грі,
Знов повторимо її.

2) Робота над скоромовкою.

Для ворони Каркарони
Чорний крук купив корону.

І тепер вже Каркарона —
Коронована ворона.
Леся Вознюк

2. Робота за таблицею Шульте

— У цій таблиці числа від 1 до 25 розташовані не по порядку. Покажіть і назвіть усі числа по порядку від 1 до 25. Намагайтеся робити це якнайшвидше і без помилок.

4	18	24	5	22
25	20	9	17	11
6	1	3	15	19
12	10	21	13	2
14	23	16	7	8

3. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми ознайомимось з творчістю талановитої письменниці-подільки, яка більшу частину свого життя бореться з недугою. Але твори, які вона пише, просякнуті оптимізмом, добром, красою, ширістю. Це — Оксана Радушинська.

4. Додаткова інформація про Оксану Радушинську

Оксана Петрівна Радушинська — відома в Україні письменниця, ведуча радіо- та телепередач, переможниця багатьох усеукраїнських та міжнародних літературних конкурсів, зрештою — цікава, непересічна особистість.

Народилася майбутня письменниця 27 вересня 1979 року в старовинному місті Старокостянтинів на Хмельниччині, серед чудової подільської природи, у люблячій родині. Тут вона зробила свої перші кроки, вслухалась у мамині колискові, безкінечно любила слухати віршовані казки. Як тепер зізнається Оксана Петрівна, складати вірші вона розпочала ще не вміючи писати літери.

Але невблаганна та страшна хвороба втрутилася у життя дівчинки, перетворила будні родини на постійну боротьбу з недугою. Ангелами-охоронцями юної Оксаночки стали її батьки. Саме їхні підтримка, віра, терпіння стали запорукою того, що донька стала відомою в Україні письменницею, званою журналісткою.

Сьогодні Оксана Петрівна змушена перебувати в інвалідному візку, але оптимістка, життєрадісна людина не скорилася долі.

Починала писати вірші, але наприкінці двотисячних років почала активно пробувати себе і в прозі.

За вагомий внесок у сучасну українську літературу молоду письменницю Оксану Радушинську відзначено багатьма нагородами. Вона лауреатка і дипломантка понад півсотні премій та конкурсів.

За значний особистий внесок у становлення незалежності України вона нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня, отримала Грант Президента, стала лауреатом премії Кабінету Міністрів України, Почесна громадянка м. Старокостянтинів.

5. Підготовка учнів до сприймання змісту тексту

1) Вступне слово вчителя. Перегляд і обговорення відеоролика.

— Сьогодні ми ознайомимось із уривком з повісті Оксани Радушинської «Щоденник Славка Хоробріка, або Пригоди хлопчика-міліціонера». Що це за книжка? Нумо переглянемо відеоролик знайомої вже нам Національної бібліотеки України для дітей.

— Хто такий Славко Хоробрік?

— Ким хоче стати Славко, коли виросте?

— Коли ми можемо дізнатися про таємницю Славка Хоробріка?

2) Робота із заголовком твору (с. 88).

— Прочитайте назву уривочка з повісті. Як ви розумієте цей вислів?

— Які гроші ми називаємо кишеньковими? (*Зазвичай, батьки виділяють своїй дитині певну суму. Дитина може розпоряджатися нею так, як заманеться.*)

— Чи давали вам батьки кишенькові гроші? Куди і на що ви їх витрачаєте?

6. Комбіноване читання (читання оповідання вчителем і більш підготовленими учнями)

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобалося вам оповідання? Що вас вразило чи здивувало?

— Що спонукало до запитань?

2) Словникова робота.

- Самостійне здобування інформації: значення слів *опецькуватий, відрубала, накивали п'ятами, напоумив, друзі-нерозливвода* (підручник, с. 90).
- Встановлення відповідності між фразеологізмом та його значенням.

обкрутити круг пальця

лаяти кого-небудь, сварити; бити, суворо карати

«ліхтар» під оком

обдурити, обманути

завдати прочухана

синець біля ока

- Пояснення значення слів учнями і вчителем.

Тупцювати — переступати з ноги на ногу; ходити з місця на місце на невеликому просторі.

За рогом — за виступом школи.

Чимчикувати — іти швидко, поспішно, часто ступаючи.

Задирака, задьора — людина, що своїми діями, словами призводить до сварки, бійки.

Міліція — державний адміністративний орган, що охороняє громадський порядок; тепер — поліція.

Глузливий — насмішкуватий.

Лемент — крик.

Розбишака — той, хто займається розбоєм, грабівництвом; розбійник.

Заволали — закричали.

Вазон — горщик для квітів.

- Робота в парі. Тренування у читанні складних слів (підручник, с. 88, перед текстом).
— Які з цих слів свідчать про найвищу міру ознаки? Прочитайте.
- Читання слів «на одному подиху» знизу вгору, зверху вниз.

п'ятикласників

Славко

другокласника

Катруся

худорлявий

Вітько

войовничих

Розумниця

міліціонер

Хоробрик

— Що об'єднує слова другого стовпчика? Чому вони всі написані з великої букви?

— Прочитайте слова, що утворилися з двох інших слів. Від яких слів вони утворилися?

Фізкультхвилинка

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Читання оповідання частинами.

- Читання I частини «ланцюжком» та бесіда за її змістом.
— Де відбувалися описані події?
— Хто є дійовими персонажами цієї частини?
— Навіщо п'ятикласники чекали Вітька за рогом школи?
— Чи боявся Вітько хлопців? Прочитайте рядки, які це підтверджують.
— Чим п'ятикласники залякували малюка?
— Чого злякалися задираки?
- Читання II частини та бесіда за її змістом. Вправа «Бджідки».
— Який новий персонаж з'являється у цій частині? Хто почув крик Вітька?
— Чи злякалася дівчинка забіяк? Прочитайте речення, які це доводять.
— Як Катруся захищала малюка?
- Читання III частини та бесіда за її змістом. Вправа «Крапельки».
— Хто з'явився на гамір потім?
— Як поведився Славко з п'ятикласниками? Прочитайте.

— Чому розбишаки злякалися і втекли від менших за віком дітей?

— Яку пораду дав на прощання Славко Вітькові?

2) Робота над характеристикою персонажів.

- Характеристика Славка Хоробрика.
 - Хто такий Славко Хоробрик?
 - Яка у нього мрія? Як він іде до здійснення своєї мрії? (*Не тільки мріє, але й знає закони, дотримує їх; допомагає тим, хто потребує допомоги.*)
 - Який у нього стиль спілкування з правопорушниками та зі звичайними дітьми? (*Говорить спокійно, чемно, впевнено і твердо, до бійки не вдається.*)
 - Що свідчить про те, що авторка симпатизує своєму героєві? (*Прізвище героя — сміливе, водночас лагідне — Хоробрик.*)
- Характеристика Катрусі Розумниці.
 - Хто така Катруся Розумниця?
 - Яким чином ми, читачі, з нею знайомимося? Про яку рису характеру це свідчить? (*Вона заступається за малюка, якого збираються скривдити п'ятикласники. Вона справедлива, смілива, рішуча, не поступається своїми переконаннями.*)
 - Як авторка ставиться до цього персонажа? Що про це свідчить? (*Авторка симпатизує їй. Про це свідчить лагідне ім'я героїні та її прізвище — Катруся Розумниця.*)
- Характеристика п'ятикласників.
 - У який момент дії ми зустрічаємося з цими персонажами? Скільки їх?
 - Де вони збираються перестріти меншого на декілька років учня? Про яку рису це свідчить?
 - Чого вони боялися навіть під час зустрічі з малюком?
 - Як вони спілкувалися з Катрусею? Чому? (*Зверхньо, нахабно, насмішкувато, бо вона дівчинка.*)
 - Як відреагували на спокійний, упевнений тон Славка?
 - Як авторка називає п'ятикласників? Виберіть і прочитайте ці слова.
 - Хоч раз письменниця назвала їх на ім'я? Як гадаєте, про яке ставлення до персонажів це свідчить?

3) Робота в групах. Метод «Шести капелюхів мислення» Едварда де Бона.

— Об'єднайтеся у шість груп, обравши собі колір капелюха. Отримайте завдання.

Білий капелюх — збагачення себе новими конкретними знаннями, виділення фактів, цифр, відомостей.

Завдання. Ще раз перегляньте очима текст оповідання і виберіть фактичну інформацію, що отримали з тексту. Підготуйтеся до читання речень, у яких про це йдеться.

(*Наприклад, вимагати гроші — злочин, телефон поліції, тощо.*)

Червоний капелюх — це формування свого ставлення до подій та їхніх учасників. (*емоції, почуття*). Це дозвіл відкрито виявити свої відчуття, емоції.

Завдання. Ще раз перегляньте очима текст оповідання і прокоментуйте, які емоції, почуття, ставлення до персонажів ви відчували, читаючи це оповідання.

Жовтий капелюх — простеження позитивних сторін явища, переваг та досягнень. Це оптимістичні, позитивні сторони, уміння побачити гарне в будь-якій ситуації.

Завдання. Ще раз перегляньте очима текст оповідання і з'ясуйте, що позитивного отримав для себе кожен із персонажів (*п'ятикласники, другокласник Вітько, Катруся, Славко*) під час цього випадку.

Чорний капелюх — це вказівка на негативні сторони, помилки.

Завдання. Ще раз перегляньте очима текст оповідання і оцініть, які проблеми і небезпеки могли б виникнути, якби п'ятикласники здійснили свій намір.

Зелений капелюх — втілення нових пропозицій, ідей, можливих альтернативних рішень.

Завдання. Поміркуйте, який ще вихід можна було б знайти в цій ситуації.

Синій капелюх — контроль за розумовим процесом, підбиття підсумків, висловлення спостережень та коментарів, життєвий урок, що з неї випливає.

Завдання. Яке з прислів'їв найточніше виражає головну думку оповідання? Поясніть свій вибір.

Друзі пізнаються в біді.

За праве діло стій сміло.

Добре роби — добре й буде.

Презентація виконання завдань групами.

4) Вправа «Так чи ні?».

Учитель називає твердження. Учні або погоджуються (*піднімають угору зелену цеглинку*), або ні (*піднімають угору червону цеглинку*), потім підтверджують свою відповідь словами з тексту.

- П'ятикласники злякалися, коли Вітько закричав.
- Першим на допомогу прибіг Славко.
- Катруся зібралася викликати вчителів.
- Славко — майбутній міліціонер.
- Вимагати гроші — це не злочин.
- Після того випадку Славко і Катруся почали дружити.

Фізкультхвилинка для оченят

Вправи для профілактики порушень зору

- Замруживши ліве око, правим «напишіть» непарні числа від 1 до 9. Замруживши праве око, лівим «напишіть» парні числа від 2 до 10.
- «Намалюйте» очима пружинку з 6 витків ліворуч і праворуч.
- «Намалюйте» очима геометричні фігури (*коло, квадрат, трикутник*) спочатку за годинниковою стрілкою, а потім — проти.

5) Робота в четвірках. Підготовка до читання за особами.

— Оберіть частину тексту, розподіліть ролі та підготуйтеся до читання за особами.

6) Читання оповідання по частинах за особами

9. Дискусія з використанням графічного організатора «Шкала ставлень» за темою «Чи дозволено дітям робити все, що заманеться, незважаючи на закони і правила для дорослих?»

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

- Яке оповідання сьогодні читали?
- Хто його автор?
- Що вас найбільше вразило?
- Який висновок ви зробили для себе, прочитавши це оповідання?

2. Хвилинка-цікавинка

— А чи знаєте ви, що книжка «Щоденник Славка Хоробрика, або Пригоди хлопчика-міліціонера» була заснована на реальних подіях? Оксана Радущинська писала її, консультуючись із поліцейськими. Написана вона була для того, щоб показати дітям правильну модель поведінки в складних ситуаціях. Саме тому ви знайдете там багато корисних і потрібних порад. Які вчинки дітей можуть спричинити халепу і що потрібно робити, аби уникнути неприємностей удома, на вулиці, у школі чи у стосунках зі знайомими і незнайомими людьми?

У книзі 15 історій, але письменниця обіцяє, що незабаром ми почуємо продовження пригод малого хлопчика-міліціонера.

3. Домашнє завдання

Читати за особами оповідання (с. 88–90).

За бажанням підготувати інсценізацію уривка.

Підготувати запитання за прочитаним оповіданням для своїх однокласників.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 74. ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** узагальнити й систематизувати знання з вивченого розділу; формувати вміння аналізувати, систематизувати, висловлювати оцінні судження; удосконалювати читацькі вміння; розвивати образну уяву, мислення, спостережливість, творчі здібності, зв'язне мовлення учнів; збагачувати лексичний запас; виховувати почуття відповідальності за свої вчинки, спонукати бажання наслідувати добрі справи своїх однолітків, співчувати чужому горю, бути толерантними;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, зосереджуватися на виконанні завдань, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування, уміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію, знаходити у тексті конкретні відомості;
 - здоров'язбережувальної:* розпізнавати правильне і неправильне сидіння за партою, дотримувати правильного;
 - загальнокультурної:* дотримувати правил поведінки на уроці;
 - соціальної/громадянської:* співпрацювати в парі, групі, планувати взаємодію з учасником спільної діяльності.

Обладнання: фішки, завдання для роботи в групах, призи за роботу (*наліпки, браслетики, медальки тощо*).

Тип уроку: урок узагальнення і систематизації знань, умінь та навичок.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Зичу всім добра»

Я всміхаюсь сонечку: «Здрастуй, золоте!».
Я всміхаюсь квіточці — нехай вона росте.
Я всміхаюсь дощику: «Лийся, мов з відра!».
Друзям посміхаюсь я — зичу їм добра!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправа «Хоботок».

На «1» — розтягніть губи в усмішку, не оголюючи зубів;
на «2» — витягніть губи щільною трубочкою вперед («хоботок»);
на «3–4–5–6» — рухайте «хоботком» почергово праворуч, ліворуч, угору, вниз;
на «7» — знову усмішка;
на «8» — вихідне положення.
(Повторити 3–4 рази.)

2) Вправа «Нотки заблукали».

— Вставте пропущені склади-ноти і прочитайте віршик.

В теплий щик чепаха
З парасолькою гуляє,
Чепача під щинки
Вміло панцир підстав_е.
«Ти щичи і лийся щичику,
Чепача зварить тобі борщичу!».

(В теплий дощик черепаха
З парасолькою гуляє,
Черепаха під дощинки
Вміло панцир підставляє:
«Ти січи і лийся дощичу,
Черепаха зварить тобі борщичу!».)

М. Демків

3) Робота над чистомовкою.

— Додайте слова, що римуються.

Жу-жу-жу, жу-жу-жу —
Я із сонечком... (*дружу*).
Шу-шу-шу, шу-шу-шу —
З вітерцем я теж... (*дружу*).
Ить-ить-ить, ить, ить-ить —

Джміль над квіткою... (*летить*).
Лі-лі-лі, лі-лі-лі —
Українці ми... (*малі*).
Ай-ай-ай, ай-ай-ай —
Я люблю свій рідний... (*край*).

2. Повідомлення теми та завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності

— Сьогодні ми завершуємо вивчати розділ «Світ дитинства у творах українських письменників». Пригадаємо опрацьовані вірші й оповідання, удосконалимо свої знання й уміння. За кожну правильну відповідь ви будете отримувати фішки. Наприкінці уроку підіб'ємо підсумки і з'ясуємо, хто кращий знавець вивченого розділу.

3. Бліцопитування

(За кожну правильну відповідь діти отримують фішки.)

- Як називається опрацьований розділ?
- З яких тем складається?
- Назвіть прізвища авторів, з творами яких ви зустрічалися у розділі.
- Назвіть твори, які найбільше вразили, запам'яталися.

4. Робота з віршами

1) Гра «Впізнай твір за рядками».

— Зазначте автора і назву твору.

- От картина так картина!
Що малюнок, то й новина. (*«Картина»*).
П. Воронько
- — Пароплав, пароплав,
А за ким ти сумував?
— За оцим морським причалом,
До якого я пристав. (*«Розмова з пароплавом»*).
А. Качан
- Біле поле полотняне
Рівно ткане, чисто пране.
А по ньому голка ходить,
За собою нитку водить. (*«Біле поле полотняне»*).
Т. Коломієць
- Піднімає джміль фіранку,
Каже: — Доброго вам ранку! (*«Польові дзвіночки»*).
Ліна Костенко
- Всеумійко майстер Павлик
Змайстрував швидкий кораблик. (*«На кораблику»*).
П. Воронько
- Ось зійшли на берег
Браві моряки —
На вітрах засмаглі,
Горді та стрункі. (*«Хвилювалось море»*).
А. Качан
- Вже на пряла хуртовин
На шапки для верховин. (*«Пряля»*).
Л. Костенко
- Хиталочка-гойдалочка
Не забавка мені. (*«Хиталочка-гойдалочка»*).
Т. Коломієць

2) Бесіда за змістом віршів.

— У яких віршах відображено картини природи?

— Який з віршів має підзаголовок «вірш-небилиця»? Чим він схожий на казку? Наведіть приклади з твору.

— Чому хвилювалось море у вірші Анатолія Качана? Знайдіть і поясніть порівняння, які зустрілися у цьому творі.

— Яка тема вірша Тамари Коломієць «Хиталочка-гойдалочка»? Про що в ньому йдеться?

3) Вправа «Знайди рими». Робота за підручником (с. 91).

— Прочитайте вірш Максима Рильського «Кіт-воркіт».

— Знайдіть і зачитайте римовані пари слів.

4) Поетична хвилинка. Конкурс на краще читання напам'ять вірша Ліни Костенко «Пряля».

Фізкультхвилинка

5. Робота з оповіданнями

1) Робота в парах. Гра «Ланцюжки слів».

(За правильну відповідь фішки отримують обидва учні в парі.)

— За поданими ланцюжками слів упізнайте, героями яких оповідань були ці персонажі та хто їхній автор.

- Дівчатка, тринадцятирічна Таня, восьмирічна Ніна. (Василь Сухомлинський «Глуха дівчинка».)
- Мишко, дідусь Микола, дідусь Іван. (Оксана Кротюк «Шкідлива звичка».)
- Наталочка, маленьке сіре кошеня. (Василь Сухомлинський «Покинуте кошеня».)
- Славко, Гриньо, маленька Леся. (Ніна Бічуя «Пиріжок з вишнями».)
- Славко, Катруся, п'ятикласники, другокласник Вітько. (Оксана Радушинська «Кишенькові гроші».)

2) Бесіда за змістом.

— Чим оповідання відрізняються від віршів?

— Пригадайте оповідання Ніни Бічуї «Пиріжок з вишнями». Прочитайте речення, що є зачином; кінцівкою. Про що йдеться в основній частині оповідання?

— На що хотів звернути нашу увагу автор оповідання «Глуха дівчинка»? Від чого застерегти?

3) Робота в групах.

— Відновіть прислів'я, у яких переплутано частини. Поясніть їхній зміст. Головною думкою якого твору вони можуть бути?

- Не одяг красить людину, а коли змовчати.
- За праве діло добрі діла.
- Знай, коли сказати, стій сміло.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення» (за прочитаними творами)

- Я захоплююсь учинком...
- Мене обурило учинком...
- Прочитав/прочитала твір, і з'явилося бажання допомогти...
- Якби я зустрілася/зустрівся з Гриньо, я б йому порадив/порадила...
- Афіша, яка мене може зацікавити...

2. Підбиття підсумків

— Ось ми і пригадали твори вивченого розділу. Підрахуйте кількість фішок отриманих за урок. Хто у нас найкращий знавець розділу?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

У КОЛІ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗОК

УРОК 75. ВСТУП ДО РОЗДІЛУ. ІВАН ФРАНКО «ЛИСИЧКА І РАК»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** сформувати в учнів уявлення про літературні казки, зацікавити дітей їхнім читанням; ознайомити із казкою Івана Франка; формувати вміння аналізувати прочитане, складати власні висловлювання; формувати навички виразного читання, вміння голосом передавати думки і стан кожного персонажа; розвивати зв'язне мовлення учнів; збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати почуття поваги до слабшого, шанобливе ставлення одне до одного;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування, уміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* уміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Івана Франка, збірки його творів, малюнки лисиці, рака, аудіоказка І. Я. Франка «Лисичка і Рак» (<https://youtu.be/6fGesxifXX0>), малюнок до словникової роботи, картки для роботи в парах, «Шкала ставлень», стікери.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Шкільний мелодійний дзвінок
Покликав усіх на урок.
Тож не будемо гаяти часу
І полинемо разом із класом
В чарівну Країну знань.

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Сонечко»

— Намалуйте сонечко. Яке воно?

— А тепер уявіть, що сонечко — це ви. І так як сонечко лагідно зігріває землю, все навколо, так і ви своїми промінчиками посилаєте навколо й одне одному тепло, світло, радість, позитив. У такому приємному настрої починаємо наш урок, тоді він обов'язково мине дуже продуктивно.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальні вправи.

- «Сніговик». Ліпимо сніговика, а потім гріємо руки, дихаючи на них.
- «Вогнище». Уявіть, що потрібно роздути вогнище, що згасає. Наберіть повітря носом, повільно видихайте ротом, ніби роздуваєте вогнище.
- «Святкові кульки». До свята потрібно підготувати повітряні кульки. Надуймо їх!

2) Робота над чистомовкою.

Ча-ча-ча, ча-ча-ча —
Ми вкусили калача.

Ач-ач-ач, ач-ач-ач —
Он летить пугач.
Че-че-че, че-че-че —
Вуглинка боляче пече.
Чі-чі-чі, чі-чі-чі —
Спить котик на печі.
Чи-чи-чи, чи-чи-чи —
Добре літери учи.

2. Вправа «Слово в слові відшукай»

— У словах заховалися інші слова. Відшукайте і прочитайте їх.

пам'ятає	золото
самого	розуміє
весело	вужча
посадка	триматися
лимонад	сонце
портфель	гайка
корабель	ніжка

3. Мотивація навчальної діяльності. Актуалізація життєвого досвіду дітей

— Сьогодні на уроці ми зустрінемося із... А от із чим зустрінемося, ви дізнаєтеся, якщо розв'яжете незвичайний приклад.

КАЗАН – АН + К + АРА – РА = ? (Казка.)

— Із перших днів життя нас супроводжують казки і казкові герої. Першу казочку ви почули від мами чи бабусі, пізніше почали читати їх самостійно.

— Пригадайте, що таке казка. Чим казка відрізняється від оповідання?

— Хто є автором багатьох казок? Як називаються такі казки?

— А сьогодні ми розпочинаємо вивчати розділ, пов'язаний із казками. Прочитайте його назву.

— Як ви розумієте вислів *літературні казки*?

— Прочитайте пояснення у підручнику (с. 92). Які казки називають літературними?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми будемо читати казку, у якої є автор, і познайомимося із цією людиною. Письменник, який створив цю казку, одним з перших почав писати твори саме для дітей. Це видатний український поет, письменник, перекладач, громадський і літературний діяч Іван Якович Франко.

5. Самостійне ознайомлення зі статтею підручника (с. 92)

— Де народився Іван Якович Франко?

— Ким був його батько?

— Коли почав друкувати свої перші твори?

— Як називається збірка казок для дітей?

6. Додаткова інформація для вчителя про Івана Франка

У селі Нагуєвичі Дрогобицького повіту 27 серпня 1856 року, в родині Яця з Гори, відомого на всю округу коваля, народився рудоволосий, ясноокий хлопчик. Батьки не могли натішитися сином. Хлопчик зростав розумною, допитливою дитиною. Цілими днями він бігав по полю, по луках, понад гірською річечкою з високими берегами і кам'янистим дном.

Його цікавило все: чому сонце маленьке, коли казали, що воно велике? Про що шепоче листя на осиці? Про що розмовляють між собою лісові звірі? Над усім замислювався хлопчик. На ці та інші запитання малий Іван міг одержати відповідь у батьківській кузні, що стояла на околиці села понад шляхом. Про це та про інше І. Франко згадує у своїх творах.

І. Я. Франко написав майже п'ятдесят казок, двадцять із них увійшли до збірки «Коли ще звірі говорили» (1899).

7. Ознайомлення з енциклопедією «Франко від А до Я»

1) Ознайомлення зі сторінками енциклопедії (за умов наявності у дітей смартфонів, приєднаних до мережі Інтернет; якщо немає, то переглянути зображення сторінки у підручнику (с. 93)).

— Якщо ви хочете дізнатися більше про цю людину, прочитайте незвичайну книжку — абетку-енциклопедію, присвячену письменнику, «Франко від А до Я». Деякі сторінки можна переглянути, скориставшись QR-кодом. Щоб повністю прочитати книжку, слід звернутися до бібліотеки чи книгарні. А от маленьку таємницю поета дізнаємось просто зараз, прочитавши уривок з цієї книжки.

2) Вправа «Бджілки»: напівголосне читання уривка учнями.

— Як називали Івана Франка у дитинстві приблизно до 5 років?

— З чим це було пов'язано?

Фізкультхвилинка

У країні казочок
Жив веселий Колобок.
Разом з ним усі звірята
Шикувались на зарядку.
Похитали головою,
Раз — притупнули ногою,
Руки вгору піднесли,
Трішки ними потрясли,
Нахилились вліво, вправо,
Та цього іще замало.
Руки вгору, руки вниз,
Раз — присіли, піднялись.
Головою похитали
Й працювати знов почали.

8. Робота над загадками. Актуалізація життєвого досвіду дітей

— Послухайте загадки і впізнайте головних персонажів казки Івана Яковича Франка.

- Серед звірів найхитріша
Їй на місці не сидиться.
Пишний хвіст — її краса,
А звуть її... (лисиця).
- У ставку живе на дні,
Має диво-клевні дві,
Залізає в очерет,
Ходить задом наперед. (Рак.)

— Про кого йтиметься у казці?

— Пригадайте, що вам відомо про характер, поведки лисиць.

— Що вам відомо про раків?

— Які стосунки між лисицею і раком у природі?

9. Слухання аудіоказки «Лисичка і Рак» І. Я. Франка

10. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобалася вам казка? Що здивувало? Вразило?

— Що залишилося незрозумілим?

2) Словникова робота.

- Самостійне з'ясування значення слів у підручнику (с. 94): *неборак, кепкувати*.
- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.

Великодню п'ятницю — п'ятниця напередодні Великодня.

Побитися об заклад — сперечатися на гроші, яку-небудь річ тощо.

Скок — тут: стрибок, крок.

Курява — дрібні тверді частинки, що нависають у повітрі або осідають на поверхні чого-небудь; пил.

кúрява

- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

помаленьку	неборак
насміхатися	дріжджі
великодню	заклад
прудкіший	кепкувати
навпередки	випередження
здіймається	курява

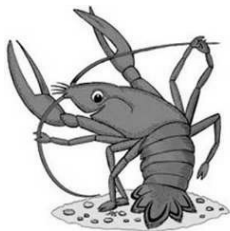
- Виберіть і прочитайте слова, що складаються з двох (*трьох*) складів.
- Виберіть і прочитайте слова, що є синонімами (*насміхатися, кепкувати*).

11. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя».*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - Хто є дійовими особами казки?
 - Що спричинило глузування Лисички над Раком? Доведіть словами казки.
 - Чому Рак вирішив провчити Лисичку?
 - Якими були умови закладу? Прочитайте.
 - Як Раку вдалося «випередити» Лисичку?
- Робота з текстом. Вибіркове читання.
 - Пригадайте, з яких частин складається казка. Знайдіть і прочитайте речення, що є зачином.
 - Знайдіть і прочитайте кінцівку казки.
 - Прочитайте виділені вислови. Як ви їх розумієте? Доберіть до них близькі за значенням.
 - Виберіть і прочитайте з відповідною інтонацією питальні речення; окличні речення.
- Робота в парах. Характеристика персонажів.
 - Оберіть риси характеру, притаманні кожному персонажу. Допишіть потрібні закінчення.

нечемн..
 високомірн..
 кмітлив..
 хвалькуват..
 розумн..
 пихат..
 впевнен..

- Дискусія з використанням графічного організатора «Шкала ставлень» за темою «Чи справедливим було покарання Лисички?».
- Вправа «Голосування ногами».
 - Я читатиму речення з казки, інколи навмисне замінивши слово чи вираз. Якщо речення правильне, то тупніть ногою, якщо неправильне — ви швидко відшукайте його в тексті та прочитайте правильний варіант.

Значить, ти тепер швидший (*прудкіший*) став? (–)

Зустрілася Лисичка з Раком. (+)

Справжній невдаха (*неборак*)! (–)

Побилися вони об заклад. (+)

Стала Лиска (*Лисичка*) на скок попереду Рака... (–)

Домчала (*добігла*) до пенька та й кличе... (–)

- Робота над прислів'ями.

— Прочитайте прислів'я, записані на дошці. Які з них могли б висловити головну думку казки?

Розум силу переважить.

Де сила не візьме, там розум допоможе.

Не копай іншому ями — бо сам у неї впадеш.

— Як інші прислів'я пов'язані з казкою? Кого з героїв вони стосуються?

— Як гадаєте, що схвалює, а що — засуджує ця казка?

Фізкультхвилинка для оченят

Потрібні очі нам здорові,
Щоб споглядати світ чудовий!
Подивились вправо, вліво,
Вгору, вниз, собі на ніс!
Знову вправо, знову вліво
І покліпали очима!

3) *Робота в трійках. Підготовка до читання за особами. Читання за особами.*

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Крісло автора»

— Уявіть себе автором казки і продовжіть її так, щоб Лисичка заприятелювала з Раком.

2. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

— Яку казку сьогодні читали?

— Це казка літературна чи народна?

— Хто її автор?

— Чого навчає нас ця казка?

— Який висновок для себе ви зробили після її прочитання?

3. Домашнє завдання

За вибором:

1) Читати казку за ролями (с. 93–94) (*репродуктивний рівень*).

2) Знайти і прочитати українську народну казку «Лисичка і Рак», визначити спільне і відмінне із казкою І. Я. Франка (*творчий рівень*).

Або:

3) Знайти і прочитати казку «Лисичка і Рак» Наталі Забіли, визначити спільне і відмінне із казкою І. Я. Франка (*творчий рівень*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 76. МЕДІАВІКОНЦЕ: МАЛЮНОК, ІЛЮСТРАЦІЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з малюнком та ілюстрацією як інформаційними продуктами; вчити розуміти мову ілюстрації (*вибір персонажа, його розміщення, розмір, оточення, колір*), аналізувати зображення і передавати певну інформацію через малюнок; розвивати навички говоріння і слухання, вміння висловлювати свої думки, поповнювати лексичний запас учнів; виховувати культуру мовлення і спілкування;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* дотримувати послідовності виконання роботи під керівництвом учителя; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження, моделювати і прогнозувати в межах певного завдання, виконувати завдання за інструкцією; переключатися з одного виду роботи на інший;
 - комунікативної:* вміти висловлювати свої думки; спілкуватися під час виконання завдань, зв'язно передавати почуте, побачене, прочитане;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію, знаходити у тексті конкретні відомості;
 - здоров'язбережувальної:* розпізнавати правильне і неправильне сидіння за партою, дотримувати правильного;
 - загальнокультурної:* дотримувати правил поведінки на уроці;
 - соціальної/громадянської:* співпрацювати в групі, планувати взаємодію з учасниками спільної діяльності.

Обладнання: різноманітні малюнки лисиці, відеозапис «Як створюються ілюстрації? Інтерв'ю з художницею Євгенією Перепелицею» (<https://youtu.be/Wai-yQ-8Q18>).

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна і здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організація класу

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Комплімент»

— Об'єднайтеся у пари, візьміться за руки, усміхніться одне одному. Скажіть своєму партнерові кілька добрих слів, за щось похваліть його. Він, у свою чергу, повинен подякувати і висловити комплімент своєму сусідові.

— Сподіваюся ваш настрій чудовий, і ви готові працювати.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Актуалізація життєвого досвіду дітей. Бесіда

— Чи любите ви малювати? Що саме вам подобається малювати?

— Чим любите малювати — олівцями чи фарбами? А може, фломастерами?

— А чому вам подобається малювати?

— Чи любите ви читати? Які книжки вам більше подобається читати — з ілюстраціями чи без ілюстрацій? Чому?

2. Повідомлення теми та завдань уроку

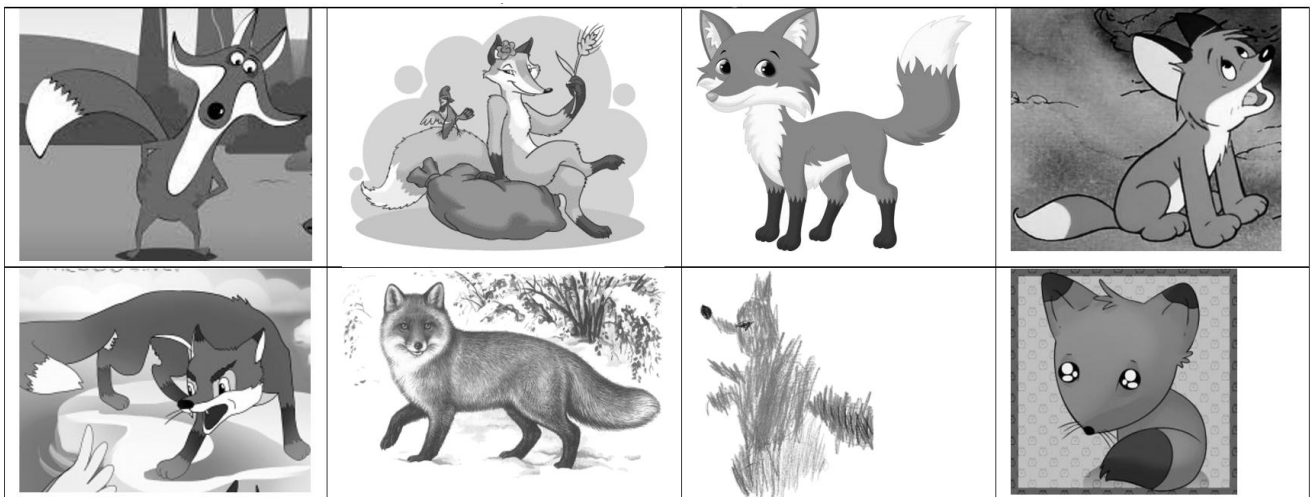
— Сьогодні на уроці ми й дослідимо малюнки, ілюстрації як медіапродукти, тобто як продукти, що передають нам інформацію, і самі спробуємо створити ілюстрацію.

3. Вправа «Дослідники». Робота з малюнками

— Про кого йдеться у цій загадці: «Пишним хвостом славиться, хитрункою називається»? (*Про лисицю.*)

— Якою постає лисиця у вашій уяві?

— Розгляньте малюнки лисиці, які малювали різні люди різного віку. Чи всі вони збігаються з тими асоціаціями, що поставали у вас?

— Спробуйте знайти малюнки, на яких можна визначити характер чи настрій лисички: де вона у грайливому настрої, а де — в агресивному? Де вона хитра? На якому малюнку лисичка жартівливо налаштована? А на якому — перелякана? А де — ображена чи засмучена лисичка?

— Який малюнок реальніше відображає лисичку, а який — фантазійно?

— Як ви гадаєте, яким чином художникам удалося передати таку різну інформацію про одну й ту саму тварину? (*Художники передають інформацію через колір, розмір, композицію малюнка, техніку виконання.*)

4. Актуалізація життєвого досвіду дітей. Бесіда

— На початку уроку ви говорили, що більше любляете книжки з малюнками. А навіщо додають ілюстрації до тексту?

— Про що можна дізнатися, розглядаючи ілюстрації перед читанням твору? Чи можна за ілюстрацією визначити характер персонажа?

— Чи є ілюстрації в дорослих книжках? Як гадаєте, чому?

— А хто створює ілюстрації?

— Художників, які створюють ілюстрації, називають *художниками-ілюстраторами*. Я вам пропоную переглянути запис інтерв'ю з художницею, яка ілюструє книжки.

5. Перегляд і обговорення відеозапису «Як створюються ілюстрації?»

— Що створюється спочатку — малюнок чи текст?

— Як малюнок потрапляє в книжку?

— Скільки часу триває створення ілюстрації?

Фізкультхвилинка

Станьмо, діти, чітко в ряд,
Вирушаємо у сад,
Руки вгору піднімаєм,
Груші, яблука збираєм.
Назбираємо багато,
Щоб узимку ласувати.
Ширше, діти, треба стати,
Будем дрова ми рубати.
Раз — підняти руки вгору,
Два — змахнули всі додолу.
І рубаємо завзято,
Хай тепло приходить в хату.
Руки на пояс ставимо усі.
Будем стрибати, мов горобці —
Скік вперед і скік назад.
Крильця вниз всі опустили
І на місці походили.

УРОКИ 78–79. ДЕ ТЕПЛО, ТАМ І ДОБРО. НАТАЛЯ ЗАБІЛА «ХТО СИЛЬНІШИЙ?»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з деякими фактами біографії Н. Л. Забіли, її творами; розширити знання дітей про природні явища; формувати вміння свідомо, виразно та інтонаційно правильно читати тексти, аналізувати їх; розвивати мислення, пам'ять, увагу, зв'язне мовлення, збагачувати лексичний запас учнів; виховувати розуміння, що теплом, добротою можна досягти більшого, ніж грубою силою;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіння позитивними навичками спілкування, уміння налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміння здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* здатність працювати в групі, в парі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримання норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Н. Забіли, виставка книг Н. Забіли, аудіокнига «Ясоччина книжка» (<https://youtu.be/JVq1PAh9WMo>), аудіозапис казки Н. Забіли «Хто сильніший?» (<https://youtu.be/AY8hxrozD9c>), картки для стіни слів, малюнки сонця і вітру, пазли зі словами прислів'я, стікери, картки зі схемами Т-таблиці (*на кожную пару*).

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Щоб урок пройшов не марно,
Треба сісти рівно й гарно.
І довкола озирнутись,
І сусіду посміхнутись.
А щоб знання здобути,
Треба уважним бути.

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Очікування»

- Яким ви бачите наш урок? (*Цікавим, веселим, пізнавальним...*)
- А зробити його таким можемо ми самі. Тож уперед!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправа «Звуконаслідування».

- Пригадайте і відновіть різні звуки природи із життя.

Бджола дзижчить;
море шумить;
кішка муркоче;
собака гарчить;
сова угукає.

2) Робота над чистомовкою.

Ма-ма-ма, ма-ма-ма —
Ой, весела вже зима!
Ло-ло-ло, ло-ло-ло —
Купи снігу намело.
Мі-мі-мі, мі-мі-мі —
Дуже раді ми зимі.

Лі-лі-лі, лі-лі-лі —
Ми ще діточки малі.
Мо-мо-мо, мо-мо-мо —
Птахам корму ми дамо.
Му-му-му, му-му-му —
А морквиночку кому?
Ям-ям-ям, ям-ям-ям —
Цим білесеньким зайцям.

2. Гра «Доповни речення»

— Прочитайте речення. Доповніть його, додаючи по одному слову.

Ми співаємо...

(Наприклад: Ми співаємо пісні.)

Ми співаємо веселі пісні.

Ми співаємо веселі пісні про школу.

Ми співаємо веселі пісні про нашу школу.

На уроках ми співаємо веселі пісні про нашу школу.

На уроках музики ми співаємо веселі пісні про нашу школу...)

3. Відгадування загадок. Актуалізація життєвого досвіду дітей

- Хоч безкрилий, а літає,
Безголосий — свище.
Хоч безрукий, а буває,
Груші з дерева збиває,
Навіть часом вириває
Сосни з коренищем.
А як втомиться — впаде
І нема його ніде. (*Вітер.*)
- Як настане день-деньочок,
В небі котиться клубочок.
Ой там нитки не прості,
Сяють, наче золоті!
Вийшли б гарні рукавиці
І мені, й моїй сестриці.
Жаль, його не досягти,
Рукавичок не сплести. (*Сонце.*)

— За якими ознаками здогадалися, що йдеться саме про вітер? Про сонце?

— До якої природи — живої чи неживої — належать вітер і сонце?

— Чи змогли б вони зустрітися в реальному житті та посперечатися?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— А от українська поетеса Наталя Львівна Забіла уявила таку суперечку. Чим же вона закінчиться? Дізнаємося, прочитавши казку Наталі Львівни Забіли, яка створила дуже багато чудових творів для дітей. Ви бачите перед дошкою виставку книжок, написаних нею. Це просто розмаїття жанрів: оповідання, казки, казки у віршах, забавлянки... Навіть неможливо все перелічити. Ми вже знайомі з її лічилкою «Покотило, покотило». Познайомимося спочатку із самою поетесою.

5. Самостійне опрацювання статті в підручнику (с. 96)

— Де народилася Наталя Львівна Забіла?

— Що любили в її родині?

— Скільки було дітей у родині?

— Скільки книжок для дітей було видано?

6. Доповнення біографічних відомостей. Повідомлення юних біографів

Народилася Наталя Забіла в Петербурзі у дворянській родині з великими мистецькими традиціями. Серед її предків є і поет (*Віктор Забіла, автор відомого романсу «Гуде вітер вельми в полі»*), і скульптор (*дід — Пармен Забелло*). Батьки Наталі навчалися в художньому училищі. Тож у родині

панувало захоплення художнім словом, музикою, живописом. Маленька Наталя дуже любила читати, уже в дитинстві намагалася писати вірші.

1917 року Наталя Забіла з матір'ю переїхали в Україну й оселилися в невеличкому селищі Люботин (*нині Харківська область*). Щоб якось вижити, Наталя закінчує прискорений курс гімназії та починає працювати. Тоді ж Наталя починає писати твори для дітей, що й робила все своє життя.

Український поет Валентин Бичко назвав її вірші «материнською піснею».

Персонажі збірок «Про Тарасика й Марисю» та «Ясоччина книжка» мають реальних прототипів: твори були написані про власних дітей і для них.

7. Ознайомлення з книжкою «Ясоччина книжка» (якщо в учнів є смартфони, приєднані до мережі Інтернет, то за допомогою QR-кодів (с. 96), якщо ні, то прослухати декілька творів з аудіокниги)

— Яке враження справили на вас прослухані віршики? Який з них припав вам до душі? (Зміст. 1. Ясоччин садок. 2. Ластівки. 3. І в Ясочки є грядка. 4. Ясочка на річці. 5. Олівець малювець. 6. По горіхи. 7. Ведмедикова хатка.)

— Чи є серед них знайомі вам твори?

8. Підготовка учнів до сприймання змісту тексту. Робота із малюнками (с. 96, 98, 99) та заголовком. Вправа «Передбачення»

— Розгляньте малюнки до твору. Хто на них зображений?

— Прочитайте назву казки. Як гадаєте, хто з'ясуватиме це питання?

— На кому перевірятимуть свою силу учасники?

— То хто, на вашу думку, сильніший?

9. Слухання аудіозапису або виразне читання вчителем казки Наталі Забіли «Хто сильніший?»

10. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобалася вам легенда про походження Києва? Що здивувало? Вразило?

— Що зацікавило?

— Чи справдилися ваші передбачення щодо можливого переможця змагань? Хто ж сильніший?

2) Словникова робота.

- Самостійне з'ясування значення слів і виразів у підручнику (с. 99): жаско, налетів, як стій.

- Пояснення значення слів учителем або учнями.

Замети — наметені вітром купи (*горби*) снігу.

Став — водойма з непроточною водою; ставок.

Виписувати кренделі — робити незвичні рухи.

замéти

став
ставóк

- Читання «пірамідок» слів.

даю

вію

ляже

грію

зірву

скинув

люблю

запну

помчав

ласкаю

подму

жбурнув

заясніло

налечу

замокне

порядкую

рвонув

заіскрився

заблищало

розмечу

сплеснулась

торкнулось

розхвилюю

розпукуються

— На що вказують слова кожної колонки? (На дію предмета.)

Фізкультхвилинка

Раз! Два! Час вставати:
Будемо відпочивати.
Три! Чотири! Присідаймо,
Швидко втому проганяймо.
П'ять! Шість! Засміялись,
Кілька раз понахилялись.
Зайчик сонячний до нас

Завітав у вільний час.
Будем бігати, стрибати,
Щоб нам зайчика впіймати.
Прудко зайчик утікає
І промінчиками грає.
Сім! Вісім! Час настав
Повернутись нам до справ.

11. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Читання тексту учнями вголос по одній строфі.

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом прочитаного з елементами вибіркового читання.
 - Про кого розповідає ця казка?
 - Чому виникла суперечка між Сонцем і Вітром?
 - Чому Вітер уважав себе сильнішим? Як він переконував Сонце? Прочитайте його слова.
 - Що йому відповідало Сонце?
 - Чиї слова вам сподобалися більше? Чим саме?
 - На кому вирішили перевірити свою силу Сонце і Вітер?
 - Хто їм потрапив на очі?
 - Знайдіть і прочитайте опис Костика.
 - Чому перемога здалася дуже легкою для Вітра?
 - Як діяв Вітер? Прочитайте.
 - Як реагував на це Костик?
 - З яких рядків казки видно, що Вітер дуже втомився у двобої з Костиком? Прочитайте.
 - Як діяло Сонце? Скільки йому довелося докласти зусиль, аби перемогти?
 - Як би ви тепер відповіли на запитання в заголовку? Хто насправді переміг?
 - Як ви гадаєте, чому перемогло Сонце?
 - До якого висновку приводить нас Наталя Забіла?
- Робота в парах.
 - Прочитайте виділені слова. З'ясуйте, чим схожі та чим відрізняються ці слова. (*У першому випадку це дієслово зі значенням «не рухатися з місця», у другому — це водойма, у третьому — це частина сталого виразу.*)
 - Знайдіть рими слів, що означають дію.
 - Поміркуйте, які ознаки казковості є у творі.
 - Робота в групах. Складання характеристики персонажів.
 - Хто є головними персонажами казки?
 - Перегляньте слова зі словникової роботи. Доберіть ті, що стосуються кожного персонажа. Зверніться за потреби до тексту і складіть розповідь про одного з персонажів на вибір (*Сонце чи Вітер*). Свою відповідь підкріплюйте прикладами з тексту.
(*Вітер — суворий, нетерплячий, сильний, хвалькуватий, грубий, руйнівник, наполегливий. Сонце — лагідне, спокійне, ніжне, досягає свого теплом і любов'ю, теж сильне, але його сила у створенні, а не у руйнуванні.*)
(*Під час перевірки складених характеристик діти наклеюють стікери з рисами на дошці біля малюнків персонажів.*)
- Робота з прислів'ям. Визначення головної думки.
 - Зберіть пазли і прочитайте прислів'я. (*Де тепло, там і добро.*)

Де

там

тепло,

і добро

— Поясніть, як ви його розумієте. Чи може це прислів'я мати якийсь стосунок до казки, яку ми читали? Що воно може виражати?

12. Вправа «Прес»

— Доведіть, кого ви вважаєте позитивним героєм казки.

Зразок міркування:

Я вважаю, що _____ є позитивним героєм казки, оскільки _____, наприклад, _____. Отже, _____.

Фізкультхвилинка для оценьт

Очки вліво подивились —
Там нічого не змінилось.
Вправо повели зінички —
Ні зайчика, ні лисички.
Очки вгору, очки вниз,
Не лілуйся, посміхнись.
Очки сплять, вони втомились.
Знов відкрились, подивились.
Сплять — відкрились
І на цьому зупинились.

13. Робота в парах. Робота з графічним організатором «Т-таблиця»

— Чи такий уже й поганий вітер у житті? Розгляньмо його позитивні й негативні якості.

+	-
(позитивне)	(негативне)
1	1
2	2

(У стовпчиках діти записують позитивні та негативні сторони явища.)

— Якого висновку дійшли? *(Як і будь-яке явище, вітер має позитивні та негативні сторони.*

Необхідно вміти використовувати позитивне і пом'якшувати, уникати дії негативних.)

Аналогічно можна розглянути й позитивні та негативні сторони Сонця.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- Мене вразило...
- Мені запам'яталося...
- Мені сподобалося *(не сподобалося)*...
- У мене виникло бажання...
- Я замислився*(лася)* над...

2. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати казку за особами (с. 96–99).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 80. ПРАВО НА ЖИТТЯ. ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ «НЕХАЙ БУДУТЬ І СОЛОВЕЙ, І ЖУК»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжувати ознайомлювати учнів із творами Василя Сухомлинського; навчати аналізувати та оцінювати поведінку і вчинки дійових осіб; поглибити знання дітей про комах і птахів; учити висловлювати власну думку і цінувати думку товаришів; навчати визначати основну думку твору, усвідомлювати її; удосконалювати читацькі вміння; формувати вміння читати самостійно мовчки та вголос; розвивати зв'язне мовлення учнів, логічне мислення; збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати доброту, дбайливе ставлення до природи, усвідомлення важливості кожного елемента у життєвому ланцюжку;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Василя Сухомлинського, збірки його творів, малюнки солов'я, жука, аудіозапис співу солов'я, зображення крапельки (для читання «крапельки»), картки із завданнями для роботи в парах, малюнки персонажів і аркуші зі словами-рисами характеру для роботи в групах.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Пролунав уже дзвінок,
Починається урок.
Приготуйте без мороки
Все, що треба до уроку.
Книжку, зошит, ручку, олівці.
Приготувались? Молодці!

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Посмішка»

— Подаруйте посмішку собі, одне одному, мені. Я подарую посмішку вам. Вона допоможе в роботі всім нам. Які гарні посмішки засвітилися на ваших обличчях! З ними ми й розпочнемо наш урок.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальна гімнастика.

— Швидко і глибоко вдихніть носом повітря і, спокійно повільно видихаючи ротом, вимовте звуки [з], [с], [ш], [ч].

2) Робота над скоромовкою.

Жив жучок між бур'янами,
Жив без тата і без мами.
Жив і жив, і не тужив —
Жовтим листям ворухив.
Жаба квакнула: «Попався!»,
Жук завмер — так налякався.

Ганна Чубач

2. Вправа «Буква загубилася»

— У поданих словах замість рисок уявляйте букву *e* і прочитайте їх.

Л-в	ф-н	ж-л-
б-р-г	с-кр-т	с-рц-
ск-л-т	ф-рм-р	ч-р-п
м-ч	н-рв	ш-д-вр

— Які слова були незрозумілими? Хто пояснить їхнє значення?

3. Актуалізація життєвого досвіду дітей. Робота над загадкою

1) Актуалізація знань про солов'я.

Маленький, сіренький
По галях літає,
Уночі співає.
Як сонце заходить,
Він чарівний спів заводить.

— Тьох-тьох-тьох,
Тіву-тів... —
Лине радісно з гаїв.
То співаночка чия?
Голосного... (солов'я).

(Демонстрування малюнка.)

— За якими ознаками здогадалися, що йдеться про солов'я?

— Що вам відомо про солов'їв? Де живуть? Чим живляться?

Довідка

Соловей — невеликий перелітний птах коричневого кольору, повертається з вирію досить пізно. Він дуже моторний і спритний, на природі його побачити досить важко. Тільки солов'їні пісні показують, що він десь поруч.

Повернувшись додому, солов'ї відшукують свої старі житла та починають співати. Соловей звичай співає як удень, так і вночі. Спів його називають прекрасним, проте не всі самці заслуговують на подібну оцінку. Є серед них справжні майстри вокалу, але зустрічаються (*і досить часто*) дуже слабкі виконавці. Справа в тому, що висока пісенна майстерність не є вродженою властивістю самців: молоді птахи набувають її лише тоді, якщо їхні батьки чи сусіди здатні навчити їх цього.

Соловей допомагає самочці висиджувати яйця і годувати пташенят, співаючи свої чудові пісні. У другій половині червня молоді солов'ї вже залишають гнізда, а соловей припиняє співати. Решту літа солов'ї ведуть тихе життя і не співають. На відміну від прильоту, їхній відліт у серпні-вересні в тропічну Африку є непомітним.

2) Слухання аудіозапису співу солов'я.

— Солов'я вважають майстром співу. І це дійсно так. Послухайте.

— Чи сподобався вам спів цієї пташки?

— Недарма спів кращих співаків порівнюють із солов'їним. Кажуть, співає, мов соловейко.

3) Актуалізація знань про жуків. Робота над загадкою.

- Є у нього довгі роги —
Забирайтеся з дороги!
— Жу-жу-жу, — гудить, дзижчить,
Коли в небі він летить.
Має крила і шість рук
Буркотливий чорний... (жук).

(Демонстрування малюнка.)

— За якими ознаками відгадали, що йдеться про жука? Що вам відомо про нього?

Довідка

Жуки — це один вид тварин, ціла група комах, до речі, найчисленніша — нараховує понад 400 000 видів. Нині прийнято вважати, що кожна п'ята тварина на Землі — це жук. Розміри коливаються в широких межах: від 0,3 мм у жуків-пір'єкрилок до 150 мм у жука-геркулеса чи 170 мм у вусача-титана гігантського. Друга назва цього виду тварин — Твердокрилі, яку отримали у зв'язку із перетворенням передньої пари крил на тверді надкрила, що використовуються у польоті так само як крила літака.

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми дізнаємось, яка суперечка точилася між солов'єм і жуком, а також, чим вона закінчилася. А розповість нам про неї Василь Олександрович Сухомлинський, який був свідком цієї історії та розповів нам про неї у своєму творі.

5. Виразне читання казки вчителем (с. 100)

6. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту

— Чи сподобалася вам казка? Що вас вразило? Що здивувало?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів, якщо такі були.
Гордість — тут: надмірно висока думка про себе і зневага до інших; пихатість.
Досада — почуття незадоволення, гіркоти, спричинене чим-небудь.
Гідність — усвідомлення особою своєї значущості.
- Читання стовпчиків слів на одному подиху.

нехай	жук	соловей
чудова	літав	співав
рогатий	великий	маленьку
з досадою	перервав	гудіння
мудрість	з гідністю	з гордістю
запитаємо	подумавши	потрібен

- Знайдіть і прочитайте слова, що означають дію предмета.
- Знайдіть і прочитайте слова, що означають назву предмета.
- Знайдіть і прочитайте слово, що містить подовжений приголосний звук.

Фізкультхвилинка

Раз! Два! Час вставати,
І зарядку починати.
Три! Чотири! Присідаймо,
Швидко втому проганяймо,
П'ять! Шість! Засміялись,
Кілька раз понахилялись.
Зайчик сонячний до нас
Завітав у світлий клас.
Будем бігати, стрибати,
Щоб нам зайчика впіймати.
Прудко зайчик утікає
І промінчиками грає.
Сім! Вісім! Час настав
Повернутися до справ.

7. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Читання «Крапельки»: читає той учень, на парту якого впала «крапелька».

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - Де відбувалися події? Хто є дійовими персонажами казки?
 - З яким почуттям дивився на світ Соловей? Доведіть словами казки.
 - Чому Соловей образився на Жука?
 - Яке сподівання він висловив? Прочитайте.
 - З яким почуттям Жук відповів Солов'ю? Прочитайте.
 - Як вирішили визначити переможця суперечки?
 - Що відповіла Дівчинка? Чи згодні ви з нею? Чому?
 - А чому не можна без Жука?

— Прочитайте в рамці назви почуттів. Яке з них, на вашу думку, виявляв Соловей, а яке — Жук? Обґрунтуйте свою відповідь.

— Що хотів показати автор своєю казкою? До якої думки підвести нас?

- Робота в парах. Робота за картками.

— Визначте, кого з персонажів стосуються подані слова і словосполучення. Поедняйте лініями.

літав і гудів	Соловей
подумавши, додала	
засміявся	Жук
співав у садку	
з гідністю відповів	Дівчинка
слухала його пісню	

Фізкультхвилинка для оценьат

Не працювати є причина —
Очам даємо відпочинок!
Мерщій рівнесенько сідаймо.
Очима кліпать починаймо.
Навіщо кліпать? Така зарядка —
Вже краще бачать оценьатка!

Робота в групах. Складання характеристики персонажів

— Оберіть слова, які можуть характеризувати певного персонажа. Якщо риса характеру не підходить, ви її не обираєте. Під час перевірки наведіть докази з тексту казки.

I група

Дівчинка: працювита, добра, справедлива, мудра, старанна, розумна.

II група

Соловей: привітний, гордовитий, пихатий, веселий, ласкавий, зверхній, дружелюбний.

III група

Жук: жадібний, злий, скромний, веселий, вихований, чемний, спокійний.

3) Виразне читання тексту учнями.

8. Вправа «Змінена ситуація»

— Уявіть ситуацію, коли сподівання Солов'я здійснилися і всі жуки зникли. Чи змінилось би щось у світі? Які зміни відбулися б? Пофантазуйте.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

— Яку казку сьогодні читали?

— Хто її автор?

— На яку проблему звернув нашу увагу автор? (*Важливість усього на землі, все взаємопов'язане і все важливе для природи.*)

— Який висновок для себе ви зробили?

2. Домашнє завдання

Переказувати казку (с. 100).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 81. КАЗКА ПОРЯД З НАМИ. ГАЛИНА МАЛИК «ЧОМУ РАВЛИК ХОВАЄТЬСЯ?»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжувати ознайомлення учнів з літературними казками; ознайомити із творчим доробком Галини Малик; навчати давати оцінку вчинкам персонажів казки, висловлювати їм поради, стежити за розвитком описаних подій; формувати вміння читати за особами; удосконалювати вміння визначати основну думку; вдосконалювати техніку правильного, свідомого, виразного читання; формувати в учнів уміння аналізувати, узагальнювати, робити висновки з прочитаного; розвивати зв'язне мовлення учнів; збагачувати їхній словниковий запас; виховувати культуру поведінки, почуття любові до рідної мови, бажання спілкуватися нею, грамотно користуватися усним та писемним мовленням;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування, вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Галини Малик, видання її казок, малюнки равлика, жаби, аудіозапис казки (*уринок з Хрестоматії дитячого читання для 1–2 класів* (<https://youtu.be/Gmec54FgYSI>), картки зі словами для вправи.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язберезувальна, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Пролунав дзвінок,
Починається урок.
З маминої ласки,
Зі шкільної казки.
Всі за парти ми сідаємо.
До роботи приступаємо.
Щоб помилок уникати,
Треба пильність розвивати.

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Обмін побажаннями»

— Я бажаю вам на уроці багато цікавих відкриттів, гарного настрою, успіхів. Поверніться у парах одне до одного і побажайте товаришеві того, чого б вам самим хотілося почути.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправа «Подивись і повтори».

- Витягнути губи «трубочкою»;
- зімкнути губи;
- показати губами букву *О*;
- облизати губи;
- зробити язичком рухи маятника.

2) Робота над скоромовкою.

Запитала мишка мишку:
— Ти чого погризла книжку?

Мишка їй відповідала:
— Їжі іншої не мала.

2. Вправа «Аналогії»

— Прочитайте пари слів. Згадайте, за якою ознакою ці слова поєднані в пару, утворіть другу пару, аналогічно добираючи потрібне слово.

Студент — інститут, учень — ... (*школа*).

Цукор — солодкий, лимон — ... (*кислий*).

Музика — композитор, картина — ... (*художник*).

Спідниця — одяг, чоботи — ... (*взуття*).

Риба — річка, вовк — ... (*ліс*).

3. Вправа «Будівельники»

— Побудуйте з двох стовпчиків складів слова та прочитайте їх.

каз	лик
па	ка
рав	пуга
по	дри
ман	дорож

— Які зі слів є близькими за значенням? (*Подорож, мандри*.)

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми познайомимось із сучасною казкаркою, творами якої зачитуються і дорослі, і малі. Знайомтеся — Галина Малик.

5. Біографічні відомості про Галину Малик

Народилася Галина Миколаївна 12 серпня 1951 року в м. Бердянськ Запорізької області. Дитинство і юність майбутньої письменниці були радісними та спокійними. Вона добре вчилася в школі, мала веселий характер, почуття гумору і зовсім не збиралася бути письменницею.

Своє перше знайомство з книжкою Галина Миколаївна запам'ятала на все життя. Це сталося у день її народження, коли мама зробила малій Галинці диво-подарунок — збірку «Українські народні казки», яка стала для неї «і букварем, і розвагою, і цілим новим світом». Віршик Платона Воронька «Падав сніг на поріг», якого її навчила мама, — був найулюбленішим. Читати почала з п'яти років. Тоді ж батьки передплатили дитячі журнали — усі, що тоді виходили. Читала дівчинка дуже багато, шкільний бібліотекар спочатку навіть змушувала її переказувати книжки, — вона не вірила, що Галя так швидко повертає їх прочитаними.

Закінчивши школу, вона вступила на філологічний факультет Ужгородського університету. Писати майбутня письменниця почала ще зі шкільного віку. Потім облишила, а коли сама стала мамою, почала створювати віршики для своєї доньки. Галина Миколаївна дуже добре пам'ятає, як вона сприймала світ у дитинстві, усі свої дитячі відчуття. Тому її вірші для дітей легкі, з простими, інколи зовсім неочікуваними, сюжетами. Це також вірші-загадки, вірші-підказки. Згодом Галина Малик почала писати казкові повісті для дітей.

Якось в інтерв'ю письменниця сказала: «Для того щоб писати для дітей, слід просто бути щасливою людиною... Адже звідки, як не з себе, можна дістати весь той прекрасний казковий світ, якого насправді не існує?».

Галина Миколаївна Малик — член Національної спілки письменників України. За повісті «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії» та «Подорож у королівство сяктаків» їй було присуджено премію імені О. Копиленка. З незвичайними пригодами Алі, невгамовної героїні цих повістей, уже ознайомились юні читачі Іспанії, Італії, Франції, Німеччини та інших країн.

6. Актуалізація опорних знань дітей. Робота над загадкою та заголовком

- Господар по стежці повзе,
На собі хатинку везе.
Друзі кличуть його Павлик,
Звісно, це рогатий... (*Равлик*).

(Демонстрування малюнка.)

- За якими ознаками ви відгадали загадку?
- Що вам відомо про равликів? Де вони живуть? Чим харчуються? Який ведуть спосіб життя?
- Галина Малик спостерігала за равликом і створила казку «Чому Равлик ховається?». Як гадаєте, про що йтиметься у казці з такою назвою? Чому може ховатися равлик?

7. Слухання аудіоказки «Чому Равлик ховається?» у виконанні авторки (з використанням QR-коду на с. 101, якщо немає можливості, то в аудіозаписі)

8. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобалася вам казка? Що вас здивувало? Було несподіваним?
- Чи справдилися ваші передбачення щодо можливих подій?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів, якщо такі були.
Мушля — тверде захисне покриття деяких безхребетних тварин.
- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

завітала	Равлик
запроси	розгублено
переможно	незручно
тріснула	розпалася
бідолашний	торкнеться
ховається	Не-Дуже-Чемна-Жаба

- Прочитайте слова, що означають дію предмета; ознаку.
- Прочитайте слова, написані з великої літери. Чому вони написані з великої літери?

Фізкультхвилинка

По долині ми гуляєм, Фізкультхвилинку починаєм. Справа — ліс, а зліва — поле. Унизу іскриться море. В небі сонечко сіяє І з нами промовляє. Раз, два, три, чотири, п'ять — Будем дружними зростать, Дуже добре будем вчитись, Вдома, в школі не лінитись.	(Діти марширують.) (Розводять руки в сторони.) (Опускають руки вниз, махають руками.) (Стають на носочки, руки вгору, потягуються.) (Плещуть у долоні.) (Стають на носочки.)

9. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Вправа «Рибки»: мовчазне читання казки учнями.

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - Хто є героями цієї казки?
 - Хто завітав до Равлика в гості?
 - Які слова Равлика показують, що Не-Дуже-Чемна-Жаба прийшла без запрошення? Прочитайте їх.
 - Поміркуйте, чому Не-Дуже-Чемна-Жаба мала таке ім'я?
 - Прочитайте репліки Жаби, зверніть увагу на її інтонацію.
 - Прочитайте речення, у яких описано дії Жаби. Якими словами казка підкреслює нахабність Жаби? (*Лізла, пхалася.*)
 - Які ввічливі слова вживала Жаба? (*Вона їх не вживала.*)
 - Якою була Жаба? Які риси вона виявила у спілкуванні з Равликом?
 - Простежте за емоціями, які відчував Равлик під час спілкування з Жабою. Прочитайте. (*Відповів (спокійно), розгублено, незручно, виліз і каже...*)
 - Які ввічливі слова він використовував?

- Яким був Равлик?
- До чого призвела нечемна поведінка Жаби?
- Дайте відповідь на запитання, поставлене у заголовку казки.
- Як гадаєте, чого нас навчає ця казка?
- Яку пораду ви б дали Жабі, аби вона стала кращою?
- У чому помилився Равлик? Що б ви йому порадили?
- Вправа «Хто що робить».
 - Оберіть, які дії стосуються кожного з героїв казки, і прикріпіть під відповідними малюнками равлика та жаби.
 - Завітала, закричала, виліз, пхалася, тріснула, розпалася, збудував, ховається.
 - Які слова залишилися? Дії якого предмета вони позначають? (*Мушлі.*)
- Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя» з метою підготовки до читання за особами.
- Читання казки учнями вголос за особами.
 - Скільки осіб братимуть участь у читанні?
 - З якою інтонацією слід читати слова Равлика? Не-Дуже-Чемної-Жаби? Автора?

10. Робота в групах. Дискусія за темою «Що робити, якщо до вас завітала Не-Дуже-Чемна-Жаба?»

— Об'єднайтеся в групи. Обговоріть і запропонуйте декілька варіантів розв'язання такої проблеми. Адже, на жаль, у житті трапляються такі люди, як Не-Дуже-Чемна-Жаба. Як діяти, аби не залишитися, як Равлик, зі зруйнованим житлом?

Під час перевірки варіанти розв'язання проблеми записують на дошці.

11. Вправа «Крісло автора»

— Уявіть себе автором казки і придумайте такий варіант розвитку сюжету, щоб Равлик не втратив будиночок після спілкування з Жабою.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

- Яку казку сьогодні читали?
- Хто її автор?
- Чи сподобалася казка? Які враження залишила по собі?
- Який епізод найбільше запам'ятався? Чому?
- Хто з героїв вам подобається, а хто — ні? Чому?

2. Домашнє завдання

Переказувати казку (с. 101).

За бажанням створити ілюстрацію до казки.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 82. ЧИЄ РІШЕННЯ КРАЩЕ? МАРІЯ МАНЕРУ «ЗБОРИ ІГРАШОК»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** узагальнити та систематизувати знання учнів про літературну казку; навчати розуміти її героїв, співпереживати їм, уявляти описані картини; ознайомити з казкою М. Манеру «Збори іграшок»; розвивати читацькі вміння, вміння прогнозувати зміст; розвивати зв'язне мовлення учнів; збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати почуття вдячності, шанобливого ставлення до старих друзів;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: книжка Марії Манеру «Казки на ніч» (або зображення її обкладинки), малюнки іграшок (дзиги, м'яча, барабана, машинки, ляльки), завдання для роботи в групах (частини казки), зображення смайликів.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Ось дзвінок вже пролунав
І у казку нас позвав.
Щоб навчитися читати,

Добре думать, міркувати,
Будемо усі старанно
На уроці працювати.

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Станьмо в пари»

— Станьмо в пари, розітрімо свої долоньки. Тепло, яке відчули, передамо одне одному потиском руки. Заплющимо оченята і пошепки за мною промовимо:

У нас гарний настрій.
Ми всі готові до уроку.
Бажаємо собі і друзям успіху!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальна вправа.

— Вимовте...

- Як плаче немовля? (У-а!)
- Як мама колише дитину? (А-а!)
- Як тато забиває цвях? (Тук-тук!)
- Як каже бабуся внукові замазурі? (А-я-я-й!)
- Як сопе дідусь, коли заснув, читаючи газету? (Глибокий вдих і видих носом.)

2) Робота над чистомовкою.

Ша-ша-ша, ша-ша-ша —
Наша Леся в ліс пішла.
Са-са-са, са-са-са —
Укусила в ніс оса.

Ши-ши-ши, ши-ши-ши —
Леся в лісі ми знайшли.
Си-си-си, си-си-си —
Жало, жало у осі.

2. Вправа «Плутанина»

— Учень, виконуючи завдання, переплутав порівняння. Виправте його помилки.

Дужий, як заєць.
Кучерявий, як слон.
Вірний, як лис.
Боязкий, як вовк.
Голодний, як ведмідь.
Колючий, як віл.
Хитрий, як баран.
Здоровий, як миша.
Неповороткий, як пес.
Впертий, як їжак.
Маленький, як осел.

3. Актуалізація опорних знань. Робота над загадками

— Відгадайте загадки, оберіть малюнок-відгадку.

- На одній нозі стоїть,
Йде за колом коло,
Доки не зупиниться —
Не впаде ніколи. (*Дзига*.)
- Б'ють мене старі й малі,
І в повітрі, й на землі.
Та від цього не вмираю.
Тільки весело стрибаю. (*М'яч*.)
- Сам пустий, голос густий,
Дріб вибиває, дітей збирає. (*Барабан*.)
- Замість справжньої дитини
Є у кожної дівчини.
Її пестять, одягають,
Спати ввечері вкладають.
І годують її смачно —
Дуже мамі вона вдячна! (*Лялька*.)
- Іграшкова, заводна,
Їде край стола вона.
Ляльку посаджу в кабінку,
Хай веде мою... (*машинку*.)

— Що об'єднує усі відгадки? Як їх назвати одним словом?

— Чи граєтеся ви ще іграшками? Які іграшки ваші улюблені?

— Що ви робите зі старими іграшками, коли отримуєте нові?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Іспанська письменниця Марія Манеру зазирнула на незвичайні збори і розповіла про них читачам. (*Демонстрування книжки «Казки на ніч»*.) Тож побуваймо там і ми!

5. Робота із заголовком. Вправа «Передбачення»

— Прочитайте заголовок твору. Як ви розумієте, що таке збори?

— Про що могли говорити іграшки? Які питання з'ясували? Які проблеми розв'язували?

— Про що може йтися у цій казці?

6. Робота в групах. Метод «Блайднес»

1) Опрацювання змісту казки.

Текст казки поділити на стільки частин, скільки учнів у групі. Цю казку доцільно поділити на 4 частини, тому в кожній групі повинно бути по 4 учні.

I частина: 1-й та 2-й абзаци.

II частина: 3-й — 7-й абзаци.

III частина: 8-й абзац.

IV частина: 9-й абзац.

Кожен із учнів у групі отримує одну частину казки, опрацьовує її та повідомляє зміст групі. Усі разом учні групи вирішують, у якій послідовності потрібно об'єднати уривки, аби утворився зв'язний текст. Зміст уривка учні в групі переказують, але не читають, решта груп можуть ставити уточнювальні запитання.

2) Перевірка результатів роботи в групі.

— Запропонуйте рішення своєї групи. Прочитайте відновлений текст.

3) Виразне читання казки по частинах, одна частина від кожної групи.

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобалася вам казка? Що вас здивувало? Що було неочікуваним?

— Чи справдилися ваші передбачення щодо можливого розгортання подій?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.

Переполох — раптове замішання, тривожна метушня; переляк, спричинений таким замішанням.

Прихильність — приязне, доброзичливе ставлення до кого-, чого-небудь.

- Читання стовпчиків слів на одному подиху.

Пазл	іграшки	звичайними
м'ячі	футбол	розлючений
хлопчика	переполох	справжній
робот	на ковзанах	зібралися
ролики	прихильність	почувалися
батарейки	подобалося	струснув
пластилін	підлаштуватися	найкращими

— Яке слово зайве у другому стовпчику? Чому?

— Прочитайте слова, які пишуться з великої букви. Поясніть, чому їх так написали.

— Прочитайте слова, які мають у своєму складі букву, що позначає два звуки.

— Знайдіть і прочитайте назви іграшок та ігор.

Фізкультхвилинка

Руки в сторони та вгору —
На носочки підніміться.
Підніміть голівку вгору
Й на долоньки подивіться.
Руки в сторони розводим,
Опускаєм плавно вниз,
Присідати ми почнемо,
Добре ноги розімнемо.
Раз присіли — руки прямо.

Встали. Знову все так само.
Вправу дружно почали.
Нахил вліво — раз, два, три!
Повертаємося вправно.
Все виконуємо гарно.
Вліво, вправо повернулись.
Ось розминці вже й кінець.
Хто ж старався — молодець!

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Читання учнями уривка казки «ланцюжком».

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.

— Хто є дійовими особами цієї казки? Які іграшки?

— Де і коли відбулися описані події?

— Чим були стурбовані іграшки?

— Який план пропонували іграшки? Прочитайте.

— Як гадаєте, чому Пластилін запропонував підлаштуватися, а Пазл — об'єднатися? Як у цьому виявився характер іграшок? (*Пластилін — гнучкий, пластичний матеріал, що може набутися будь-якої форми, а сенс гри у пазли — об'єднання з метою утворити ціле.*)

— Як іграшкам удалося повернути прихильність Хлопчика?

- Хто їм допоміг? Як Батарейки вплинули на Робота?
- Як сприйняв Хлопчик такий розвиток подій?
- Прочитайте, як змінювався його настрій.
- Який висновок ви зробили з цієї історії? Над чим вона спонукає замислитися?
- Робота в парах. Вправа «Розпізнай емоцію»
 - Виберіть з тексту слова чи вчинки дійових осіб, за якими можна розпізнати сум (*радість, злість, нудьга, здивування, образу*).

Наприклад, пари за першими партами, шукають слова і вчинки, що свідчать про сум, за другими — про радість і так далі. Під час перевірки наводять аргументи по черзі пари, зображення емоцій яких показують смайлики на дошці.

радість	сум	злість
нудьга	здивування	образа

Фізкультхвилинка для оченят

Кажуть очі, що втомились,
 Довго в книжечку дивились.
 Я очам допоможу,
 Вліво, вправо поводжу,
 Потім проведу по колу —
 Будуть очі всі здорові!

- Робота в парах. Читання «Вовк — заєць».

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

- З яким твором сьогодні ознайомились?
- Хто його автор?
- Над чим спонукає замислитися ця казка?
- Якщо вам цікаво дізнатися, звідки в леопардів плямки, познайомитися з драконом, що вмів чхати, та дізнатися відповіді на незвичайні питання, візьміть у бібліотеці книжку Марії Манери «Казки на ніч» і прочитайте її.

2. Домашнє завдання

- Переказувати казку від імені одного з персонажів (с. 102).
- За бажанням створити ілюстрацію до казки.
- Повторити твори вивченого розділу, підготуватися до командних змагань.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 83. ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** узагальнити і систематизувати знання з вивченого розділу; формувати вміння аналізувати, систематизувати матеріал; розвивати образну уяву, мислення, спостережливість, творчі здібності, зв'язне мовлення учнів, збагачувати лексичний запас; зацікавити читанням; виховувати любов художнього слова; заохочувати до читання казок;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, зосереджуватися на виконанні завдань, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; уміти налагоджувати взаємодію під час роботи в групі (команді);
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію, знаходити у тексті конкретні відомості;
 - здоров'язберезувальної:* розпізнавати правильне і неправильне сидіння за партою, дотримувати правильного;
 - загальнокультурної:* дотримувати правил поведінки на уроці;
 - соціальної/громадянської:* співпрацювати в групі (команді), планувати взаємодію з учасником спільної діяльності.

Обладнання: сигнальні картки для команд; завдання для команд, матеріали для змагань команд, призи (*наліпки, браслетики, медальки тощо*).

Тип уроку: урок закріплення знань, формування вмінь та навичок.

Форма проведення: урок-змагання.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна і здоров'язберезувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Дзвоник пролунав веселий,
Дружно всіх він кличе в клас.
Цікаві дії на уроці
Пропоную я для вас.

Станьте струнко, схаменіться,
Одне одному всміхніться.
Приготуйте без мороки
Все, що треба до уроку.

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Самоналаштування»

— Покладіть руки на парту, заплющте очі та повторюйте:

Я зможу сьогодні добре працювати на уроці,

Я — творча особистість.

Я бажаю успіхів на уроці і собі, і всім однокласникам!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправа «Звукослідування».

— Вимовте, як дзижчить бджілка (*Дж-ж-ж-ж-ж*);

як гуде потяг (*У-у-у-у-у*);

як мати колисає дитину (*А-а-а-а-а*);

як пищить комар (*Дз-з-з-з-з*);

як муркотить кіт (*Мур-р-р*).

— Ці самі звуки вимовте тихо, повільно, швидко.

2) Робота над скоромовкою.

День народження у джунглях
Відзначає Джонатан.
Надягнув нарядні джинси
Відбиває джаз у джбан.

— У чому полягає складність вимови цієї скоромовки? Вимова якого звука тренується?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і завдань уроку

— На цьому уроці ми закінчуємо вивчати розділ «У колі літературних казок». Ми узагальнимо й систематизуємо знання з опрацьованого розділу, пригадаємо вивчені твори. Урок наш буде незвичайний, бо ми будемо не навчатись, а змагатися. І змагатимуться дві команди. Оцінювати відповіді команд буде журі у складі... (учні, які гарно знають матеріал розділу).

3. Привітання команд

Команда «Читайки»

Щоб усе на світі знати,
Треба залюбки читати!

Команда «Всезнайки»

Міцні знання нам допоможуть.
Хай найсильніші переможуть.

4. Змагання

Під час змагань команда, яка готова дати відповідь, сигналізує про свою готовність (*піднята зелена картка*). Члени журі спостерігають за тим, яка команда була готова дати відповідь першою. Якщо відповідь неправильна — в іншій команді є спроба дати свою відповідь.

1) Розминка. «Мозковий штурм».

- Чому казки цього розділу називають літературними?
- Казки яких авторів ми читали?
- Яку віршовану казку ми читали?
- Хто автор цієї віршованої казки?
- Чим казка відрізняється від оповідання?

2) Конкурс «Пазли».

Командам пропонують розрізану на пазли ілюстрацію з твору. Завдання: скласти пазли; назвати автора і твір, до якого склали ілюстрацію.

Бонусні запитання

- До казки В. О. Сухомлинського.
 - Хто розсудив Солов'я і Жука?
 - Яка головна думка цієї казки?
 - Що хотів донести до нас автор?
- До казки Г. Малик.
 - Чому Равлик нікого не запрошує в гості?
 - Чого навчає нас ця казка?

3) Конкурс «Чарівний кошик».

Учитель дістає з кошика предмети або їхні зображення, діти повинні впізнати, з якої казки ці речі.

Робот («Збори іграшок»)

Марія Манеру

Мушля («Чому Равлик ховається?»)

Галина Малик

Клешні рака («Лисичка і Рак»)

Іван Франко

Шапка, шарф («Хто сильніший?»)

Наталя Забіла

4) Конкурс «Упізнай казку за початком».

— За початком упізнайте казку і назвіть її автора.

- У садку співав Соловей. («Нехай будуть і Соловей, і Жук», В. О. Сухомлинський.)
- Зустрілася Лисичка з Раком. («Лисичка і Рак», І. Я. Франко.)
- Одного разу Сонце й Вітер
Посперечались не на жарт... («Хто сильніший?», Наталя Забіла.)
- Тієї ночі в кімнаті одного Хлопчика відбувся справжній переполох. («Збори іграшок», Марія Манеру.)
- Якось до Равлика завітала Не-Дуже-Чемна-Жаба. («Чому Равлик ховається?», Галина Малик.)

5) Конкурс капітанів.

— Упізнайте за описом персонажа. Назвіть казку та її автора.

- «Людина вибігла на лід!
На голові — пухнаста шапка,
На плечах теплий козушок,
Кашне червоне в білу крапку
Та ще й ремінний поясок.
І ковзани в людини гострі...» (Костик, «Хто сильніший?», Наталя Забіла.)
- «Він знав, що його пісню люблять, а тому дивився з гордістю на квітучий сад, на яскраве синє небо й на маленьку Дівчинку, яка сиділа в саду і слухала його пісню». (Соловей, «Нехай будуть і Соловей, і Жук», В. О. Сухомлинський.)

Фізкультхвилинка

У Країні казочок
Жив веселий Колобок.
Разом з ним усі звірята
Шикувались на зарядку.
Похитали головою,
Раз — притупнули ногою,
Руки вгору піднесли,

Трішки ними потрясли,
Нахилились вліво, вправо,
Та цього іще замало.
Руки вгору, руки вниз,
Раз — присіли, піднялись.
Головою похитали
Й працювати знов почали.

6) Конкурс «Ви — нам, ми — вам».

Команди обирають казку, складають до неї опорні слова, вирази. Команда суперників повинна впізнати цю казку, назвати її автора.

7) Творчий конкурс. Інсценізація уривка з казки за вибором команди.

5. Підбиття підсумків

Слово надається журі для оголошення результатів змагань.
Вручення призів.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення».

- Найбільше мені сподобалась казка..., тим що...
- Мене здивувало, що...
- Мені не подобаються вчинки...
- Мені подобається, як діяв/діяла ...
- Я хочу знайти і прочитати твори ...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

ШЕВЧЕНКОВЕ СЛОВО

УРОК 85. ВСТУП ДО РОЗДІЛУ. ДМИТРО КРАСИЦЬКИЙ «ТАРАС ШЕВЧЕНКО»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з окремими сторінками життя великого Кобзаря; формувати вміння аналізувати прочитане, складати план, власні висловлювання; формувати навички свідомого виразного читання; розвивати зв'язне мовлення учнів; збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати почуття любові та поваги до творчості великого поета;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: автопортрет Т. Г. Шевченка, малюнок кобзаря, репродукції його картин, збірка «Кобзар», фото, листівки із зображенням пам'ятників Т. Г. Шевченку, цеглинки конструктора.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «До успіху»

— Посміхніться одне одному, побажайте успіхів на цілий день. Для того щоб наш урок був успішним і продуктивним, нам потрібно...

Не просто слухати, а чути.

Не просто дивитися, а бачити.

Не просто відповідати, а міркувати..

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Звуконаслідувальні вправи.

— Додайте звуки, які видають названі тварини.

На подвір'ї курочки: ... (*Ко-ко-ко!*)

Із будки Рябка: ... (*Гав-гав-гав!*)

Із хліва корівка додає: ... (*Му-му-му!*)

Із сіней муркоче кіт: ... (*Няв-няв-няв!*)

Із садка почувли гусака: ... (*Га-га-га!*)

2) Робота над скоромовкою.

В лісі лиса лось зустрів,

Лис до лося засвистів.

Лось злякався і од лиса

Дременув скоріше з лісу.

В. Верховень

2. Вправа «Точно і швидко»

— Швидко додайте слово, яке пояснює, чим або з ким виконуємо дії.

Малюю — ... (*олівцями, фарбами ...*);

зачитався — ... (*книгою, оповіданням ...*);

граюся — ... (м'ячем, іграшками, лялькою ...);
ліплю — ... (пластиліном, глиною ...);
гуляю з — ... (друзями, подругою, ...);
відпочиваю з — ... (батьками, друзями ...);
забавляюся — ... (іграшками, кубиками, ...);
працюю — ... (руками).

3. Актуалізація життєвого досвіду дітей

— Сьогодні ми розпочинаємо вивчати новий розділ. Перед назвою розділу є малюнок музичного інструмента. Що це за інструмент? (Кобза.)

— Прочитайте назву розділу.

— Як ви розумієте цю назву? Про яке Шевченкове слово йдеться і навіщо тут кобза?

— Так, йдеться про твори славетного українського поета, письменника, художника, великого Кобзаря — Тараса Григоровича Шевченка.

— Що вам уже відомо про нього?

— Хто такі кобзарі? Це народні співці, які виконують пісні та супроводжують свій спів грою на кобзі. (Демонстрування малюнка.) Т. Г. Шевченко не був музикантом, чому ж його називають Кобзарем?

— Так поет назвав свою першу книгу — «Кобзар». Ця книга є майже в кожній сім'ї. І, мабуть, немає такого українця, який би не знав бодай одного вірша великого Кобзаря.

— Які його твори ви знаєте?

— Люди шанують великого Кобзаря. На його честь називають міста, вулиці, парки, йому зводять пам'ятники, не тільки у нашій країні, а й за кордоном. (Демонстрування фото, листівок.)

— А чи є у нашому місті місця, пов'язані з ім'ям Т. Г. Шевченка?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми ознайомимося з деякими фактами з життя великого Кобзаря, прочитаємо оповідання про його родину. І тим цікавіше нам буде читати, якщо ви будете знати, що написав про це письменник, літературознавець Дмитро Красицький — правнук рідної сестри Тараса Шевченка Катерини.

5. Опрацювання статті підручника (с. 104)

1) Вправа «Рибки»: самостійне ознайомлення та мовчазне читання.

Кріпаки — селяни, повністю залежні від поміщика, невільні люди.

2) Тестування за допомогою цеглинок конструктора.

- Як називалася перша книжка Тараса Шевченка?

«Лірник»

«Кобзар»

- Коли народився Т. Г. Шевченко?

9 березня 1814 року

9 березня 1914 року

- Де народився Т. Г. Шевченко?

у селі Моринці на Черкащині

у селі Керелівка на Черкащині

- Ким були батьки майбутнього поета?

панами

кріпаками

- Чим захоплювався в дитинстві Т. Г. Шевченко?

співами

малюванням

- Коли помер Т. Г. Шевченко?

10 березня 1861 року

10 березня 1961 року

- Де похований великий Кобзар?

у Каневі на Чернечій горі

у Санкт-Петербурзі

3) Розглядання автопортрета (с. 104).

— Розгляньте автопортрет. Що означає це слово?

— Тобто цей портрет створив сам Тарас Шевченко. Він написаний, коли Тарасу нарешті всміхнулася доля. На життєвій дорозі зустрів він добрих і розумних людей, які побачили в ньому талановиту людину і викупили з неволі. Молодий хлопець вступив до Академії художеств. Саме тоді й було створено цей автопортрет.

Фізкультхвилинка

6. Читання вчителем оповідання Д. Красицького «Тарас Шевченко»

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Яке враження справило на вас оповідання? Що вразило?

— Що з почутого ви вже знали, а що було для вас невідомим?

2) Словникова робота.

- Самостійне з'ясування значення слів у підручнику (с. 105): *плекають*, *вишняк*, *хура*, *благенька*, *неабищо*.
- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.
Заповідала — висловлювала побажання перед смертю.
Панщина — робота, яку виконували для пана.
Свита — старовинний довгополий верхній одяг, зазвичай з домотканого грубого сукна.
Вітер поза спиною гуляє — пронизує до самого тіла.
- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

найрідніші	трудівницю
недосипають	занедужала
плекають	заповідала
господарством	благенька
здалеку	не помилився
неабищо	художник

— Виберіть і прочитайте слова, що складаються з трьох (*чотирьох*) складів.

— Виберіть і прочитайте слово, у якому звуків більше, ніж букв (*неабищо*).

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Читання оповідання учнями «ланцюжком».

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - Хто є найріднішими людьми для дитини?
 - Як маленький Тарас ставився до своєї мами? Доведіть словами тексту.
 - Чому мама Тараса так рано померла, як уважаєте?
 - Як хлопчик переживав втрату мами? Прочитайте.
 - Яким стало життя сиріт? Як про це написав сам поет? Прочитайте.
 - Як ця думка розкривається в тексті? Прочитайте.
 - Чому пішов із життя батько Тараса?
 - Що перед смертю сказав батько про Тараса? Прочитайте.
 - Чи виявилися слова батька пророчими?
 - Вправа «Прес».
 - Доведіть, що слова батька Тараса виявилися пророчими. Відповідь будуйте за опорними словами.
- Я вважаю, що...

Тому що...
Наприклад, ...
Отже, ...

- Вправа «Так чи ні?». Робота з цеглинками конструктора.
— Послухайте речення. Якщо таке речення було у тексті, покажіть зелену цеглинку, якщо не було, то — червону. Знайдіть і прочитайте це речення правильно.
Гірко плакав Тарас за ненькою, але що можуть допомогти сльози? (+)
Тяжке життя наступило (*настало*) для сиріт. (-)
Батько щодня працював (*на панщині*), змарнів. (-)
Привезли здалеку зовсім хворого. (+)
Недовго страждав (*лежав*) Григорій Іванович. (-)
Не помилився батько — з Тараса Шевченка вийшов великий художник і народний поет. (+)
- Робота в групах. Складання плану тексту та підготовка до переказу тексту.
— Перечитайте оповідання по абзацах. Доберіть заголовки до кожного з них. Запишіть їх. Це й буде план тексту.
Перевірка виконання роботи.

Фізкультхвилинка для оченят

Оченьятами обертаєм,
Головою не хитаєм.
Вліво раз, два, три, чотири.
Вправо стільки ж повторили.
По колу очі обертаєм

І все навколо розглядаєм.
Раз коло, два і три, чотири.
Щільніше очі ми затулили.
На п'ять і шість їх потримали
І потім знову закружляли.

- Робота з ілюстрацією.
— Розгляньте ілюстрацію на с. 105. Що ми бачимо на цій фотографії?
— Як ви гадаєте, що це за хлопчина? Який у нього одяг? Чи є у нього взуття? Що він тримає у руках? Куди спрямовано його погляд?
— Як уважаєте, куди йде цей хлопчик?
— Ця скульптура знаходиться у Національному заповіднику «Батьківщина Тараса Шевченка» у селі Керелівка (*нині — Шевченкове*). Увіковічний у бронзі хлопчика — Тараса талановитий український скульптор Анатолій Куц — автор багатьох пам'ятників Т. Г. Шевченку, які є прикрасою скверів і площ багатьох країн світу.
Скульптура «Тарас мандрує» розташована на місці, де стояла хата родини Шевченків. Хлопець ніби з порога своєї оселі вирушає у світ своєю життєвою дорогою.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

- Що нового ви дізналися про Т. Г. Шевченка?
- Що вас зацікавило?
- Що здивувало?
- Що схвилювало?
- Що змусило замислитись?
- Що найбільше вам запам'яталось?

2. Домашнє завдання

Переказувати оповідання (с. 104–105) за складеним планом.

До підсумкового уроку розділу дослідити і підготувати інформацію: цікаві факти, пов'язані з Т. Г. Шевченком, що означають ім'я *Тарас* і прізвище *Шевченко*.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 86. КРАСА РІДНОЇ ПРИРОДИ. ТАРАС ШЕВЧЕНКО «СВІТАЄ...»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розпочати ознайомлення учнів із пейзажною лірикою Т. Г. Шевченка; навчати відчувати настрій поезії, визначати, що і як описує поет, які почуття переживає; удосконалювати навички виразного читання поетичних творів, уміння словесно малювати картини природи; розвивати зв'язне мовлення учнів, образне мислення; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов до поетичного слова, до рідного краю, до природи, бажання шанувати творчість Т. Г. Шевченка;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати результати своєї роботи;
 - комунікативної:* володіння позитивними навичками спілкування, вмінням налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміння здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* здатність працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: автопортрет Т. Г. Шевченка, збірка «Кобзар», малюнки краєвидів під час сходу сонця, аудіозапис пісні «Світає...» у виконанні Ніни Матвієнко.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Всі почули ви дзвінок —
Він покликав на урок.
Кожен з вас приготувався,
На перерві постарався.
Тож і ми часу не гаймо,
Урок наш розпочинаймо.

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Усмішка»

— Усміхніться одне одному, подумки побажайте успіхів на цілий день. Для того щоб упоратися на уроці із завданнями, будьте старанними і слухняними.

— Працюємо під девізом:

Не просто слухати, а чути.
Не просто дивитися, а бачити.
Не просто відповідати, а міркувати.
Дружно і плідно працювати.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Розчитування за таблицею.

	а	о	у	и	і	е
М	ма	мо	му	ми	мі	ме
Н	на	но	ну	ни	ні	не
В	ва	во	ву	ви	ві	ве
Л	ла	ло	лу	ли	лі	ле
С	са	со	су	си	сі	се
К	ка	ко	ку	ки	кі	ке
П	па	по	пу	пи	пі	пе

	а	о	у	и	і	е
Р	ра	ро	ру	ри	рі	ре
Т	та	то	ту	ти	ті	те
Д	да	до	ду	ди	ді	де
З	за	зо	зу	зи	зі	зе
Б	ба	бо	бу	би	бі	бе
Г	га	го	гу	ги	гі	ге
Ґ	ґа	ґо	ґу	ґи	ґі	ґе
Ч	ча	чо	чу	чи	чі	че
Х	ха	хо	ху	хи	хі	хе
Ж	жа	жо	жу	жи	жі	же
Ш	ша	шо	шу	ши	ші	ше
Ц	ца	цо	цу	ци	ці	це
Щ	ща	що	щу	щи	щі	ще
Ф	фа	фо	фу	фи	фі	фе
Дз	дза	дзо	дзу	дзи	дзі	дзе
Дж	джа	джо	джу	джи	джі	дже

- Повільно, розтягуючи, прочитайте стовпчики зі звуками [а], [и], [і].
- Швидко, чітко прочитайте стовпчики зі звуками [п], [б], [р].

2) Робота над скоромовкою.

Три кролики
 На роликах.
 Не кролики —
 Королики!
 Чи ж зможе і корова
 Купить кролячі ролики
 І стать, як кролик-ролер?

Леся Мовчун

2. Читання слів у пірамідках

гаї	віє
лани	край
степи	верби
вітер	сонце
світає	темнім
сторожа	ставами
зеленіють	зустрічає

3. Вступне слово вчителя

— Тарас Шевченко зростав в Україні серед мальовничої природи. Поет кохався в природі рідного краю і тому, мабуть, кожен рядок його вірша виблискує краплинами любові до природи цього краю. Так, наприклад, дослідники творчості Тараса Григоровича підрахували, що у своєму «Кобзарі» слово *калина* він ужив 385 разів, а всього у творах Шевченка калина згадується 965 разів. Чим є калина для українського народу? Так, це символ України. Недарма народна мудрість говорить: «Без верби й калини немає України».

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Ми починаємо вивчати поезії Т. Г. Шевченка. Його творчість і життєвий шлях ви будете вивчати протягом усіх шкільних років, а до його «Кобзаря» повертатиметеся все життя.

Поет вимушений був жити не в рідній Україні, але його душа рвалася на Батьківщину. Він мріяв повернутися до неї хоч би у снах. А поки що в поезії оживала її чарівна краса. Сьогодні ми ознайомимося з уривком з поеми «Сон» Т. Г. Шевченка. У цьому творі герой уві сні ніби пролітає над Україною і розповідає читачу про те, що бачить у польоті.

5. Виразне читання вчителем вірша Т. Г. Шевченка «Світає...» (с. 106–107)

6. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Що вам сподобалося? Що вразило?
- Який настрій створює вірш?
- Які картини постали у вашій уяві під час слухання вірша?

2) Словникова робота.

- Тлумачення значення деяких слів.
 - Установіть відповідність між словом та його поясненням.

лан	які мають велику кількість близько розміщених однорідних предметів, частин; густі, пишні;
яр	глибока довга западина (<i>переважно з крутими або прямовисними схилами</i>), що утворилася внаслідок розмиву пухких осадових порід тимчасовими потоками;
рясні	поле

- Вправа «На одному видиху».
 - Наберіть повітря в груди і спробуйте на видиху прочитати окремо кожний стовпчик слів. Потім спробуйте прочитати відразу два стовпчики підряд.

гай	стоять
край	палає
неба	зустрічає
сонце	мріють
верби	зеленіють
тополі	розмовляють
соловейко	похилились

- Знайдіть і прочитайте найкоротше слово; найдовше слово.
- Прочитайте слова, що означають дію предмета.
- Прочитайте всі односкладові слова; двоскладові слова.

Фізкультхвилинка

Сонечко прокинулось, потягнулось,
В різні боки повернулось,
Потім весело всміхнулось.
Стали квіти оживати,
Пташки пісеньки співати,
Діти стали танцювати,
Любе сонечко вітати.

7. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Вправа «Бджілки»: напівголосне самостійне читання вірша учнями.

2) Бесіда за змістом прочитаного з елементами вибіркового читання.

- Яка пора доби описана у поезії? Які рядки це доводять? Прочитайте.
 - Як розумієте вислів «край неба палає»? «стеги, лани мріють»? «мов сторожа, розмовляють»?
- Пряме чи переносне значення мають ці вислови?
- Як соловейко може зустрічати сонце?
 - Яким чином тополі розмовляють з полем?
 - Які картини природи описано у строфах вірша?
 - Картини природи, які змальовує поет у творах, — це пейзаж. Тобто Т. Г. Шевченко змалював пейзаж весняного ранку.
 - Що з прочитаного можна побачити, а що — почути?
 - Виберіть і прочитайте рядки, у яких ідеться про соловейка, верби, сади, вітер.
 - До яких почуттів вас спонукав цей вірш?

3) **Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя».**

— У якому темпі та з яким почуттям, якою інтонацією слід читати цей вірш?

4) **Вправа «Дочитай далі».**

Учитель читає слово з вірша, а учні, відшукавши його, читають рядок до кінця.

5) **Вправа «Хто що робить?».**

— Доберіть дії, які виконували у вірші:

край неба ... (палає);

вітер ... (віє);

степи, лани ... (мріють);

соловейко ... (зустрічає);

верби ... (зеленіють);

сади ... (похилились);

тополі ... (стоять, розмовляють).

6) **Робота з ілюстрацією (с. 106).**

— Розгляньте малюнок до вірша. Хто його автор?

— Діти зробили ілюстрації до творів, що склали книжку «Кобзарик “За сонцем хмаронька плыве”». Ця робота також є в цій книзі.

— Кого ми бачимо у центрі картини? Що він робить?

— Яку пору доби — вечір чи ранок — зображено на малюнку? Чому так уважаєте?

— Який краєвид розгортається перед сопілкарем?

— Який настрій у хлопчика? Який настрій створює малюнок?

— Чи можна сказати, що на малюнку, як і у вірші, рідну природу зображено з любов'ю?

7) **Виразне читання вірша «Світає...» учнями.**

8) **Робота в групах. Словесне малювання за змістом вірша.**

— Оберіть рядки вірша, до яких ви створили б ілюстрацію. Опишіть цю ілюстрацію словами. Які б фарби використали? Що намалювали б?

Презентація виконаної роботи.

8. Рефлексивний аналіз змісту прочитаного: слухання фрагмента аудіозапису пісні «Світає...» у виконанні Ніни Матвієнко

— Багато творів Т. Г. Шевченка покладено на музику. Вони стали піснями. Не став винятком і уривок з поеми «Сон». Послухайте фрагмент цієї пісні у виконанні відомої української співачки Ніни Матвієнко.

— Як ви вважаєте, чи відповідає характеру вірша музика, на яку покладено текст?

— Чи доповнює музика наше сприйняття вірша?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчені речення»

- На уроці ми читали поезію...
- На уроці я навчився/навчилася...
- На уроці я дізнався/дізналася...

2. Домашнє завдання

Вивчити вірш Т. Г. Шевченка «Світає...» напам'ять (с. 106).

За бажанням намалювати свою ілюстрацію до поезії.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 87. СВІТЛИЙ НАСТРІЙ У ЛІРИЧНИХ ТВОРАХ ПРО ПРИРОДУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА. «ВСТАЛА ВЕСНА...»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширити знання учнів про життя і творчість Т. Г. Шевченка; навчати читати вірші Тараса Шевченка й уявляти описані пейзажі, малювати їх, створювати словесні картини; удосконалювати навички правильного, виразного, швидкого читання; розвивати зв'язне мовлення, мислення, творчі здібності учнів; збагачувати лексичний запас; виховувати любов до слова, бажання шанувати творчість Т. Г. Шевченка; сприяти національному вихованню учнів;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування, умінням налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміння здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* здатність працювати в парі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримання норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: автопортрет Т. Г. Шевченка, збірка «Кобзар», аудіозапис вірша «Встала весна...» у виконанні Л. Ребрик (<https://youtu.be/E-e3DEV3nMc>), краєвиди природи навесні, малюнки рясту, барвінку, жайворонка, солов'я, зозулі, картки для стіни слів.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, мистецька, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Дзвенить, дзвенить шкільний дзвінок —
Нас закликає до навчання.

Ми поспішаєм на урок —
І знову йдемо в світ пізнання.

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Самоналаштування»

— Якщо ти хочеш, щоб життя усміхнулося тобі, спочатку сам усміхнися життю. Заплющте оченята і повторюйте за мною.

Я вчуся, я прагну вчитися, я гарно вчуся.
Я працюю, я готовий до праці на уроці.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальна гімнастика.

— Швидко і глибоко вдихніть носом повітря, повільно спокійно видихніть ротом, вимовляючи звуки [а], [о], [у], [и], [і], [е].

2) Робота над чистомовкою.

Ра-ра-ра, ра-ра-ра —
Там висока гора.
Ро-ро-ро, ро-ро-ро —
У Сашка гостре перо.
Рі-рі-рі, рі-рі-рі —
Ясне сонце угорі.
Ря-ря-ря, ря-ря-ря —
Розлилась ясна зоря.
Ри-ри-ри, ри-ри-ри —
Книжку в руки ти бери.

2. Читання слів у пірамідках

за	на
гай	дуб
ряст	луна
горою	землю
укрила	вранці
барвінок	плугатар
уквітчала	соловейко
жайворонок	зозуленька

3. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми ознайомимося ще з одним чудовим віршем Кобзаря — «Встала весна...».

4. Підготовка учнів до сприймання змісту вірша «Встала весна...». Робота із зображеннями весняних краєвидів

— Розгляньте ілюстрації на дошці. Яку пору року зобразив художник (*фотограф*)?

— Які кольори переважають на ілюстраціях? Як гадаєте, чому?

— Пробудження природи від зимового сну завжди мало великий вплив на митців. Вони намагалися передати його за допомогою звуків, фарб, слів.

5. Слухання запису вірша Т. Г. Шевченка «Встала весна...»

6. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Який настрій створює вірш? Які почуття вас охоплювали під час читання?

— Які картини уявляли, слухаючи вірш?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення слів

Ряст — одна з найперших весняних рослин, дуже поширена по листяних та мішаних лісах і заростях чагарників. (*Демонстрування малюнка.*)

Барвінок — поряд з іншими ранніми квітками є провісником весни. Цвіте синім цвітом, який нагадує вогник.

Уквітчала — прикрасила квітками, зіллям, зеленню.

- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

гаї	сонну
убрану	розбудила
уквітчала	зустрічають
жайворонок	соловейко

- Прочитайте слова, що означають дію предмета.
- Прочитайте слово, що означає ознаку предмета.
- Прочитайте слова, що означають назву предмета.

Фізкультхвилинка

Хто ж так, хто вже там стомився
І направо похилився?
Треба дружно всім нам встати,
Фізкультпаузу почати:
Руки вгору, руки вниз,
І легесенько прогнись.
Руки в боки, руки так,
Руки вгору, як вітряк.
Раз — присядьте, два — присядьте
І за парту тихо сядьте.

7. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Вправа «Дощик»: хорове читання вірша учнями.

Дощик накрапає. (*Читають повільно і тихо.*)

Дощик сильніший. (*Читають швидше і голосніше.*)

Злива. (*Читають голосно і скоромовкою.*)

Дощик слабшає, дощ накрапає і дощ припинився. (*У зворотному напрямі.*)

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом прочитаного з елементами вибіркового читання.

— Яку пору року оспівує поет у своєму творі?

— Чому землю названо сонною? А чому чорною?

— Як весна прикрасила її? Доведіть рядками вірша.

— Хто радо зустрічає землю, убрану весною?

— Які слова допомагають уявити весну, як живу істоту? Прочитайте їх.

— Які птахи згадуються у вірші? Де можна почути соловейка, а де — жайворонка?

— Ми вже говорили, що у своєму творі поет створює пейзаж словами. Який пейзаж (*картину природи*) змальовує Тарас Шевченко у вірші?

- Словесне малювання.

— Які ілюстрації ви намалювали б до цього вірша? Опишіть.

- Вправа «Встановіть відповідність».

— До слів першого стовпчика доберіть слова з другого і третього стовпчиків, установивши таким чином відповідність.

весна	зустрічають	землю
жайворонок	розбудила	барвінком
соловейко	уквітчала	рястом
	укрила	

- Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя» з метою підготовки до виразного читання.

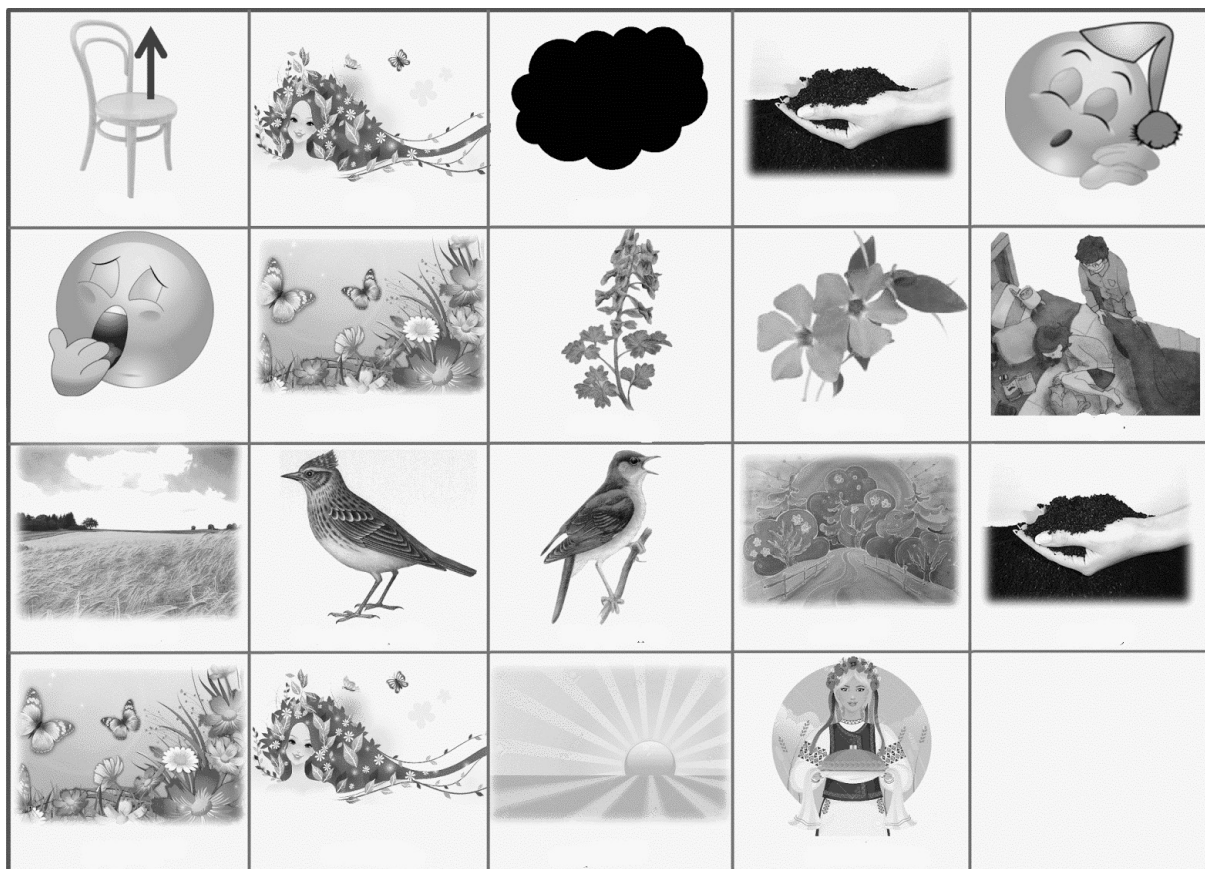
— Яке почуття слід передати, читаючи вірш?

8. Виразне читання вірша «Встала весна...» учнями (с. 106)

9. Робота в парах. Заучування вірша за допомогою мнемотаблиці

1) Читання вірша і проговорювання його за таблицею.

2) Відтворення вірша з опорою на мнемотаблицю.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

- Кому був присвячений сьогоднішній урок?
- Як називається поезія, над якою працювали?
- Який пейзаж був змальований автором у цьому творі?
- Яке враження справив на вас цей вірш?

2. Домашнє завдання

Вивчити вірш напам'ять (с. 107). За бажанням намалювати ілюстрацію.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 88. КРАСА ПРИРОДИ І КРАСА ЛЮДИНИ. ТАРАС ШЕВЧЕНКО «ЗАЦВІЛА В ДОЛИНІ...»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжити ознайомлення учнів із пейзажною лірикою Т. Г. Шевченка; формувати уявлення про поетичний образ калини як символ України і дівочої краси; навчати відчувати настрій поезії, визначати, що і як описує поет, які почуття переживає; вдосконалювати навички читання поетичних творів; розвивати зв'язне мовлення учнів, уяву, фантазію, збагачувати їхній лексичний запас; виховувати любов до Батьківщини, шанобливе ставлення до творчості великого Кобзаря;
- **формування ключових компетентностей:**
уміння вчитися: приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
комунікативної: володіти позитивними навичками спілкування, умінням налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
інформаційної: вміння здобувати з підручника необхідну інформацію;
соціальної/громадянської: здатність працювати в парі, з усіма в колективі;
загальнокультурної: дотримання норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: автопортрет Т. Г. Шевченка, збірка «Кобзар», аудіозапис пісні «Зацвіла в долині» (муз. А. Філіпенка, сл. Т. Шевченка) та аудіозапис караоке цієї пісні (<https://youtu.be/IU9RuyHkv3Q>).

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, мистецька, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Тепло долоньок»

— Діти, потріть свої долоньки і відчуйте тепло. Подаруйте усмішку та тепло своїх долоньок одне одному.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Артикуляційна розминка.

Запросимо тишу — ц-ц-ц.
 Вітерець у лісі — ш-ш-ш.
 Прилетіли птахи — шук-шук-шук.

Заспівав соловей — тьох-тьох-тьох.
 Тануть бурульки — кап-кап-кап.
 Дзюркоче вода у струмочку — дз-дз-дз.

2) Робота над скоромовкою.

Сому вусатому сумно самому,
 В ямі не спитьсья вусатому сому.
 Спить старий сердитий сом,

Сому сниться сьомий сон.
 Сонце пестить поплавок,
 Сом сопе на весь ставок.

2. Вправа «Який голосний загубився?»

	л	
к	•	т
	д	(і)

	л	
м	•	к
	к	(а)

	б	
в	•	р
	к	(и)

	в	
б	•	к
	ж	(у)

3. Актуалізація опорних знань та життєвого досвіду

1) Робота над загадкою.

— Відгадайте загадку. Про що йдеться?

- І червона, й соковита,
Та гірка вона все літо.
Припече мороз — вона
Стала добра й смачна. (*Калина.*)

- Які слова допомогли впізнати калину?
- Хто куштував калинові ягоди? Які вони на смак?
- Якими властивостями наділена калина?
- Чим є калина для українського народу?
- Кого часто порівнюють з калиною?

2) *Робота в парах. Робота над прислів'ями.*

— Калина — це символ красивої української дівчини, символ дитини, символ України. Недарма народ створив прислів'я про калину.

Утворіть прислів'я, поєднавши їх початок і кінець. Поясніть як ви їх розумієте.

Без верби і калини	той у здоров'ї купається.
Хто з калиною знається,	той щастя не має.
Хто калину ламає,	нема України.

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Т. Г. Шевченко, який дуже любив Україну, не міг не згадувати калину у своїх творах. Сьогодні ми ознайомимося з уривком з вірша «Зацвіла в долині червона калина...».

5. Виразне читання вчителем вірша Т. Г. Шевченка «Зацвіла в долині...» (с. 107)

6. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) *Перевірка емоційного сприймання змісту.*

- Яке враження на вас справив вірш? Чи сподобався?
- Який його настрій — веселий чи сумний?
- Які картини уявляли, слухаючи поезію?

2) *Словникова робота. Читання слів у пірамідках «На одному видиху».*

в	ніби
гай	білій
хати	дитина
стало	свитині
вийшла	погуляти
дівчина	біленької
пташечка	защбетала

- Прочитайте слова, що означають дію предмета.
- Прочитайте слова, що означають назву предмета.
- Знайдіть і прочитайте найкоротше слово; найдовше слово.

Фізкультхвилинка

7. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Вправа «Бджілки»: напівголосне самотійне читання вірша учнями.*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

Бесіда за змістом прочитаного з елементами вибіркового читання

- Де зацвіла калина?
- Із чим порівнює автор цвіт калини? А саму калину?
- Знайдіть і прочитайте це порівняння.
- Як ви розумієте вислів *любо стало?* (*Стало гарно, приємно...*)
- Хто зрадів цвітінню калини?
- Як пташка висловила свою радість?

- Хто почув пісню пташки?
- Що зробила дівчина, почувши пташку?
- Який пейзаж змалює Тарас Шевченко у цьому вірші?

3) Робота з ілюстрацією (с. 107).

- Розгляньте ілюстрацію, створену юною художницею. Хто на ній зображений?
- Хто зображений у центрі малюнка? Що за спиною дівчини?
- Розгляньте дівчину, її обличчя, одяг. Як ви гадаєте, який у неї настрій? У що вона вдягнена?
- Які кольори переважають на малюнку? Як гадаєте, чому?

4) Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя».

— Читаючи вірш, передайте почуття милування красою природи. Поміркуйте, після якого слова слід зробити найдовшу паузу. (Після слова «защбетала».)

Фізкультхвилинка для оченят

Ми роботу відкладемо,
 Фізкультпаузу почнемо.
 Очі вгору підведіть,
 Вліво, вправо поведіть,
 Вниз тепер їх опустіть,
 Контур парти обведіть.
 Очі можете закрити
 Й разом будемо лічити:
 Раз, два, три, чотири, п'ять —
 Можна очі відкривати.
 Більш не будем закривати,
 Бо потрібно працювати.

5) Виразне читання вірша «Зацвіла в долині червона калина» учнями.

6) Слухання аудіозапису пісні «Зацвіла в долині червона калина» (муз. А. Філіпенка).

— Творчість Т. Г. Шевченка-поета надихала багатьох митців. Чимало віршів стало піснями, причому деякі з них уже вважають навіть народними. Можливо, ви вже слухали такі пісні на уроках музичного мистецтва?

Не став винятком і вірш «Зацвіла в долині червона калина». Український композитор Аркадій Філіпенко створив музику, і вірш став піснею. Послухаймо її.

— Сподобалась пісня? Який настрій вона створює?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- Сьогодні я дізнався(лася)...
- Було складно...
- У мене вийшло...
- Мене здивувало...
- Мені захотілося...

2. Виконання пісні «Зацвіла в долині...» під караоке

— Нумо заспіваємо цю чудову пісню разом!

3. Домашнє завдання

— Виразно читати вірш (с. 107), за бажанням вивчити напам'ять.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 89. ВЕЛИКИЙ КОБЗАР. ВАДИМ СКОМАРОВСЬКИЙ «НАД «КОБЗАРЕМ»»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** удосконалювати навички правильного, свідомого, виразного читання віршованих творів; розвивати зв'язне мовлення учнів, образне мислення, творчу уяву, фантазію, вміння аналізувати прочитане; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов до українського слова, до історії свого народу, шанобливе ставлення до творчості великого Кобзаря;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися: приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної: володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної: вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської: вміти працювати в парі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної: дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Т. Г. Шевченка, збірка «Кобзар», ілюстрації кобзаря, аудіозапис звучання пісні кобзаря, картки для роботи в парах, картки для стіни слів.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Посмішка»

Усміхнися всім навколо:
Небу, сонцю, квітам, людям,—
І тоді обов'язково
День тобі веселим буде.

Очі дивляться — і все бачать.
Вуха слухають — і все чують.
Голова думає — і все розуміє.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправа «Урок співів».

— Глибоко вдихніть носом повітря і на видиху проспівайте: АО, УИ, ИЕ, ЕАУ, УОА, ИЕО, АУИ.

2) Робота над скоромовкою.

Ми горобчиків попросим:
— Не летіть до діда в просо.
Вранці просо дід покосить,

Ляже просо у покоси.
Натовчем для вас пшона
Із просяного зерна.

2. Вправа «Читай, думай, доповнюй!»

На куці шипшини розквітли квіти.
З куца виглядав...
Біля куца...
За куцем...
Під куцем...
Над куцем...

3. Робота в парах. Гра «Пильне око». Актуалізація опорних фонових знань

— У картках надруковані рядки букв. У кожному рядку знайдіть «зайву» букву, позначте її.

З усіх «зайвих» букв складіть слово.

ВВВВВВВВВВВВКВВВВВВВВВ (к)

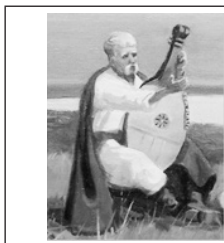
ССССССОСССССССССССССС (о)

ЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬЬ (б)

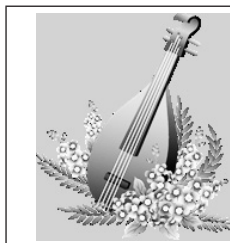
VVVVVVVVVVЗVVVVVVVVVVV (з)
ЛЛЛЛЛЛЛЛЛЛАЛЛЛЛЛЛЛЛЛЛ (а)
ГГГГГГГГГГГРГГГГГГГГГГ (р) (Кобзар.)

— Хто такий кобзар? Що вам про нього відомо?

Кобзар — це український народний співець і музикант. Спочатку кобзарі складали думи й історичні пісні про події, учасниками або свідками яких вони були самі. Пізніше стали переважно виконавцями вже відомих творів. Вони часто були розвідниками в козаків. Кобзар міг пройти в будь-яку місцевість, не спричиняючи підозри, і дізнатися важливу інформацію. Прикладом свого життя і творами кобзарі показували слухачам, що таке добро і зло, доносили до них важливі істини: моральний обов’язок громадянина — служити Батьківщині, бути здатним на самопожертву заради народу.

кобза́р

ко́бза

4. Слухання аудіозапису пісні кобзаря

— Чи сподобалося вам звучання кобзи і спів кобзаря?

— Останнім часом кобза знову набуває популярності. Ми можемо спостерігати і чути, як молоді виконавці на кобзах виконують сучасні хіти.

— А ще про якого «Кобзаря» ви знаєте? (Збірка творів Т. Г. Шевченка.)

5. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми ознайомимося із віршем Вадима Скомаровського «Над «Кобзарем»», з’ясуємо, про якого кобзаря йдеться у цьому творі.

6. Робота з ілюстрацією (с. 108)

— Розгляньте фотографію на с. 108. Хто на ній зображений?

— Що робить дівчинка? Що вона тримає у руках?

— Що намальовано на обкладинці книжки?

— Як уважаєте, про що йтиметься у вірші, якщо до нього подано таку ілюстрацію?

7. Виразне читання вірша вчителем (с. 108)

8. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи справдилися ваші передбачення щодо змісту вірша? Про якого кобзаря йдеться?

— Чи сподобався вам вірш? Що сподобалося?

2) Словникова робота.

- З’ясування значення незнайомих слів, якщо такі були.
- Читання учнями «на одному подиху» стовпчиків слів.

щире

ніжно

вголос

надворі

казково

височенька

шелесне

відкрила

розквітла

вплітається

Шевченкове

— Знайдіть і прочитайте слова, що означає ознаку предмета.

— Знайдіть і прочитайте слова, які означають дію.

— Знайдіть і прочитайте слова, у яких є буква, що позначає два звуки.

Фізкультхвилинка

9. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Робота в парах. Читання вірша «Обличчям до обличчя».*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- Бесіда за змістом вірша з елементами вибіркового читання.
 - Хто є головним персонажем вірша?
 - Чим зайнята дівчинка? Як її звати?
 - Яку книжку читає Оленка?
 - Прочитайте виділені слова з першого речення. Що вони описують? (*Стан природи.*)
 - Як сприймає навколишній світ твори Кобзаря? (*Зачаровано слухає.*)
 - Знайдіть і прочитайте вирази, вжиті в переносному значенні. Як розумієте вислів «веселка розквітла казково»?
 - На вашу думку, що мають на увазі, вживаючи фразу «Шевченкове слово»?
 - Прочитайте останнє речення. Як ви його розумієте?
 - Яку інтонацію читання підказують виділені слова? (*Тиху, спокійну, замріяну.*)
- Вправа «Знайди риму».
 - Знайдіть і прочитайте рими до слів:
«Кобзар» — ...;
височенька — ...;
гора — ...;
слово — ...
- Вправа «Хто яку дію виконує?»
 - Встановіть відповідність між предметом чи особою і дією, яку вони виконують.

верба	розквітла
Оленка	читає
гора	ані шелесне
веселка	вплітається
слово	відкрила
	синіє

- Читання вірша учнями у спосіб «Причеп».

10. Виразне читання учнями вірша «Над “Кобзарем”» уголос

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

- Про якого поета ми говорили на уроці?
- Чим відомий цей поет?
- Чи є вас удома «Кобзар»?
- Чи задоволені ви своєю роботою на уроці?

2. Домашнє завдання

Підготуватися до виразного читання вірша з «Кобзаря» або уривка з вірша, що сподобався.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 90. ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** поглибити знання учнів про видатного українського поета, художника Т. Г. Шевченка; узагальнити й систематизувати знання і вміння учнів за вивченим розділом; формувати вміння аналізувати, систематизувати, висловлювати оцінні судження; удосконалювати навички виразного читання; розвивати зв'язне мовлення учнів, пам'ять, образну уяву, фантазію, пізнавальний інтерес, спостережливість, здатність бачити і відчувати красу поетичного слова; збагачувати лексичний запас; виховувати культуру мовленнєвого спілкування; пробуджувати любов і повагу до традицій свого народу, до творчості великого Кобзаря;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, зосереджуватися на виконанні завдань, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіння позитивними навичками спілкування, уміння налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі;
 - інформаційної:* вміння здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - комунікативної:* уміти висловлювати свої думки; спілкуватися під час виконання завдань, зв'язно передавати почуте, побачене, прочитане;
 - здоров'язбережувальної:* розпізнавати правильне і неправильне сидіння за партою, дотримувати правильного;
 - загальнокультурної:* дотримувати правил поведінки на уроці;
 - соціальної/громадянської:* співпрацювати в парі, групі, планувати взаємодію з учасником спільної діяльності.

Обладнання: портрет Т. Г. Шевченка, збірка «Кобзар», листівки, фотографії із зображенням пам'ятників Т. Г. Шевченку, цеглинки конструктора, завдання для роботи в парах, групах.

Тип уроку: урок узагальнення і систематизації знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, природнича, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організація класу

Отже, стали всі рівненько,
Привіталися гарненько.
Одне одному посміхнулись.
На урок старанність не забули взяти?
Тож починаймо працювати.
Бажаю усім, щоб до кожного з вас
Завітало натхнення сьогодні у клас.

2. Психологічна настанова на успішну діяльність

— У народі говорять: «Слова щирого вітання дорожчі частування». Усміхніться — і до вас прийде радісний настрій. Хочу, щоб ви були впевнені в собі й задоволені собою. А людина тільки тоді може бути задоволена, коли досягає певних успіхів. Тож бажаю вам успіхів на нашому уроці.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправи на постановку дихання та розвиток артикуляції.

- «Понюхати квітку».
- «Здути пушинку з долоні».
- «Слоник»: витягніть губи щільно трубочкою вперед, як на вимову звука [у], одразу розтягніть їх у сторони, як на усмішку, не оголяючи зубів.
- «Дмухання на пригорщу»: уявіть, що ви дмухаєте на гарячий чай, подуйте на руку, вимовляючи пошепки: «ф-ф-ф-ф».

2) Робота над скоромовкою.

Сумно солов'ю у лісі,
Він сидить у нас на стрісі.
Так він солодко співає —
Весну й сонце прославляє!

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми та завдань уроку

- Чий портрет у кожній хаті —
І у бідній, і багатій —
Прикрашений рушниками,
Вишитий руками мами? (*Портрет Т. Шевченка.*)

— Сьогодні у нас підсумковий урок за розділом «Шевченкове слово».

Щовесни, коли тануть сніги
І на рясці просяє веселка,
Повні сил і живої снаги,
Ми вшановуєм пам'ять Шевченка.

3. «Мозковий штурм»

- Хто такий Тарас Григорович Шевченко?
- Чому саме навесні вшановують його пам'ять?
- Де народився поет?
- Ким були його батьки?
- Що сказав Григорій Іванович Шевченко про майбутнє свого сина?
- Як називається найвідоміша збірка поезій Т. Г. Шевченка?
- Де похований великий поет?

4. «Асоціативний куц» «Тарас Григорович Шевченко»

— Назвіть якнайбільше слів, що асоціюєте із Т. Г. Шевченком.

5. Робота в групах. Вправа «Віднови вірш»

Кожна група отримує завдання розташувати рядки вірша послідовно. Пригадати назву твору. Приготуватися до виразного читання вірша.

I група

Степи, лани мріють,
Верби зеленіють.
Між ярами над ставами
Тихесенько вітер віє.

II група

Вранці зустрічають...
Соловейко в гаї
І на полі жайворонок,
Землю, убрану весною,

III група

Розмовляють з полем.
Тополі поволі стоять собі,
Сади рясні похилились,
Мов сторожа.

IV група

Дівчина-дитина
Зацвіла в долині
Ніби засміялась
Червона калина.

V група

Барвінком укрила
Чорну землю
Уквітчала її рясом
Встала весна
Сонну розбудила.

VI група.

У гай на долину
Вийшла погуляти
І в білій свитині
Почула дівчина
З біленької хати.

Перевірка виконання.

— Що означають вислови «край неба палає», «лани мріють»?

- Які ще образні вислови і порівняння вам запам'яталися з прочитаних поезій?
- Картини яких пір року описано у прочитаних віршах?
- Чому поета люблять і шанують, причому не тільки в Україні, але й за кордоном?

6. Робота в групах. Вправа «Склади прислів'я». Робота з цеглинками конструктора

— Ставлення українського народу до великого Кобзаря відбилося і у перлинах народної мудрості — приказках та прислів'ях. Зберіть прислів'я, поясніть, як ви їх розумієте, що саме хотів сказати народ про Тараса Шевченка.

<i>I група</i>		
Шевченко	нас.	сонце
для	наче	Тарас —
<i>II група</i>		
Тарасів	для	народу
дар.	«Кобзар» —	великий
<i>III група</i>		
сяють,	твори	зорі.
ясні	мов	Шевченкові
<i>IV група</i>		
дужий	Шевченко	не
мудрим.	а словом	силою,
<i>V група</i>		
як мати	рідного	Шанує
Шевченка	сина.	Україна,
<i>IV група</i>		
став.	той багатий	Шевченка
Хто	прочитав,	серцем

Під час перевірки один представник від групи зачитує прислів'я, а інший — пояснює, як група зрозуміла це прислів'я.

Фізкультхвилинка

Щось втомились мої діти,
Треба трохи відпочити.
Пада, пада, пада сніг
І лягає біля ніг.
Вітерець легкий літає,
І сніжинки піднімає.
Ось вони усі гуртом
Закружляли за вікном.
Ми також часу не гаєм,
Як сніжинки покружляєм.
Посміхнулись, підвелись
І за справи знов взялись.

7. Хвилинка поезії

Виразне читання творів Т. Г. Шевченка, які діти самостійно підготували.

8. Робота з фотоілюстрацією (с. 109)

- Розгляньте фотоілюстрацію. Кого ми на ній бачимо?
- Прочитайте підпис. Де розташований цей пам'ятник молодому Т. Шевченку?
- А як у нашому місті мешканці увіковічили пам'ять Кобзаря? Пригадайте, чи є у нас вулиці, сквери, майдани тощо, зведені на його честь? (*Демонстрування листівок і фотографій із зображенням Шевченківських місць.*)

(У Харкові: пам'ятник Т. Г. Шевченку в Саду імені Т. Г. Шевченка. Цей пам'ятник офіційно визнаний найкрасивішим у Європі; вулиця Шевченка, драматичний театр імені Шевченка, Шевченківський район міста тощо.)

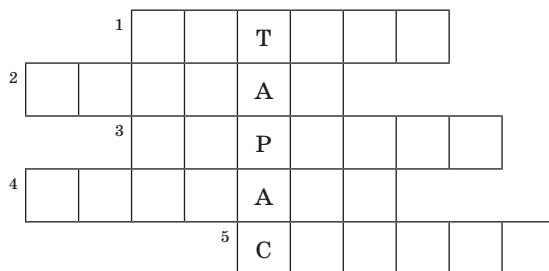
9. Вправа «Дослідники»

— Удома ви працювали з довідковою літературою і знайшли цікавинки, пов'язані або з творчістю Т. Г. Шевченка, або з його постаттю. Заслухаймо повідомлення юних дослідників.

- Що означає ім'я Тарас? Ім'я Тарас — це українська форма грецького імені Тарасіос, що означає «бунтівник», «баламут», «неспокійний». Таке ім'я мали воїни, чоловіки, які були народжені, аби змінити світ. Якщо вірити, що ім'я накладає відбиток на свого носія, то бачимо, що воно цілком відповідає характеру свого господаря.
- Звідки походить прізвище Шевченко? Прізвище Шевченко — найпопулярніше в Україні — походить від назви професії «швець». Швець — це майстер, що шиє і лагодить взуття, чоботар. Такі прізвища отримували діти шевця. Очевидно, якийсь пращур поета займався цією справою.
- 1384 пам'ятники Кобзареві встановлено по всьому світу. Це друге місце за кількістю пам'ятників одній особі. Найбільше на Землі, як вважають дослідники, існує монументів Ісусу Христу.
- На честь Шевченка названо морську затоку в Аральському морі та вершину заввишки 4200 м на Кавказі.
- Один із 300 кратерів Меркурія отримав ім'я нашого Тараса Григоровича. Діаметр кратера Шевченка — 137 кілометрів.
- Поезію Тараса Шевченка перекладено понад ста мовами світу, зокрема, японською, корейською, арабською і міжнародною мовою есперанто.
- Найбільший портрет Тараса Шевченка було намальовано в Харкові на стіні 17-поверхівки. Це графіті занесене до Книги рекордів України. Малюнок заввишки 12 метрів, завширшки — 43 метри.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Робота в групах. Розгадування кросворда

1. Хто сказав, що з Тараса вийде неабищо? (*Батько.*)
2. Найвідоміша збірка Т. Г. Шевченка. (*«Кобзар».*)
3. Село, у якому народився Тарас Шевченко. (*Моринці.*)
4. Ким були батьки великого поета? (*Кріпаки.*)
5. Тяжко-важко в світі жити... (*сироті*) без роду.

2. Рефлексія. Інтерактивний прийом «Мікрофон».

- Які ваші враження від почутого, побаченого, прочитаного на уроках за цим розділом?
- До якого вірша вам хотілось би зробити малюнок?
- Що ще ви б хотіли дізнатися про життя Тараса Шевченка? Що прочитати?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

НАДІЙШЛА ВЕСНА ПРЕКРАСНА...

УРОК 92. ВСТУП ДО РОЗДІЛУ. ВЕСНЯНКИ. УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ «ОЙ ВЕСНА, ВЕСНА...»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширити знання учнів про усну народну творчість; ознайомити учнів із веснянками, їхніми особливостями; навчати самостійно здобувати необхідну інформацію з підручника; удосконалювати вміння вдумливо, правильно і виразно читати пісні; формувати вміння визначати тематику народної співаночки, інсценувати її; розвивати уяву, фантазію, творчі здібності, образне мислення учнів; виховувати любов та шанобливе ставлення до народних традицій, до усної народної творчості, зокрема до пісні, її чарівності, милозвучності, краси;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* дотримувати режиму навчальної діяльності, працювати швидко і зосереджено;
 - комунікативної:* вміти висловлювати свої думки, використовуючи для цього як мовні, так і позамовні та інтонаційні засоби виразності мовлення; вміти виразно читати;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - здоров'язбережувальної:* розпізнавати правильне і неправильне сидіння за партою, вміти правильно сидіти за партою;
 - соціальної/громадянської:* співпрацювати в парі, групі;
 - загальнокультурної:* дотримувати правил поведінки на уроці.

Обладнання: ілюстрації весняних краєвидів (*рання, середня, пізня весна*), аудіозаписи народних пісень — веснянок.

Тип уроку: урок набуття нових знань, навичок і умінь.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, природнича, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

До уроку! До уроку!
В школі дзвоник кличе вас!
Поспішіть місця зайняти,
Час урок розпочинати.
Схилились голівки до праці мерщій.
Ти всі перешкоди здолати зумій!
Працюй наполегливо, швидко, старанно,
Щоб жодна хвилинка не втратилась марно.

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «7 Я»

— Щоб бути успішним і на уроці, і в житті, ніколи не говоріть: «Я не вмію, я неук». Завжди пам'ятайте правило «Семи Я». Повторіть за мною:

Я — учень.
Я — хочу знати.
Я — думаю.
Я — вмію.
Я — знаю.
Я — особистість творча.
Я — зірка.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправи для губ.

- «Посмішка» — розтягування розімкнутих губ, зуби при цьому зімкнуті, добре видно і верхні, і нижні різці.
- Те саме із зімкнутими губами і зубами.
- «Трубочка» («Хоботок») — витягування губ уперед (зуби зімкнуті).
- Поперемінне виконання «Посмішки» і «Трубочки».
- Обертальні рухи губами.
- Відведення нижньої губи від зубів і ясен.
- Втягування нижньої губи всередину рота.

2) Робота над чистомовкою.

Ка-ка-ка, ка-ка-ка —
Бігла ящірка прудка.
Ку-ку-ку, ку-ку-ку —
Я зустрів її в садку.
Ке-ке-ке, ке-ке-ке —
Скло прозоре і крихке.
Ки-ки-ки, ки-ки-ки —
Вишивала рушники.

2. Вправа «Злови риму».

— Доповніть рядочки римованими словами.

ВЕСНА

До нас, наче фея, залетіла вона —
В зеленому одязі, в квітках... (*весна*).
Серед луку, наче діти,
Розцвіли весняні... (*квіти*).
З-під снігу, де джерельце ніжне,
Пробивсь до сонечка... (*підсніжник*).
Горить, пала на сонці цвіт,
Тому і зветься... (*горицвіт*).
На пагорбі, де рідний ліс,
Цвіте-красується... (*нарцис*).
А край долинки, де затінок,
Повивсь хрещатенький... (*барвінок*).
Ось на галявині Наталка
Побачила малу... (*фіалку*).
Одяг червоний він жупан,
Стоїть, пишається... (*тюльпан*).
Всіх на бал запросим вас
Потанцювать з квітками... (*вальс*).

3. Робота над загадкою. Актуалізація опорних фонових знань

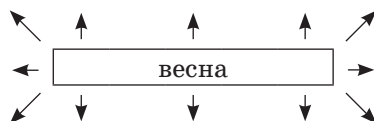
- Гостя нова завітала —
Холод-сніг увесь прогнала
І дарує залюбки
Лісу трави і квітки. (*Весна*)

— За якими ознаками ви змогли визначити цю пору року?

— Розгляньте ілюстрації та назвіть ознаки весни, що ви можете на них побачити.

4. Вправа «Асоціативний куц»

— З чим асоціює слово «весна»? Що згадуєте?

5. Самостійне здобування інформації з підручника

- Ми розпочинаємо вивчати новий розділ. Прочитайте його назву (с. 110).
- Як вважаєте, про що йтиметься у творах цього розділу?
- Прочитайте вступну статтю до розділу.
- Чому навесні так радіє душа, хочеться співати, працювати, славити рідну землю?
- Про що будемо читати твори у цьому розділі?

6. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми ознайомимося із давньою українською народною піснею, якою наші предки вітали настання весни, з її особливостями, навчимося її читати та співати.

7. Робота з ілюстрацією (с. 110)

- Розгляньте малюнок. Що ми бачимо на ньому?
- Якою намальована дівчинка? Що у неї незвичного?
- Який у неї одяг? Яке волосся?
- Як ви гадаєте, що це за дівчинка?

8. Ознайомлення учнів із веснянками

— Як ви вже казали, люди з давніх-давен вітали, закликали весну. Так з'явилися *веснянки* — народні обрядові пісні з іграми і танцями, у яких оспівуються пробудження природи, надії на врожай. Виконували їх найчастіше на галявинах серед розквітлої природи без будь-якого супроводу від початку весни і до Зелених свят. Співали веснянки, здебільшого, дівчата і водили хороводи. Головною ознакою веснянок є закличність, закликання на милосердя і щедрість божеств природи, на добробут людини.

9. Слухання аудіозапису веснянок

- Послухайте веснянки і зверніть увагу на характер музики.
- Який характер музики переважає? (*Веселий.*) Як гадаєте, чому?

10. Вправа «Рибки»: самостійне мовчазне читання учнями веснянки «Ой весна, весна...» (с. 110)

11. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобалася вам веснянка? Що було незрозумілого?
- Що уявляли, слухаючи вірш?

2) Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.

Днем красна — гарний погожий день.

Пашниця — 1) хліб у зерні; зерно; 2) сільськогосподарські культури, зазвичай злакові; 3) пасо-вище.

Літечко — тут: тепло.

Фізкультхвилинка

Щось не хочеться сидіти.
Треба трохи відпочити.
Руки вгору, руки вниз,
На сусіда подивись.
Руки вгору, руки в боки.
Вище руки підійміть,
А тепер їх відпустіть.
Плесніть, діти, кілька раз,
За роботу! Все гаразд.

12. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Вправа «Бджілки»: напівголосне читання пісні учнями.

2) Бесіда за змістом.

- Як побудовано веснянку? (У формі діалогу, розмови між дітьми і весною.)
- Хто бере участь у діалозі?

- Про що діти запитують весну?
- Що принесла з собою весна?

3) Вибіркове читання.

- Виберіть і прочитайте рими, вжиті у вірші.
- Виберіть і прочитайте пестливі слова, що зустрілися у веснянці.

4) Вправа «Утвори пари».

- Виберіть і прочитайте ознаки до слів:
пшениця (*озимая*);
пашниця (*усякая*);
квіточки (*чарівні*);
весна (*красна*).

5) Робота в парах. Читання за особами.

- З якою інтонацією слід читати слова дітей? А слова весни?
- Витримуйте наспівну інтонацію, адже це пісня.

Фізкультхвилинка для оченят

Очі щільно ми закрили —
Це один, два, три, чотири.
Потім ширше розкриваєм,
Вдалині щось роглядаєм.
І поки ми розглядали
До шести порахували.
Щоб очі наші відпочили,
Робим це разів чотири.

13. Робота в групах. Інсценізація пісні «Ой весна, весна...»

— Розподіліть ролі, продумайте, які дії виконуватимете під час співу веснянки. Потренуйтеся і проінсценуйте пісню.

Під час перевірки кожна група представляє свою версію інсценівки.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Інтерактивний прийом «Незакінчене речення»

- Мені запам'яталось...
- Мені сподобалось (*не сподобалось*)...
- У мене виникло бажання...

2. Домашнє завдання

Вивчити напам'ять веснянку (с. 110), проспівати батькам.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 93. ВЕСНЯНКИ. УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ «ВИЙДИ, ВИЙДИ, СОНЕЧКО...». ВАРВАРА ГРИНЬКО «МИРИЛКИ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширити уявлення учнів про усну народну творчість, про малі віршовані форми; формувати вміння складати прості віршовані рядки; удосконалювати вміння правильно і виразно читати їх, інсценувати; розвивати уяву, фантазію, творчі здібності, образне мислення учнів; збагачувати їхній лексичний запас; виховувати любов та шанобливе ставлення до народних традицій, до усної народної творчості; виховувати почуття дружби, колективізму;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* дотримувати режиму навчальної діяльності, працювати швидко і зосереджено;
 - комунікативної:* вміти висловлювати свої думки, використовуючи для цього як мовні, так і позамовні та інтонаційні засоби виразності мовлення; уміти виразно читати;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - здоров'язберезувальної:* розпізнавати правильне і неправильне сидіння за партою; вміти правильно сидіти за партою;
 - соціальної/громадянської:* співпрацювати в парі, групі;
 - загальнокультурної:* дотримувати правил поведінки на уроці.

Обладнання: аудіозапис пісні «Вийди, вийди, сонечко...» (мінус зі словами для співу — https://youtu.be/Pv2ix3p_XRY), аудіозапис мирилки (<https://youtu.be/C8I5DH0Ofug>).

Тип уроку: урок набуття нових знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язберезувальна, природнича, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Всі сідаймо тихо, діти.
Домовляймося — не шуміти,
Руки гарно підіймати,
Чітко, в лад відповідати.

На уроці не дрімати,
А знання мерщій хапати.
Тож гаразд, часу не гаймо
І урок вже починаймо.

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Барометр настрою»

— З яким настроєм ви сьогодні прийшли на урок? Підійміть свої ручки вгору, продемонструйте свій настрій: якщо він поганий — долоньки стисніть у кулачок, а якщо гарний — розкрийте долоньки.

Тоді підморгнить товаришу по парті,
Посміхніться до нього.
Посміхніться до інших дітей.

Від вашої посмішки на краплинку радіснішим стало наше життя. Від вашої посмішки стає краще на душі. І це все лише від однієї посмішки. З гарним настроєм розпочинаймо наш урок.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Артикуляційна розминка.

Як крапає дощик?

Як дме вітер?

Як гуркоче грім?

Як гуде машина?

Як дзижчить комар?

Як шарудить листя від вітру?

2) Робота над скоромовкою.

Життерадісні жирафи
Узяли журнал із шафи.
Його жужмили і м'яли.
Однаково не прочитали.

2. Вправа «Метаграми»

— Перетворіть за три кроки лозу на росу, зірку — на маску, марку — на банку, щоразу змінюючи лише одну букву.

лоза		зірка		марка
роса		маска		банка

(Лоза — коза — коса — роса. Зірка — мірка — марка — маска. Марка — майка — байка — банка.)

3. Робота над загадкою. Актуалізація опорних фонових знань

- Все від нього навкруги
Набирається снаги.
Тільки ранок настає —
Виглянь у віконце!
Всім воно життя дає,
Променисте... (Сонце).

— За якими словами здогадалися, що це сонечко?

— Що ви знаєте про сонце? Коли воно гріє більше, а коли — менше? Коли світить довше, а коли — коротше?

— Після зимового холоду ми з нетерпінням чекаємо тепла. Ми чекаємо теплого весняного сонця. Навесні сонечко піднімається дедалі вище, щодня більше зігріваючи землю. Природа оживає. Люди здавна обожнювали сонце, присвячували йому пісні, казки та легенди.

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми продовжимо ознайомлення із давніми народними традиціями, будемо читати народні твори і твори сучасної поетеси, пов'язані із давніми народними традиціями.

5. Опрацювання заклички «Вийди, вийди, сонечко...» (с. 111)

1) Вправа «Рибки»: самостійне мовчазне читання заклички учнями.

2) Бесіда за змістом з елементами вибіркового читання.

— До кого звертаються у цій пісеньці? Кого закликають?

— На вашу думку, хто закликає сонечко?

— Знайдіть та прочитайте пестливі слова. Як ви гадаєте, чому їх так багато у закличці? Отже, з якою інтонацією будемо читати пісеньку?

— Знайдіть і прочитайте рими, що є у закличці.

3) Робота в парах. Читання «Ти — мені, я — тобі». Підготовка до виразного читання вголос.

4) Перегляд запису заклички зі словами, виконання (виразне читання) під музичний супровід.

Фізкультхвилинка

Руки в сторони та вгору —
На носочки піднялись.
Підніміть голівку вгору
Й на долоньки подивись.
Руки в сторони розводим,
Опускаєм плавно вниз.
Присідати ми почнемо,
Добре ноги розімнемо.
Раз присіли — руки прямо,

Встали. Знову все так само.
Вправу дружко почали
Нахил вліво — раз, два, три!
Повертаємося вправно,
Все виконуємо гарно.
Вліво, вправо повернулись.
Ось розминці вже й кінець
Хто ж старався — молодець!

6. Вступне слово вчителя. Актуалізація опорних знань учнів

— З настанням весни дедалі більше часу діти проводили на вулиці, де бігали, співали, гралися, займалися цікавими справами. І іноді, бувало, сварилися. І тоді в пригоді ставали мирилки. Що таке мирилка?

— Чи доводилося вам сваритися з друзями?

— Чи легко зробити перший крок до примирення?

— Щоб відновити дружні стосунки, саме й придумали такі віршики-мирилки.

7. Слухання і перегляд запису мирилки

— Прослухайте мирилку і скажіть, у якій ситуації її слід застосовувати. (*Коли когось ненавмисне образив і хочеш помиритися.*)

8. Робота в групах

— Сучасні дитячі поети теж удаються до такого жанру. Ознайомимося із мирилками, що склала Варвара Гринько.

Об'єднайтеся у групи. Прочитайте на с. 111 дві мирилки, що склала Варвара Гринько. Оберіть одну з них, продумайте рухи, міміку, якою будете супроводжувати мирилку. Вивчіть її та розіграйте ситуацію примирення.

Презентація роботи груп.

Фізкультхвилинка для оченят

Очей своїх з мишки
Кіт Васько не зводить.
Направо, наліво
Очицями водить
А мишка кружляє,
А мишка гуляє,
Про хитрого Васька
Нічого не знає.

(*Рухи очима, голова нерухома.*)

(*Колові рухи очима.*)

9. Робота в групах. Гра «Буриме». Складання мирилки за поданими римами

Буриме (з французької мови «римовані закінчення») — це літературна гра, що полягає у створенні віршів, частіше жартівливих, на задані рими.

— За поданими римами складіть свої віршики-мирилки.

сердито	мирись	билися
дружити.	не сварись.	посварилися.
мізинець	не лайся	посміялися
кінець!	залишайся	zostалися.

Група обирає один із запропонованих варіантів рим і складає свою мирилку.

Презентація роботи групи.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Інтерактивний прийом «Незакінчене речення»

- Мені сподобалося (*не сподобалося*)...
- Мені вдалося...
- У мене виникло бажання...

2. Домашнє завдання

Вивчити напам'ять мирилку або з підручника (с. 111), або будь-яку іншу.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 94. ДОСЛІДЖУЄМО ТЕКСТ. ВЕСНЯНІ ЗМІНИ В ПРИРОДІ. ОЛЕКСАНДР КОПИЛЕНКО «ВЕСНА ІДЕ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити дітей із твором Олександра Копиленка; актуалізувати знання про весняні зміни в живій природі; формувати вміння аналізувати, узагальнювати, робити висновки з прочитаного; вчити учнів висловлювати особисте враження і почуття; удосконалювати навички правильного, виразного, свідомого читання; формувати вміння висловлювати власні думки, відшукувати в тексті аргументи, переказувати зміст тексту за ключовими реченнями; розвивати зв'язне мовлення учнів; розширювати їхній світогляд; виховувати любов та дбайливе ставлення до природи; здатність помічати красу навколишнього світу;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: ілюстрації весняних краєвидів (*ранньої, пізньої весни*), портрет Олександра Копиленка, збірки його творів, картки з опорними словами, виразами для створення «кластера».

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Добрий день, всім, добрі люди!
Хай вам щастя — доля буде,

Не на день і не на рік,
А на довгий-довгий вік.

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Як добре, що...»

— За вікном — весна. Погода дарує нам приємні сюрпризи — сонце, тепло, аромати перших квітів і трав.

— А що ми можемо подарувати одне одному?

— Нумо придумавемо, скажемо одне одному по одному окличному реченню, у якому висловимо радісні почуття. Речення починаємо так: «Як добре, що...».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальна та артикуляційна гімнастика.

- «Кульбабка» — дмухнути на кульбабку.
- «Посмішка» — розтягування розімкнутих губ.
- «Трубочка» — витягування губ уперед.
- «Годинник» — рухи язиком праворуч — ліворуч.

2) Робота над скоромовкою.

Бере Віра в руки рака,
Бере рака-неборака.
Ви погляньте, подивіться —
Віра рака не боїться.

— Який звук найчастіше повторюється у скоромовці?

2. Вправа «Що зайве?»

— Прочитайте слова. Знайдіть зайве слово. Поясніть, чому воно зайве.

Слон, тигр, курча, мавпа, жирафа.

Учитель, лікар, продавець, директор, сестра.

Кіт, миша, стіл, сорока, риба.

Співає, слухає, спів, йде, крокує.

Вишиває, малює, грає, бурхливі, читає.

3. Актуалізація опорних фонових знань учнів. Робота з віршем та ілюстраціями

— Послухайте вірш. Чому він присвячений, що описує?

Грає сонце промінцями,
Білий сніг стає струмками,
І, співаючи, струмки
Шлях знаходять до ріки.
Річка ширшою стає,
В річці сонце устає,
Біля сонця риболов
Тягне срібний свій улов.

М. Стельмах

— То яку пору року описує у своєму творі М. Стельмах?

— Які ознаки весни згадані?

— Розгляньте ілюстрації весняних краєвидів. Якою побачили весну художники і фотохудожники? Такою, як поет, чи по-своєму?

— А яка весна подобається вам? Чим вас приваблює саме ця пора року?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми поспостерігаємо за настанням весни разом з відомим українським письменником, природолюбом Олександром Копиленком.

5. Інформація про Олександра Копиленка (для вчителя)

Про цю людину згадують як про того, хто «все життя цікавився птахами, звірятками, розводив у себе на квартирі якісь рідкісні рослини, про які вмів розповідати дивовижні історії» (*Максим Рильський*), «Щонеділі Олександр Іванович вставав удосвіта й ішов на Поділ на пташиний базар. Він оглядав усіх дроздів, снігурів, синиць, потім купував собі одного чи пару, приносив додому і ... випускав з балкона на волю» (*Юрій Смолич*). То хто ж він, Олександр Копиленко? Учитель за фахом, письменник за покликанням і великий природолюб.

Народився Олександр Іванович Копиленко на Полтавщині у родині залізничника. Підлітком йому довелося самому заробляти собі на хліб. Людиною життєрадісної вдачі прийшов Копиленко у літературу в 1920-ті роки. Прийшов, аби оспівати у своїх книгах тайну природи, яку він спостерігав та дуже любив.

Перша його книжка для юних читачів «Сенчині пригоди» вийшла друком 1928 року. Відтоді письменник до кінця своїх днів багато і натхненно писав для дітей, виявляючи у своїх творах неабиякий хист педагога.

У творах, присвячених дітям, Копиленко багато пише про природу, про тварин, і не тільки тому, що діти, як відомо, найбільше цікавляться життям тварин, а тому, що сам автор, люблячи до самозабуття тваринний світ, уважав, що таку любов потрібно прищепити кожній людині змалку: тільки та людина, котра знає і вміє любити тварину, може бути порядною, шляхетною, доброю та доброзичливою — так уважав Олександр Іванович.

6. Актуалізація життєвого досвіду та робота із заголовком твору (с. 112)

— Прочитайте назву твору. Як гадаєте, це речення вжито в прямому чи переносному значенні?

— Як ви розумієте цей вислів?

— Про що, на вашу думку, може йтися в тексті?

7. Читання з маркуванням

Учитель виразно читає текст, учні з олівцем у руках стежать за текстом і роблять позначки.

«!» — це цікаво!

- «?» — це незрозуміло
- «-» — цього не знав/не знала

8. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобався вам твір? Що вас вразило? Що здивувало?
- Чи було щось незрозуміле? Чи була нова для вас інформація?
- Чи справдилися ваші передбачення щодо можливого змісту?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.
Мружити — стуляючи повіки, частково заплющувати очі; жмурити.
Таловини — частини землі, з якої зійшов сніг.
Пряде лапками — ворухить, перебирає лапками.
Чепуритися — приводити в належний стан, прикрашати свій зовнішній вигляд.
- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

пробитися	промінням	соромливо	жайворонки
чепуриться	заклопотані	волохатий	мати-й-мачуха
повертаєшся	незабаром	неповоротка	зяблики
поселяються	таловини	по-справжньому	шпаки

- Прочитайте слова, що вказують на назву птахів.
- Прочитайте слова, що вказують на дію предмета.
- Прочитайте слово, що вказують на назву квітки.
- Знайдіть і назвіть слово, у якому є подовжений м'який приголосний звук.

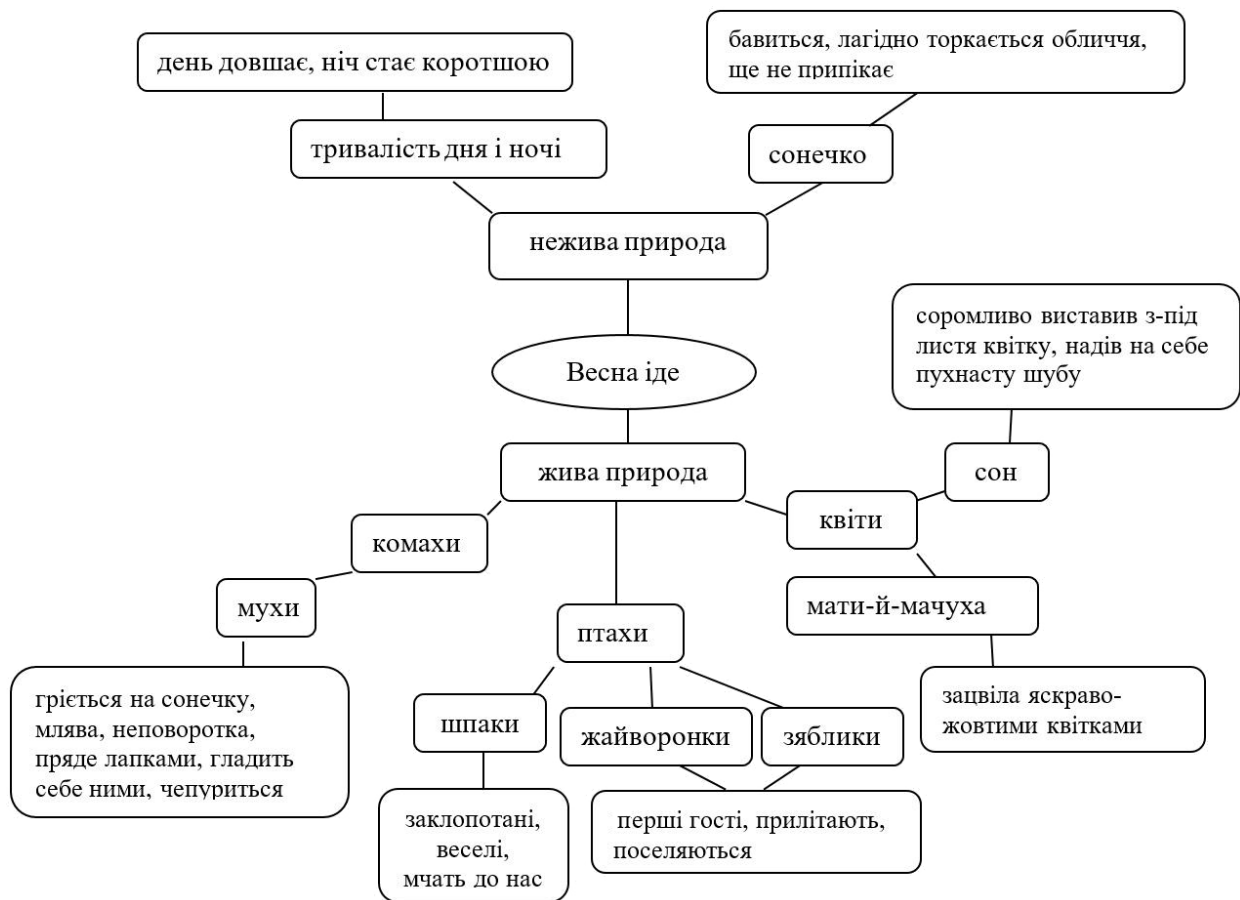
Фізкультхвилинка

9. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Читання твору «ланцюжком».

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - На які ознаки весни звертає увагу автор?
 - Які зміни відбуваються із сонцем? Виберіть і прочитайте речення, у яких про це йдеться.
 - Які птахи згадані в тексті? Розгляньте їх фотоілюстрацію. Як вони поведуться з настанням весни? Наведіть приклади з тексту.
 - Про які перші весняні квіти говорить автор?
 - Яке порівняння вживає автор, описуючи квіти мати-й-мачухи? Прочитайте. Як ви його розумієте?
 - Прочитайте опис сон-квітки. Розгляньте фотоілюстрацію цієї квітки.
 - Чому її автор називає волохатий сон?
 - Як ви розумієте вислів соромливо виставив квітку?
 - Про яку пухнасту шубу йдеться?
 - Яку комаху згадують в тексті? Чому вона ще млява і неповоротка? Як гадаєте, що її розбудило?
 - Коли розпочинається справжня весна?
 - Що вас у розповіді здивувало, було новим? Розкажіть.
- Створення «Кластера» (*створюється на дошці за допомогою заздалегідь заготовлених карток з опорними словами*).
 - Нумо узагальнимо, які весняні зміни описав Олександр Копиленко, та створимо «кластер».
 - Зміни у якій природі згадувалися у тексті?
 - Які об'єкти неживої природи згадувалися? Що про них було сказано?
 - Про яких представників живої природи йшлося? Що про них повідомлялося?

- Робота в парах. Читання «Ти — мені, я — тобі» (по одному реченню).
— Перечитайте текст. Придумайте до нього свою назву.

10. Робота в групах

— Прочитайте вдумливо тільки ключові слова (виділені іншим кольором) і підготуйтеся до переказу тексту за ними.

11. Переказ тексту за ключовими реченнями

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчені речення»

- Ми читали...
- Його написав...
- На уроці я вчився/вчилася...
- Я дізнався/дізналася...
- Мені б хотілося ще...
- Я зробив/зробила для себе висновок...

2. Домашнє завдання

Перечитати текст (с. 112–113), потренуватися переказувати його за ключовими реченнями. За бажанням створити ілюстрацію до прочитаного.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 95. ОБРАЗ ВЕСНИ В ПОЕЗІЇ. ІВАН ФРАНКО «НАДІЙШЛА ВЕСНА ПРЕКРАСНА...»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із віршем Івана Франка; пригадати ознаки весни; навчати міркувати, про що цей твір, визначати настрій твору, уявляти описані картини; удосконалювати навички свідомого виразного читання віршованих творів; розвивати зв'язне мовлення учнів, образне мислення, творчу уяву, фантазію; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов до природи, здатність помічати красу навколишнього світу;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Івана Франка, збірки його творів, репродукції картин О. М. Гриця «Початок весни», А. Куїнджі «Рання весна», І. І. Левітана «Весна. Останній сніг», аудіозапис А. Вівальді «Весна» (з циклу «Пори року»), відеослайд-шоу «Надійшла весна» (<https://youtu.be/lSziVfUgMSE>), картка для стіни слів, мнемотаблиці, цеглинки конструктора.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, природнича, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Усміхніться всім навколо,—
Небу, сонцю, квітам, людям,—
І тоді обов'язково
День для вас щасливим буде.
Тепло своїх долоньок
Ми друзям віддаємо.
Урок новий, цікавий
Із радістю почнемо.
Кожен з нас приготувався,
Вірю — дуже постарався.
Зараз сядуть всі дівчатка,
А за ними і хлоп'ятка.

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Спіймай мій настрій»

— Посміхніться, «зніміть» посмішку зі свого обличчя долонею та «киньте» своєму сусідові. «Спіймайте» посмішку, «прикрасьте» нею своє обличчя. Зобразіть на обличчі ще будь-яку емоцію, «подавайте» її своєму товаришеві.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправи для підготовки до артикуляції звуків.

Горобчик каже — цінь-цінь.
Зашуміли листочки — ш-ш-ш.
Легенько подув вітерець — фу-у-у.
Закапав дощик — кап-кап.
Пролетів джміль — дж-ж-ж.
Вдихнули чисте повітря ротом — видихнули носиком.
Запросимо тишу — ц-ц-ц.

2) Розчитування за складовими таблицями.

	А	О	У	И	І	Е	Я	Ю	Є
КВ	ква	кво	кву	кви	кві	кве			
КЛ	кла	кло	клу	кли	клі	кле	кля	кдю	
КМ	кма	кмо	кму	кми	кмі	кме			
КН	кна	кно	кни	кні	кне	кне	кня	кню	кне
КР	кра	кро	кру	кри	крі	кре	кря	крю	
РВ	рва	рво	рву	рви	рві	рве			
ТВ	тва	тво	тву	тви	тві	тве			
ТК	тка	тко	тку	тки	ткі	тке			
ТЛ	тла	тло	тлу	тли	тлі	тле	тля	тлю	
ТН	тна	тно	тну	тни	тні	тне	тня	тню	тне
ТР	тра	тро	тру	три	трі	тре	тря	трю	
ПЛ	пла	пло	плу	пли	плі	пле	пля	плю	
ПР	пра	про	пру	при	прі	пре	пря	прю	
ПТ	пта	пто	пту	пти	пті	пте	птя	птю	
ПШ	пша	пшо	пшу	пши	пші	пше			
ВГ	вга	вго	вгу	вги	вгі	вге			
ВД	вде	вдо	вду	вди	вді	вде	вдя	вдю	
ВЖ	вжа	вжо	вжу	вжи	вжі	вже			
ВЛ	вла	vlo	влу	вли	влі	вле	вля	влю	
ВМ	вма	вмо	вму	вми	вмі	вме			
ВН	вна	вно	вну	вни	вні	вне	вня	вню	вне
ВР	вра	вро	вру	ври	врі	вре	вря	врю	
ВХ	вха	вхо	вху	вхи	вхі	вхе			
ВЧ	вча	вчо	вчу	вчи	вчі	вче			
ВШ	вша	вшо	вшу	вши	вші	вше			

— Прочитайте швидко і чітко стовпчик складів з голосними звуками [і], [е], [о].

— Швидко і чітко прочитайте рядок з приголосними звуками [кл], [пр], [вч].

3) Робота над скоромовкою.

Кіт котові каже: «Коте,
До комори кадуб вкотили.
В кадуб вкинеш капустину,
Кілька китичок калини».

2. Вправа «Схожі хвости»

— Доберіть слова зі співзвучними закінченнями — рими.

Мишка — ... (кішка, книжка, ...).

Суниця — ... (синиця, одиниця, ...).

Пташка — ... (ромашка, комашка, ...).

Їжачок — ... (черв'ячок, павучок, ...).

Калина — ... (малина, Галина, ...).

3. Актуалізація опорних фонових знань. Робота із репродукціями картин

— Розгляньте уважно репродукції картин видатних художників Олексія Грицяя, Архипа Куїнджі та Ісаака Левітана.

— Що об'єднує ці картини? (Це пейзажі, на них зображено картини природи.)

— Якій порі року вони присвячені?

— Які ознаки весни ми можемо побачити на цих картинах?

— Які фарби переважають у пейзажах? Який настрій створюють ці картини?

— Художники створюють картини фарбами. Чим створюють свої образи композитори?

4. Слухання аудіозапису твору А. Вівальді «Весна» з циклу «Пори року»

- Якою постала весна у музичному творі?
- Який настрій створює цей твір?
- А тепер погляньмо, якою уявив весну І. Я. Франко.

5. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми побачимо, як поет Іван Якович Франко створює образ весни, ознайомимося із його поезією «Надійшла весна прекрасна...».

6. Виразне читання вірша вчителем у супроводі слайд-шоу «Іде весна»

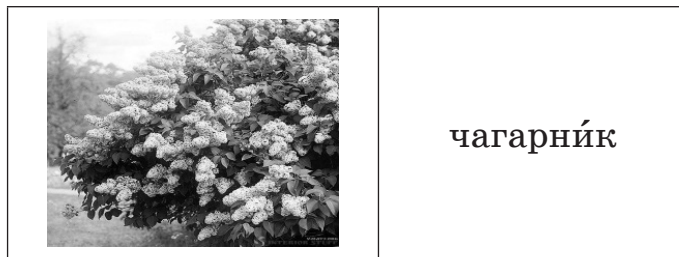
7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобався вам вірш? Що сподобалося?
- Хто є персонажем цього вірша?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів
Чагарник — зарості багаторічних дерев'янистих кущових рослин.

- Читання учнями пірамідок слів на одному подиху.

луги	ясна
весна	тепла
гомону	пісень
розмови	дїброви
надїшла	дївчинка
чагарнику	прекрасна
	многоцвітна

- Прочитайте слова, що означають ознаку предмета.
- Прочитайте слово, що має букву, яка позначає два звуки.
- Прочитайте слово, що складається з двох слів. Від яких слів воно утворилося? Що означає?
- Прочитайте слово, що має лагідно-пестливе значення.

Фізкультхвилинка

У норі принишкла мишка.
У норі у миші — тиша.
Може, миша в тиші пише?
Може, миша там читає?
Може, миша вишиває?
Може, миша кашоварить?
Мишенятам кашу варить?
У норі у миші — тиша...
Чи заснула миша в тиші?

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

- 1) *Вправа «Бджілки»*: самостійне напівголосне читання вірша учнями.

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- Бесіда за змістом вірша з елементами вибіркового читання.
 - Хто є головним персонажем вірша?
 - Яке порівняння використовує автор у творі?
 - Як гадаєте, чому саме таке порівняння? Чим весна може нагадувати дівчину у вінку?
 - Якими характеристиками наділяє поет цю пору року? Прочитайте.
 - Чому І. Франко називає весну багатоцвітною?
 - Які ознаки весни названо у віршику?
 - Хто створює гомін у чагарнику?
 - Що з описаного у вірші можна побачити, а що — почути?
- Вправа «Знайди рими».
- Знайдіть і зачитайте парами рими, що використав поет.
- Робота з ілюстрацією (с. 113).
 - Розгляньте малюнок. Хто на ньому зображений?
 - Опишіть цю дівчину-весну. У що вона вдягнена? Що тримає у руках?
 - Який настрій створює цей персонаж?
- Читання у спосіб «Дощик».
- Робота в парах. Заучування вірша за допомогою мнемотаблиці.

Читання вірша і проговорювання його за таблицею.

Відтворення вірша з опорою на мнемотаблицю (http://logopedija.at.ua/load/cikavi_ideji/cikavi_ideji_inshe/peregljanuti/76-1-0-559).

Наче		
Повно		
І		

Фізкультхвилинка для оченят

«Стрілянина» очима праворуч, ліворуч, униз (по 6 разів).

«Намалюйте очима 6 кіл за годинниковою стрілкою і 6 кіл — проти.

«Напишіть» очима цифри від 0 до 9.

«Напишіть» очима число, місяць і рік свого народження.

«Намалюйте» очима пружинки.

9. Робота в групах. Вправа «Склади прислів'я чи прикмету». Робота з цеглинками конструктора

— Зберіть прислів'я чи весняну прикмету, поясніть, як ви їх розумієте.

I група

Весна	плодами.	а
осінь	квітками,	красна

II група

У весняну	і	смутий
буває.	погоду	веселим

III група

з водою,	квітень	з травою.
травень	то	Коли

IV група

ліси	Травень	одягає —
чекає.	в гості	літа

V група

скоро	грим	Ластівка
прилетіла —	загримить.	значить,

IV група

з'їдає.	а весна	врожай
Осінь	збирає,	все

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- Ми читали вірш...
- Його написав...
- Найцікавішим для мене було...
- У мене добре вийшло...
- Раджу самому(самій) собі...

2. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш напам'ять (с. 113).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 96. МЕДІАПРОЕКТ: «КЛАСНА ГАЗЕТА». МАРІЯ ЧУМАРНА «СЬОГОДНІ ВАСИЛЬКО НАЙКРАЩЕ ЧИТАВ...»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із таким медіапродуктом, як стіннівка, її призначенням, формувати вміння створювати простий медіапродукт (*стіннівку*); розвивати навички говоріння, слухання, спілкування в команді, уміння висловлювати свої думки, культуру мовлення, почуття прекрасного, фантазію, творчі здібності; виховувати відповідальність за якість виконаної роботи;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* дотримувати послідовності виконання роботи під керівництвом учителя; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження, моделювати і прогнозувати в межах певного завдання, виконувати завдання за інструкцією; переключатися з одного виду роботи на інший;
 - комунікативної:* вміти висловлювати свої думки; спілкуватися під час виконання завдань, зв'язно передавати почуте, побачене, прочитане;
 - інформаційної:* вміти здобувати з тексту, малюнків, схем, презентацій необхідну інформацію, знаходити конкретні відомості;
 - здоров'язбережувальної:* розпізнавати правильне і неправильне сидіння за партою, дотримуватися правильного;
 - загальнокультурної:* дотримувати правил поведінки на уроці;
 - соціальної/громадянської:* співпрацювати в групі, планувати взаємодію з учасниками спільної діяльності.

Обладнання: зразки готових класних стіннівок або їхні зображення, аркуші формату А3, олівці, фломастери, ножиці, старі журнали з картинками для роботи в групах.

Тип уроку: комбінований урок.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організація класу

Доброго ранку, доброго дня!
Доброго вечора, сьогодні, щодня!
Хай не псується годинник на вежі.
Хай буде все на Землі як належить.
Сонце — як сонце, літо — як літо.
Дощик — як дощик, діти — як діти.
Кожному дому щастя бажаєм.
Маку — цвітіння, житу — врожаю.
Небу — миру, голубу — неба.
Кожній дитині — всього, що треба.
Хай усміхаються діти щодня.
Доброго ранку! Доброго дня!

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Ми — сонечка!»

Погляньте у віконечко,	(Показують на вікно.)
Чомусь сховалось сонечко.	(Знижують плечима.)
А ми засвіtimo сонечко,	(Показують на себе.),
Таке велике сонечко!	(Руки в сторони.)
Таке веселе сонечко!	(Посміхаються одне одному.)
Я — сонечко!	(Показують на себе.)
Ми — сонечка!	(Розводять руки, показують на всіх.)
Ми — світимося всі!	(Посміхаються.)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Актуалізація опорних фонових знань

— Чи знаєте ви, що таке газета?

- Які газети передплачують або купують у ваших родинях?
- Слово *газета* походить з італійської мови. У Венеції так називалась дрібна монета, за яку можна було у порту купити аркуш паперу, у якому повідомлялася важлива інформація для капітанів кораблів, які продавали і купували товари (*про ціни, рух кораблів, політичні події тощо*).

В англійському варіанті газета звучить як *newspaper*, що можна перекласти як новини на папері.

газета

2. Повідомлення теми та завдань уроку

- Сьогодні ми ознайомимося із віршем Марії Чумарної та створимо власну класну газету.

3. Робота з ілюстрацією (с. 114)

- Як створити класну газету?
- По-перше, слід визначитися, для кого створюємо газету: для однокласників, для вчителів, для батьків чи таку газету, яку було б цікаво прочитати всім. По-друге, слід ретельно продумати наповнення своєї газети, тобто її зміст. Про що можна повідомити в ній?
- Розгляньте схему, яка допоможе знайти відповідь на це питання.
- Прочитайте, що пропонують нам автори підручника.
- Які теми можете запропонувати ви?
- Розгляньте зразки виготовлених раніше класних газет. Які теми обирали діти для них?
- Тобто темою газети може будь-яка тема, цікава тому, для кого її створено.
- Нумо поглянемо, як цю задачу розв'язав клас у вірші Марії Чумарної.

4. Опрацювання вірша Марії Чумарної «Сьогодні Василько найкраще читав...»

1) «Зразкове читання»: виразне читання вірша заздалегідь підготовленим учнем.

2) *Бесіда за змістом вірша.*

- Чим сьогодні може пишатися Василько?
- Яке досягнення було в Ігоря?
- Чим здивувала весь клас Оленка?
- Що зуміла зробити Віра?
- Прочитайте виділені речення. Чому діти не згодні обирати одну зірку?
- Як ви розумієте вислів *зоряний клас*?
- А чи можна наш клас назвати зоряним?
- Кожна дитина у чомусь талановита, кожна є зіркою в певній галузі. Нумо спробуємо замінити імена дітей у вірші на імена дітей нашого класу і виразно прочитаємо змінений вірш.

3) *Виразне читання дітьми зміненого вірша.*

- Як розв'язав би задачу з вибору теми класної газети цей клас? Про що вони писали б, як ви зрозуміли? (*Про свій зоряний клас.*)

Фізкультхвилинка

Всі піднесли руки — раз!
 На носках стоїть весь клас,
 Два присіли, руки вниз,
 На сусіда подивись.
 Раз! — і вгору,
 Два! — і вниз,
 На сусіда подивись.

Будем дружно ми вставати,
Щоб ногам роботу дати.
Раз — присіли, два — піднялись.
Хай мужніє ваше тіло.
Хто старався присідати,
Може вже відпочивати.

5. Робота з ілюстрацією (схемою) (с. 115)

— Після того, як визначилися із темою випуску, слід обговорити, хто які завдання виконує. Розгляньте схему. Які можливі варіанти розподілу завдань?

— Які завдання могли б додати ви?

6. Робота в групах. Створення класної газети

Кількість створених груп залежить від наповнення класу із розрахунку, що в одній групі повинно бути 5–6 учнів.

Під час створення слід пам'ятати, що в газеті повинні бути назва, тексти (*статті, вірші, загадки тощо залежно від тематики*), малюнки. Наприкінці обов'язково потрібно зазначити редакційну колегію (*хто брав участь у створенні газети*).

Презентація роботи груп в класі.

Потім стіннівки вивішують у такому місці, аби з ними могли ознайомитися і вчителі, і батьки.

Фізкультхвилинка для оченят

Наші очі працювали,
Відпочинку ще не мали.
Тож роботу припиняємо
Й оченята закриваємо.
Зараз буду рахувати,
А ви будете моргати.
Раз, два, три чотири, п'ять. (*Діти на кожен рахунок кліпають обома очима.*)
Можна очі відкривать.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Рефлексія. Вправа «Інтерв'ю»

- Що ви створювали на уроці?
- Що з виконаного було складним?
- Які ваші враження від отриманого продукту? Що сподобалось? Що не сподобалось?
- Чи хотіли б ви ще випускати стіннівку?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 97. ПРИЧИНА І НАСЛІДОК. ЛІНА КОСТЕНКО «ПЕРЕКИНУТА ШПАКІВНЯ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжувати ознайомлення учнів із творами Ліни Костенко; формувати вміння уявляти картини за змістом кожного рядка вірша, помічати в тексті та розуміти слова з переносним значенням; розвивати зв'язне мовлення учнів, образне мислення, фантазію, вміння аналізувати, узагальнювати, робити посильні висновки з прочитаного; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов і дбайливе ставлення до природи, здатність передбачати наслідки своїх учинків;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування, вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Ліни Костенко, збірки її творів, ілюстрації шпака, шпака зі шпаківнею, аудіозапис співу шпака, плакати для вправи «Займи позицію».

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Встаньте всі скоріше, діти!
Посміхніться всім миліше!

Привітайтеся: «Добрий день!».
Пролунав дзвінок: — «Дзелень!».

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «До успіху»

— Посміхніться одне одному, побажайте успіхів на цілий день. А для того щоб наш урок був успішним і продуктивним, нам потрібно:

Не просто слухати, а чути.
Не просто дивитися, а бачити.
Не просто відповідати, а міркувати.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Артикуляційна зарядка.

Запрошуємо тишу — ц-ц-ц.
Вітерець у лісі — ш-ш-ш.
Прилетіли птахи — шух-шух-шух.
Заспівав соловей — тьох-тьох-тьох.
Тануть бурульки — кап-кап-кап.
Дзюркоче вода в струмочку — дз-дз-дз.

2) Робота над скоромовкою.

Сому вусатому сумно самому,
В ямі не спиться вусатому сому.
Спить старий сердитий сом,
Сому сниться сьомий сон.
Сонце пестить поплавок,
Сом сопе на весь ставок.

— Який звук найчастіше повторюється у скоромовці?

2. Робота за таблицями Шульце

— Зосередьте свій погляд на центральній клітинці, намагайтеся знайти числа і полічити від 25 до 1.

3	17	21	8	4
10	6	15	1	13
24	20	25	9	22
19	12	7	14	16
2	18	23	11	5

3. Вправа «Ланцюжок слів»

— Складіть ланцюжок слів, де кожне наступне слово розпочинається двома буквами попереднього.

Картина — намисто — ...

Миша — шапка — ...

Дерево — ворона — ...

Сонечко — команда — ...

4. Робота над загадкою

— Діти, хто з вас відгадає,
Що за пташка так співає?
Як горобчик, цвірінчить,
Мов сорока, скрекотить,
Наче качка, кряче,
Мов дитина, плаче?
Вимовляє як захоче,
Навіть деякі слова.
То, мов курочка сокаче,
То регоче, мов сова.
Хто ж виспіває отак?
Відгадали, діти? ... (*Шпак*).

(Демонстрування малюнка шпака.)

— Що вам відомо про спів шпака?

Шпак — це прекрасний імітатор. Він може наслідувати голоси інших птахів та інші звуки, наприклад, телефонний дзвінок, кумкання жаб, скрип дверей, нявкання кішок або насвистування мелодій.

5. Слухання аудіозапису співу шпака

6. Актуалізація опорних фонових знань учнів

— Що ви ще знаєте про цю пташку? Де вона мешкає? Чим живиться?

— Чи приносить користь людям? Яку?

— Як люди допомагають птахам, заохочують до життя у садках і парках?

7. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми ознайомимося із твором відомої нам української поетеси Ліни Василівни Костенко, дізнаємося, що побачила вона навесні.

8. Робота із заголовком та ілюстрацією (с. 116)

— Розгляньте малюнок на с. 116. Що на ньому зображено?

— Прочитайте назву вірша. Чому, на вашу думку, могла перекинутися шпаківня?

9. Виразне читання вірша вчителем

10. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) *Перевірка емоційного сприймання змісту.*

— Чи сподобався вам вірш? До яких почуттів він спонукав?

— Чи справдилися наші передбачення?

— Які картини ви уявляли під час слухання вірша?

2) Словникова робота.

- Самостійне з'ясування тлумачення слів *борсаються, вітер чорногривий* (с. 116).
- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.

Безпорадні — неспроможні своїми силами впоратися з чим-небудь; які потребують допомоги, підтримки; безпомічні.

Гребля — споруда, що перегороджує річку або інший водотік для створення водосховищ тощо.

Пітьма — темрява, темнота.

- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

пташенята	борсаються	бідні
оченята	кліпають	безпорадні
півторадні	зарадити	порушили
пітьма	падаючи	чорногривий

— Знайдіть і прочитайте пестливі слова.

— Знайдіть і прочитайте двоскладові слова; чотирискладові слова.

— Знайдіть і прочитайте слово, що складається з двох слів. Від яких слів воно утворилося?

Фізкультхвилинка

Раз! Два! Час вставати:
Будемо відпочивати.
Три! Чотири! Присідаймо,
Швидко втому проганяймо.
П'ять! Шість! Засміялись,
Кілька раз понахилялись.
Зайчик сонячний до нас
Завітав у вільний час.
Будем бігати, стрибати,
Щоб нам зайчика впіймати.
Прудко зайчик утікає
І промінчиками грає.
Сім! Вісім! Час настав
Повернутись нам до справ.

11. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Вправа «Бджілка»: напівголосне читання вірша учнями.

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом вірша з елементами вибіркового читання.
 - Чому плаче шпак? Що сталося?
 - Чому пташенята такі безпорадні?
 - Що призвело до такої біди? Чому так сталося? Хто винен?
 - Чи можна було уникнути цієї біди? Як саме?
 - Прочитайте, як поетеса назвала вітер? Хто буває з чорною гривкою?
 - За якою ознакою поетеса порівняла вітер з конем? (*Швидкість*.)
 - То яка погода була вночі? (*Сильна злива з вітром*.)
 - Як розумієте вислів «денцем догори»?
 - Прочитайте рядочки, в яких звучить розпач батька, що не може зарадити біді.
 - Прочитайте рядки, які повторюються двічі. Як вважаєте, чому поетеса повторила їх на початку

і наприкінці вірша?

- Які слова передають щире співчуття автора птахам?
- Від чого застерігає Ліна Костенко?

- Робота в парах. Вправа «Знайди рими».

Один учень в парі називає слово, інший — знаходить риму, потім навпаки.

Під час перевірки зачитують пари рим.

- Повторна робота з ілюстрацією.

— Повернімося знову до ілюстрації. Знайдіть і прочитайте рядки, до яких його можна віднести.

- Читання «Диктор телебачення».
Діти читають, періодично відриваючи погляд від тексту.
- Виразне читання вірша Ліни Костенко «Перекинута шпаківня» учнями.
— Які рядки слід читати зі співчуттям, а які — з докором?

12. Вправа «Займи позицію»

— Як би ви вчинили, побачивши перекинута шпаківню? Оберіть позицію, наведіть аргументи на користь свого вибору. Рішення ухвалюйте з урахуванням того, щоб не заподіяти шкоди птахам.

Плакати:

- «Забрав/забрала би додому, щоб виростити»;
- «Полагодив/полагодила б шпаківню»;
- «Не визначився/не визначилась».

Фізкультурхвилинка для оченят

Не працювати є причина —
Очам даємо відпочинок!
Мерщій рівнесенько сідаймо.
Очима кліпать починаймо.
Навіщо кліпать? Така зарядка —
Вже краще бачать оченятка!

13. Вправа «Крісло автора»

— Уявіть, що ви автор. Який заголовок придумали б до цього твору? Як би ви продовжили історію, щоб вона мала щасливу кінцівку?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчені речення»

- Сьогодні на уроці я вчився(*лася*)...
- Я дізнався(*лася*)...
- Мені було цікаво...
- Найбільше сподобалося...
- Я зробив(*ся*) висновок ...

2. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш (с. 116).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 99. ЗБЕРЕЖІМО КРАСУ! ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ «ХЛОПЧИК І ДЗВІНОЧОК КОНВАЛІЇ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити дітей із твором В. О. Сухомлинського; удосконалювати читацькі навички, навчати орієнтуватися в тексті, відшукувати в ньому влучні слова і вирази; розвивати зв'язне монологічне та діалогічне мовлення учнів, мислення, творчу уяву, фантазію, збагачувати їхній лексичний запас; розширювати світогляд учнів; виховувати здатність помічати красу в навколишньому світі, дбайливе ставлення до ранньовесняних квітів, любов до прекрасного;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Василя Сухомлинського, збірки його творів, малюнок-заготовка смайлика (без усмішки), ілюстрація конвалій, відеозапис пісні «Конвалії» (муз. О. Пенюк-Водоніс, сл. М. Пригару) (<https://youtu.be/EOBZcMwKxKQ>).

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Наш урок цікавим буде!
Казку люблять усі люди!
І дорослі, і малі,
Тобто, й наші школярі.
Будемо ми працювати,
Й руку вправно піднімати.
Казка кличе нас усіх,
Починаємо мерщій!

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Усмішка»

— Візьміться за руки зі своїм сусідом, усміхніться одне одному, побажайте доброї настрою і продуктивної праці. На смайликах, що лежать перед вами, намалюйте усмішку, аби вона супроводжувала вас весь день.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Мовленнєва розминка.

— Підготуйте наш язичок до читання!

- Дмухніть на кульбабку.
- Як кумкає жабка?
- Як пищать курчата?
- Як шипить лебідь?
- Як сичить змія?

2) Робота над чистомовкою.

— Складіть чистомовку. Для цього доповніть рядочки римованими словами.

Ча-ча-ча, ча-ча-ча —
Звірі граються в... (м'яча).
Ці-ці-ці, ці-ці-ці —
Нападаючі — ... (усі).
Чу-чу-чу, чу-чу-чу —
Вовк ударив по... (м'ячу).
Ця-ця-ця, ця-ця-ця —
Судить гру у них... (лисиця).

2. Вправа «Не зіб'юсь»

миска	дубочок	парта	білка
миска	зубочок	парта	білка
миска	дубочок	парта	булка
мишка	дубочок	карта	білка
миска	дубочок	парта	білка

3. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми знову зустрічаємося з письменником, педагогом Василем Олександровичем Сухомлинським. Прочитаємо його казку і спробуємо у звичному, знайомому побачити щось нове, раніше невідоме.

4. Актуалізація опорних фонових знань учнів

- Пригадайте, що ви знаєте про автора?
- Для кого він писав свої твори?
- У яких жанрах працював В. О. Сухомлинський?
- Які твори цього автора ви пам'ятаєте?
- Чого навчають нас твори В. О. Сухомлинського?

5. Робота над загадкою. Актуалізація опорних фонових знань

- Дзвіночки-перлинки на ніжці тоненькій
Такі запашні і тендітні такі.
В широкому листі, немов у гіллі,
Ховають від сонця голівки свої. (Конвалії.)

(Демонстрування ілюстрації.)

- За якими ознаками змогли впізнати цю квітку?
- Що вам ще відомо про конвалію?

Інформація для вчителя

Конвалія росте здебільшого в лісах, адже ця квітка полюбить затінок. Квітне у травні, період цвітіння короткий. Через десять, максимум двадцять, днів квіти опадають, а на їхні місці з'являються маленькі яскраві ягоди. Але куштувати їх не можна. Ягоди конвалії отруйні!

З давніх-давен люди, милуючись чарівною квіткою, вигадували перекази і казки про її походження. Її називали *сльозами Богородиці, краплями поту богині Діани*. З відомих казок братів Ґрімм ми можемо дізнатися, що ці квіти — перлини з розірваного намиста Білосніжки, що вони служать крихітним гномам ліхтариками, що в ці дзвіночки ховається ночами сонячний зайчик... У кожного народу складено свою казку про цю квітку. Але всі ці легенди схожі на саму конвалію — невинні, чисті та трохи сумні.

У Фінляндії конвалії настільки популярні, що їхній колір є національним. До введення єдиної валюти Євро конвалію можна було побачити на фінських монетах.

У Франції, здебільшого в Парижі, 1 травня святкують «день конвалії».

Крім краси конвалія відома ніжним тонким запахом. Ефірну олію використовують для виготовлення парфумів. Медична промисловість на основі цієї рослини виготовляє корисні ліки для стимуляції серцевої діяльності, а також заспокійливі препарати. Використовують конвалію і в народній медицині. Але, застосовуючи народні рецепти з використанням конвалії, слід пам'ятати, що ця рослина небезпечна, тому, не радячись із лікарем, такі рецепти використовувати небажано.

На жаль, щороку конвалій стає дедалі менше через те, що ці квіти активно збирають. Вони не встигають дозріти для розмноження.

6. Робота із заголовком казки та ілюстрацією (с. 117)

- Прочитайте назву казки В. О. Сухомлинського і розгляньте малюнок.
- Хто зображений на ньому? Що робить хлопчик?
- До чого тягнеться його рука?
- Як гадаєте, про що може йтися у творі з такою назвою?

7. Виразне читання оповідання вчителем (с. 117)

8. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобалася вам казка? Що здивувало, вразило?
- Чи справдилися ваші передбачення щодо змісту казки?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.

Виткнулась — тут: проросла.

Пагін — молода гілочка або стеблинка рослини.

Зворушила — збудила, збентежила тощо.

- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

хлопчик	з'явилась
дзвіночок	виткнулась
дивовижно	розділилась
зачарований	зворушила
конвалія	простягнув
ранкове	подобаєшся

- Прочитайте слова, які вказують на ознаку предмета.
- Прочитайте слова, що мають зменшено-пестливе значення.
- Прочитайте слово, що є синонімом до слів *фантастично, неймовірно*.

Фізкультхвилинка

Рибка плаває в водичці,
Рибці весело гулять —
Рибко, рибко-витівнице,
Хочем ми тебе впіймать!
Рибка воду сколихнула,
Хліба крихітку взяла,
Рибка хвостиком махнула,
Рибка хутко попливла.
Станьмо струнко! Руки в боки!
Пострибаємо, як сороки.

9. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Вправа «Бджілки»: напівголосне читання оповідання учнями.

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - Хто є дійовими особами казки? Чи відоме ім'я Хлопчика? Як гадаєте, чому автор не зазначає ім'я? (*Це міг бути будь-який хлопчик, навіть хтось із нас.*)
 - Яке враження справила квітка конвалії на Хлопчика? Дайте відповідь рядками твору.
 - Поясніть, як ви розумієте вислів «не міг відвести очей».
 - Що він хотів зробити?
 - Чи дозволив Дзвіночок Конвалії це зробити? За якої умови?
 - Чому Хлопчик відмовився від свого наміру?

— Як у казці названо конвалію? Виберіть і прочитайте ці слова чи словосполучення. Як ви гадаєте, чому саме *сріблястим Дзвіночком*?

- Робота в парі. Читання діалогу персонажів.

— Прочитайте діалог Дзвіночка конвалії та Хлопчика. Зверніть увагу на слова, що вам підкажуть необхідну інтонацію читання (*зітхає, прошепотів*).

- Якою Хлопчик побачив квітку?
- Чим він був зворушений? Що відчував? переживав?

- Вправа «Пошуковці».

- Виберіть і прочитайте питальне речення.
- Знайдіть і прочитайте опис квітки.
- Знайдіть і прочитайте спонукальні речення.
- Знайдіть і прочитайте речення, у якому є тире.

- Виразне читання оповідання окремими учнями.

10. Робота в групах

- Що основне хотів сказати автор?
- До яких роздумів спонукає казка?
- Обговоріть у своїх групах і запропонуйте свої шляхи подолання протиріччя. З одного боку, хочеться насолодитися красою квітки, з іншого — якщо квітку зірвати, вона незабаром загине, краса зникне.

Презентація роботи груп.

11. Перегляд відеоряду, прослуховування й обговорення пісні «Конвалії» (муз. О. Пенюк-Водоніс, сл. М. Пригари)

— Краса ніжних конвалій зворушує кожного. Безліч творів склали, написали про неї митці. Послухайте пісеньку у виконанні дитячого хору і скажіть, як діти ставляться до конвалії, чи збираються її рвати і чому.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Сенкан» до слова *конвалії*

Наприклад:

Конвалії.
Запашні, ніжні.
Проклюнулись, ростуть, квітнуть.
Конвалії — тендітні лісові квіти.
Краса.

2. Рефлексія. Вправа «Незакінчені речення»

- На уроці ми працювали з твором...
- Найбільше мені вдалося...
- Для мене було складно (*легко*) ...

3. Домашнє завдання

Вчитися виразно читати казку В. Сухомлинського «Хлопчик і Дзвіночок Конвалії» (с. 117).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 100. ПОРІВНЯННЯ-ОБРАЗ. АНАТОЛІЙ КАМІНЧУК «УКРАЇНСЬКА ПИСАНКА»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з творами для дітей Анатолія Камінчука, з деякими фактами його біографії; навчати бачити у творі порівняння, визначати настрій, спостерігати за римами; розширити знання дітей про великодні свята і традиції; розвивати зв'язне мовлення учнів, образне мислення, творчу уяву, фантазію; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов до рідної землі, художнього слова, повагу до народних традицій;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Анатолія Камінчука, збірки його творів, малюнки великодніх писанок, символів, відео «Музей "Писанка"» в м. Коломия» (<https://youtu.be/qNbx1JiekI>), роздруковані аркуші з розмальовками різноманітних писанок (по одній), кольорові олівці, фломастери.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Знову день почався, діти,
Всі зібрались на урок.
Тож пора нам поспішити —
Кличе в подорож дзвінок.
Сьогодні в нас урок звичайний,
Та вчить багато нас чого.
Хай буде він для нас повчальний!
За це подякуєм йому!

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Очікування від уроку»

— Наш урок проведемо напередодні Великодніх свят. Яким ви його бачите? Чого від нього очікуєте?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Фонетична зарядка.

- Як гарчить собака?
- Як шипить гусак?
- Як виє вовк?
- Як цокає годинник?
- Як дме вітер?
- Як шипить змія?
- Як шелестить листя?

2) Робота над скоромовкою.

Шило шубку Шурі шило,
Шовком, шерстю, шви обшило.
Вийшла шубка прехороша
Нашій Шурі на порошу.

2. Вправа на розширення кута зору

— Дивлячись тільки на крапочки по центру піраміди, читайте і вимовляйте слова.

МИ	•	ЛО
ЛИ	•	МОН
МА	•	ШИНА
БЕ	•	РЕГ
КАЗ	•	КА

КА	•	ЛИНА
НА	•	УКА
КО	•	ЛОС
КА	•	ВУН
ОСИ	•	КА

— Назвіть слова, що запам'ятали.

3. Відгадування загадки. Актуалізація життєвого досвіду дітей

- Писанки розмалювали,
Паски добрі напекли.
Хату гарно всю прибрали
Якого свята чекаєм ми? (*Великодня.*)

— Що вам відомо про це свято? Коли його святкуємо? Із чим воно пов'язано?

— Які традиції святкування вам відомі? Яких ви дотримуєте у родині?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми ознайомимося із віршем Анатолія Камінчука, присвяченим цьому чудовому святу. Але спочатку познайомимося із самим автором.

5. Інформація про Анатолія Камінчука (для вчителя)

Анатолій Камінчук народився 1939 року в Києві в сім'ї службовця. Коли почалася війна, його батько Семен Камінчук пішов на фронт, а мати, Марина Федорівна, разом із сином переїхала у село Луб'янка до свого батька Федора Івановича Петренка. Тут і зростав майбутній поет. Тут він закінчив школу, тут у десятому класі написав перші вірші та видав їх у районній газеті. Згодом друкувався і в інших газетах, а 1958 року «Київська правда» подала велику добірку віршів поета-початківця з передмовою Платона Воронька.

Анатолій Камінчук видав понад десять збірок віршів для дітей. Окремі вірші поета перекладено російською, молдовською, азербайджанською та польською мовами.

6. Робота із заголовком. Актуалізація життєвого досвіду дітей

— Прочитайте назву вірша, що ми будемо читати. Якщо заголовок не надрукований, назву твору дають за першим рядочком.

— Що таке писанка?

— Коли створюють писанки? До якого свята?

— Хто з вас уже розписував писанки або виготовляв крашанки, дряпанки?

— Як гадаєте, чому автор акцентує на словосполученні *українська писанка*?

— Мистецтво декорувати яйця з'явилося дуже давно і відомо у багатьох народів. Але саме в Україні цей вид мистецтва набув такого поширення. У місті Коломия Івано-Франківської області створено Музей писанкового розпису. В його колекції понад 6000 писанок з різних регіонів України та країн світу. Серед експонатів музею є також писанки з підписами відомих політичних діячів України. Здійснімо віртуальну мандрівку до нього!

7. Перегляд відеофільму «Музей "Писанка" в м. Коломия»

8. «Зразкове читання»: виразне читання вірша заздалегідь підготовленим учнем (с. 118)

9. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобався вам вірш? Чим саме? Що вас вразило?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів, якщо такі були.
- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

писанка	дитяча
пісенька	бабусина
казка	українська
ласка	матусина
віконце	розмалюю

- Знайдіть і прочитайте пестливі слова.
- Знайдіть і прочитайте пари слів, що римуються.

Фізкультхвилинка

Наші ручки: раз, два, три!
Наші ніжки: раз, два, три!
На носок, на каблучок.
Руку вліво, руку вправо:
Потанцюймо гопачок.
Раз — присіли, два — присіли,
Гарний настрій — добре всім.
Покружляли, повертілись
Й тихо всі за парти сіли.

10. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Вправа «Бджілки»: напівголосне читання тексту учнями вголос.

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом вірша з елементами вибіркового читання.
 - Від імені кого ведеться розповідь у вірші?
 - Чим зайнята дитина?
 - З яким настроєм вона розмальовує писанку?
 - Прочитайте порівняння, які використав автор. Як ви їх розумієте?
 - Якими візерунками прикрашає дитина писанку? Прочитайте.
 - На що буде схожа розмальована писанка?
- Робота в парах. Читання у спосіб «Причеп».
- Виразне читання вголос вірша Анатолія Камінчука «Українська писанка» учнями.

11. Робота за картиною Наталі Бендус-Петровської «Великдень». Стратегія «Входження в картину»

- Розгляньте репродукцію картини. Що зображено на першому плані картини?
- Що лежить на столі? Назвіть, що ви бачите.
- До якого свята накрито стіл?
- Що ще на картині підтверджує цю думку?
- Що знаходиться поблизу столу? Що робить дівчинка?
- Чие зображення ми бачимо на стіні? Що ще оточує дівчинку?
- Що бачимо за вікном? (*Місто, багатоповерхівки.*) Який день зображено? (*Ясний, сонячний.*)

Чому створюється таке враження?

- Які кольори переважають у картині?
- Який настрій вони створюють?
- Яку назву ви б дали цій картині?
- Цю картину створила художниця, ілюстраторка дитячих книг Наталя Бендус-Петровська. Як бачите, вона так і назвала свою роботу «Великдень».

Фізкультхвилинка для оченят

Наші очі працювали,
Відпочинку ще не мали.
Тож роботу припиняємо
Й оченята закриваємо.

Зараз буду рахувати,
А ви будете моргати.
Раз, два, три, чотири, п'ять.
Можна очі відкривать.

12. Робота в групах. Складання розповіді про великодні свята

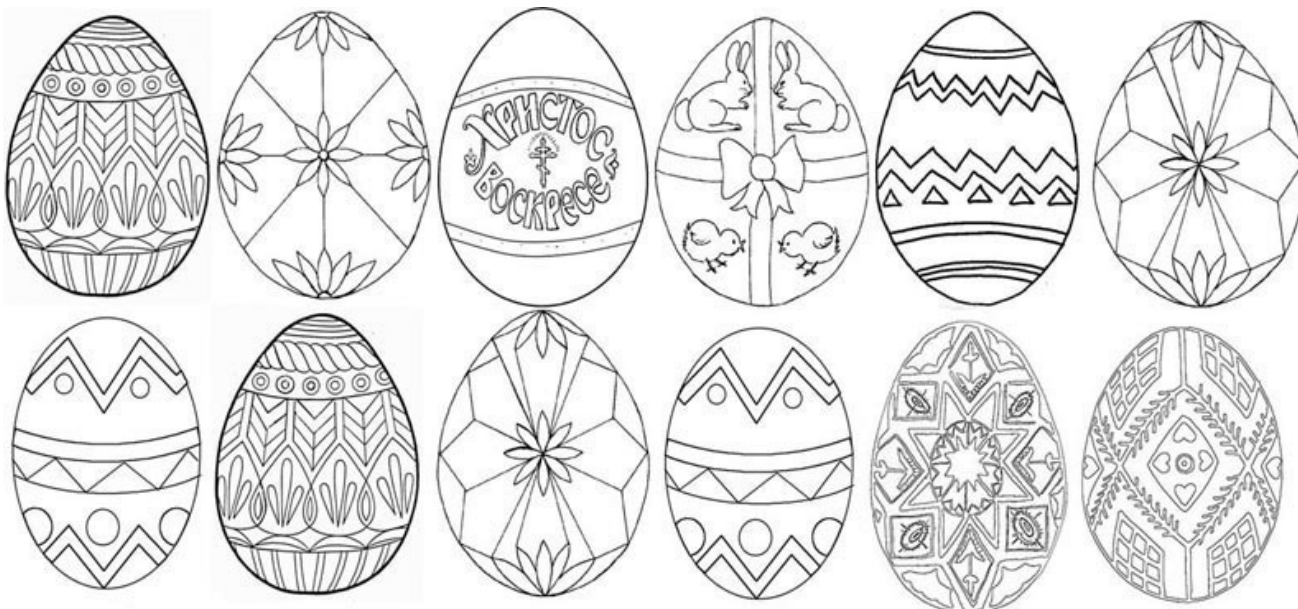
— Складіть розповідь про великодні свята, використовуючи вислови (с. 118).
Презентація роботи груп.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- Сьогодні мені вдалося...
- Найцікавішим для мене було...
- Мені здалося складним...

2. Вправа «Маленькі писанкарі»

— Напередодні великодніх свят потренуємося розфарбовувати писанки.

3. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш Анатолія Камінчука (с. 118).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 101. ПОЧУТТЯ ЛЮБОВІ. ВОЛОДИМИР ЛУЧУК «ТІЛЬКИ МАМА»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з творами українського поета Володимира Лучука; привернути увагу до мови його творів, спонукати бажання її зрозуміти; ознайомити із традицією святкування Дня матері; удосконалювати навички свідомого виразного читання віршованих творів; формувати вміння аналізувати, узагальнювати, робити висновки з прочитаного; розвивати зв'язне мовлення учнів, образне мислення, творчу уяву, фантазію; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати почуття любові та пошани до матері;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Володимира Лучука, збірки його творів, конверти із завданнями для груп («розсіпанки» прислів'їв).

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Клас готовий працювати? (Так.)
Вчасно руку піднімати? (Так.)
Вміло в групах працювати? (Так.)
На питання відповідати? (Так.)
Дзвінок до роботи уже кличе нас.
Країною знань мандрувати нам час.
Працюймо завзято і дружно усі,
Щоб всі молодцями були у кінці.

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Дерево успіху»

— На нашій дошці росте дерево успіху. Щоб бути успішним на уроці, візьміть із собою те, що потрібно саме вам. (На дереві на плодах зазначено слова: *кмітливість, впевненість, мудрість, самодисципліна, терпіння тощо.*) І починаймо працювати!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Звуконаслідувальні вправи.

— Уявіть, що ви чуєте у лісі, відтворіть звуками.

Вітерець у лісі шелестить — ш-ш-ш.
Прилетів і задзижчав жук — ж-ж-ж.
Заспівав комарик — з-з-з.
Пролетів птах, змахуючи крилами — шух-шух.
Запихкав їжачок — пх-пх-пх.
Дзюркоче вода у струмочку — дз-дз-дз.

2) Робота над скоромовкою.

Сидів горобець на сосні, —
Заснув — і упав уві сні.

Якби не упав уві сні.
Сидів би він ще на сосні.

2. Вправа «Числа в словах»

— Прочитайте стовпчики слів на одному диханні. Знайдіть, яке число заховалося у кожному слові.

смородина	електрик	гетри
відвага	цитрина	вісім
відвар	транзистор	стрибун

3. Вправа «Будівельники»

— Побудуйте слова за схемою.

Най... ша

(Найніжніша, найдобріша, найрідніша, найкраща, ...)

— Про кого ми б могли сказати такі слова?

4. Робота над загадкою. Вступне слово вчителя

— А про кого йдеться у цій загадці?

- Знаю я слово — у цілому світі
Краще й тепліше від сонця і квітів.
Слово те пестить, голубить і гріє,
В душу дитячу вселяє надії. (Мама.)

— Мама... Це перше слово, що з радісною усмішкою вимовляє дитина. Мама — це слово, яке найчастіше повторює людина в хвилини страждання і горя. Мама — найдорожча, найрідніша, найласкавіша. Скільки б людині не виповнилося років — 5 чи 50 — їй завжди потрібна мама.

У місяць, коли мати-природа вдягає свою доньку Землю в пишне вбрання весняних квітів і трав, люди висловлюють подяку матерям і відзначають День матері.

Це міжнародне свято. А історія свята така. 1908 року молода американка Анна Джервіс із Філадельфії ініціювала вшанувати матерів у пам'ять про свою маму, яка передчасно померла. 1910 року штат Вірджинія першим визнав День матері. В Україні офіційно його відзначають щорічно, починаючи з 2000 року, другої неділі травня.

5. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми будемо читати твір про найдорожчу людину в світі — маму, написаний відомим українським поетом Володимиром Лучуком.

6. Додаткова інформація про поета

Володимир Лучук народився 27 серпня 1934 року в селі Матче на Волині (*тепер Польща*). Зростає хлопчик серед працюючого люду і сам був роботящим. Радів, коли його хвалили за щось добре зроблене чи вивчене, а то й за вигадане...

Після закінчення середньої школи здібний юнак, закоханий в українську поезію, подався здобувати вищу освіту до Львівського університету. Вірші почав друкувати ще студентом. Головні риси його характеру — доброта та довір'я до людей. Свою першу збірку поезій він назвав так промовисто — «Довір'я».

Володимир Іванович зібрав чи не найбільшу і найповнішу бібліотеку поетичних збірок, виданих в Україні. Тісна творча дружба єднала його з літераторами Білорусі, Польщі, Чехії, Словаччини, Німеччини. Володимир Лучук відомий також як перекладач і дитячий поет. Дітей він дуже любив.

Володимир Лучук раптово помер у потягу, коли їхав зі Львова до Києва. Йому було лише 58 років. Похований у Львові на Личаківському цвинтарі.

7. Робота із заголовком та ілюстрацією (с. 119)

— Розгляньте малюнок. Хто його створив? Що на ньому зображено?

— Прочитайте, як юний художник назвав свій малюнок («Рідна мати моя» — на малюнку підпис). Тобто хто намальований художником?

— Чи можна було б здогадатися, що це мама і дитина? За якими ознаками?

— Прочитайте назву вірша. Про що йтиметься, на вашу думку? Що може робити тільки мама?

8. Виразне читання вірша Володимира Лучука «Тільки мама» вчителем (с. 119)

9. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобався вам вірш? Чим саме?
- Що здивувало, захопило?
- Чи справдилися ваші передбачення?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів, якщо такі були.
- Читання «луною» стовпчиків слів за учнем, який гарно читає.

ковзанка	лагідно
збудить	сніданок
сварити	дитину
вставати	до зірок

- Знайдіть і прочитайте слова, що вказують на дію предмета.
- Знайдіть і прочитайте слова, що називають предмет.
- Знайдіть і прочитайте слово, у якому букв більше, ніж звуків.

Фізкультхвилинка

По долині ми гуляєм,
Фізкультхвилинку починаєм.
Справа — ліс, а зліва — поле,
Унизу іскриться море.
В небі сонечко сіяє
І з нами промовляє.
Раз, два, три, чотири, п'ять.
Будем дружними зростать.
Дуже добре будем вчитись,
Вдома, в школі не лінитись.

10. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя».

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом вірша.
 - Хто є дійовими персонажами цього вірша? Від імені кого ведеться розповідь?
 - З яким почуттям мама запитує дитину, будить, навіть сварить? Чому?
 - Мама лагідно повчає дитину? А чи завжди лагідно і спокійно розмовляєте ви з мамою? Яка інтонація ваших розмов з мамою?
 - Доберіть синоніми до слова *лагідно*. (*Ніжно, ласкаво, доброзичливо, приязно, дружньо...*)
 - Вправа «Знайди рими».
 - Знайдіть і прочитайте рими, що зустрічаються у вірші.
 - Вправа «Пошуковці».
 - Виберіть слова, що відповідають на подані питання.
Спитати (*як?*) ...;
Піду (*куди?*) ...;
Літаю (*куди?*) ...;
З'їм (*як?*) ...;
Літаю (*коли?*) ...
 - Скільки разів зустрічається у вірші слово *мама*, ураховуючи заголовок? (4.)
 - Робота в парах. Читання за ролями.
 - Підготуйтеся виразно читати вірш за ролями відповідно до партитури тексту.
- #### 3) Виразне читання вірша за ролями.

11. Робота в групах. Робота над прислів'ями

— Українці віддавна шанували і поважали жінку-матір. Це ми можемо побачити у прислів'ях. З розсіпанок утворіть прислів'я, поясніть, як ви його розумієте.

I група

При	тепло,	матері	сонці	добре.	а біля

II група

радіє	весні,	Пташка	а дитя —	матері.

III група

болить	а у матері	голова,	серце.	У дитини

IV група

краще	Серце	матері	сонця	гріє.

V група

й неньці,	як	в честі.	дитина	Любо

VI група

біленька.	рідненька,	сорочка	Як мати	то й

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Робота в групах. Вправа «Сенкан»

— Складіть сенкан до слова *мама*.

(Наприклад:

Мама.

Мила, рідна.

Любить, вірить, турбується.

Сидить і думає про діточок.

Матінко любя!)

2. Рефлексія. Вправа «Незакінчені речення»

- Я вперше дізнався/дізналася...
- Мені було цікаво...
- Найбільше сподобалося...

3. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш (с. 119).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 102. ПОЕТИЧНІ КАРТИНИ ПРИРОДИ. ПОРІВНЯННЯ-ОБРАЗ. ЛЕСЯ УКРАЇНКА «НА ЗЕЛЕНОМУ ГОРБОЧКУ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжувати ознайомлення учнів з творами великої української поетеси Лесі Українки; навчати дітей помічати красу і неповторність природи, сприймати змальовані словами образи рідної землі у віршованих текстах; формувати вміння бачити прекрасне в навколишньому світі; удосконалювати вміння читати твори, передаючи голосом мелодійність поезії, захоплення красою; удосконалювати навички свідомого виразного читання віршованих творів; розвивати зв'язне мовлення, пам'ять, увагу, творчу уяву, спостережливість; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов до природи, до рідного краю;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Лесі Українки, збірки її творів, аудіозапис пісні «На зеленому горбочку» (муз. Б. Фільц, сл. Лесі Українки), відеозапис акторського читання вірша «На зеленому горбочку» (спецпроект «Леся Українка — дітям», читає актор Ігор Воробіюв (https://youtu.be/xtymc_bHX1o?list=PLJsM_752LpLJYUwOsZ9LFVAEW-K6q7YTy)).

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, природнича, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

От і знову дзвінок лунає,
Мелодійно і срібно звучить.
Він до класу дітей закликає,
Щоб успішно вас знову вчить.

Підросли ви всі й зміцніли,
І цікавістю очі горять.
Дай нам, Боже, здоров'я й сили,
Щоб багато нового пізнати!

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Тепло долоньок»

— Діти, потріть свої долоньки і відчуйте тепло. Подаруйте усмішку та тепло своїх долоньок одне одному.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальні вправи і мовленнєва зарядка.

- Нюхаємо квіточку.
- Гасимо свічку.
- Гріємо долоньки.
- Як шумлять дерева в лісі?
- Як гуде жук?
- А комарик, що летить, як гудить?
- Як запросимо тишу в клас?

2) Робота над чистомовкою.

— Додайте останні слова так, щоб утворилась рима.

Ра-ра-ра, ра-ра-ра —
Розпочалась весела... (гра).

Ру-ру-ру, ру-ру-ру —
Ми продовжуємо... (гру).

Ри-ри-ри, ри-ри-ри —
З полиці книжечку... (бери).

Рі-рі-рі, рі-рі-рі —
На гілках сіли... (снігурі).

2. Вправа «Утвори нове слово».

— Від поданих слів утворить нове слово, замінивши тільки першу букву.

Рій → ...	мир → ...	ніч → ...
сорт → ...	рак → ...	гора → ...

3. Актуалізація опорних фонових знань дітей

— Послухайте уривок з вірша, присвяченого відомій українській поетесі. Про кого у ньому йдеться?

Ти себе Українкою звала.
І чи краще знайти ім'я
тій, що радістю в муках сіяла,
як Вітчизна велика твоя!
М. Рильський

— Що вам відомо про життя поетеси? (Під час відповідей демонстрація портрета, збірок поетеси.)

— Які твори поетеси ви читали?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— На сьогоднішньому уроці ми знову зустрінемося із Лесею Українкою та її твором. Під час читання ми будемо розмірковувати, уявляти, придивлятися, прислухатися і розголошувати таємниці поезії Лесі Українки.

5. Робота із заголовком та малюнком (с. 119)

— Прочитайте назву вірша. Про що ми можемо дізнатися за назвою? (Про місце подій.)

— Розгляньте малюнок. Що на ньому зображено?

— Які фарби переважають? Який настрій створює малюнок?

6. Слухання вірша Лесі Українки «На зеленому горбочку» в акторському виконанні

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобався вам вірш? Що вас вразило? здивувало?

— Яку картину уявляли, слухаючи вірш?

2) Словникова робота.

Читання «луною» учнем, який гарно читає.

горбочку	маленькая	притулилася
садочку	білої	виглядати
дитинка	зеленому	засвітило
хатинки	вишневому	звеселило

— Що спільного у звучанні слів першого стовпчика? (Пестливі, лагідні слова.)

— Що означають слова другого стовпчика? третього?

Фізкультхвилинка

Встаньте, діти, усміхніться,
Землі рідній поклоніться.
І до сонця дотягніться.
Веретенцем покрутіться.
Потанцюйте, пострибайте,
Рухи дружно повторяйте.
Раз — присядьте, два — присядьте
І за парти тихо сядьте.

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Вправа «Бджілки»: напівголосне читання учнями.

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом вірша з елементами вибіркового читання.
 - Що описує поетеса у вірші?
 - Як називаються такі вірші, що описують картини природи? (*Пейзажні*.)
 - Де знаходиться хатинка? Прочитайте.
 - З ким авторка порівнює хатинку? Що передає це порівняння?
 - Хто вийшов до хатинки?
 - З ким Леся Українка порівнює сонце?
 - Як сонечко змінило хатку? Доведіть словами вірша.
 - Як поетеса ставиться до хатки? Які слова свідчать про це? Прочитайте.
 - Виберіть і прочитайте пестливі слова, що є у вірші. Про що свідчать ці слова?
 - Яким настроєм пронизаний цей вірш?
- Читання у спосіб «Дощик».
- Вправа «Знайди рими».
 - Виберіть і прочитайте рими, що використала поетеса.
- Вправа «Утвори пару».
 - Поедняйте слова першого і другого стовпчиків, утворивши пари слів, які зустрічалися у вірші.

Прочитайте ці пари.

Фізкультхвилинка для оченят

Вправи для профілактики порушень зору

- Замруживши ліве око, правим «напишіть» непарні числа від 1 до 9. Замруживши праве око, лівим «напишіть» парні числа від 2 до 10.
- «Намалюйте» очима пружинку з 6 витків ліворуч і праворуч.
- «Намалюйте» очима геометричні фігури (*коло, квадрат, трикутник*) спочатку за годинниковою стрілкою, а потім — проти.
- Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя».
 - Підготуйтеся до виразного читання вірша вголос. Намагайтеся передати замилювання описаною картиною.
- Виразне читання вірша учнями вголос.

9. Прослуховування аудіозапису пісні «На зеленому горбочку» (муз. Б. Фільц)

— Чи відповідає настрій пісні настрою, що створює вірш?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- Сьогодні на уроці я дізнався/дізналася...
- Найбільше мені сподобалося...
- Я вчився/вчилася...

2. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш Лесі Українки (с. 119).

За бажанням намалювати описаний у вірші пейзаж фарбами.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 103. ЩО ТАКЕ МИР? ТЕТЯНА МАЙДАНОВИЧ «ЩО ТАКЕ МИР»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширити знання учнів про важливість миру на землі; ознайомити їх із твором Тетяни Майданович, з деякими фактами її біографії; удосконалювати читацькі вміння і навички; розвивати зв'язне мовлення, образне мислення, творчу уяву, фантазію; збагачувати лексичний запас учнів; формувати гуманний світогляд, потребу зробити свій внесок у збереження миру на Землі; виховувати любов до рідної землі, до свого народу та повагу до інших людей;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Тетяни Майданович, збірка «Країна Українія» (або зображення її обкладинки), зображення голуба звичайного і білого голуба — символу миру, картки зі словами для вправи «Блискавка», аркуші для виготовлення голубів, олівці, ножиці.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, природнича, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Доброго ранку, сонце і вітер!
Доброго ранку, ліси і поля!
Доброго ранку, плането Земля!
А всім присутнім
Зичимо здоров'я і добра!
А тепер до роботи
Братись пора!

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Самоналаштування»

— Покладіть руки на парту, заплющте оченята і промовляйте за мною:

Я зможу сьогодні добре працювати на уроці.

Я — творча особистість.

Я бажаю собі і всім однокласниками успіхів на уроці.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Фонетична зарядка.

- Поплямкали губками.
- Поклацали зубками.
- Посичали гускою: с-с-с-с-с.
- Подзижчали комариком: дз-з-з-з-з-з.
- Подирчали трактором: др-р-р, др-р-р, др-р-р.

2) Робота над скоромовкою.

Якось повз колючий тато,
На спині він ніс багато:
Лист, ожину, два грибочки
Для маленького синочка.

«Їж, мій любий хлоп'ячок!», —
Вмовляє сина їжачок.

2. Гра «Заверши речення»

— Доповніть кожне речення словом із протилежним значенням.

У лісі ростуть дерева товсті й...

Річки бувають глибокі й...

Улітку дні довгі, а взимку...

Вночі на вулиці темно, а вдень ...

Коли йдеш із другом, то довга дорога здається ...

3. Робота над загадкою. Актуалізація життєвого досвіду дітей

- Невеличка, сніжно-біла,
Що її в небесну шир
Люди радісно пускають,
Сповістити всіх про мир.
Кожний з нас цю пташку знає,
Її назву відгадає. (Голуб.)

(Демонстрування малюнка.)

— За якими ознаками ви впізнали голуба?

— Що вам про нього відомо? Що це за птах? Де він мешкає? Які його звички?

— Які легенди чи перекази про голуба ви чули?

4. Слово вчителя

— З давніх-давен голуб уважався символом миру.

За легендою, голубки богині кохання Венери змостили гніздо в шоломі бога війни Марса. Він, щоб не руйнувати пташиної оселі, відмовився від військових дій, через які могло б загинути багато людей.

У квітні 1949 року в Парижі та Празі одночасно відбувся перший Всесвітній конгрес прихильників миру. Потрібна була емблема, завдяки якій слово «мир» стане зрозумілим кожній людині на планеті. За допомогою звернулися до геніального іспанського художника, великого Пабло Пікассо. Емблема була намальована — це був білий голуб, який ніс у дзьобі оливкову гілку. Голуб — прагнення до польоту, свободи, миру. Білий колір — символ чистоти, чесноти, радості. Оливкова гілка — символ перемоги, миру та примирення. (Демонстрування зображення голуба — символу миру.)

1982 року Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй проголосила 21 вересня Міжнародним днем миру. Цей день закликає людей не тільки замислитися про мир, але й зробити щось заради нього.

А для нас, українців, мир дуже важливий. Ще декілька років тому ми й гадки не мали, що хтось чи щось може порушити наше щасливе життя, що слово «мир» набуде такого великого, цінного і бажаного значення.

5. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми ознайомимося із віршем української поетеси, літературознавця, мовознавця Тетяни Майданович, присвяченим цьому поняттю. Але спочатку — декілька слів про автора.

6. Інформація про Тетяну Майданович (для вчителя)

Тетяна Василівна Майданович народилася 18 квітня 1957 року на Житомирщині в селянській сім'ї. Закінчила філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка та аспірантуру Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні.

Працювала вихователькою дитячого садка, літературним консультантом газети «Молода гвардія», науковим співробітником Інституту української мови НАНУ, заступником головного редактора. Нині — головний редактор, заступник директора видавництва «Криниця».

У творчому доробку Тетяни Майданович вже понад десяток поетичних збірок та прозових книжок, сповнених любові до людей, до рідної мови, Батьківщини. Вона пише про дорослі та серйозні речі для наймолодших читачів.

За книжку «Країна Українія» Тетяну Майданович висунуто на присудження премії імені Лесі Українки за твори для дітей та юнацтва. З віршем саме з цієї збірки ми й ознайомимося.

7. Робота із заголовком (с. 120). Актуалізація життєвого досвіду дітей

— Прочитайте назву вірша, який ми будемо читати.

— Як ви розумієте значення слова *мир*?

8. Виразне читання вірша вчителем

9. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту

— Чи сподобався вам вірш? Чим саме? Що вас вразило, здивувало?

— Чи погоджуєтеся ви з такою відповіддю?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.

Набакир — з нахилом набік, зсунувши на одне вухо (так говорять переважно про головний убір).

- Читання «Блискавка»: *хлопчик, в беретик, набакир, плакати, пригортає, веселе, міцно, життя.*
— Які слова запам'ятали? Яке слово було першим? останнім?

Фізкультхвилинка

Ось іде до нас весна.

Все навколо ожива:

Підсніжники прокидаються,

(Потягнутися.)

Проліски посміхаються,

(Посміхнутися.)

Пташки прилітають,

(Махають руками, як крилами.)

Діти вибігають,

(Біг на місці.)

На луках стрибають.

(Стрибки.)

10. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Вправа «Рибки»: мовчазне читання вірша учнями.

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом вірша з елементами вибіркового читання.
— Хто є дійовими особами вірша?
— Чим зацікавився хлопчик?
— Яку відповідь дала мама? Прочитайте.
- Робота в парах. Підготовка до читання за ролями.
— Зверніть увагу на розділові знаки в кінці речень. Під час читання передайте голосом відповідну інтонацію.
- Виразне читання вголос вірша Тетяни Майданович «Що таке мир» за ролями.

11. Робота за фотоілюстрацією мурала Міядзакі Кенсуке «Рукавичка» миру». Стратегія «Входження в картину»

— Що означає слово *мурал*? Прочитайте.

— Чи бачили ви мурали на вулицях вашого міста? Де саме?

— Розгляньте фотоілюстрацію мурала. Що ви бачите в центрі зображення?

— Хто перебуває всередині рукавички? Скільки там людей?

— Де знаходиться рукавичка? Що її оточує?

— Які символи миру можна побачити?

— А які символи України — і народні, і державні — можна роздивитися?

- Які кольори переважають у картині?
- Який настрій вони створюють?
- Яку назву ви б дали цій картині?

— Цей мурал на фасаді Маріупольської школи № 68 створив японський художник Кенсуке Міядзакі із командою японських майстрів. Саме цю школу вибрали тому, що вона постраждала 2015 року під час обстрілу.

За основу Кенсуке Міядзакі взяв українську народну казку, добре відому і в Японії, щоправда, всередині рукавички не лісові звірі, а люди. За задумом автора, мурал символізує місто, яке стало прихистком для переселенців, які залишили свої домівки на сході України через російську агресію. Крім професіоналів розписували мурал і діти-переселенці та мешканці Маріуполя.

Фізкультхвилинка для оченят

Сплять маленькі совенята.
 Раз! — розкрили оченята.
 Подивилися навколо.
 Потім вгору і додолу.
 Оченята — блим, блим, блим!
 Відпочити треба їм!
 Вправо, вліво оченята
 Повертали совенята.
 Совенята будуть спати,
 А ми будемо читати.

12. Обмін думками «Що ми можемо зробити для того, аби був мир?»

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Виготовлення листа «Голуб миру»

- Обведіть олівцем на папері свою долоньку.
- Домалюйте отриману долоньку так, щоб зображення стало схожим на голуба.
- На звороті напишіть побажання добра, здоров'я та миру всім людям.

2. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- Мир для мене — це...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 104. ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** узагальнити й систематизувати знання з вивченого розділу; формувати вміння аналізувати, систематизувати, висловлювати оцінні судження; удосконалювати читацькі вміння; навчати відчувати образність художнього слова; розвивати образну уяву, мислення, спостережливість, творчі здібності, зв'язне мовлення учнів; збагачувати лексичний запас; зацікавити до читання літературних творів, вивчення мовних явищ; виховувати любов до рідної мови, художнього слова, здатність помічати красу навколишнього світу;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії; зосереджуватися на виконанні завдань; контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіння позитивними навичками спілкування, вміння налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію, знаходити у тексті конкретні відомості;
 - здоров'язбережувальної:* розпізнавати правильне і неправильне сидіння за партою, дотримувати правильного;
 - загальнокультурної:* дотримувати правил поведінки на уроці;
 - соціальної/громадянської:* співпрацювати в парі, групі, планувати взаємодію з учасником спільної діяльності.

Обладнання: макет картин, картки із завданнями, кошик (або його макет) із запитаннями, цеглинки конструктора, картки із ключовими словами.

Тип уроку: урок закріплення знань, формування вмінь та навичок.

Форма проведення: урок-галерея.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, природнича, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

«Доброго ранку і доброго дня!» —
Говорите ви і говорю вам я.
Хай плескають ручки, хай тупають ніжки,
Працюють голівки і сяють усмішки.
«Доброго ранку і доброго дня!» —
Бажаєте ви і бажаю вам я.
Доброго ранку, сонце привітне!
Доброго ранку, небо блакитне!
Доброго ранку, пташки в вишині!
Доброго ранку, тобі і мені!

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Очікування»

— Яким ви бачите наш урок? (*Цікавим, веселим, пізнавальним...*)

— А зробити його таким можемо ми самі. Тож уперед!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Фонетичні загадки.

- Як мукає корова?
- Як дзижчить джміль?
- Як співають комарик?
- Як співають пісеньку без слів?
- Як поганяють коня?
- Як пищать пташенята?
- Як гарчить собака?
- Як шипить гусак?

2) Робота над скоромовкою.

У калюжі вужик жив,
З жирной жабой не дружив,
Жабка його ображала:
«В тебе, вуж, немає жала!»

— Вимову якого звука тренує ця скоромовка?

2. Вправа «Конструювання фраз»

— З'єднайте пари слів за допомогою прийменника або запитань відмінків.

Пиріг — капуста (*пиріг із капустою, капуста для пирога тощо*).

Палац — море (*палац біля моря, море палаців...*).

Літати — птах (*птах літає, літати, як птах, літати на птаху...*).

Пригода — комаха (*пригода комахи, пригода з комахою...*).

Сир — лисиця (*сир у лисиці, лисиця із сиром...*).

3. Мотивація навчальної діяльності

— Послухайте вірш і скажіть, чому він присвячений, про яку пору року в ньому йдеться.

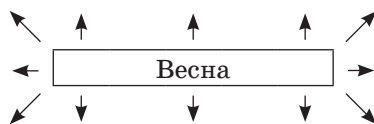
Уже в дітей порожевіли личка,
Уже дощем надихалась рілля.
І скрізь трава,
Травиченька,
Травичка!
І сонце сипле квіти,
Як з бриля!

Ліна Костенко

— Так, йдеться про весну. А чому зробили такий висновок? Які слова вам це підказали?

4. Вправа «Асоціації»

— З чим асоціюєте слово *весна*? Доповніть тематичну павутинку.

5. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми завершуємо вивчення розділу «Надійшла весна прекрасна...», пригадаємо вивчені твори, перевіримо свої досягнення, а для цього ми завітаємо до картинної галереї, створимо залу і наповнимо її власними картинами.

6. Картина перша «Народні пісні»

1) Вправа «Мікрофон».

— Які українські народні пісні, присвячені весні ми читали?

— Чому про весну говорять, що вона «днем красна»?

— Що принесла весна із собою?

2) Робота в парах. Вправа «Порушена послідовність».

— Відновіть послідовність рядків пісеньки.

Ой весна, весна — днем красна, (1)
Принесла я вам літечко, (3)
що ти нам, весно, принесла? (2)
щоб родилось житечко. (4)
ще й озимая пшениця, (5)
щоб квітчались діточки. (8)
і усякая пшениця, (6)
ще й чарівні квіточки, (7)

3) Конкурс читців.

— Розкажіть напам'ять або проспівайте пісеньку «Ой весна, весна...». Після виконання завдання і перевірки учні вивішують першу картину.

7. Картина друга «Весна в поезії»

— Ми ознайомилися не тільки з народними піснями, але й з авторськими віршами. Впізнайте назву твору і його автора за рядками.

1) Вікторина «Впізнай вірш».

- Гуляє з мамою хлопчик
В беретик набакир.
Читає весняні плакати. («Що таке мир», Тетяна Майданович.)
- В снах літаю до зірок...
— Час вставати, сину... —
Тільки мама збудить так
Лагідно дитину. («Тільки мама», Володимир Лучук.)
- Борсаються бідні шпаченята,
Як його зарадити біді?
Кліпають із пільми оченята:
— Випадемо, татку, що тоді? («Перекинута шпаківня», Ліна Костенко.)
- І до білої хатинки,
Немов мати до дитинки,
Вийшло сонце, засвітило
І хатинку звеселило. («На зеленому горбочку», Леся Українка.)
- Зацвіли луги, діброви,
Повно гомону, розмови
І пісень в чагарнику. («Надійшла весна прекрасна», Іван Франко.)
- Сяду собі скраечку
І розмалюю яєчко,
Хрестик, зоря, віконце,
І стане воно, мов сонце. («Українська писанка», Анатолій Камінчук.)

2) Робота в групах. «Кошик запитань».

— Весна приготувала для вас запитання за прочитаними творами. Оберіть представника від групи. Він витягне з кошика запитання, група дасть на нього відповідь. Якщо, на жаль, відповідь була не правильна, інша група може дати відповідь.

- Слова з якого вірша стали назвою розділу? («Надійшла весна прекрасна», Іван Франко.)
 - Чому про весну сказано, що вона многоцвітна?
 - Чому українці вважають писанки оберегами рідної оселі та життя?
 - Чому перекинулася шпаківня у творі Ліни Костенко? До чого може призвести така недбалість?
 - У якому з віршів ідеться про символ великого весняного свята? Що це за символ і яке це свято?
 - Коли в Україні святкують День матері? Який з творів можна присвятити цьому дню?
- Після виконання завдання учні вивішують другу картину.

Фізкультхвилинка

Ми — берізки і кленці.
В нас тоненькі стовбурці.
Ми в стрункі стаєм рядки,
Виправляєм гілочки.
Ледь зіп'ялись з корінців,
Дістаємо промінців.
Ми стискаєм їх вогонь
В зелені своїх долонь.
Хилять свіжі вітерці
Вліво — вправо стовбурці.
Ще й верхівки кожен ряд
Нахили вперед-назад.

(Діти підводяться.)

(Руки вперед, в сторони.)

(Потягування.)

(Вправи для кистей рук.)

(Нахили тулуба.)

(Вправи для шиї.)

8. Картина третя «Весна у прозових творах»

1) «Мозковий штурм».

— Як називається оповідання, у якому йдеться про життя лісових мешканців ранньої весни? («Весна іде».)

— Хто автор цього оповідання? (Олександр Копиленко.)

— У якому творі хлопчик хотів, але не зірвав конвалію? Чому? («Хлопчик і Дзвіночок Конвалії».)

— Хто автор цього твору? (Василь Сухомлинський.)

2) Гра «Вірю — не вірю».

— Послухайте твердження. Якщо ви вірите у те, що сказано, підніміть цеглинку зеленого кольору, якщо не вірите — червоного кольору.

- Чи вірите ви, що у березні до нас прилітають шпаки?
- Чи вірите ви, що зяблики та жайворонки прилітають до нас у травні?
- Чи вірите ви, що квіти мати-й-мачухи зацвітають останніми?
- Чи вірите ви, що квітка-сон «одягає пухнасту шубу»?
- Чи вірите ви, що день дорівнює ночі 1 березня?

3) Переказ оповідання за ключовими словами.

— За ключовими словами впізнайте твір і його автора.

— Розкажіть текст, зважаючи на ключові слова.

Прийшла...

Із землі виткнулась...

І ось на світанку...

Дзвіночок побачив ...

Він не міг відвести очей ..., простягнув ...

Навіщо..?

Подивився ... Вона була схожа ...

Хлопчик відчував, але ...

Він стояв, ...

— Рости, Дзвіночку, — ...

— От ми створили ще одну картину.

Фізкультхвилинка для оченят

Оченята працювали,
Відпочинку ще не мали.
Тож роботу припиняємо
Й оченята закриваємо.
Зараз буду рахувати,
А ви будете моргати.
Раз, два, три чотири, п'ять.
Можна очі відкривать.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Бесіда

- Перегляньте нашу галерею.
- Скільки картин ми сьогодні там виставили?
- Дивлячись на них, пригадайте, що ми сьогодні повторили і пригадали.

2. Рефлексія. Вправа «Інтерв'ю»

- Який із прочитаних творів викликав почуття радості? Чому?
- Який із прочитаних творів викликав почуття здивування? Чому?
- Які з творів розділу хотіли б прочитати своїм рідним?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

СКІЛЬКИ НА ЗЕМЛІ ІЩЕ ЦІКАВОГО!

Що? Де? Чому? Навіщо?

УРОК 106. ВСТУП ДО РОЗДІЛУ. ОЛЕКСАНДР ДЕРМАНСЬКИЙ «ЧУДО ІЗ ЧУДЕС»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити дітей із твором Сашка Дерманського, його книжками; навчати висловлювати здогадки щодо можливого розвитку подій; формувати навички свідомого, правильного виразного читання; розвивати зв'язне мовлення, уяву, фантазію учнів, збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати здатність помічати красу і дива навколишнього світу;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування, вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Сашка Дерманського, збірки його творів або зображення їхніх обкладинок, відеозвернення письменника до читачів (<https://youtu.be/OSbHwzqGBk0>), модель термометру настрою у кожного учня, картка зі словом для стіни слів, презентація «Сім чудес світу» (<https://youtu.be/J15MOTQwafk>), шкала ставлень, стікери.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, історична, здоров'язбережувальна, природнича.

Хід уроку

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Всі почули ви дзвінок
На улюблений урок.
Кожен з вас приготувався,
На перерві постарався.

Зараз сядуть асі дівчатка,
А за ними і хлоп'ятка.
Ласкавинки посылаймо.
Працювати починаймо!

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Я обираю настрої»

гнів	
розчарування	
образа	
сум	
зацікавлення	
задоволення	
радість	

— Прислухайтесь до своїх почуттів, оберіть і зробіть у першому стовпчику емоційного термометра позначку, у тій комірці, що відповідає вашому настрою на початку уроку.

— З гарним настроєм розпочинаємо урок. І сподіваюся, що до кінця уроку він стане ще кращим.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Фонетична розминка.

— Потренуймо свій язичок.

- Подуйте на пір'їнку.
- Загасіть свічку.
- Почистіть зубки язичком.
- Поцокайте язичком, як коник.
- Покажіть, як дме ураган.
- Доторкніться язичком всередині ротика до одної щічки, потім до іншої.

2) Чистомовка

— Прочитайте чітко і швидко чистомовку, додаючи останнє слово так, щоб утворилася рима.

Жу-жу-жу, жу-жу-жу —
Я з Оленкою... (*дружу*).
Іж-іж-іж, іж-іж-іж —
Пиріжок на всіх... (*розріж*).
Жи-жи-жи, жи-жи-жи —
Маєш друга — ... (*бережи*).
Жа-жа-жа, жа-жа-жа —
Друг купив мені... (*вужа*).

2. Вправа «Зачаровані слова»

— Із поданого слова утворіть і прочитайте нові слова.

с	т	а	д	і	о	н
1	2	3	4	5	6	7

167 (*сон*)
12346 (*стадо*)
134 (*сад*)
467 (*Дон*)
1237 (*стан*)
12573 (*стіна*)

3. Практична робота за підручником (с. 122)

— Сьогодні ми розпочинаємо працювати з новим, останнім розділом підручника. Прочитайте його назву. Як гадаєте, про що йтиметься у творах цього розділу?

— Знайдіть у змісті підручника цей розділ. Зі скількох тем він складається? Яких саме?

— З творами яких авторів ми вже знайомі?

— З якими авторами зустрінемося вперше?

— Можливо, ви вже читали твори цих авторів? Які їхні твори ви вже читали?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— А сьогодні ми ознайомимося із віршем сучасного українського письменника Олександра Дерманського. Нумо послухаємо самого автора.

5. Перегляд відеозвернення Сашка Дерманського до читачів

— Для кого пише Сашко Дерманський?

— У якому жанрі здебільшого працює письменник?

— Які книжки ви запам'ятали? А, можливо, ви вже знайомі з творами Олександра Дерманського?

6. Додаткова інформація про Олександра Дерманського

Олександр Степанович Дерманський — чи не найталановитіший і найпопулярніший в Україні молодий дитячий письменник. Він народився 28 листопада 1976 року на Київщині. Його батько, Степан Володимирович, за фахом агроном, мама, Лілія Миколаївна, — вчителька.

Навчаючись у школі, хлопець робив перші спроби писати вірші, проте спочатку не ставився до цього заняття серйозно, а тим паче не думав, що колись буде письменником. Читав із задоволенням і дуже багато, поринаючи у світ казок та легенд, повістей та романів.

Серйозно літературою почав займатися з 2001-го року, коли став літературним редактором дитячого журналу «Стежка». Перші вірші для малечі опублікував саме в ньому. Писав також під псевдонімами Сашко Володарський та Назар Діброва. У жовтні 2004 року вийшла друком перша повість-казка «Володар макуци, або Пригоди вужа Ониська».

Нині він є автором 23 книжок, 3 аудіокниг та 2 інтерактивних книжок для дітей.

7. Робота із заголовком

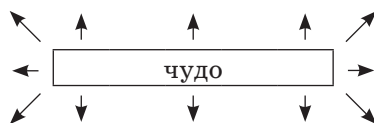
— Сашко Дерманський є автором багатьох казок, але починав він писати вірші. Прочитайте назву цього твору (с. 122).

— Як ви її розумієте? (*Найбільше, найкраще, найдивніше чудо.*)

— А що, на вашу думку, можна назвати чудом?

8. Вправа «Асоціації»

— Які асоціації вам спадають на думку, коли ви чуєте слово *чудо*?

— Тлумачний словник дає таке пояснення цього слова як «те, що гідне великого подиву, незвичайне, дивовижне, що викликає загальне захоплення, вражає своїми якостями, властивостями, красою. Чудо з чудес — те, що особливо виділяється на фоні чого-небудь величного, гідного подиву».

9. Виразне читання вірша вчителем (с. 122–123)

10. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Що вас здивувало у вірші, вразило?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів, якщо такі були.

Асфальт — з грецької мови — «гірська смола», «асфальт», будівельний в'язучий матеріал. Зараз його використовують, здебільшого, в дорожньому будівництві, електротехніці й хімічній промисловості.

- Читання стовпчиків слів «на одному подиху».

чудеса	звичайно
повсюди	придивись
диво-дивне	квіточка
чудо	асфальту
живемо	проросла

— Знайдіть і прочитайте спільнокореневі слова.

— Знайдіть і прочитайте слова-синоніми.

— Знайдіть і прочитайте слова, що означають дію предмета.

Фізкультхвилинка

Хто там вже втомився,
І наліво похилився,
Треба нам негайно встати.
Фізкультхвилинку розпочати.
Встало вранці ясне сонце.
Зазирнуло у віконце.
Ми до нього потяглися
За промінчики взялися.
Будемо дружно присідати
Сонечко розвеселяти.
Встали, сіли, встали, сіли.
Бачте, як розвеселили!
Стало сонце танцювати
Нас до танцю припрошати.
Нумо разом, нумо всі
Потанцюймо по росі.
Відпочивши дружно враз,
Прийшов до праці клас.

11. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Вправа «Бджілка»: напівголосне читання вірша учнями.*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - Скільки чудес є на світі?
 - Чому саме число сім названо поетом? (*Ідеться про список найбільш прославлених пам'яток стародавньої культури — так званих Сім чудес світу, з якого до наших часів збереглася лише Піраміда Хеопса.*)
 - Де можна побачити чудеса, на думку поета?
 - Які чудеса він побачив у довкіллі?
 - Яке чудо є найбільшим у світі, тобто чудом із чудес? Прочитайте.
- Робота з ілюстрацією.
 - Розгляньте фотоілюстрацію. Що на ній зображено?
 - Знайдіть і прочитайте рядочки тексту, до яких належить ця ілюстрація.
 - Чому, на вашу думку, це можна вважати чудом?
- Робота в парах. Вправа «Знайди рими».
 - Один учень у парі називає слово, інший — шукає до нього риму, потім навпаки. Під час перевірки учні називають рими парами.
- Вправа «Хвости».
 - Перед вами кінцівки — хвостики деяких речень. Знайдіть і прочитайте в тексті початок кожного речення.
 - ... більше, аніж сім.
 - ... що лине у вись?
 - ... повному чудес!
 - ... раптом проросла?
- Робота в парах. Читання «Ти — мені, я — тобі».

Фізкультхвилинка для оценьат

Очки вліво подивились —
Там нічого не змінилось.
Вправо повели зінички —
Ні зайчика, ні лисички.
Очки вгору, очки вниз,
Не лілуйся, посміхнись.
Очки сплять, вони втомились.
Знов відкрились, подивились.

Сплять — відкрились (2 рази)
І на цьому зупинились.

3) **Виразне читання вірша учнями.**

12. Дискусія з використанням графічного організатора «Шкала ставлень» за темою «Чи дійсно чудеса є скрізь?»

13. Перегляд і обговорення презентації «Сім чудес світу»

- Як гадаєте, тільки цими дивами обмежуються чудеса у світі?
- За аналогією до стародавніх чудес створюють списки нових чудес світу, чудес певної країни, міста. І ці списки постійно оновлюються. Як гадаєте, з чим це пов'язано?
- Наш світ дуже гарний і дійсно сповнений чудес, потрібно тільки до всього бути дуже уважним і помічати ці дива.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Мікрофон»

- Який розділ почали вивчати?
- З яким твором сьогодні ознайомились?
- Хто його автор?
- Що потрібно для того, аби помічати чудеса навколо себе?

2. Вправа «Створюю свій настрій»

- Позначте свій настрій наприкінці уроку в другому стовпчику «Термометра настрою». Сподіваюся, у вас чудовий настрій, і ви гарно відпочинете на перерві.

3. Домашнє завдання

Виразно читати вірш (с. 122–123). За бажанням намалювати дива, які бачите навколо.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 107. ЧИТАННЯ — КЛАСНІ «ЛІКИ» (з журналу «Барвінок»)

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжувати формувати уявлення про користь читання; навчати розмірковувати над заголовком перед читанням твору і після його аналізу, визначати й усвідомлювати інформацію з тексту; закріплювати навички свідомого, правильного, виразного читання; розвивати увагу до слова, зв'язне мовлення учнів; збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати допитливість, любов до читання, повагу до книг;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: зображення смайликів, випуски журналу «Барвінок», зображення крапельки, шаблони таблиці-помічниці, шкала ставлень, стікери.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Доброго ранку, сонечко ясне!
Доброго ранку, земле прекрасна!
Доброго ранку, дерева багряні!
Доброго ранку, квіти духмяні!
Доброго ранку, птахи галасливі!
Доброго ранку, люди щасливі!

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Створюю настрої»

— З яким настроєм ви прийшли на урок? (*Учні демонструють картки із зображенням смайликів, що відображають емоційний настрій учнів, за бажанням обґрунтовують свій вибір.*)

— Берімо із собою гарний настрій, захоплення, інтерес, радість, тоді наш урок буде цікавим, піднесеним, корисним. Отже, починаємо урок!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправи для розвитку дихання.

- «Задми свічку».
- «Понюхай квіточку».
- «Пий чай із блюдця».
- «Подми на кульбабку».
- «Насос».

2) Робота над чистомовкою.

Іс-іс-іс, іс-іс-іс —
На екскурсію йдемо в ліс.
Иця-иця, иця-иця —
Хитра там живе лисиця.

Ан-ан-ан, ан-ан-ан —
Дикий ікластий великий кабан.
Ень-ень, ень-ень —
Ще й рогатий олень.
Ілка-ілка, ілка-ілка —
Руда пухнаста прудка білка.
Ідь-ідь, ідь-ідь —
Великий і рудий ведмідь.
Єць-єць, єць-єць —
Полохливий сірий заєць.

(Після декількаразового читання у різні способи залишаємо тільки склади, завдання чітко і швидко прочитати чистомовку, додаючи римовані рядки з пам'яті.)

2. Вправа «Скринька запитань»

— Прочитайте речення. Складіть до нього якомога більше запитань.

Улітку я відпочивав у дитячому таборі.

*(Коли я відпочивав у дитячому таборі?
Хто влітку відпочивав у дитячому таборі?
Що я робив улітку?
У якому таборі я відпочивав улітку?
Що я робив улітку? ... тощо.)*

3. Вправа «Шифрувальники». Актуалізація опорних фонових знань дітей

— Спробуйте розшифрувати вислів відомого українського поета, письменника, громадського діяча І. Я. Франка.

Кнг — мрськ глбн,
Хт в нх прн ж дн,
Тй, хч і трд мв дсть,
Двн прл внсть.

*(Книги — морська глибина,
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивнії перли виносить.)*

- Чому присвячений цей вислів?
- Чому поет порівнює книжки з морською глибиною?
- Про які дивні перли йдеться?
- Звідки можна отримувати інформацію, знання?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми зустрінемося із чи не найстарішим українським дитячим журналом «Барвінок», що проіснував 91 рік, та ознайомимося зі статтею одного з випусків цього журналу.

5. Робота за підручником. Читання передмови до статті (с. 123)

- Прочитайте передмову до статті.
- Як називають читачів журналу «Барвінок»?
- Про що запитують читачі журналу?
- Відповіді на яке запитання буде присвячена стаття журналу?

6. Робота із заголовком (с. 123)

- Прочитайте назву статті, що ми будемо опрацьовувати.
- Що таке ліки? *(Засоби, які використовуються для лікування чогось.)*
- Про що діти і підлітки кажуть *класний*?
- Як ви розумієте вислів *класні ліки*?
- Що або від чого, на вашу думку, може лікувати читання?

7. Читання з позначками

- Під час читання стежте за текстом і робіть позначки на полях:
«+» — я цього не знав/не знала;
«!» — це суперечить тому, що я знав/знала;
«?» — я хочу про це запитати.

8. Перевірки первинного сприймання змісту твору

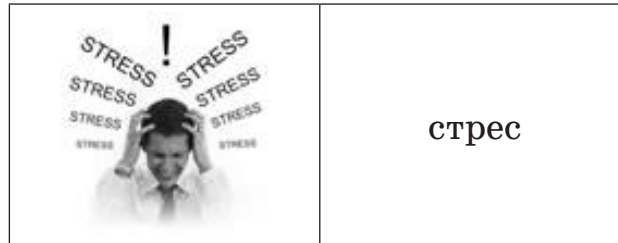
1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи все було зрозумілим у статті?
- Що здивувало чи спонукало до запитань?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.

Стрес — реакція організму або нервової системи на дуже сильну дію зовні, що виявляється у формі напруження або специфічних пристосувальних реакцій (*крик, істерика тощо*).

- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

знаєш	читання
покращує	знання
досягають	кількості
визначає	приблизно
вільного	дитинства
вживати	хвилин

- Яке слово зайве серед слів першого стовпчика? Чому?
- Виберіть і прочитайте слова з подовженим приголосним звуком.
- Знайдіть і прочитайте слово, у складі якого є буква, що позначає два звуки.
- Знайдіть і прочитайте слово, що має значення *орієнтовно*.

Фізкультхвилинка

Вже стомилися ми трішки,
Вийдем, дітки, на доріжку.
Наші ручки: раз, два, три.
Наші ніжки: раз, два, три.
Ось голівонька стомилась,
Вліво — вправо нахилилась:
Раз, два, три.
Будем пальчики стискати,
Будем знову працювати.

9. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Читання «Крапелька».

Читає текст той учень, на парту якого впала «крапелька» дощу.

2) Робота в парах. Заповнення таблиці-помічниці за результатами читання з позначками. Обговорення результатів.

«+» — я цього не знав/не знала	«!» — це суперечить тому, що я знав/знала	«?» — я хочу про це запитати

- Яка інформація була для вас новою?
- Чи зустрілися в статті факти, що суперечать вашим уявленням про читання? Які саме?

— Яка інформація спонукає до запитань чи потребує уточнень? Відповідь на які питання ви хотіли б отримати?

— У чому ви сумніваєтеся або чому не довіряєте?

3) **Робота в парах. Читання «Вовк — заєць».**

4) **Читання вголос у спосіб «Дощик».**

Фізкультхвилинка для оценьят

Оценьята роблять вправи:

Вліво — вправо, вліво — вправо.

Потім вгору, потім вниз

Оценьятами дивись!

10. Дискусія з використанням графічного організатора «Шкала ставлень» за темою «Дивитися телевизор значно цікавіше, ніж читати книжки»

— Останнім часом з'являється дедалі більше людей, які говорять, що подивитися телевизор куди цікавіше, ніж читати книги. Чи згодні ви з такою думкою? Якщо ні, то чому ви вважаєте інакше?

— Напишіть своє ім'я на стікері та розмістіть його на шкалі ставлень. Об'єднайтеся у групи за своїм вибором. Наведіть аргументи на захист своєї позиції. Учасники групи «Не визначився» вислуховують аргументи кожної групи, роблять вибір, до якої групи вони приєднуються, і пояснюють, чому зробили саме цей вибір.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- На уроці ми ознайомилися...
- Мене зацікавило...
- Мене здивувало...
- Я зрозумів/зрозуміла, що...

2. Домашнє завдання

Придумати і навести аргументи на користь читання.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 108. МЕДІАВІКОНЦЕ: СТОРІНКАМИ ДИТЯЧИХ ЖУРНАЛІВ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширити знання дітей про дитячу періодичну пресу, активізувати інтерес до неї; розвивати навички говоріння і слухання, вміння висловлювати свої думки; розширювати кругозір, поповнювати лексичний запас учнів; виховувати інтерес до навколишнього світу, культуру мовлення і спілкування, любов до рідного слова;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* дотримувати послідовності виконання роботи під керівництвом учителя; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження, моделювати і прогнозувати в межах певного завдання, виконувати завдання за інструкцією; переключатися з одного виду роботи на інший;
 - комунікативної:* вміти висловлювати свої думки; спілкуватися під час виконання завдань, зв'язно передавати почуте, побачене, прочитане;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію, знаходити у тексті конкретні відомості;
 - здоров'язбережувальної:* розпізнавати правильне і неправильне сидіння за партою, дотримувати правильного;
 - загальнокультурної:* дотримувати правил поведінки на уроці;
 - соціальної/громадянської:* співпрацювати в групі, планувати взаємодію з учасниками спільної діяльності.

Обладнання: різноманітні дитячі журнали («Барвінок», «Пізнайко», «Джміль», «Колосок» тощо), декілька номерів дитячих газет («Казковий вечір»), електронний путівник по дитячих журналах України «Пізнавай та дивуйся» (<https://youtu.be/iLU1vckkr18>).

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організація класу

2. Психологічна настанова на урок. Вправа «Комплімент»

— Об'єднайтеся у пари, візьміться за руки, усміхніться одне одному. Скажіть своєму партнерові кілька добрих слів, за щось похваліть його. Він, у свою чергу, повинен подякувати і висловити комплімент своєму сусідові.

— Сподіваюся, ваш настрій чудовий і ви готові працювати.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Відгадування загадки. Актуалізація життєвого досвіду дітей

— Відгадайте загадку.

- Голубка біла
В наш дім залетіла.
Що у світі вбачала,
Про все розказала. (*Газета.*)
- Не книжка, а зшитий,
Не кущ, а з листочками,
Не людина, а говорить. (*Журнал.*)

(*Демонстрування газети та журналу.*)

— Що є спільним для журналу і газети?

— І журнали, і газети — це періодичні видання. Це означає, що вони виходять друком через певні проміжки часу.

— А чим відрізняються журнали і газети?

— Так, журнал — це видання у вигляді книжки-збірки, у якому зібрано твори різних письменників, поетів, пізнавальні або розважальні статті. Наскільки часто виходять журнали?

— А газети — це видання на великих аркушах паперу, що містять матеріали про поточні події життя. З якою періодичністю виходять газети?

— Хто з вас уже зустрічався з газетами чи журналами, читав їх?

— Які саме періодичні видання ви читали?

— Чи подобається вам читати журнали?

2. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні на уроці ми ознайомимося із деякими дитячими журналами як друкованими на папері, так і з електронними версіями, дослідимо їх.

3. Вправа «Дослідники». Робота з ілюстраціями (с. 124)

— Розгляньте малюнки журналів у підручнику. Назвіть їх.

— Які з них вам відомі?

— Зверніть увагу, що журнали можуть мати тематичну спрямованість. Наприклад, який журнал містить багато інформації про живопис, музику, літературу?

— А який надає перевагу пригодам, цікавинкам про техніку, відкриття?

— А який має розважально-пізнавальну спрямованість?

— Кожен журнал має розділи на різні теми і смаки.

— Як не розгубитися у цілому вирі дитячої періодики? Нумо переглянемо путівник дитячими журналами України.

4. Перегляд відео «Пізнавай та дивуйся»

— Які ще журнали ви запам'ятали?

— Де можна ознайомитися з дитячою періодикою?

Фізкультхвилинка

Станьмо, діти, чітко в ряд,
Вирушаємо у сад,
Руки вгору піднімаєм,
Груші, яблука збираєм.
Назбираємо багато,
Щоб узимку ласувати.
Ширше діти, треба стати,
Будем дрова ми рубати.
Раз — підняли руки вгору,

Два змахнули всі додолу
І рубаємо завзято —
Хай тепло приходить в хату!
Руки на пояс ставимо усі,
Будем стрибати, мов горобці,
Скік вперед і скік назад.
Крильця вниз всі опустили
І на місці походили.

5. Робота в групах. Практична робота з журналами

Групи об'єднуються за назвами журналів (*газети*), які будуть розглядати («*Барвінок*», «*Пізнайко*», «*Джміль*», «*Колосок*», «*Казковий вечір*» тощо).

Завдання: розглянути примірник журналу і знайти відповіді на запитання.

- Тип видання — газета чи журнал.
 - Назва, його номер, рік видання.
 - Хто і де видає журнал/газету?
 - Кому адресований журнал/газета?
 - Як часто видається (*періодичність*)?
 - Які рубрики (*розділи*) містить журнал/газета?
 - Розкажіть однокласникам про одну з рубрик.
- Презентація роботи групи за поданим планом.

6. Доповнення інформації вчителем (після презентації)

— Журнал «Барвінок» — один з найстаріших журналів для української дівчорі, на якому виросло не одне покоління дівчаток. Його перший примірник вийшов у далекому 1928 році під назвою «Жовтень». Після воєнної перерви журнал вийшов під новою назвою — «Барвінок». Нову назву запропонувала відома дитяча письменниця Наталя Забіла, яка була його головним редактором. Із журналом свого часу співпрацювали Всеволод Нестайко, Дмитро Павличко, Вадим Скомаровський, Дмитро Білоус, Анатолій Качан, наші сучасники Галина Малик, Іван Андрусак, Ігор Січовик, Марина Павленко, Ірен Роздобудько, Валентина Вздольська. Але після 91 року існування у червні 2019 року вийшов останній номер журналу «Барвінок». Як пояснили його видавці: «Діти масово занурюються у віртуальний світ, отже, це не найкращий час для журналу». Але будемо сподіватися, що як справжній барвінок проростає з-під снігу і відновлює своє життя, так і журнал «Барвінок» відновить свій вихід. «Усе минеться, люди схаменуться і повернуть своїх дітей до читання серйозного, потрібного... Тому не прощаємося, а кажемо: “До побачення”», — переконані у редакції.

— А от журнал «Джміль» має не тільки паперову, але й електронну версію із купою інтерактивних завдань. Нумо завітаємо до його сайту.

7. Перегляд-ознайомлення з електронною версією журналу «Джміль» (<https://jmil.com.ua/2018-7>)

- Які ваші враження від ознайомлення з періодичними виданнями?
- Які з них сподобалися, а які — не зацікавили? Чому?

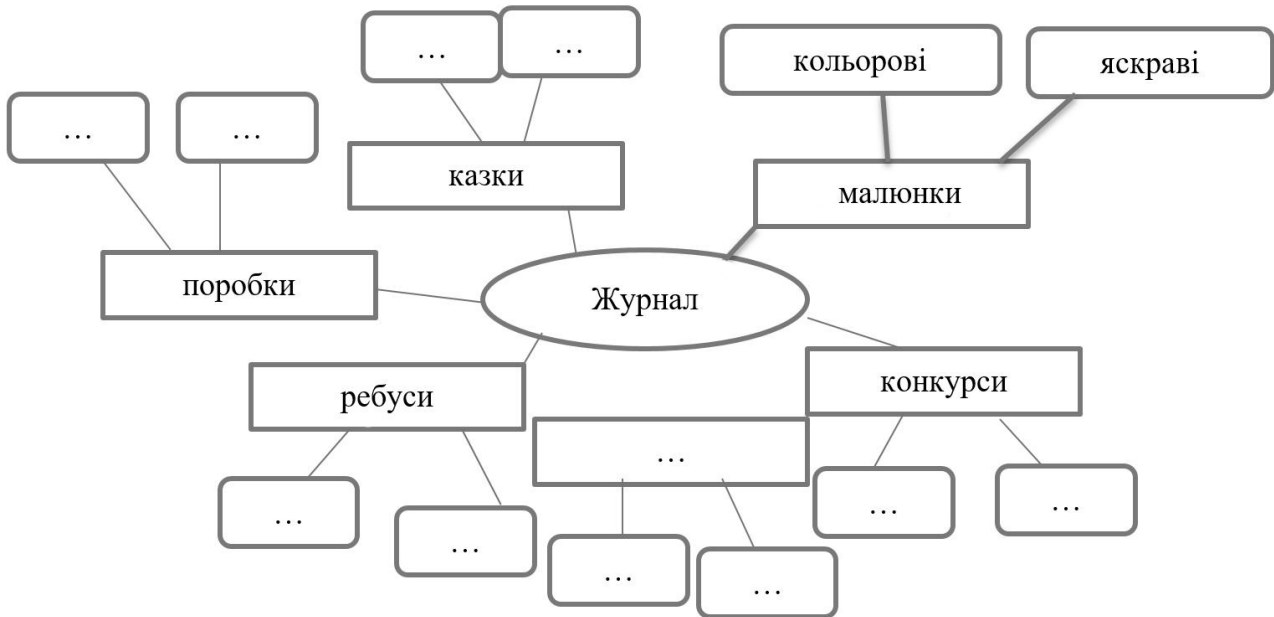
8. Робота за підручником (с. 124)

- Ознайомтеся з порадами для тих, хто прагне спілкуватися з журналами.
- Якими порадами ви доповнили б цей список?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Грунування»

— Що робить журнал привабливим для вас?

Подані деякі опорні слова (зеленого кольору) і декілька порожніх комірок (можливо, діти ще щось запропонують), а в похідних комірках (коричневого кольору) діти називають ознаки, характеристики того, що робить журнал цікавим. Наприклад, малюнки *кольорові, яскраві*, конкурси — *веселі, з призами* тощо.

2. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- Я дізнався(лася)...
- Мені сподобалося...
- Для мене стало новим...
- Мене здивувало...
- У мене вийшло...
- Мені захотілося...
- Мене надихнуло...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 109. «НАША ГРИВНЯ».

«ЧОМУ ГРОШЕЙ НЕ МОЖЕ БУТИ СКІЛЬКИ ЗАВГОДНО?» (з журналу «Джміль»)

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити дітей зі статтями журналу «Джміль», національною валютою — гривнею, її витоками; розвивати читацькі вміння, вміння прогнозувати зміст, висловлювати й аргументувати власну думку, дослухатися до думки інших учасників обговорення; розвивати зв'язне мовлення учнів; збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; формувати початки економічної грамотності; виховувати повагу до національної валюти;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: журнал «Джміль» (№ 7–8 за 2018 рік), зображення гривні (різні номінали і купюри), малюнок потяга з вагончиками для психологічної настанови на урок, шаблони таблиці-помічниці, відео «Українська гривня стала найкращою у світі» (<https://youtu.be/FPhOnAIVPIY>), «Шкала ставлень», стікери.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, історична, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Мандруємо в Країну знань»

— Погляньте на потяг і вагончики. Прочитайте, що везуть вагончики. (Слова: *працьовитість, уважність, наполегливість, активність*.)

— Оберіть вагончик, на якому б ви хотіли мандрувати Країною знань.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Мовленнєва розминка.

Вітерець у лісі — ш-ш-ш.
Повзе вуж у траві — с-с-с.
Прилетів жук — ж-ж-ж.

Заспівав комарик — з-з-з.
Прилетів птах — шух-шух-шух.
Запахкав їжачок — пих-пих-пих.

2) Робота над чистомовкою.

Ок-ок-ок, ок-ок-ок —
Це колючий їжачок.
Ок-ок-ок, ок-ок-ок —
Він знайшов собі грибок.

Ок-ок-ок, ок-ок-ок —
Закотився під пеньок.
Ок-ок-ок, ок-ок-ок —
У зелененький лісок.

2. Вправа «Хто це? Що це?»

— За поданими ознаками відгадайте, про кого або про що йдеться.

Червона, солодка, запашна — ... (суніця, ягода, ...).

Весняний, теплий, лагідний — ... (вітер, день, ...).

Нова, цікава, бібліотечна — ... (книжка).

Маленькі, працьовиті, медоносні — ... (бджілки).

Бурий, клишоногий, великий — ... (ведмідь).

3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми та завдань уроку

Каже «ж-ж-ж», немов машина,
В жовті смужки пузо й спина.
На бджолу він схожий —

Медонос не гожий.
Як ужалить — буде біль.
Звати ту комаху — ... (джміль).

Ігор Голомозий

— Хто такий джміль?

— Пригадайте попередній урок. Який джміль буває ще? Який «Джміль» розповідає про живопис, музику, літературу молодшим школярам і дошкільнятам?

— Як утворилася назва журналу «Джміль»?

— Назва журналу, хоч і нагадує назву комаху, але утворена з перших звуків слів.

Д — дослідження

Ж — живопис

М — музика

І — і

Л — література.

Це теми, що висвітлюються на сторінках часопису. Але Джмелик усе-таки є на сторінках журналу. Це один з постійних персонажів, який знайомить читачів із навколишнім світом. Крім тем мистецтва, у журналі є ще рубрика (*розділ*) «Школа економіки». Сьогодні на уроці ми ознайомимося з деякими пізнавальними статтями цієї рубрики.

4. Вступне слово вчителя

— У випуску № 7–8 за 2018 рік у рубриці «Школа економіки» маленькі читачі здійснили віртуальну подорож до Державної скарбниці, дізналися, як народжуються гроші, яка наша гривня, чому грошей не може бути скільки завгодно.

5. Робота із заголовком першої статті

— Прочитайте заголовок. Що таке гривня?

— Про що може йтися у статті?

6. Читання з позначками. Виразне читання тексту вчителем

— Під час читання стежте з олівцем за текстом, робіть позначки:

«+» — я цього не знав/не знала

«?» — я хочу про це запитати

7. Заповнення таблиці-помічниці за результатами читання з позначками. Обговорення результатів

«+» — я цього не знав/не знала	«?» — я хочу про це запитати

— Яка інформація була для вас новою?

— Яку інформацію про гривню ви б хотіли ще отримати?

8. Перегляд і обговорення відеофрагмента «Українська гривня стала найкращою у світі»

— Скільки разів нашу гривню визнавали найкращою у світі за зовнішнім виглядом і красою?

— Хто зображений на гривнях? (*Видатні люди України та архітектурні пам'ятки.*)

— Звідки походить назва нашої гривні?

— Тобто наша гривня є не тільки найкрасивішою валютою світу, але й однією з найдавніших.

Фізкультхвилинка

9. Підготовка до сприймання статті

— На сторінках журналу живуть головні герої, які вводять читача у дивовижний навколишній світ, — дослідник Джмелик та його друзі: Пензлик, Нотка і Книжечка. З ними ми й зустрінемося, читаючи наступну статтю.

10. Вправа «Рибки»: самостійне мовчазне читання статті

11. Перевірка первинного сприймання змісту твору (с. 126)

1) *Перевірка емоційного сприймання змісту.*

- Що вас здивувало, захопило, вразило?
- Чи може грошей бути скільки завгодно?

2) *Словникова робота.*

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.
Банкнотний двір — установа, яка спеціалізується на виготовленні державних цінних паперів, зокрема грошей, документів суворого обліку.
Грн — скорочене позначення української валюти — гривні.
- Читання «луною» слів учнем, який гарно читає.

надрукувати	банкнотному	дорівнювати	буханець
роздати	папірці	коштуватиме	валіза
вистачило	кількості	доведеється	щасливими

- Що є спільного для слів першого стовпчика?
- Виберіть і прочитайте трискладові слова; чотирискладові.

12. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Читання статті учнями «ланцюжком».*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - Між ким відбувається розмова?
 - Яка ідея виникла в Пензлика? Прочитайте.
 - Як гадаєте, це гарні наміри?
 - Чому не можна цього робити, як ви зрозуміли?
 - Прочитайте пояснення Джмелика.
 - Прочитайте думку, що висловила Книжечка.
- Дискусія з використанням графічного організатора «Шкала ставлень» за темою «Хіба щастя в грошах?».
 - Напишіть своє ім'я на стікері та розмістіть його на шкалі ставлень. Об'єднайтеся у групи за своїм вибором. Наведіть аргументи на захист своєї позиції. Учасники групи «Не визначився» вислуховують аргументи кожної групи, роблять вибір, до якої групи вони приєднуються, пояснюють, чому зробили саме цей вибір.

- Так, гроші дуже важливі, але не все можна купити за гроші. Є дещо важливіше, ніж вони. Пам'ятаймо про це!

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

- З якими творами сьогодні ознайомились?
- Де вони були надруковані?
- Про що в них ішлося?
- Яка інформація була цікавою саме для вас?

2. Домашнє завдання

Розглянути вдома гривневі купюри, порівняти їхній зовнішній вигляд.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 110. ПРО ОДНЕ ПО-РІЗНОМУ. МАРІЯ ЧУМАРНА «ТОВАР І ПОКУПЕЦЬ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити дітей із твором Марії Чумарної; навчати розмірковувати над заголовком перед читанням твору і після його аналізу; формувати вміння визначати головну думку, навчати вибирати відповідну інтонацію й правильно, виразно читати текст; розвивати увагу до слова, зв'язне мовлення учнів; збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати любов до художнього слова, розуміння того, що є речі, важливіші за гроші;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: малюнки ребусів, картки зі словами для стіни слів.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Знову день почався, діти,
Всі зібрались на урок.
Тож пора нам поспішати —
Кличе нас усіх дзвінок.
Щоб урок минув не марно,
Будем вчитись дуже гарно.

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Самоналаштування»

— Покладіть руки на парту, заплющте очі та повторюйте:

Я зможу сьогодні добре працювати на уроці.

Я — творча особистість.

Я бажаю успіхів на уроці і собі, і всім однокласникам.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправи для язичка.

- «Поколить», ніби голочкою, щічки кінчиком язика.
- «Почистить» зуби язичком.
- Злижіть смачне варення з губ.
- Поцокайте, як коники.
- Задуйте тихенько свічку.

2) Робота над скоромовкою.

Бачила Зіна, як зірка упала,
Зразу бажання вона загадала:
«Взимку на землю хай випаде сніг,
Зіна хай буде завзятіша всіх,
Хай її до зоосаду
Залюбки батьки ведуть,

Хай зефіру й мармеладу
Завтра зранку їй дадуть».

2. Вправа «Скринька запитань»

— Прочитайте речення. Складіть до нього якомога більше запитань.

Учора я переглядав цікавий мультфільм.

(Коли я переглядав цікавий мультфільм?

Хто вчора переглядав цікавий мультфільм?

Що я вчора переглядав?

Який мультфільм я переглядав учора?

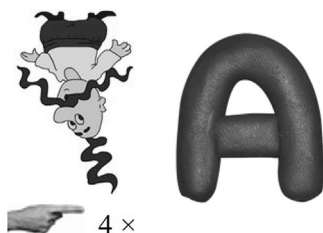
Що я зробив вчора? ... тощо.)

3. Розгадування ребусів. Актуалізація опорних знань

— Розгадайте ребус. Хто зображений на малюнку? Як гадаєте, якщо він намальований догори дригом, що потрібно зробити зі словом?

— Що означає закреслена цифра чотири?

— Що слід зробити, якщо поряд з малюнком буква А?

(Казка: слово «козак» читаємо задом наперед (казок), викидаємо четверту букву (о), отримуємо «казк», додаємо букву «а».)

— Пригадайте, що таке казка.

— Які бувають казки?

— Розгадайте наступний ребус.

— Які предмети зображені?

— Що означають дві коми внизу малюнка? *(Відкинути перші дві букви.)*

— Що означає підпис Й = Д? *(Замінити букву Й на букву Д.)*

— Яке слово було зашифроване? *(Загадка. Ваза – ва, + гайка, й = д.)*

— Пригадайте, що таке загадка.

— Чи може існувати казка-загадка, як гадаєте? Що це може бути за казка?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми ознайомимся із казкою-загадкою уже відомої нам письменниці Марії Чумарної.

5. Робота із заголовком (с. 127)

— Прочитайте назву казки. Хто такий покупець? Що таке товар?

— Як ви гадаєте, про що може йтися у казці?

6. Виразне читання оповідання вчителем

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) *Перевірка емоційного сприймання змісту.*

— Чи сподобалася вам казка? Що здивувало?

— Чи схожа вона на казки, які ми читали раніше?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.

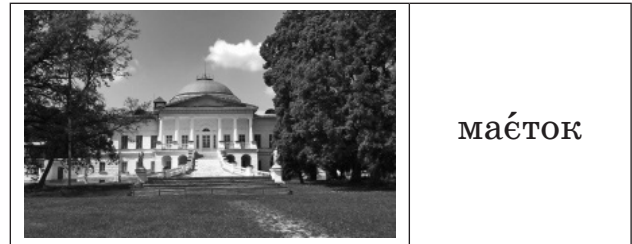
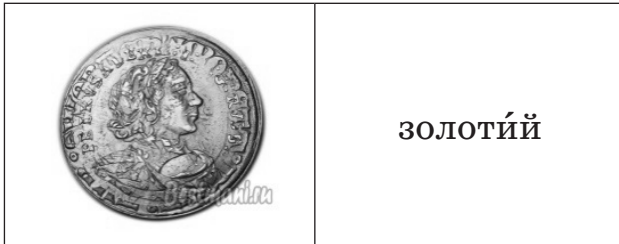
Орати — обробляти землю плугом, сохою.

Нивка, нива — ділянка смуга землі, на якій ростуть хлібні культури.

Золотий — тут: золота монета.

Маєток — земельне володіння поміщика, найчастіше із садибою та будинком.

Годувальниця — тут: джерело доходів, достатку.

- Читання слів «на одному подиху» зверху вниз, знизу вгору.

пан	нивку
чоловік	орав
сподобалась	дїброва
жайворон	годувальниця
золотих	маєток
засміявся	скласти

— Знайдіть і прочитайте слова, що складаються з одного складу, двох складів; трьох складів.

— Прочитайте слова, які мають букву, що позначає два звуки.

— Знайдіть і прочитайте слово, що має значення ліс, у якому ростуть переважно дуби.

Фізкультхвилинка

Вже стомилися ми трішки,
Вийдем, дітки, на доріжку.
Наші ручки: раз, два, три.
Наші ніжки: раз, два, три.
Ось голівонька стомилась,
Вліво-вправо нахилилась:
Раз, два, три.
Будем пальчики стискати,
Будем знову працювати.

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Робота в парах. Читання тексту учнями «Ти — мені, я — тобі» по одному реченню.*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - Хто є головними персонажами казки?
 - Де вони зустрілися?
 - Чим займався чоловік?

- Чим сподобалася нивка багатому пану? Доведіть рядками тексту.
- З якою пропозицією виступив пан?
- Як відреагував на це чоловік?
- Як ви зрозуміли, чому він не погодився продати свою нивку?
- Як відреагував пан на відмову селянина? Про що свідчить його сміх? (*Він не розуміє, як можна не погодитись щось продати, тим паче, що пропонують великі гроші.*)
- Як ви розумієте заголовок твору? Що тут є товаром? З чийого погляду?
- Яке речення виражає головну думку твору? Прочитайте.
- Як ви розумієте цей вислів?
- Що, на вашу думку, належить до таких речей, яким не можна скласти ціну?
- Робота в парах. Підготовка до читання за особами діалогу чоловіка і пана.
- Зверніть увагу на слова, які підкажуть вам інтонацію, з якою слід читати слова чоловіка і пана.

Фізкультхвилинка для оченят

Очі швидко обертаєм,
 Головою не хитаєм.
 Вліво раз, два, три, чотири.
 Вправо стільки ж повторили.
 По колу очі обертаєм
 І все навколо розглядаєм.
 Раз коло, два і три, чотири.
 Щільніше очі ми закрили.
 На п'ять і шість їх потримали
 І потім знову закружляли.

3) **Читання оповідання за особами.**

9. Вправа «Крісло автора»

— Уявіть себе автором. Яке продовження могла б мати ця казка?

10. Інтерактивна вправа «Ток-шоу»

— Об'єднайтесь у групи та обговоріть питання «Чому в селянина і пана різнилися погляди на нивку?». Під час обговорення питання скористайтесь схемою підручника (с. 127) і текстом казки. Доручіть спікерів викласти вашу точку зору з цього питання.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- На уроці ми читали казку...
- Її написала...
- Мене зацікавило...
- Я зрозумів/зрозуміла, що...

2. Домашнє завдання

Перечитати казку, поміркувати разом з рідними над змістом виділеного речення (с. 127).

Принести на урок дитячу енциклопедію (*якщо є вдома*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 111. НАШІ МУДРІ ДРУЗИ — ЕНЦИКЛОПЕДІЇ. «ПОКЛОНІННЯ ВОГНЮ» (з популярної енциклопедії школяра «Дивосвіт»)

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити дітей із енциклопедіями як різновидом довідкової літератури; вчити користуватися ними; удосконалювати навички свідомого, правильного читання, переказу тексту, встановлення послідовності подій; розвивати зв'язне мовлення учнів; збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати любов до художнього слова, допитливість, бажання пізнавати навколишній світ;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: виставка різноманітних енциклопедій для дітей, енциклопедії на парті у дітей, конверти із завданнями для роботи в групах.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, історична, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Доброго ранку, доброго дня!
Доброго вечора, сьогодні, щодня!
Хай не псується годинник на вежі.
Хай буде все на Землі як належить.
Сонце — як сонце, літо — як літо.
Дощик — як дощик, діти — як діти.
Кожному дому щастя бажаєм.
Маку — цвітіння, житу — врожаю.
Небу — миру, голубу — неба.
Кожній дитині — всього, що треба.
Хай усміхаються діти щодня.
Доброго ранку! Доброго дня!

2. Психологічне налаштування на урок

— Діти, погляньте у віконечко на сонечко. Його промінчики торкаються кожного із вас, дарують вам своє тепло. Подумки побажайте всього найкращого своїм рідним, своїм однокласникам і, звісно ж, собі. Тільки маючи гарний настрій і натхнення, можна впоратися з будь-яким завданням.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Мовленнєва розминка.

— Підготуймо наш язичок до читання!

- Дмухніть на кульбабку.
- Як кумкає жабка?
- Як пищать курчата?
- Як шипить лебідь?
- Як сичить змія?

2) Робота над чистомовкою.

— Складіть чистомовку. Для цього доповніть рядочки римованими словами.

Ічка-ічка, ічка-ічка —
Ось тече глибока... (річка).
Ачка-ачка, ачка-ачка —
Пливла по річці дика... (качка).
Єчки-єчки, єчки-єчки —
Знесла вона аж три... (яєчки).
Ат-ат-ат, ат-ат-ат —
Навиводить... (каченят)
Ить-ить-ить, ить-ить-ить —
Плавають діточок... (навчить).
Ічці-ічці, ічці-ічці —
Попливуть разом по... (річці).

2. Вправа «Не зіб'юсь»

миска	дубочок	парта	білка
миска	зубочок	парта	білка
миска	дубочок	парта	білка
мишка	дубочок	карта	булка
миска	дубочок	парта	білка

3. Мотивація навчальної діяльності. Робота з віршем

Чом машини мчать нагору,
А санчата — ізгори?
Де беруть у літню пору
Квіти дивні кольори?
Звідки знати, що не треба?
Пароплав про що гуде?
Чом літак літає небом
І ніяк не упаде?
Стрілки чом ідуть по колу?
Скільки в небі є зірок?
І чому ще рано в школу,
Можна тільки у садок?
Чом я десять пальців маю,
І куди хмарки несе? ...

Б. Квашньов

— Чи відомі вам відповіді на всі ці чому? куди? скільки? де?

— А де ж можна знайти відповіді на ці та ще безліч інших запитань? Куди слід звернутися, як ви вважаєте?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми ознайомимось з книжками, які можуть дати відповіді на безліч запитань, опрацюємо статтю з однієї з енциклопедій.

5. Робота зі статтею в підручнику (с. 128)

— Прочитайте уважно статтю підручника.
— Що таке енциклопедія? Прочитайте пояснення в тексті.
— Які бувають енциклопедії для дітей?
— Як читають енциклопедії? Обов'язково читати все підряд у цій книжці чи можна тільки шукати відповіді на свої питання?

6. Довідкове бюро

— Слово *енциклопедія* походить з грецької мови, де означає «коло знань». Першу енциклопедію, про яку відомо, було створено ще у першому столітті до нашої ери в Стародавньому Римі. Вона називалася «Природнича історія» і складалася з 37 томів.

Але найбільшою вважають «Третю китайську енциклопедію», що містить 5020 томів.

— Як же знайти потрібну інформацію? (*Варіанти відповідей дітей.*)

— Дійсно, дуже просто — всі слова розташовані за абеткою, тому недарма ми її вивчали.

7. Робота в групах. Робота з енциклопедіями

— Розгляньте енциклопедії у вас на партах і на виставці біля дошки. Ознайомтеся з їхньою будовою, погортайте сторінки і складіть невелике повідомлення про одну з енциклопедій за поданим планом.

1. Назва енциклопедії.
2. Якої тематики ця книжка (*загальнотематична чи з якоїсь галузі знань*)?
3. Які розділи містить?
4. Що привернуло вашу увагу?

Презентація роботи. Заслуховування повідомлень.

Фізкультхвилинка

Рибка плаває в водичці,
Рибці весело гулять —
Рибко, рибко-витівнице,
Хочем ми тебе впіймать!
Рибка воду сколихнула,
Хліба крихітку взяла,
Рибка хвостиком махнула,
Рибка хутко попливла.
Станьмо струнко! Руки в боки!
Пострибаємо, як сороки.

8. Робота із назвою енциклопедії та статті (с. 128–129)

— Розгляньте зображення ще одної енциклопедії. Прочитайте її назву.

— З яких двох частин складається слово *дивосвіт*? Що воно може означати?

— Ми ознайомимося зі статтею, що ввійшла до енциклопедії «Дивосвіт». Прочитайте її назву. Як ви її розумієте? Про що може йтися?

9. Робота в групах. Вправа «Блайднес»

Учні об'єднуються в групи по четверо учнів (*за кількістю частин тексту*). Кожен учень отримує тільки одну частину, уважно опрацьовує і повідомляє її зміст іншим учням групи. Разом всі вирішують, у якій послідовності слід розташувати частини, щоб утворився зв'язний текст. Зміст частини переказують, до нього решта можуть ставити запитання, але колективно перечитувати не можна.

Перевірка виконаної роботи (*по одному учню від групи*).

— Яку частину ви розташували першою? Прочитайте.

— Яка частина повинна йти далі? Прочитайте.

— Яка частина буде наступною?

— Якою частиною підіб'єте підсумок сказаному?

10. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи зацікавила вас стаття? Що вас вразило? Здивувало?

— Що з прочитаного залишилося незрозумілим?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів, якщо такі були.
- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

стародавні	поклонялися	Прометей
найголовнішим	египтяни	Перун
вважали	слов'яни	Ра
священним	вклонялися	Сонце
обожнювали	освітлювало	Земля

- Прочитайте слова, що мають букву, що позначає два звуки.
- Прочитайте слово, яке складається з двох інших слів. Що воно означає?
- Чому слова третього стовпчика написані з великої букви?
- Прочитайте імена богів і героїв, яким поклонялися давні люди.

11. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- **Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.**
 - Чому в давнину наші предки шукали захисту в сил природи? Дайте відповідь словами тексту.
 - До кого вони зверталися за допомогою?
 - Кому поклонялися стародавні греки? За що його шанували?
 - Кого вважали найголовнішим єгиптяни?
 - Кого шанували слов'яни?
 - Чому вони вважали вогонь священним? Як вони йому вклонялися?
 - Знайдіть і прочитайте абзац, у якому йдеться про бога давніх слов'ян.
- **Вправа «Дослідники».**
 - Скільки разів у тексті вжито слово *Сонце*? (5.)

12. Робота в парах. Робота над прислів'ями

- Установіть відповідність між частинами прислів'їв. Поясніть їхній зміст.

Книга для розуму,	в того розум прибавляє.
Хто книгу читає,	розуму набере шся.
З книгою подружишся,	що теплий дощик для посівів.

- Як бачимо, наші предки розуміли, наскільки важливими для людини я книжки, з яких дізнаємося щось нове.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

- З якою літературою працювали на сьогоднішньому уроці?
- Які бувають енциклопедії для дітей?
- Про що дізналися зі статті енциклопедії «Дивосвіт»?
- Яка інформація вас зацікавила?

2. Домашнє завдання

- Знайдіть у бібліотеці енциклопедію для дітей, підготуйте про неї розповідь за зразком роботи в класі.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

Фантазуй і створюй!

УРОК 113. ФАНТАЗУЙ І СТВОРЮЙ! НАДІЯ КИР'ЯН «РОЗМОВА ХМАРОК»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжувати ознайомлення учнів із творами українських поетів; навчати помічати незвичайне у звичайному; формувати навички свідомого, правильного, виразного читання; формувати в учнів вміння аналізувати, узагальнювати, робити висновки з прочитаного; розвивати зв'язне мовлення учнів, збагачувати їхній словниковий запас; розвивати творчі здібності, уяву, фантазію; виховувати культуру поведінки, почуття любові до рідної мови, бажання спілкуватися нею, грамотно користуватися усним та писемним мовленням;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування, вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: картка зі словом для стіни слів, відео «Незвичайні хмарки» (<https://youtu.be/bhTYEYpFhAo>).

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Доброго ранку, доброго дня!
Бажаєте ви, бажаю вам я!
Хай плещуть долоньки,
Хай тупають ніжки,
Працюють голівки і сяють усмішки,
Доброго ранку, доброго дня
Бажаєте ви, бажаю вам я!
Всміхніться одне одному
І сонечку у віконечку!

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Я — сонечко»

— Діти, нумо перетворимося на маленькі сонечка. Повторюйте за мною слова:

«Я — маленьке сонечко. Я прокидаюся, піднімаюся вільно і урочисто високо в небо. Я дарую своє тепло всім: небу, хмаркам, річці, полям, тваринам, людям».

— Який у вас зараз настрій? А тепер з таким настроєм починаємо працювати й отримувати задоволення від власних успіхів.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Мовленнєва розминка

1) Вправа «Ланцюжок звуків».

— Повторіть співаючи «ланцюжки» звуків:

а — у — о — і;
а — у — і — е;
а — о — е — и;
і — у — е — а.

2) Робота над чистомовкою.

— Прочитайте чистомовку, додаючи необхідне слово в кінці рядка.

Іс-іс-іс, іс-іс-іс —
Під горою хвойний... (*ліс*).
Іс-іс-іс, іс-іс-іс —
За горою хижий... (*ліс*).
Ра-ра-ра, ра-ра-ра —
Вкрита травами... (*нора*).
Іч-іч-іч, іч-іч-іч —
В ній ховає лис... (*здобич*).

2. Вправа «Добери риму»

— Швидко слово прочитайте, йому риму добирайте!

Гілка — ... (*білка, бджілка, сопілка, ...*).
олівець — ... (*молодець, співець, острівець, ...*).
сорока — ... (*морока, білобока, широка, ...*).
ложка — ... (*ворожка, ...*).
книжка — ... (*знижка, хижка, діжка, ...*).

3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми починаємо вивчати другу частину нашого розділу. Прочитайте його назву. Як ви гадаєте, чим ми будемо займатися, читаючи твори цієї частини?

— Нашим провідником у країну фантазії та творчості сьогодні буде поетеса Надія Кир'ян.

4. Робота над загадкою. Актуалізація опорних фонових знань учнів

- Спробуй, друже, відгадати,
Що за стрій у небесах:
Чи клубки пухкої вати,
Чи то пір'я з крупних птах,
Чи біжить овець отара?
Ні, пливуть це білі... (*хмари*).

— Що допомогло вам відгадати загадку? За якими ознаками впізнали хмари?

— Пригадайте, що вам відомо про хмари з інших уроків, енциклопедій, телепередач чи мережі Інтернет.

- А чи доводилося вам коли-небудь спостерігати за хмарками?
- Чи здавалося вам, що хмарки нагадують якісь дивні кумедні створіння?
- Яких дивовижних істот вам нагадували хмарки? Розкажіть.

5. Перегляд і обговорення відеокліпу «Незвичайні хмарки»

— Увагу людей завжди привертала різноманітні незвичайні явища природи. Спостерігаючи за небом, помічаєш, що хмарки іноді набувають чудернацьких форм, тоді починаєш фантазувати. Перегляньте відео і скажіть, кого вам нагадували хмарки.

6. Самостійне напівголосне читання вірша учнями (с. 130)

— От і поетеса Надія Кир'ян подивилася на небо і побачила... А от що ж вона там побачила — ми дізнаємося, ознайомившись із її віршем. Прочитайте його оченятами.

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобався вам вірш? Що було несподіваним?
- Що саме побачила у небі поетеса?
- З яким настроєм читали цей твір?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.
Надвечір'я — час перед вечором; початок вечора.

- Читання «пірамідок» слів на одному подиху.

і	лев
це	кота
дим	хвіст
край	жарко
воріт	зайшли
хмарки	підвівся
пропали	надвечір'ї
розтанули	розмовляють

- Прочитайте слова, що означають дію предмета; назву предмета.
- Виберіть і прочитайте слова з наголосом на першому складі.
- Виберіть і прочитайте слова, що складаються з одного складу; з двох складів.
- Виберіть і прочитайте найдовше слово; найкоротше слово.

Фізкультхвилинка

Станьмо, діти, рівненько

Отак! Отак!

(Виходять з-за парт.)

Вклонімося низенько

Отак! Отак!

(Нахили тулуба вперед.)

Далі руки отак в боки,

Веселенько підем в скоки!

(Стрибки.)

Отак усі стриб! стриб!

А ніжками диб! диб!

Вгору ручки піднімай

І всі разом присідай!

Станьмо знов рівненько!

За парти сядемо тихенько.

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Робота в парах. Читання вірша «Ти — мені, я — тобі» по два рядки.*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - Коли і де відбувалися описані події? Доведіть словами твору.
 - Хто зустрівся у небі?
 - Чому Кіт не дослухав Лева? Як гадаєте, чому вуха пропали?
 - Що сталося з хвостом Лева?
 - Чому вони розтанули?
 - Виберіть і прочитайте слова, що римуються.
 - Що з прочитаного могло відбуватися насправді?
- Вправа «Хвости».
 - Знайдіть і прочитайте рядок, що закінчується словами:
 - воріт;
 - хвіст;
 - дим;
 - ходім;

- вуха;
- хмарки.

- Вправа «Поміркуймо!».
 - Поміркуйте, про що могли розмовляти Кіт і Лев, поки не зайшли у дім і не розтали.

3) *Виразне читання вірша учнями.*

Фізкультхвилинка для оченят

Подивись на кінчик носа,
Потім глянь удалину,
Зиркни на сусіда скоса.
Вправо, вліво! Ну ж бо! Ну!
А тепер розправте спинку,
Прямо гляньте — відпочиньте.
Погляд в точці сфокусуйте
І довільно релаксуйте.
Міцно-міцно тріть долоні,
До очей їх прикладіть.
Масажуйте очі легко
І заняття знов почніть!

9. **Робота в групах. Складання казки «Пригоди хмарки»**

Презентація роботи групи. Вправа «Крісло автора».

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

- Який вірш сьогодні читали?
- Хто його автор?
- Що цікавого помітила поетеса?
- Що вчилися робити на уроці?
- Що вдалося, а що — ні?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 114. ВЕСЕЛЕ СЛОВО. ПАВЛО ГЛАЗОВИЙ «ЯК СЕРГІЙКО ВЧИВ КЛОУНА БОБУ СКЛАДАТИ ВІРШІ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із твором Павла Глазового; навчати розуміти гумор, визначати у тексті смішні ситуації, добирати рими, давати характеристику персонажам; удосконалювати навички свідомого виразного читання, вміння передавати під час читання різні почуття героїв твору, розігрувати за ролями фрагменти твору; спонукати дітей до творчості; розвивати зв'язне мовлення учнів, фантазію, творчу уяву; збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; спонукати інтерес до віршування; виховувати любов до художнього слова;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування, вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Павла Глазового, збірки його творів, цеглинки конструктора, картки для стіни слів.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

- Вітаю вас, мої любі,
У світлій затишній оселі!
Нехай урок наш для вас буде,
Як пісня — дзвінкий та веселий.

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Спіймай настрої»

— Посміхніться одне одному, «зніміть» посмішку зі свого обличчя та «киньте» своєму сусідові. «Спіймайте» посмішку, «прикрасьте» нею своє обличчя. Тож починаємо працювати у гарному настрої. Будемо:

уважні;
розумні;
організовані;
кмітливі.

Щоб урок пройшов цікаво, всі берімося до справи!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальна вправа.

— Швидко і глибоко вдихніть носом повітря і, спокійно повільно видихаючи ротом, вимовте співаючи звуки [а], [о], [у], [и], [е], [і].

2) Робота над скоромовкою.

Вдіну джемпер, джинси вдіну —
Джентльмен наполовину.
Ще вести себе навчуся,
Буде щаслива бабуся.

— Як правильно вимовляти звук [дж]?

— Як правильно вимовити звуки, що позначає буква «ща»?

2. Вправа «Метаграми»

— Перейдіть від верхнього слова до нижнього, замінюючи на кожному кроці лише одну букву.

ч	а	й
г	а	з

к	а	р	а
н	о	г	а

Відповіді:

ч	а	й
г	а	й
г	а	з

к	а	р	а
к	о	р	а
н	о	р	а
н	о	г	а

3. Гра «Впіймай риму»

— Оберіть пари слів, що римуються, і плесніть у долоні. Якщо рими немає — не плещемо.

Вода — біда; вода — сироп; робота — болото; лисичка — сестричка; зірка — місяць; коса — роса; рама — мама; мама — тато; кінь — лінь; кінь — лоша; деревце — гільце.

4. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми та завдань уроку

— Ми вміємо впізнавати рими. А от чи легко складати вірші, як ви гадаєте?

— Сьогодні ми ознайомимось із твором відомого українського поета-гумориста Павла Глазового. (*Демонстрування портрета.*) Ба більше, самі спробуємо проявити свої таланти: побудемо і акторами, і поетами.

Інформація для вчителя

Павло Прокопович Глазовий народився 30 серпня 1922 року на Миколаївщині (*на той час Кіровоградщині*) у сім'ї хлібороба. В одинадцять років хлопчикові довелося пережити страшну трагедію українського народу — Голодомор. На його очах помер від голоду молодший брат.

Після восьмирічної школи Павло вступив до педучилища, після цього деякий час працював учителем молодших класів у Дніпропетровській області. Міг ще рік там учителювати, але в нього була завітна мрія — вступити до інституту. Але вирішив, що краще швидше відслужити і не розривати навчання, тому добровольцем пішов у армію. Можливо, саме цим рішучим кроком майбутній поет і врятував своє життя. Адже через рік, коли почалася війна, молодих хлопців його призову кидали в бій ненавчених, майже без зброї, на смерть під ворожі кулі. Пройшов усю війну і повернувся із трьома бойовими орденами, які... одразу роздав сусідським дітям.

Після війни Павло навчався в Криворізькому педагогічному інституті, де його закримітив Остап Вишня. Письменник почав опікуватися подальшою долею талановитого юнака, подбав про те, щоб його перевели навчатися у Київ.

Як у творчості, так і в житті Павло Глазовий був людиною принциповою й безкомпромісною. Тому радянська влада боялася його гострого пера і тримала весь час під ковпаком, та заборонити Павла Прокоповича не могли. Його усмішки дуже любив народ.

Великий гуморист досить скромно жив на вулиці Льва Толстого в Києві. Найбільше багатство — книги.

29 жовтня 2004 року серце народного сміхотворця припинило битися.

5. Робота із ілюстрацією та заголовком. Актуалізація життєвого досвіду дітей

— Розгляньте малюнок на с. 131. Кого на ньому зображено?

— Хто такий клоун? Де його можна зустріти?

— Як гадаєте, це справжній клоун поряд із хлопчиком? Чому так вважаєте?

— Прочитайте назву твору. На вашу думку, про що йтиметься?

6. Виразне читання тексту вчителем (с. 131)

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобалося вам почуте? Що вас вразило?

— Що спонукало посміхнутися? Що здивувало?

2) Тестування. «Так чи ні?» (з цеглинками конструктора).

— Якщо ви обираєте відповідь «Так» — підіймаєте вгору зелену цеглинку, якщо — «Ні», то червону.

- Сергійкові на день народження подарували клоуна?
- Клоун умів розмовляти?
- Сергійко вирішив навчити його танцювати?
- Боба гарно складав віршики?
- Боба знав усі ноти?
- Боба засмутився від того, що не вміє щось робити?

3) Словникова робота.

Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів

Прикладно — до ладу.

Хист — уміння що-небудь робити; здібності.

Дзиґа — дитяча іграшка, що у разі швидкого обертання утримується у вертикальному положенні.

Будяк — колюча трав'яниста рослина-бур'ян.

Фізкультхвилинка

Всі піднесли руки — раз!
На носках стоїть весь клас.
Два — присіли, руки вниз,
На сусіда подивись.
Раз! — І вгору.
Два! — І вниз.
На сусіда подивись.
Будем дружно присідати,
Щоб ногам роботу дати.
Раз! — Піднялись.
Два! — Присіли.
Хай мужніе наше тіло.
Хто старався присідати,
Може вже відпочивати.

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) Читання тексту учнями «ланцюжком».

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

- Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання.
 - Чи звернули ви увагу, як побудовано текст? Чи схожий він на вірш? Прочитайте частину, що є віршем.
 - Який ще жанр нагадає твір?
 - Між ким відбувається діалог у частині, що нагадає п'єсу?

- Звідки у Сергійка з'явився клоун Боба?
- Знайдіть і прочитайте, як хлопчик пояснював, що таке рима.
- Чи зрозумів його Боба?
- Як би ви пояснили це?
- Як гадаєте, чому Боба не зміг навчитися складати вірші, розгадувати загадки?
- Що було головним для Боби? (*Щоб було весело і всі сміялися.*)
- Які слова клоуна вас найбільше розсмішили? Прочитайте.
- Вправа «Пошуковці».
 - Знайдіть і прочитайте речення, у яких є такі слова:
 - кліпає очима;
 - суп-компот;
 - дядько-льотчик;
 - мені байдуже;
 - всі сміятися.
- Складання характеристики персонажів. Робота з цеглинками конструктора.
 - За кожним кольором цеглинки закріплене слово, яким можна описати Сергійка чи клоуна Бобу. Складіть в одну вежу цеглинки, які стосуються Сергійка, в іншу — які стосуються Боби. Порядок кольорів несуттєвий.

смішний	серйозний	веселий
вдумливий	пустун	розумний

3) Робота в парах. Розігрування сценки.

— Оберіть уривок твору про те, як Сергійко вчив Бобу складати вірші або як Боба відгадував загадки. Підготуйте сценку за обраним уривком. Обов'язково звертайте увагу на інтонацію, міміку, жести персонажів, передаючи їхній характер.

Презентація роботи груп.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»

- Яке оповідання сьогодні читали?
- Хто його автор?
- Коли вам було найвеселіше?
- Чи легко писати вірші?
- Що б ви порадили Сергійкові та Бобі, щоб вони знайшли спільну мову?

2. Домашнє завдання

Навчитися читати оповідання (с. 131–133) за ролями.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 115. ФАНТАЗУЄМО І СТВОРЮЄМО КАЗКУ. ЛІНА КОСТЕНКО «ВЕРБОВІ СЕРЕЖКИ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжувати ознайомлення учнів із творами Ліни Костенко; формувати вміння створювати власні твори; удосконалювати читацькі навички; розвивати зв'язне мовлення учнів, образне мислення, творчу уяву, фантазію, вміння аналізувати, узагальнювати, робити сильні висновки з прочитаного; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов до художнього слова, до навколишнього світу, здатність помічати його красу;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Ліни Костенко, збірки її творів, ілюстрації верби, виробів із верби (або їхні зображення), квітучої верби (вербових сережок).

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Доброго здоров'я, діти, доброго дня!
Хай вам ясно сонце світить у вікно щодня.
Хай сміється мирне небо і дивує світ,
А земля нехай дарує вам барвистий цвіт.
Бо здоров'я, любі діти, в світі — головне,
А здоровий і веселий — щастя не мине!

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Посмішка»

— Подаруйте посмішку собі, одне одному, мені. Я подарую посмішку вам. Вона допоможе в роботі всім нам. Які гарні посмішки засвітилися на ваших обличчях! З ними ми й розпочнемо наш урок!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Артикуляційна зарядка.

Де ж наш пустун-язичок?
Заховався за біленький тиночок
Ліг на бочок і мовчок.
А ми зараз його розбудемо!

- Поплямкали губками.
- Поклацали зубками.
- Посичали гускою: с-с-с.
- Подзижчали комариком: з-з-з.
- Подирчали трактором: др-р-р.
- Пошуміли вітерцем: ш-ш-ш.

2) Робота над скоромовкою.

Сів шпак на шпаківню,
Заспівав шпак півню:

«Ти не вмiєш так, як я,
Так, як ти, не вмiю я».

2. Вправа «Таємничi слова».

— У виршованих рядках новi слова сховалися всерединi слiв i на iхнiх з'єднаннях. Спробуйте знайти iх.

Коли летять у вирiй журавлi, то так i знай — йде осiнь по землi. (*Вир, рiй, лiто.*)

Гуляло мишок бiльше ста на iменинах у кота. (*Гул, лом, шок, бiль, стан.*)

Вовк дуже голодний вiд самого рання: боiться ходити на полювання. (*Гол, сам, гора, дитина, тин.*)

3. Вправа «Пошуковцi»

— Вислiв заховався серед лiтер англiйського алфавiту i цифр так, що утворився шифр. Спробуйте розшифрувати i прочитати вислiв.

ЧРУДРЕЗУСА 2ПQОРУСЧ IN3 TWOWBO6Ю: 39UZMIWЙ İRX ПЛОBSASЧWИQT7И7.

(*Чудеса поруч iз тобою: зумiй iх побачити.*)

— Як цей вислiв пов'язаний iз роздiлом, що ми вивчаємо? Пояснiть.

4. Актуалiзацiя життєвого досвiду дiтей. Робота над загадкою

- Довгi, тонкi вiти має,
Золотом кору вкриває,
З гiлок кошики плетуть.
В церкву раз на рiк несуть. (*Верба.*)

(*Демонстрування зображення верби.*)

— Пригадайте, що вам вiдомо про цю рослину.

— Про яке свято згадується у загадцi?

В останню недiлю перед Великоднем люди освячують вербовi гiлки у церквi. Цi гiлочки служили берегами вiд граду: пiд час грози iх викидали на двiр, щоб, як казали, «град припинився».

— Де використовують вербу, крiм плетiння кошикiв? Як про це сказано у загадцi? (*iз верби в Украiнi здавна виготовляли музичнi iнструменти: кобзи, бандури; з вербового стовбура видовбували човни, робили меблi та ярма для волiв; з вербових гiлок випiтали стiни хат i хлiвiв, а потiм обмазували глиною; запорозькi козаки робили ложки з верби; цiлюща рослина: її використовують для вироблення багатьох лiкiв: рутин, аспiрин, бесалол, салiцилову кислоту.*) (*Демонстрування виробiв з верби або зображень цих виробiв.*)

5. Легенда про вербу

— Украiнцi здавна цiнували i поважали вербу. Недарма це дерево є одним iз народних символiв Украiни. Можливо, тому про вербу складено безлiч легенд. Ось одна з них.

ПЛАКУЧА ВЕРБА

У матерi-вдови було троє синiв. Вони дуже любили маму. Росли вони добрими, роботящими, приносили радiсть усiм людям. Та от напали на рiдну землю вороги. Прийшов до матерiв старший:

— Благословiть, мамо, за свiй край боротися.

Стиснулося в мамi серце, але благословила. Потiм прийшов середнiй. I його мусила благословити. А коли попросив благословення найменший, не витримала:

— Не пуцу! — скрикнула. — Один ти у мене залишився!

— А земля у нас теж одна. Хто ж її захистить, як не я?

Ще бiльше зацемiло у матерi серце, але провела у дорогу i найменшого сина. А сама щодня виходила на берег рiчки, синочкiв рiдних виглядала.

Поверталися iхнi друзi, схиляли перед матер'ю голови, приносили їй невтiшнi звiстки: загинули всi її сини героями. Довго плакала-ридала мама над рiчкою, не хотiла в хату без дiтей вертатися. А на ранок побачили люди на березi вербу, що невтiшно додолу схилила свої вiти i пускає сльози у воду.

Отак на свiтi з'явилася плакуча верба.

— З чим украiнцi пов'язували появу верби?

6. Повiдомлення теми та завдань уроку

— Про вербу складено багато легенд, її оспiвано у пiснях, про неї складено безлiч оповiдань i вiршiв. От i сьогодні ми знову зустрiнемося iз твором вiдомої нам поетеси Лiни Василiвни Костенко,

у якому йдеться про це дерево. Але не тільки це. Сьогодні ми самі побудемо авторами і складемо власну історію.

7. Актуалізація опорних фонових знань про поетесу

- Які твори Ліни Костенко ми вже читали?
- Що ви пам'ятаєте про цю жінку?

8. Робота із заголовком (с. 134)

- Прочитайте назву вірша.
- Про які сережки йдеться? Звідки у верби сережки? Як ви гадаєте? (*Якщо діти скажуть, що це квіти верби, слід продемонструвати зображення вербових сережок, якщо цю інформацію зараз не назовуть, то під час обговорення змісту вірша продемонструвати зображення.*)

9. «Зразкове читання»: виразне читання вірша заздалегідь підготовленим учнем

10. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобався вам віршик? Які ваші враження?
- Який настрій створює віршик?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів, якщо такі були.
Хилитати — хитати, колихати, гойдати.
- Читання пірамідок слів «луною» учнем, який гарно читає.

яр	верба
ота	питала
біля	дівчатка
хатка	головою
стежки	білесенька
сережки	гарнесенькі
хилитала	потихесеньку

- Знайдіть і прочитайте слова, що вказують на ознаку предмета; на дію предмета.
- Знайдіть і прочитайте найкоротше слово; найдовше слово.
- Знайдіть і прочитайте слова із пестливим забарвленням.

Фізкультхвилинка

Зупиняємо урок — робимо зарядку:
Руки вгору, руки вниз —
Все у нас в порядку.
Руки в боки — нахилийся,
Наче маятник, хитайся,
За хвилинку відпочили
І за парти тихо сіли.

11. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

- 1) *Вправа «Рибки»: самостійне мовчазне читання тексту учнями.*
- 2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- Бесіда за змістом вірша з елементами вибіркового читання.
 - Коли, у яку пору року відбуваються події вірша? Чому так вважаєте?
 - Де росла верба?
 - Звідки у верби з'явилися сережки?
 - Що вона збирається з ними зробити?
 - Знайдіть і прочитайте рими, що зустрічаються у цьому вірші.
 - Прочитайте питальне речення з відповідною інтонацією.
 - Який настрій створює вірш? (*Веселий, грайливий.*)

- Робота в парах. Читання «Обличчям до обличчя» з метою підготовки до виразного читання вголос.
- Виразне читання вірша Ліни Костенко «Вербові сережки» учнями.

Фізкультхвилинка для оченят

Вправи для профілактики порушень зору

- Замруживши ліве око, правим «напишіть» непарні числа від 1 до 9. Замруживши праве око, лівим «напишіть» парні числа від 2 до 10.
- «Намалюйте» очима пружинку з 6 витків ліворуч і праворуч.
- «Намалюйте» очима геометричні фігури (*коло, квадрат, трикутник*) спочатку за годинниковою стрілкою, а потім — проти.

12. Робота в групах. Обговорення і складання казки про пригоди дівчаток, яким верба подарувала чарівні сережки

— Придумайте власну казку про пригоди дівчаток, яким верба подарувала чарівні сережки. Для цього пригадайте, чим казки відрізняються від решти жанрів; продумайте, які у вас будуть персонажі, які пригоди. Як закінчуються казки? І, звісно ж, кожна казка чогось навчає. Під час складання казки скористайтеся підказками підручника на с. 134.

13. Вправа «Крісло автора».

Представники від груп презентують свою складену казку.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчені речення»

- Сьогодні на уроці я вчився/вчилася...
- Мені було цікаво...
- Найбільше сподобалося...

2. Домашнє завдання

Створити ілюстрацію до складеної казки.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 116. ЯК ЗДІЙСНИТИ МРІЮ. МИКОЛА СНАГОВСЬКИЙ «ПРО ПАСАЖИРСЬКИЙ ЛАЙНЕР І ПАПЕРОВИЙ ЛІТАЧОК»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити дітей із твором Миколи Снаговського; формувати вміння розповідати про персонажа твору; вдосконалювати навички свідомого, правильного, виразного читання; розвивати творчу уяву, фантазію; розвивати зв'язне мовлення учнів; збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати прагнення докладати зусилля для досягнення своєї мети;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування, вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: ілюстрація літаків, аеродрому, зображення або макет літачка, таблиці «Сітка Елвермана» для роботи в парах.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «До успіху»

— Посміхніться одне одному, побажайте успіхів на цілий день. А для того щоб наш урок був успішним і продуктивним, нам потрібно:

Не просто слухати, а чути.

Не просто дивитися, а бачити.

Не просто відповідати, а міркувати.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправи для розвитку артикуляції та дихання.

- «Слоник»: розтягніть губи широко, складіть їх у трубочку, як хобот слоника.
- «Злизування варення»: проведіть по губах язичком, ніби злизуєте варення.
- «Чищення зубів»: поведіть язичком праворуч-ліворуч по верхній частині зубів.
- «Їоники»: поцокайте язичком, як коник копитами.

2) Робота над скоромовкою.

Серед ночі два кроти
Налякались темноти.

Тож втекли мерщій із двору
У свою глибоку нору.

2. Фонетична вправа «Який звук змінився?»

Життя — шиття, шерсть — жерсть, дошивати — доживати, тушити — тужити, шаль — жаль.

3. Вправа «Не зіб'юсь»

роса	море	вона
роса	море	вода
коса	море	вода
роса	горе	вода

4. Робота над загадкою. Актуалізація опорних фонових знань

- На доріжці розігнався, в небо,
Наче птах, піднявся. Через море швидко лине
В інші землі та країни. (Літак.)

- За якими ознаками визначили, що це літак?
- Кому з вас доводилося користуватися цим видом транспорту?
- Які ваші враження від польотів?
- Як ви вважаєте, чи можуть літаки щось відчувати?

5. Повідомлення теми та завдань уроку

- Сьогодні ми ознайомимося з твором Миколи Снаговського і дізнаємося, що відчувають літаки.

6. Робота із заголовком твору (с. 135)

- Прочитайте назву твору. Що таке лайнер?
- Хто, на вашу думку, буде головними персонажами твору?
- Де можуть відбуватися події твору? Про що може йтися у творі?

7. Виразне читання твору вчителем (с. 135–136)

8. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобалася вам історія? Що вас вразило? Примусило замислитись?
- Чи справдилися ваші передбачення? У чому саме?
- Що відчули після прослуховування?

2) Словникова робота.

- Самостійне з'ясування значення слів і виразів: лайнер, ліцензія, лігши на потрібний курс (с. 136).
- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів.
Конструктор — той, хто конструює, створює що-небудь.
Летовище — місце зльоту й посадки літальних апаратів. (Словник подає як летовище, а не літовище, як у підручнику, бо літовище — це місце і час перебування в горах гуцульського скота. У тексті ж ідеться про літаки та аеродром.)

Злітно-посадкова смуга — ділянка аеродрому, підготовлена для посадки і зльоту літаків.

Копія — точне відтворення, повторення чого-небудь.

Розпізнавальні знаки — знаки, що використовують в авіації та наносять на поверхню повітряних суден з метою їхнього розпізнавання.

- Читання слів «луною» учнем, який гарно читає.

летовище	злітно-посадкова
творцеві	пасажирський
відстані	розпізнавальних
лайнери	паперовими
літачок	намагається
авіалінії	міжнародного
здійнявся	термінових

- Виберіть і прочитайте слова, що означають назву предмета; дію предмета; ознаку предмета.
- Прочитайте слова, які мають букву, що позначає два звуки.
- Виберіть і прочитайте слово, що складається з двох слів. Що воно означає?

Фізкультхвилинка

9. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Вправа «Літачок»: читання твору по одному реченню. Читає той учень, на парту якого «сіє» літачок.*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

- Бесіда за змістом оповідання.
 - Хто такий Бориско? Про що він мріє?

- Як хлопчик прямує до здійснення своєї мрії? Чим він займається?
- Що його надихає на створення нових літаків?
- Як маленький літак опинився на справжньому летовищі?
- Хто виявився його сусідом?
- Чому маленькому літачку стало соромно?
- Як йому вдалося повернутися до Бориска? Навіщо він це зробив?
- Яку назву придумав хлопчик для свого літачка? Що це означало?
- Хто став першими пасажирами паперового літачка?
- Хто є головним персонажем твору?

- Вправа «Дослідники».

— Поспостерігайте, як змінювався настрій паперового літачка. Виберіть і прочитайте слова, які це описують.

(Сором, що не такий, як великі лайнери через відсутність розпізнавальних знаків; радість, що отримав ім'я; вдячність творцеві; гордість, що може перевозити пасажирів, як справжній лайнер.)

- Як гадаєте, якою була мрія літачка?
- Чи пише про це прямо автор?
- З чого можемо здогадатися, що це була його мрія і що вона здійснилася?

- Вибіркове читання.

— Знайдіть і прочитайте фрагменти твору, що підтверджують або спростовують подані твердження.

Борис був творчим і наполегливим у створенні літачка.

Літачку було соромно за відсутність розпізнавальних знаків.

Назва літачка пов'язана з ім'ям його конструктора.

- Робота в парах. Вправа «Сітка Елвермана».

— Обговоріть і визначте, цей твір — оповідання чи казка. Обґрунтуйте свої відповіді, звертаючись до тексту. Заповніть таблицю.

Це оповідання	Цей твір — оповідання чи казка?	Це казка
Висновок:		

Презентація роботи в парах.

10. Метод «ПРЕС»

— У казці «Про пасажирський лайнер і паперовий літак» ми побачили, про що мріє Бориско і що він робить, аби стати льотчиком чи конструктором літаків, як здійснилася мрія паперового літачка. Обміркуйте прочитане, можливо, щось пригадаєте з власного досвіду, висловіть свої міркування з питання: «Як здійснити мрію?». Для свого висловлювання користуйтеся опорними словами.

Я вважаю, що...

... тому, що...

... наприклад...

Отже (*тому*), я вважаю...

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Мікрофон»

— З яким твором ознайомилися? Хто його автор?

— Який висновок для себе ви зробили, прочитавши казку?

2. Домашнє завдання

— Перечитайте казку (с. 135–136), складіть розповідь про свою мрію і як намагаєтеся її здійснити.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 117. КРАЇНА ФАНТАЗІЯ. ЛІДІЯ КОМПАНІЄЦЬ «ЧОТИРИ КВІТОЧКИ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити дітей із твором Лідії Компанієць; удосконалювати навички свідомого, правильного виразного читання, формувати вміння висловлювати свої думки чітко, послідовно; розвивати фантазію, творчу уяву, зв'язне мовлення учнів; збагачувати їхній словниковий запас; розширювати світогляд учнів; виховувати любов і повагу до української мови;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати, моделювати, прогнозувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати; вміти висловлювати рефлексивні та оцінні судження;
 - комунікативної:* володіти позитивними навичками спілкування; вміти налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію;
 - соціальної/громадянської:* вміти працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
 - загальнокультурної:* дотримувати норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Обладнання: портрет Лілії Компанієць, збірки її творів, малюнок потяга з вагончиками для психологічної настанови на урок.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, громадянська, здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Знову день почався, діти,
Всі зібрались на урок.
Тож пора нам поспішити —
Кличе в подорож дзвінок.
Сьогодні в нас урок звичайний,
Та вчить багато нас чому.
Хай буде він для нас повчальний!
За це подякуєм йому!

2. Психологічне налаштування на урок. Вправа «Мандруємо в країну Знань»

— Погляньте на потяг і вагончики. Прочитайте, що везуть вагончики. (*Слова: працюovitість, уважність, наполегливість, активність.*)

— Оберіть вагончик, на якому б ви хотіли мандрувати країною Знань.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Дихальна вправа.

— Вимовте, хто які звуки промовляє.

Зозуля кує... (*Ку-ку, ку-ку!*)
Голуб воркує... (*Гу-гу! Югу-гу!*)
Півень кукурікає... (*Ку-ку-рі-ку!*)
Сова кричить... (*Угу-гу, угу-гу!*)
Змія сичить... (*С-с-с-с!*)

2) Робота над скоромовкою.

Змостили чаплі гніздо із паклі.

Із чорного неба крапають каплі.

У гнізді із паклі намокли чаплі.

Пакля — грубе волокно, відхід обробки льону, конопель та інших луб'яних культур.

2. Вправа «Що зайве?»

— У кожній групі слів, об'єднаних якоюсь ознакою є зайве. Знайдіть це слово. Поясніть свій вибір.

Літо, весна, зима, рік, осінь.

Вересень, січень, зима, червень, травень.

Кролик, курка, качка, карась, собака.

Яблуня, смородина, слива, груша, вишня.

3. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні на уроці ми потрапимо до дивного саду в країні Фантазії. А допоможе нам у цьому українська поетеса Лідія Олександрівна Компанієць. (*Демонстрування портрета.*)

4. Додаткова інформація про Лідію Компанієць

Народилася Лідія Олександрівна Компанієць у селі Новогригорівка Запорізької області. Її батьки працювали позмінно на залізниці, тому не могли приділяти дітям належної уваги. І Ліду та двох її братиків відвезли на виховання до бабусі в село Астраханку на Мелітопольщині. Мала Лідія дуже любила бабусину хату з вишиваними рушниками, з долівкою, встеленою запашними травами. Там дівчинка росла, там і пішла до школи. У десять років почала складати вірші та записувала їх у потаємний зошит. Старші брати Лідочки видавали домашній рукописний журнал. Вони охоче вміщували туди і сестриччині поезії. Вже тоді дівчинка мріяла працювати в газеті.

Мрія Лідії Олександрівни здійснилась. Вона працювала в редакції різних газет. Писала вірші, оповідання, статті та навіть сценарії. За її сценаріями на Київській кіностудії імені Олександра Довженка поставлені фільми «Доля Марини», «Коли співають солов'ї», «Літа дівочі». Лідії Компанієць належить також сценарій мультфільму «Чому втекло кошеня». (*Демонстрування збірок творів.*)

5. Робота над заголовком та ілюстрацією (с. 137)

— Розгляньте малюнок. Кого ви бачите на ньому? Кого нагадує ця жінка? Що вона тримає у руці? Чим прикрашений її капелюшок?

— Де перебуває чарівниця? Що її оточує? Що це за квіти?

— Прочитайте назву вірша.

— Які ваші думки щодо можливих подій?

— Уявіть, що ми перебуваємо у цьому чарівному саду. Нумо перевіримо, що ж зараз відбуватиметься.

6. Виразне читання вірша вчителем

7. Перевірка первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Чи сподобався вам вірш?

— Чи справдилися ваші передбачення?

2) Словникова робота.

- Пояснення значення незрозумілих слів чи висловів, якщо такі були.
- Читання «пірамідок» слів.

я	немов
що	нивами
вас	діточки
любі	добрими
зірву	хорошими
живіть	щасливими
ростіть	хоробрими
квіточки	вродливими

— Виберіть і прочитайте слова із лагідно-пестливими значеннями.

— Виберіть і прочитайте слова, що містять букву, що позначає два звуки.

Фізкультхвилинка

Ми, як зайчики маленькі,
Пострибаєм на лужку,
Як метелики гарненькі,
Політаєм по кружку.
І до сонця рученята
Тягнуть, тягнуть

Всі малята.
Раптом хмарка наступила,
Дощиком нас пригостила:
Кап-кап-кап-кап!
Капелька до капельки.

8. Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

1) *Вправа «Бджілки»: напівголосне читання вірша.*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

Бесіда за змістом тексту з елементами вибіркового читання

- Скільки квіточок подарувала чарівниця дітям?
- Якою була перша квіточка? Прочитайте.
- Які риси мала друга квіточка? Як ви розумієте значення слова *предобрую*?
- Чим славилася третя квіточка?
- Якими властивостями була наділена четверта квіточка?
- Які побажання висловила чарівниця?
- Як ви гадаєте, чому збіглися побажання чарівниці та властивості квіточок? (*Можливо, квіточки наділяли своїми властивостями тих, кому їх дарували.*)
- Яке порівняння зустрічається у вірші? Прочитайте. Як ви його розумієте?

3) *Словесне малювання.*

- Якою ви уявляєте кожну квіточку? Опишіть, як можна зобразити хоробру квітку; предобрую квіточку; вродливу; щасливу.
- Яку квіточку ви вибрали б для себе? Чому саме цю?

4) *Робота в парах. Читання вірша «Ти — мені, я — тобі».*

5) *Виразне читання вірша учнями вголос.*

Фізкультхвилинка для оченят

Наші очі працювали,
Відпочинку ще не мали.
Тож роботу припиняємо
Й оченята закриваємо.

Зараз буду рахувати,
А ви будете моргати.
Раз, два, три чотири, п'ять.
Можна очі відкривать.

9. Робота в групах. Творча робота. Складання казки про чарівну квітку

— Уявіть себе чарівниками, у яких є такий чарівний сад із дивними квітами. Складіть казку про свою квіточку.

Презентація роботи групи. Вправа «Крісло автора».

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія. Вправа «Незакінчене речення»

- Сьогодні на уроці ми читали вірш...
- Його написала...
- Я хотів би/хотіла б, щоб у мене була квітка...

2. Домашнє завдання

Перечитати вірш. Намалювати квіточку, що обрали для себе.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 118. ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** узагальнити й систематизувати знання і вміння учнів за вивченим розділом; формувати вміння аналізувати, систематизувати, висловлювати оцінні судження; удосконалювати навички свідомого, виразного читання, брати участь у інсценізації прочитаних творів; розвивати зв'язне мовлення учнів, пам'ять, уяву, фантазію, пізнавальний інтерес, спостережливість; збагачувати лексичний запас; виховувати культуру мовленнєвого спілкування; пробуджувати любов до читання;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* приймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, зосереджуватися на виконанні завдань, контролювати й оцінювати свої результати;
 - комунікативної:* володіння позитивними навичками спілкування, уміння налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі;
 - комунікативної:* вміти висловлювати свої думки; спілкуватися під час виконання завдань, зв'язно передавати почуте, побачене, прочитане;
 - інформаційної:* вміти здобувати з підручника необхідну інформацію, знаходити у тексті конкретні відомості;
 - здоров'язбережувальної:* розпізнавати правильне і неправильне сидіння за партою, дотримувати правильного;
 - загальнокультурної:* дотримувати правил поведінки на уроці;
 - соціальної/громадянської:* співпрацювати в парі, групі, планувати взаємодію з учасником спільної діяльності.

Обладнання: MP3-запис фантастичної музики (наприклад, Space «Starry Sky»), картка для стіни слів, картки для вправи «Створи свій настрій», карта маршруту мандрівки, зображення персонажів журналів, конверти із завданнями для груп.

Тип уроку: урок узагальнення і систематизації знань.

Форма проведення: урок-мандрівка.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна, мистецька.

Хід уроку:

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Вже закінчилась перерва
І дзвенить для нас дзвінок.
Станьте, діти, посміхніться.
Землі рідній поклоніться
За щасливий день вчорашній.

Всі до сонця потягніться.
Веретеном обкрутіться,
Одне одному всміхніться.
У коло станем на світанку,
Доброго усім вам ранку!

2. Вправа «Створи свій настрій»

— Позначте настрій, з яким ви розпочинаєте урок. Поставте позначку у відповідне віконце в першій колонці картки.

— Щоб до кінця уроку ваш настрій став ще кращим, налаштуйтеся на плідну працю.

	Початок уроку	Кінець уроку

— Сьогодні працюємо під девізом:

Видумуй, пробуй і твори!
Розум, фантазію ти прояви!
Активним і уважним будь
І про кмітливість не забудь!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи

1) Вправи на постановку дихання.

- «Каша кипить»: вдих носом — затримання дихання — кілька коротких видихів із вимовлянням: «Пф-пф!» (*спочатку стурбовано, потім занепокоєно, обурено, полегшено, задоволено*).
- «Чайник свистить»: глибокий вдих ротом — затримання дихання — видих: «С-с-с-с».
- «Дмухання крізь соломинку»: глибокий тривалий вдих — затримання дихання — тривалий сильний видих (*крізь уявну соломинку*).

2) Робота над чистомовкою.

— Прочитайте чистомовку чітко, швидко, додаючи останнє слово так, щоб утворилася рима.

Чок-чок-чок, очк-чок-чок —
Ось червоний... (*бурячок*).
Чу-чу-чу, чу-чу-чу —
Я капусту... (*посічу*).

Щик-щик-щик, щик-щик-щик —
В чавунці зварю... (*борщик*).
Ий-ий-ий, ий-ий-ий —
Наварився борщ... (*смачний*).

Після кількох читань у різні способи (*повільно, швидко, хлопці, дівчата*) прибирають текст, діти читають склади, а текст відтворюють з пам'яті.

2. Вправа «Розгадай слово»

К + комаха = знаряддя праці (*к + оса = коса*).

П + ім'я дівчинки = великі ділянки землі, засіяні культурними рослинами (*п + Оля = поля*).

Вед + метал = назва тварини (*вед + мідь = ведмідь*).

То + крик ворони = назва професії (*то + кар = токар*).

По + риба = гірка рослина (*по + лин = полин*).

З «н» — частина доби, з «п» — гріє щозими (*ніч — ніч*).

3. Вправа «Збери слово»

— Прочитайте слова кожного рядка. Виберіть і назвіть серед них слова, що означають назву предмета, ознаку предмета, дію предмета.

Канікули, приклади, клас, свої, машина, задача. (*Країна*.)

Доброта, мирний, живуть. (*Див*.)

— Візьміть з першого слова першу літеру, з другого — другу, з третього — третю і так далі. Отримайте нові слова.

— Які слова отримали?

— Як гадаєте, що це за країна?

— Де можна побачити дива?

— Що для цього потрібно?

— Яке диво є найбільшим чудом із чудес?

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми підсумовуємо вивчене в розділі «Скільки на землі ще цікавого!», а для цього здійсно уявну мандрівку до Країни див. Ми відвідаємо місто Допитливих і острів Творчості, виконаємо завдання, подолаємо перешкоди й обов'язково досягнемо успіху. Що, на вашу думку, нам слід узяти із собою, аби здійснити цю подорож? (*Фантазію, уяву...*)

— Тож заплющте оченята, фантазуйте! Переносімося до Країни див. (*Звучить музична заставка*.)

5. Місто Допитливих

— І от ми опинилися у місті Допитливих. Як ви гадаєте, чому місто має таку назву?

— Кого називають допитливим? (*Того, хто хоче, намагається про все дізнатися, все зрозуміти*.)

— А нас можна назвати допитливими?

— Прогуляймося містом Доріжкою Запитань.

1) Доріжка Запитань. Вправа «Мозковий штурм».

- З яких джерел ми можемо отримати інформацію про навколишній світ?
- Які бувають дитячі енциклопедії?
- Як ознайомитися з новою книжкою? На що слід звернути увагу?
- Як користуватися енциклопедією? Чи обов'язково її читати всю підряд?
- Чим журнали відрізняються від книг?
- Чи схожі всі журнали між собою?

2) Парк Періодики. Вправа «Впізнай журнал за головним персонажем».

— Ми відповіли на запитання і підійшли до парку Періодики. Хто нас зустрічає? Це персонажі, іменами яких названо дитячі журнали. Впізнайте назви дитячих журналів і скажіть, про що в них можна почитати. Яка їхня тематика?

(Джмелик — журнал «Джміль»: галузі мистецтва (музика, живопис, література) та дослідження. Борсучок Пізнайко — «Пізнайко»: оповідання, ігри, конкурси, загадки різножанрової спрямованості. Хлопчик Барвінок — «Барвінок»: тематика різножанрова. Зернятко — «Колосок»: природнича тематика.)

3) Робота в групах. Вправа «Реклама».

— Уявіть, що ваш новий друг чи подруга не знайомі із журналом, який вам дуже подобається. Створіть рекламу цьому журналу, щоб і вашому товаришеві теж захотілося його читати.

Презентація роботи. Реклама журналу.

Фізкультхвилинка

Руки вгору піднімаєм,
Потім дружно опускаєм.
І долоньками скоріше
Плещем, плещем веселіше.

Знову руки піднімаєм,
Ну, а потім опускаєм.
Черевичками скоріше
Дружно тупаєм гучніше!

6. Острів Творчості

— Ми прогулялися парком Періодики і підійшли до містка Секретів, який допоможе нам переправитися на острів Творчості.

1) Місток Секретів.

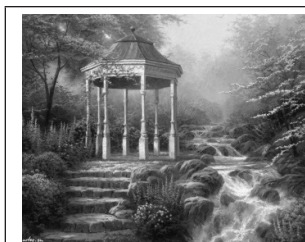
— Мешканці цього острова вміють і люблять складати вірші, але справа ця не дуже й легка. Потрапити сюди можуть тільки ті, хто знає секрети віршування. У якому творі ми дізналися про деякі секрети віршування? (Павло Глазовий «Як Сергійко вчив клоуна Бобу складати вірші».)

— Які правила ми знаємо? Назвіть. (Повинна бути рима. Слова, що беремо, повинні існувати в мові.)

2) Альтанка поетів. Робота в групах.

— Подолавши місток Секретів, ми підходимо до альтанки Поетів. Що таке альтанка?

Альтанка — покрита зверху легка будівля в саду, парку для відпочинку й захисту від сонця, дощу.

альта́нка

— У такій альтанці полюбляють проводити час і складати вірші поети. Тож і ми відчуємо себе поетами.

Кожна група обирає собі завдання за рівнями складності (*у конверті — завдання всіх чотирьох рівнів*).

I рівень (найпростіший)

Доберіть слова за змістом і римою.

Квітень на хмаринку сів,

До нас в гості...

А за ним, як діточки,

Поспішають...

II рівень

— Вставте пропущені слова, що вказують на ознаку предмета, так, щоб утворився вірш.

Горобина (*яка?*) ...,

Ніби дівчинка (*яка?*) ...,

У (*яким?*) ... намисті,

В (*якому?*) ... платті-листі.

III рівень

— Придумайте другий і четвертий рядочки до вірша.

У багрянім листі,

....

Стоїть калинонька,

...

IV рівень

— Складіть вірш за поданими римами.

... села,

... весела.

... малює.

... дарує.

Презентація робіт груп.

3) *Робота в парах. Палац Театральний.*

— А ось ми поряд із Театральним палацем. Зайдімо до нього і самі станьмо акторами. Уривки якого твору ми інсценізували? Скільки дійових осіб потрібно для інсценізації? Тож попрацюймо в парах. Пригадайте інсценізацію одного з уривків із твору Павла Глазового і розіграйте перед класом. Інсценізація уривка за вибором.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. **Берег мрій і фантазій. Вправа «Створи свій настрій»**

— От ми і підійшли до Берега мрій і фантазій. Звідси ми повернемося до свого класу. Заплющуйте оченята, фантазуйте і ... (*звучить фантастична музика*). Ось ми і в класі. На початку уроку ми позначали свій настрій. Позначте у другій колонці настроїв, який у вас наприкінці уроку.

— Якщо ваш настрій поліпшився, ви гарно працювали, то урок пройшов не марно.

2. **Рефлексія. Інтерактивний прийом «Незакінчене речення»**

— Висловіть свої думки щодо опрацьованого розділу і завершіть подані речення.

- Найцікавіше мені було читати...
- Я хочу більше дізнатися про...
- Я прагну створити...
- Коли я читаю, я хочу...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК
